

ความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปรินานิชธรรม 7 กับการบริหารวัด
ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

พระมหาชัยทัตขันธสิกรรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
ปีการศึกษา 2556
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

**RELATIONSHIP BETWEEN THE SEVEN BHIKKHU
APARIHANIPADHAMMA AND TEMPLE ADMINISTRATION
IN BANG PHLAT DISTRICT, BANGKOK**

PHRAMAHA CHAITAT KHANTHASIKAM

A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements

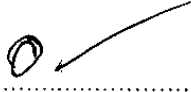
for Master of Public Administration in Public Policy

Academic Year 2013

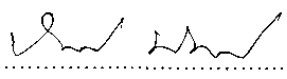
Copyright of BansomdejchaoprayaRajabhat University

ชื่อเรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปหานियธรรม 7 กับการบริหารวัด
ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
ชื่อผู้วิจัย พระมหาชัยทัต ชันธุสิกรรม
สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.ศรัณย์ จูตารีย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.สุรศักดิ์ โดประสี

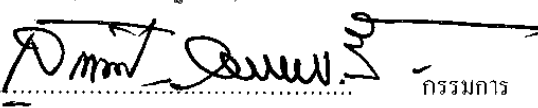
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

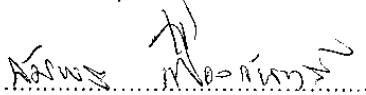

..... คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

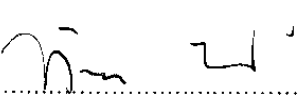
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมขัริมา นิลทองคำ)

..... กรรมการ
(ดร.ศรัณย์ จูตารีย์)

..... กรรมการ
(ดร.สุรศักดิ์ โดประสี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร เพ็องจันทร์)

..... กรรมการและเลขานุการ
(ดร.ทัชชญา วรรณบวรเดช)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ชื่อเรื่อง	ความสัมพันธ์ของหลักกติกุขอปรินานิชธรรม 7 กับการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
ชื่อผู้วิจัย	พระมหาชัยทัต ชันชสิกรรรม
สาขาวิชา	นโยบายสาธารณะ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.ศรัณย์ ฐิตารีย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ดร.สุรศักดิ์ โตประสี
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของหลักกติกุขอปรินานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของหลักกติกุขอปรินานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และ3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุสามเณรในวัดเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 258 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับและแบบตรวจสอบรายการ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักกติกุขอปรินานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก และการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

2) ปัจจัยด้านตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ด้านการไม่ลู่อานาจ ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) และด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตยมีความสัมพันธ์การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

3) ปัญหาและอุปสรรคพบว่า พระสงฆ์บางรูปไม่เห็นความสำคัญในการประชุม พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีภาระหน้าที่หลายด้าน มีความเคารพตามลำดับอาวุโส แต่จะให้ความสำคัญกับคำสอนน้อย วัดในเขตบางพลัด มีกฎระเบียบที่ค่อนข้างมาก สำหรับรับพระอาคันตุกะเข้าสังกัดอันเนื่องมาจากมีพระปลอมมากขึ้น จึงวางใจได้ยาก

คำสำคัญ: หลักกติกุขอปรินานิชธรรม 7 การบริหารวัด

Title	Relationship between the Seven Bhikkhu Aparihaniyadhamma and Temple Administration in Bang Phlat District, Bangkok
Author	Phramaha Chaithat Khanthasikam
Program	Public Policy
Major Advisor	Dr.Sarun Thitaree
Co-advisor	Dr.Surasak Torprasee
Academic Year	2014

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study level of the Seven Bhikkhu Aparihaniyadhamma and temple administration in Bang Phlat District, Bangkok. 2) to study the Relationship between the Seven Bhikkhu Aparihaniyadhamma and temple administration in Bang Phlat District, Bangkok and 3) to study the problems and obstacles of temple administration in Bang Phlat District, Bangkok. The samples included 258 monks and novices from temples in Bang Phlat District, Bangkok. Data was collected using 5-point rating scale questionnaires and checklist and was statistically analyzed in percentage, arithmetic mean, standard deviation, and regressive analysis.

The finding revealed as follows :

1. The Seven Bhikkhu Aparihaniyadhamma for temple administration in Bang Phlat District, Bangkok was generally found at high level and temple administration in Bang Phlat District, Bangkok was also generally found at high level.

2. Factors on intention about monks and novice who had not arrived of temple let them come those who came be happy, in not abuse of power, declare what was not declared (that contrary to original principle), and meeting regularly related to temple administration in Bang Phlat District, Bangkok.

3. Problems and obstacles included inattention to meeting, multiple tasks of Sangha leaders, more hierarchical and less obligatory, and excessive rules for observation of visiting monks to prevent imposters.

Keywords : The Seven Bhikkhu Aparihaniyadhamma, Temple Administration

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี เบื้องต้นต้องขอขอบพระคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตที่ได้เมตตาให้ความรู้ทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย ดร.ศรัณย์ ฐิตารีย์ และ ดร.สุรศักดิ์ โดประสิทธิ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ติดตาม ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยด้วยดี โดยตลอด

ขอขอบพระคุณเจ้าอาวาสวัดทุกวัดและพระภิกษุ สามเณรในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ที่เมตตาอนุเคราะห์ในด้านการเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย การเก็บข้อมูลการวิจัย โดยให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณวัดดาวดึงษาราม ที่เป็นสถานที่พำนัก เป็นสถานที่ที่ให้การศึกษาทุกระดับ แก่ผู้วิจัย และพระภิกษุสามเณรทุกรูปในวัด ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ พระราชปริยัติเวที (สุชาติ กิตติปัญญา โณ) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณาราม ราชวรวิหาร ที่ให้ความอนุเคราะห์เมตตา สนับสนุน ในด้านการศึกษาทุกด้านแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบพระคุณ พระครูเกษมวัชรกิจ เจ้าอาวาสวัดที่ฆาญการาม (แม่ยี่) จังหวัดกำแพงเพชร ที่เป็นเปรียบเหมือนบิดา ผู้ที่คอยให้การดูแลเอาใจใส่ ผู้เป็นเบื้องต้นแห่งการนำผู้วิจัยให้เข้ามาศึกษา อยู่ที่วัดดาวดึงษาราม กรุงเทพมหานคร

อนึ่ง วิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะสำเร็จมิได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนในเรื่องของทุนการศึกษา ขอขอบคุณ คุณประวิทย์ ธงชัยระวีวัฒน์ และครอบครัว ที่ได้เป็นผู้สนับสนุนด้านทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัย

สุดท้ายขอขอบคุณ คุณสรศรี สุชาติ และครอบครัว ที่ให้การสนับสนุนเรื่องกระดาษในการทำวิทยานิพนธ์

การทำประโยชน์อันใด อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตา คุณมารดา บิดา ญาติสนิท มิตรสหายและเพื่อนร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่เป็นกำลังให้การสนับสนุนในทุก ๆ เรื่อง รวมทั้งญาติโยมที่ให้การอุปถัมภ์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระมหาชัยทัต ชันชสิกรรม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
หลักภิกขุอุปนิยัตติธรรม 7.....	9
ความหมายและแนวคิดทฤษฎีของการบริหาร.....	27
ความหมาย ประเภท และบทบาทของวัด.....	48
ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด.....	58
บริบทของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	100
การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	102
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	107
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	119
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	119
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	122
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	124
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	125

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4	
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	127
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	128
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับการนำหลัก กิกขุอปรีหานิยธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	131
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความสำเร็จภารกิจ การบริหารวัด 6 ด้าน ของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	140
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน...	146
ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ.....	149
บทที่ 5	
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	151
สรุปผลการวิจัย.....	151
อภิปรายผลการวิจัย.....	156
ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ.....	182
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	183
บรรณานุกรม.....	185
ภาคผนวก	193
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	194
ภาคผนวก ข หนังสือราชการ.....	196
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	208
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์เครื่องมือ.....	217
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ.....	225
ภาคผนวก ฉ หนังสือตอบรับการเผยแพร่บทความ.....	258
ประวัติผู้วิจัย.....	260

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนวัดและจำนวนพระภิกษุสามเณรสังกัดในเขตบางพลัด.....	120
2	แสดงกลุ่มเป้าหมายและตัวอย่างในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร.....	121
3	แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	128
4	ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุ อปริหานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	132
5	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอปริ หานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหมั่น ประชุมกันเนื่องนิตย์.....	133
6	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอปริ หานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านความ พร้อมเพรียง.....	134
7	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอปริ หานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านไม่ บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม).....	135
8	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอปริ หานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านให้ ความเคารพตามอาวุโส.....	136
9	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอปริ หานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านไม่ลู่ อำนาจตี้นหา.....	137
10	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอปริ หานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านยินดี ในเสนาสนะ.....	138
11	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอปริ หานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครด้านเพื่อน ภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข...	139

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
12	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัด 6 ด้าน ของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมทุกด้าน.....	140
13	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองวัด	141
14	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่.....	142
15	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการศาสนศึกษา.....	143
16	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านศึกษาสงเคราะห์	144
17	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านสาธารณูปการ	144
18	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภารกิจการบริหารวัดของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านสาธารณสงเคราะห์.....	145
19	ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร)....	147
20	ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร) หลังจากแก้ไขความสัมพันธ์กันของตัวแปรอิสระสูงเกิน 0.75 แล้ว.....	148
21	การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุของความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	148

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2	ทักษะที่จำเป็นในการบริหารที่แตกต่างกันสำหรับผู้บริหารระดับต่าง ๆ.....	46
3	การบริหารวัด.....	69
4	ลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน.....	70

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกยิ่งเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ความวุ่นวาย ความยุ่งยาก ความสับสนในสังคมยิ่งเพิ่มทวีคูณมากขึ้น ตามสภาพแวดล้อมของสังคม กล่าวคือความเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนเทคโนโลยี ซึ่งเป็นตัวแปรที่ทำให้องค์กร ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมมากขึ้น องค์กรจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในทุกขณะ เพื่อสร้างความสมดุล ความมั่นคงในการดำเนินชีวิต แม้แต่องค์กรพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่พึ่งทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทยมาเป็นเวลาอันยาวนาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, น.69) ยังได้รับผลกระทบดังกล่าว การเรียนรู้หลักธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา จะเป็นเครื่องช่วยให้การปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นไปด้วยดี หลักของพระพุทธศาสนาจึงเป็นแก่นและแกนของวัฒนธรรมไทยทุกสาขาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ไปสู่ชุมชน จึงถือได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยทุกชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

วัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมไทย นอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบกิจของสงฆ์และเป็นแหล่งส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรงแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่เป็นแหล่งรวมของกิจกรรมต่าง ๆ การที่วัดจะทำบทบาทหน้าที่ได้ถูกต้องนั้น อยู่ที่การบริหารจัดการของวัดให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาโดยอิงอาศัยหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้มาบูรณาการให้กับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง การบริหารวัดตามหลักพุทธธรรม กล่าวคือ ตามพระธรรมวินัย ซึ่งถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและใช้หลักการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานช่วยในการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งนักวิชาการหลายท่านคิดว่า องค์กรต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงการบริหารจัดการวัดให้ยุ่งยาก เพราะพระสงฆ์ภายในวัดย่อมจะดำเนินการบริหารจัดการได้เอง วัดมีสถานภาพเป็นนิติบุคคล และอยู่นอกระบบการเมืองและเหนือระบบการเมือง พระสงฆ์จะต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวเรื่องการเมือง แต่ในความเป็นจริงก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากการเมืองได้ เป็นเหตุผลที่สำคัญมากสำหรับการวิเคราะห์ว่า ทำไมจึงมีการปฏิวัติการบริหารวัดใหม่ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน พระราชญาณวิสิฐ (2541) ได้กล่าวว่า ในทางพระพุทธศาสนามีหลักแห่งการบริหารที่ดีอยู่แล้ว แต่กลับถูกมองข้ามจากกลุ่มชนชั้นนำทั่วไป ดูเหมือนจะเข้ากับสภาวะที่ว่า โลกเปลี่ยนกันต่าง คำสอนที่จะมุ่งให้คนปฏิบัติ

ตามเพื่อการบริหารในเชิงประยุต์ปรับให้เข้ากับยุคปัจจุบันให้เกิดการบริหารวัดเป็นที่น่าเชื่อถือ และเรียกศรัทธากลับคืนสู่พุทธศาสนิกชน เป็นการกำเนิดการบริหารวัดที่ไม่ใช่แค่ทำการต้อนรับแขกผู้มาเยี่ยมเยือนเท่านั้น แต่จะพูดถึงทำที่หรือมีการให้บริการมาน้อยเพียงใด ซึ่งจะต้องทบทวน การให้บริการจากใจจริง ให้มากกว่าการบริหารวัดแบบบิบบังคับ เพิกเฉย หรือหวังอามิสสินจ้าง เนื่องจากการบริหารจัดการวัดดั้งเดิมเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการที่เชิงซ้ำ เย็นชา บวกกับ ผู้นำที่มีหากมีการปรึกษาวางแผนที่ดีจะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแต่ต้องทำด้วยความเต็มใจ ความรักและความเอื้ออาทรที่แสดงออกมาจากภายในจิตใจ มุ่งเน้นแนวทางปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับการกระทำที่สามารถก่อให้เกิดผลดีต่อสังคม

อนึ่ง วัดหลายแห่งในปัจจุบันมุ่งพัฒนาด้านวัตถุ ด้านเสนาสนะ มุ่งสร้างวัดอุมมงคล เครื่องรางของขลัง เพื่อสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชน ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ไม่สามารถที่จะพึ่งตนเอง เมื่อได้ปัจจัยมาก็พัฒนาวัดให้ใหญ่โตเกินความจำเป็น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจว่าได้พัฒนาพุทธศาสนาอย่างดีเยี่ยมแล้ว อันที่วัดจะเจริญได้นั้น อยู่ที่ตัวบุคคล อยู่ที่การพัฒนาคนเป็นหลัก สำคัญ การบริหารวัดมิได้เป็นไปในลักษณะองค์รวมของสงฆ์ แต่จะเป็นเรื่องของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งทำให้ไม่มีพลังพอที่จะทำงานได้ทุกด้าน และเกิดความบกพร่องในการดำเนินงานได้ง่าย สมาชิกในวัดและประชาชนขาดความเป็นเจ้าของวัด การทุ่มเทเพื่อการพัฒนาวัดก็ไม่เต็มที่ ดังนั้น การบริหารนั้นนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการปกครองอย่างยิ่ง วัดที่จะมีความเจริญได้นั้น จะต้องมึระบบการบริหารจัดการที่ดี ในทุก ๆ ด้าน (พระมหาสมทรง, 2548, น.135)

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กำหนดให้มีมหาเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ให้มหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติและออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ดูแลคณะสงฆ์ในเขตหน้าที่ของตนตามที่ระบุ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541 โดยมีพระสังฆาธิการที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์

อนึ่ง พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งมีหน้าที่บริหารวัด ดำเนินงานให้พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดตลอดจนอาคารสถานที่ภายในบริเวณวัดเป็นไปเพื่อความเจริญของพระพุทธศาสนาและความผาสุกของประชาชน และมีความรู้รอบตัวเรื่องสถานการณ์บ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญต้องมีความรู้พื้นฐานด้านไอทีเบื้องต้นด้วย (สุทธิวงศ์ ตันยาพิศาลสุทธิ, 2545, น.15) เมื่อสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป มีเหตุการณ์และกิจการใหม่ ๆ อันมีลักษณะต่าง ๆ หลากหลายเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกวงการพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องมีผลกระทบต่อความเจริญมั่นคงของพระศาสนาและประโยชน์ของประชาชน ที่เนื่องมาจากความเจริญมั่นคงของพระศาสนาด้วย

(มานพ พลไพบรินทร์, 2531, น.1) พระสงฆ์ต้องเรียนรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ถ้าพระสงฆ์ไม่เท่าทันสังคม ย่อมไม่สามารถทำประโยชน์ที่แท้จริงแก่สังคมตามพุทธเจตนา และอาจตกเป็นเหยื่อของสังคม พระพุทธศาสนาก็หมดศักดิ์ศรีหมดศักยภาพ และถึงการเสื่อมอย่างรวดเร็ว (ประเวศ วะสี, 2539, น.82) สถานการณ์พระพุทธศาสนาในเมืองไทยปัจจุบัน จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ต้องไม่ทำให้วิถีชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาต้องสูญเสียไป พระสงฆ์ในสายตาประชาชนทั่วไป อยู่ในอาการที่อาจกล่าวได้ว่าเสื่อมถอย ถึงกับใช้คำว่า “วิกฤตศรัทธา กาฝากสังคม หรืออื่น ๆ” เหล่านี้ เป็นสิ่งที่บอเหตุว่าเป็นปัญหาในการบริหารปกครองคณะสงฆ์ ที่พระสังฆาธิการทุก ๆ ระดับประสบอยู่ เช่น พระภิกษุสามเณรในปกครองทำผิดพระธรรมวินัยมากยิ่งขึ้น ทั้งกรณีความสัมพันธ์ระหว่างพระกับสตรี พระกับประชาชนในแต่ละชุมชน การวางตนที่ไม่เหมาะสมของพระ ขาดสันโดษ ขาดการสำรวม ทำให้ภาพพจน์ของพระศาสนาหมัวหมองไปด้วย วัดหลายแห่งเน้นพัฒนาด้านอาคารสถานที่มากกว่าพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อการศึกษาอบรมพระภิกษุสามเณร หรือการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในแต่ละชุมชน ไม่สามารถเป็นที่พึ่งทางการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมของพระศาสนาได้ (ไพโรธ เลิศพิริยกุลม, 2539, น.5)

การบริหารคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะถ้ามีระบบบริหารวัดที่ดี วัดก็มีความเจริญมั่นคงและสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในประเทศไทยองค์การคณะสงฆ์มีการแบ่งการบริหารคณะสงฆ์ออกเป็น ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด โดยเฉพาะการบริหารคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นต้องอาศัยพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์ในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ในการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการบริหารวัด เพราะที่ผ่านมาการบริหารในแต่ละวัดก็มีความแตกต่างกันออกไป แต่ก็มีเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เพราะต้องบริหารวัดให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การบริหารวัดจึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารของคณะสงฆ์ อันเป็นภารกิจ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปตามพระวินัย กฎหมาย กฎระเบียบมหาเถรสมาคม ข้อบังคับมติ (กรมการศาสนา, 2540, น.1)

วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ฝ่ายมหานิกาย จำนวน 22 วัด แบ่งการปกครองคณะสงฆ์โดยยึดตามเขตปกครองของบ้านเมืองและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นหลักของการปกครองคณะสงฆ์ มีผู้บริหารคณะสงฆ์ภายในจังหวัด คือ เจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง และเจ้าอาวาสวัด รองลงมาตามลำดับ การบริหารวัดในปัจจุบันนับว่าอยู่ในระดับที่ดี

แต่ผู้วิจัยต้องการไปกระตุ้น ณ จุด ๆ นั้น เพื่อให้การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครมีความสมบูรณ์มากที่สุด ส่วนการบริหารวัดตามรูปแบบดั้งเดิมตามนโยบายหรือหลักการบริหารของส่วนกลางนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่อาจจะติดขัดและมีปัญหาในบางจุด โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสผู้มีบทบาทในการปกครองอาจจะมึนงงมากทำให้เกิดความล่าช้าและมีเวลาในการดูแลการบริหารวัดได้ไม่ทั่วถึง อีกทั้งยังมุ่งเน้นการบริหารวัดไปในทางถาวรวัดถูกเป็นส่วนมาก โดยให้ความสำคัญกับหลักธรรมของพระพุทธเจ้าลดคนน้อยถอยลงไปซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้บริหารและการบริหารวัด ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญกับหลักกติกุขุปรินานิชธรรม 7 ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลยึดถือปฏิบัติกัน ทำให้เกิดการบริหารหมู่คณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่มีความเสื่อม มีแต่ความเจริญ ความสงบเรียบร้อยเสมอมา หลักกติกุขุปรินานิชธรรม 7 ประการนี้ คือ หมั่นประชุมกัน เนื่องนิตย์ ความพร้อมเพรียง การไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) การให้ความเคารพตามอาวุโส การไม่ลู่อำนาจค้นหา ยินดีในเสนาสนะ และเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข โดยหลักธรรมนี้ เป็นหลักธรรมสำคัญและมีประโยชน์อย่างสูงสุดในการบริหารครอบคลุมและเหมาะสมสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรและในชีวิตประจำวันได้หลายกรณี โดยเฉพาะด้านการบริหารงานนั้น ผู้วิจัยเองมีความประสงค์ที่จะเห็นการบริหารวัดตามหลักกติกุขุปรินานิชธรรม 7 โดยการนำหลักธรรมนี้ เข้าไปมีส่วนในภารกิจการบริหารวัด 6 ด้าน ที่คณะสงฆ์ได้กำหนดไว้

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้หลักกติกุขุปรินานิชธรรม 7 ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนามาบทบาทการบริหารงานของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของหลักกติกุขุปรินานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักกติกุขุปรินานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานในการวิจัย

หลักกติกุขุปรินานิชธรรม 7 ได้แก่ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ความพร้อมเพรียง ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ให้ความเคารพตามอาวุโส ไม่ลู่อำนาจค้นหา ยินดีใน

เสนาสนะ และตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้อมา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักภิกษุอุปทานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการกำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่พระภิกษุสามเณรทั้งหมดในวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 22 วัดสังฆิกคัมหานิกาย จำนวน 724 รูป (สำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด, 2555)

กลุ่มตัวอย่าง พระภิกษุสามเณรทั้งหมดในวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สังฆิกคัมหานิกาย จำนวน 258 รูป ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้สูตรของ ทาโรยามาเน่ (Taro Yamane)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ หลักภิกษุอุปทานิชธรรม 7 อันประกอบไปด้วย หมนั้นประชุมกันเนื่องนิตย ความพร้อมเพรียง ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ให้ความเคารพตามอาวุโส ไม่ลู่อานาจตัณหา ยินดีในเสนาสนะ และเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้อมา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ตัวแปรตาม ภารกิจด้านการบริหารวัด 6 ด้าน อันประกอบไปด้วย ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงผลการศึกษาระดับของหลักภิกษุอุปทานิชธรรม 7 กับการบริหารของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการพิจารณาในการบริหารวัด
2. ทำให้ทราบถึงผลการศึกษาความสัมพันธ์ของหลักภิกษุอุปทานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการบริหารวัด
3. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไขการบริหารวัด

นियามศัพท์เฉพาะ

หลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 ประการ หมายถึง หลักธรรมสำหรับใช้ในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียว โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว มี 7 ประการคือ

หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ หมายถึง การประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ

ความพร้อมเพรียง หมายถึง พร้อมเพรียงกันเริ่มประชุม เลิกประชุมตามเวลาที่กำหนด และทำกิจกรรมร่วมกัน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมกัน เป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกัน

ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) หมายถึง เป็นการไม่เพิกถอนไม่เพิ่มเติม ไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ และไม่เพิ่มเติมสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมันอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นสำคัญ ตลอดจนปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้

ให้ความเคารพตามอาวุโส หมายถึง ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนาน ดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มามาก

ไม่ลุอำนาจัดฉินหา หมายถึง การบริหารเป็นไปเพื่อความเจริญของหมู่คณะหรือองค์กร ไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนอันก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อหมู่คณะ ตลอดจนถึงการบริหารไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยไม่หวังผลแก่ลาภและสักการะ

ยินดีในเสนาสนะ หมายถึง เรื่องของเสนาสนะที่อยู่อาศัย มีการปรับสภาพแวดล้อมภายในให้เป็นสถานที่ร่มเย็นเหมาะแก่การประพฤติปฏิบัติ มีการบูรณปฏิสังขรณ์ตามความเหมาะสม มีการจัดเสนาสนะให้แก่พระภิกษุสามเณรตามความเหมาะสม

เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข หมายถึง มีการวางนโยบาย การวางแผน เพื่อพระภิกษุสามเณรผู้จรมามีการจัดเสนาสนะที่เหมาะสมให้แก่พระภิกษุสามเณรผู้จรมามีการต้อนรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมาคด้วยความยินดี

การบริหารวัด หมายถึง วิธีการในการดำเนินภารกิจในด้านต่าง ๆ ของเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ ภายในวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยในการบริหารจัดการวัดทั้ง 6 ด้าน คือ

ด้านการปกครอง หมายถึง การจัดโครงสร้างแผนงานการปกครอง การควบคุมดูแลให้พระสงฆ์และคฤหัสถ์ภายในวัดประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของวัด

ด้านการศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษา ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางธรรม และทางโลกตลอดจนการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรภายในวัดโดยเฉพาะ

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เยาวชนที่ได้รับการศึกษาเล่าเรียน

ด้านการเผยแผ่ หมายถึง การจัดตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในวัด การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนสังคม รวมทั้งจัดห้องสมุดหรือพิมพ์หนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้า

ด้านสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่ง ศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนา

ด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลคนในสังคมและชุมชน โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณกุศลหรือให้ความสะดวกแก่สังคมและชุมชน เพื่อให้สังคมและชุมชนมีการพัฒนาที่ดีต่อไป

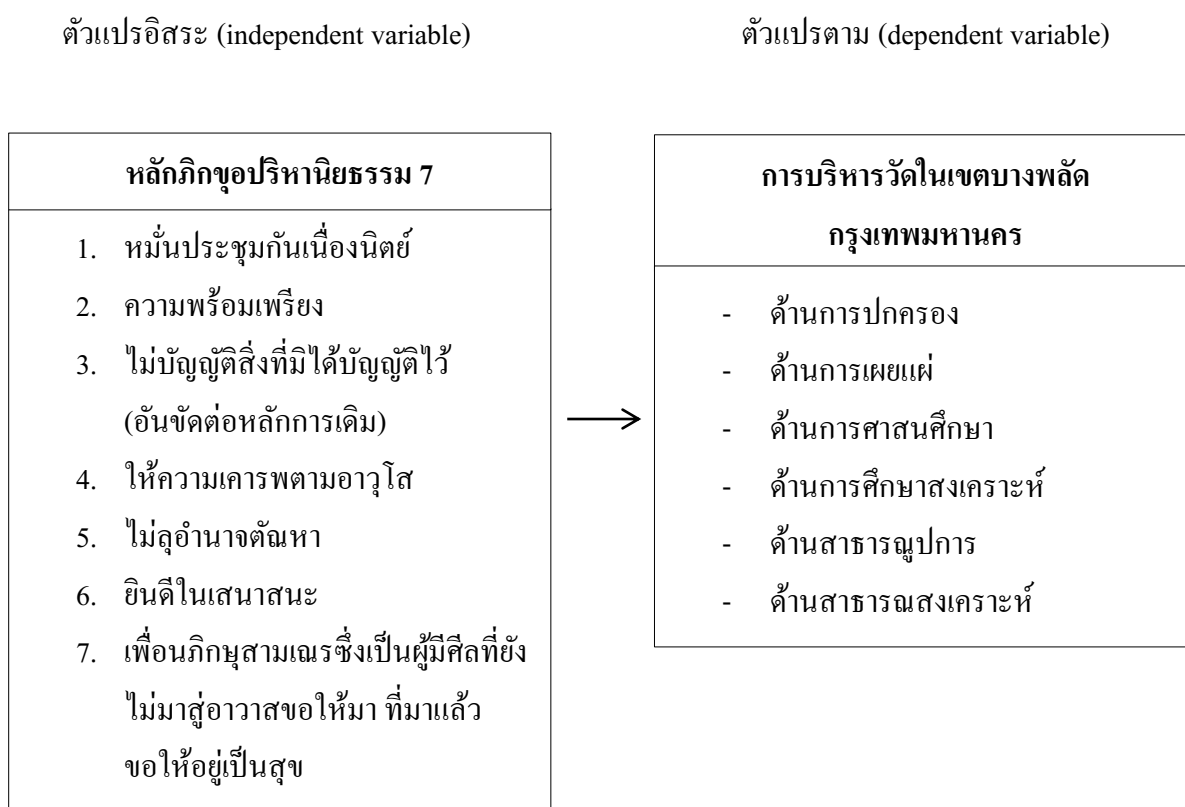
พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุสามเณร ที่จำพรรษาอยู่ในวัดเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

พระภิกษุ หมายถึง พระภิกษุที่มีพรรษา 1 พรรษาขึ้นไป

สามเณร หมายถึง สามเณรที่มีอายุ 16 ปี และสอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรี ขึ้นไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual framework) เรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักกฏอภิปธานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปรินายธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ตลอดจนให้เกิดความเข้าใจครอบคลุมเรื่องที่วิจัย ดังนี้

1. หลักกติกุอปรินายธรรม 7
2. ความหมายและแนวคิดทฤษฎีของการบริหาร
3. ความหมาย ประเภท และบทบาทของวัด
4. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด
5. บริบทของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
6. การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักกติกุอปรินายธรรม 7

การบริหาร ในทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หลักกติกุอปรินายธรรม 7 ประการที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 23 ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (2539, น.37-38) มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหาร ซึ่งสามารถนำมาเป็นตัวแปรในการทำวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์กับการบริหารวัดครั้งนี้ ดังมีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักกติกุอปรินายธรรม ดังต่อไปนี้

กติกุอปรินายธรรม 7 มาในมหาปริณิพพานสูตร ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม 23 (2539, น.37-38) ความว่า เมื่อครั้งพระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ ภูเขาอิสิมณฑล ใกล้พระนครราชคฤห์ ได้ตรัสแก่กติกุทั้งหลายว่า

ข้อที่ 1 กติกุทั้งหลายหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ข้อที่ 2 กติกุทั้งหลายเมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก จักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำ เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ข้อที่ 3 ภิกษุทั้งหลายจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติแล้ว จักประพฤติมั่นในสิกขาบทตามที่บัญญัติไว้แล้ว เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ข้อที่ 4 ภิกษุทั้งหลายยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ท่านผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และจักสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่า เป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อ พึง เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ข้อที่ 5 ภิกษุทั้งหลายไม่ตกอยู่ในอำนาจตัณหาที่เกิดขึ้นแล้ว อันเป็นเหตุให้เกิดในภพต่อไป เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลายจักพอใจอยู่ในเสนาสนะป่าเพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น

ข้อที่ 6 ภิกษุทั้งหลายจักพอใจอยู่ในเสนาสนะป่าเพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ข้อที่ 7 ภิกษุทั้งหลายจักเข้าไปตั้งความระลึกถึงเฉพาะตนได้ว่า โฉนหนอ เพื่อนพรหมจรรย์ ผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มา ของจงมา และ ที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อปริหานิยธรรม 7 ประการนี้ จักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย จักปรากฏในอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้เพียงใด ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ทิฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 10, 2539, น.82-83)

หลักภิกขุอปริหานิยธรรมที่ปรากฏอยู่ในมหาปรินิพพานสูตร พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 10 นั้น มีทั้งหมด 5 หมวดด้วยกัน ซึ่งศึกษาจากพระไตรปิฎก จึงขอนำเสนอทั้ง 5 หมวดดังต่อไปนี้

ภิกขุอปริหานิยธรรมที่ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่กรุงราชคฤห์ นี้รวม 5 หมวดด้วยกัน คือ อปริหานิยธรรม 7 ประการ 5 หมวด รายละเอียดข้อธรรมนั้น พอสรุปได้ดังนี้

อปริหานิยธรรม 7 ประการ หมวดที่ 1 คือ

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิคยประชุมกันมากครั้ง
2. พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์

พึงทำ

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ถือปฏิบัติมั่นคงตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

4. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และสำคัญว่าถ้อยคำของท่านเหล่านั้นควรที่จะรับฟัง

5. ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งคัมภีร์ที่ก่อให้เกิดภพใหม่
6. เป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า
7. ตั้งสติไว้ในใจว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลคิณามที่ยังไม่มาพึงมา ที่มา

แล้วพึงอยู่อย่างผาสุก (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ทีฆนิกาย มหาวรรค, 2539, น.82–83)

อปปริหานิยธรรม 7 ประการ หมวดที่ 2 คือ

1. ไม่ชอบ ไม่ยินดีไม่หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการงาน
2. ไม่ชอบ ไม่ยินดีไม่หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการพุดคุย
3. ไม่ชอบ ไม่ยินดีไม่หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
4. ไม่ชอบ ไม่ยินดีไม่หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
5. ไม่มีความปรารถนาชั่ว ไม่ตกไปสู่อำนาจแห่งความปรารถนาชั่ว
6. ไม่มีมิตรสหายและเพื่อนชั่ว
7. ไม่ถึงความหยุดชะงักในระหว่างเพียงเพราะบรรลุลุณวิเศษชั้นต่ำ

(พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ทีฆนิกาย มหาวรรค, 2539, น.82–83)

อปปริหานิยธรรม 7 ประการ หมวดที่ 3 คือ

1. มีศรัทธา
2. มีhiri
3. มีโศตตปปะ
4. เป็นพหูสูต
5. ปรารถนาคความเพียร
6. มีสติตั้งมั่น
7. มีปัญญา

(พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ทีฆนิกาย มหาวรรค, 2539, น.84–85)

อปปริหานิยธรรม 7 ประการ หมวดที่ 4 คือ

1. เจริญสติสัมโพชฌงค์
2. เจริญธรรมวิจยสัมโพชฌงค์
3. เจริญวิริยสัมโพชฌงค์
4. เจริญปีติสัมโพชฌงค์
5. เจริญปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
6. เจริญสมาธิสัมโพชฌงค์
7. เจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์

(พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ที่มณิกาย มหาวรรค, 2539, น.85–86)

อภิธานิยธรรม 7 ประการ หมวดที่ 5 คือ

1. เจริญอนิจจสัญญา
2. เจริญอนัตตสัญญา
3. เจริญอสุภสัญญา
4. เจริญอาทีนวสัญญา
5. เจริญปหานสัญญา
6. เจริญวิราคสัญญา
7. เจริญนิโรธสัญญา

(พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ที่มณิกาย มหาวรรค, 2539, น.86–87)

หลักอภิธานิยธรรมทั้ง 5 หมวด เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย จึงได้ย่อเนื้อความจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่มที่ 10 จากทั้ง 5 หมวด ผู้วิจัยเห็นว่า หมวดที่ 1 ซึ่งมีเนื้อหาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายที่กรุงราชคฤห์ เกี่ยวกับการบริหารหมู่คณะให้มีความเรียบร้อย และเป็นระเบียบแบบแผน เมื่อภิกษุหลายรูปรวมกันพำนักอาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ก็ต้องเกิดเป็นหมู่หรือสมัย ปัจจุบันเรียกว่าองค์กร ดังนั้น เพื่อให้หมู่สงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเป็นระเบียบแบบแผน และเพื่อให้เกิดความขัดแย้งกันน้อยที่สุด หรือสมัยปัจจุบันเรียกว่า ประชาธิปไตย จึงได้วางแบบแผนนี้ไว้ หมวดที่ 1 นั้น พระพุทธเจ้าจะทรงเน้นการบริหารหมู่สงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย หมวดที่ 2 3 4 และ 5 นั้น จะเน้นในเรื่องของตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคล ไม่ได้มุ่งเน้นที่หมู่คณะ แต่ก็จัดเป็นภิกษุ อภิธานิยธรรม เช่นเดียวกัน

ภิกษุอภิธานิยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์อื่น

อภิธานิยธรรม 7 ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายในสมัยใกล้จะดับขันธปรินิพพาน นอกจากมาในมหาปรินิพพานสูตร คัมภีร์ที่มณิกาย มหาวรรคแล้ว ยังปรากฏอยู่ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ข้อความที่เป็นข้อธรรมเหมือนกันทั้งหมดตรงกับข้อความที่มากในมหาปรินิพพานสูตร (ที่มณิกาย มหาวรรค ฉบับบาลี เล่ม 10 ข้อที่ 136, 2534, น.69) มีข้อแตกต่างกันตรงที่ข้อความปรารภการแสดงอภิธานิยธรรม ในมหาปรินิพพานสูตรเป็นข้อความต่อเนื่องจากการที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ พระเจ้าอชาตศัตรูทรงส่งวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ มาเข้าเฝ้ากราบทูลเรื่องที่พระองค์จะยกทัพไปย่ำยีพวกวัชชี แล้วพระพุทธองค์ทรงแสดงราขอภิธานิยธรรมแก่พระอานนท์ เมื่อวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ทูลลากลับไป พระพุทธองค์มีรับสั่งกับพระอานนท์เพื่อแจ้งให้ภิกษุทั้งหมดที่พักอยู่ในกรุงราชคฤห์มาประชุมกันที่อุปัฏฐานศาลา แล้ว

ท่านพระอานนท์ได้นิมนต์ภิกษุทั้งหลายมาประชุมกันทั้งหมด จากนั้นได้กราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงทราบ พระพุทธองค์ได้เสด็จมาแล้วแสดงอภิธานิยธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย

ภิกขุอภิธานิยธรรมหมวดที่ 1 นี้ อรรถกถาได้อธิบายขยายความในแต่ละข้อนำศึกษามาก ผู้วิจัยขอนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับเหตุการณ์พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ดังนี้

ชื่อว่า หมั่นประชุมกันเนื่องนิศคือประชุมกันวันหนึ่ง 3 ครั้งบ้าง ประชุมกันเป็นระยะติด ๆ กัน (ในวันเดียว) บ้าง ประชุมกันมากครั้ง ก็จะไม่วางใจหรือแสดงอาการไม่พอใจว่า วันวานก็ประชุมกัน วันก่อนก็ประชุมกัน แล้ววันนี้จะประชุมกันทำไมอีกเล่า พวกภิกษุที่ไม่ประชุมกันก็จะไม่ได้ฟังข่าวที่มาจากทุกสารทิศ จะไม่ทราบว่า ที่วัดโน้นวุ่นวายงดอุปสงคปวารณา พวกภิกษุที่วัดโน้นประกอบเวชกรรมและทุตกรรม ออกปากขอกันมาก ให้สิ่งของแลกเปลี่ยนเช่นดอกไม้เงินซีพ พวกภิกษุเลว ๆ เห็นว่า ภิกษุสงฆ์เผอเรอ ก็รวมกลุ่มกันทำให้ศาสนาเสื่อมเสีย (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลี ทีฆนิกาย มหาวรรค อรรถกถา เล่มที่ 2 ข้อที่ 134, 2535, น.116)

ตามอธิบายนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า พระสงฆ์ที่อยู่รวมกันจำนวนมาก ย่อมต้องมีเรื่องที่ต้องชี้แจงให้ผู้ที่อยู่ด้วยกันทราบ เพื่อจะได้ช่วยกันรับภาระหน้าที่ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ถ้าภิกษุทั้งหลายไม่หมั่นประชุมกัน ย่อมมีโทษเสียหายเกิดขึ้นลูกกลมออกไป สำหรับภิกษุทั้งหลายที่ประชุมกันเนื่องนิศ จะได้ฟังข่าวความเป็นไปตามเหตุการณ์แล้ว จะส่งภิกษุสงฆ์ไปช่วยวัดที่วุ่นวายทำให้มีการทำอุปสงค ทำปวารณา ส่งภิกษุที่ปฏิบัติและสอนอริยวงศ์ให้ไปสั่งสอนอริยวงศ์ในวัดที่มีภิกษุเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ส่งพระวินัยธรไปกำราบพวกภิกษุเลว ๆ พวกท่านทราบว่า ภิกษุสงฆ์เอาจริงเอาจัง พวกคนไม่สามารถรวมพวกกันได้ก็จะแยกย้ายกันไป (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลี ทีฆนิกาย มหาวรรค อรรถกถา, เล่มที่ 2, ข้อที่ 136, 2535, น.124) ความพร้อมเพรียงกันประชุม คือเมื่อตีกลองหรือเคาะระฆังให้สงฆ์ประชุมกันเพื่อทำความสะอาดพระเจดีย์หรือลานโพธิ์ หรือเพื่อมุ่งโรงอุโบสถ เพื่อจะแจ้งกตึกาหรือเพื่อจะให้โอวาท ถ้าภิกษุทั้งหลายหลีกเลี่ยงด้วยข้ออ้างต่าง ๆ ไม่จัดว่าพร้อมเพรียงที่จะประชุม ส่วนภิกษุทั้งหลายที่พักกิจกรรมส่วนตัวทุกอย่างไปเข้าประชุมด้วยอาณัติสัญญาณเพียงครั้งเดียว จัดว่าเป็นผู้ที่พร้อมเพรียงกันประชุม ภิกษุทั้งหลายประชุมปรึกษาหารือกันแล้ว กระทำกิจที่พึงทำแล้ว ไม่เลิกพร้อมกัน ถือว่าไม่พร้อมเพรียงกันเลิก ส่วนที่ประชุมกันแล้วได้ฟังข่าวว่า “วัดโน้นวุ่นวาย พวกมันงดอุปสงค งดปวารณา มีพวกภิกษุประกอบเวชกรรมแน่นขนัด” เมื่อสอบถามกันว่า “ใครจะรับอาสาไปกำราบภิกษุเหล่านั้น” แล้วรับอาสาขอไปก่อน เมื่อไปถึงถือว่าพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม

ชื่อว่า พร้อมเพรียงกันประชุม คือเมื่อตีกลองหรือเคาะระฆังให้สงฆ์ประชุมกันเพื่อทำความสะอาดพระเจดีย์หรือลานโพธิ์ หรือเพื่อมุ่งโรงอุโบสถ เพื่อจะแจ้งกตึกาหรือเพื่อจะให้โอวาท

ถ้าภิกษุทั้งหลายหลีกเลี่ยงด้วยชื่ออย่างต่าง ๆ ไม่จัดว่าพร้อมเพรียงที่จะประชุม ส่วนภิกษุทั้งหลายที่ พักกิจกรรมส่วนตัวทุกอย่างไปเข้าประชุมด้วยอาณัติสัญญาณเพียงครั้งเดียว จัดว่าเป็นผู้ที่พร้อม เพรียงกันประชุม

ภิกษุทั้งหลายประชุมปรึกษาหารือกันแล้ว กระทำกิจที่พึงทำแล้ว ไม่เลิกพร้อมกัน ถือว่าไม่ พร้อมเพรียงกันเลิก ส่วนที่ประชุมกันแล้วได้ฟังข่าวว่า “วัดโน้นวุ่นวาย พวกคณฺหฺนฺดอุโบสถ งดปวารณา มีพวกภิกษุประกอบเวชกรรมแน่นขนัด” เมื่อสอบถามกันว่า ใครจะรับอาสาไปกำราบ ภิกษุเหล่านั้น” แล้วรับอาสาขอไปก่อน เมื่อไปถือว่าพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม (ทีฆนิกาย มหาวรรค อรรถกถาบาลี เล่ม 2 ข้อที่ 136, 2535, น.124)

ชื่อว่า พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำ คือแม้จะพบเห็นภิกษุอาคันตุกะมาก็ไม่พุดจาทักทาย คงทำกิจที่พึงกระทำก็ดี พบเห็นภิกษุมิบาตรและจิวรเก่าแล้วช่วยแสวงหาบาตรจิวรให้ก็ดี แสวงหา เกศฯให้ภิกษุอาพาธก็ดี ไม่พุดจากกับภิกษุอาพาธ ไม่มีที่พึงพึง มุ่งปฏิบัติหน้าที่ในบริเวณของตนก็ดี ช่วยกันทรงจำปริยัติที่จะเลอะเลือนจากภิกษุผู้มีปัญญาที่ดี (ทีฆนิกาย มหาวรรค อรรถกถาบาลี เล่ม 2 ข้อที่ 136, 2535, น.124)

ชื่อว่า ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้บัญญัติไว้ หมายถึงเอาภิกษุทั้งหลาย ที่ไม่แต่งกติกาวัตร หรือสิกขาบท เหมือนพวกภิกษุชาวกรุงสาวัดดี ซึ่งปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2, (2539, น.124) ไม่แสดงคำสั่งสอนนอกธรรมนอกวินัย เหมือนพวก ภิกษุวัชชีบุตร ไม่จงใจล่วงละเมิดอาบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ เหมือนพวกภิกษุอัสนธิปัญพสุกะ ภิกษุ ทั้งหลายที่ประพุดตึงดเว้นคังกล่าว ถือว่าไม่บัญญัติข้อที่พระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่สั้มล้างสิ่งที่ พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมั่นคงตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ นอกจากนี้พระ อรรถกถาจารย์ยังได้ยกตัวอย่าง เรื่องที่พระมหากัสสปะ ตั้งแบบแผนการไม่บัญญัติข้อที่พระพุทธเจ้า ไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ ไม่ถอดถอนข้อที่ทรงบัญญัติไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก จุฬวรรค เล่ม 7, (2539, น.382-383) เมื่อกระทำได้ดังที่กล่าวแล้ว เป็นอันหวังได้แต่ความเจริญ คือความเจริญ ด้วยคุณมีศีลเป็นต้น

ชื่อว่า สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิครเป็นสังฆ ปริณายก และสำคัญว่าถ้อยคำของท่านเหล่านั้น ควรที่จะรับฟัง หมายถึง สักการะ เคารพ และไป ประนินบัติภิกษุที่เป็นเถระ ที่บรรลุนามันคง ไม่หวนกลับจากคุณที่ได้บรรลु เป็นผู้ประกอบด้วย คุณที่สร้างความเป็นผู้มั่น คืออเสชธรรมมีศีลเป็นต้น วันละ 2-3 ครั้ง ท่านเหล่านั้น ก็จะสั่งสอนการ อย่างก้าวไป การถอยกลับ การแลเหลียว การคู้เข้า การเหยียดออก การอุ้มบาตร การนุ่งห่มจิวร สั่งสอนเรื่องประเพณีคือเรื่องการปฏิบัติชอบที่อาจารย์นำสืบต่อกันมา ท่านเหล่านั้นจะให้ศึกษาข้อ ธรรมที่เป็นสาระ เป็นแบบแผนหลักธรรมที่ทำให้ฉลาดรอบรู้ในโพชนงค์ ในความเยือกเย็นอันยอด

เยี่ยม (พระนิพพาน) และอธิจิตเป็นต้น ซึ่งจะทำให้สมถวิปัสสนาและมรรคผลสำเร็จ เมื่ออยู่ใน
โถงทอของท่านเหล่านั้น ย่อมเจริญด้วยคุณมีศีลเป็นต้น ย่อมได้บรรลุสามัญผล

ชื่อว่า ที่ว่าไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหาที่ก่อให้เกิดภพใหม่ หมายถึงภิกษุทั้งหลายที่รับ
บิณฑบาตของทายกแล้ว ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งปัจจัย 4 ไม่เห็นแก่อำภิส ไม่เที่ยวไปบ้านโน้นบ้าน
นี้ เพราะอยากได้ปัจจัย 4 มาก ๆ

ชื่อว่า เป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า หมายถึงการไปพักอาศัยในป่าห่างไกลจากหมู่บ้าน 500 ชั่ว
ธนู เสนาสนะป่า ไม่มีเสียงมนุษย์ที่จะทำให้ฉานเสื่อมรบกวน พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญภิกษุที่
นอนหลับในป่ายิ่งกว่าภิกษุที่นั่งบรรณูณานในเสนาสนะใกล้หมู่บ้าน

ชื่อว่า ตั้งสติไว้ในใจว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลคิงมาที่ยังไม่มาพึงมาท่านที่
มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก หมายถึงเหล่าภิกษุผู้ปรารถนาจะให้เพื่อนสหพรหมจรรย์มาพึงมีศรัทธา
ทำการต้อนรับเป็นต้น แก่ผู้ที่มาถึง จัดเสนาสนะให้ พาไปภิกษาจาร บรรเทาความสงสัย ได้ฟังธรรม
อันไพเราะ เมื่อเป็นเช่นนี้ กิตติศัพท์ย่อมจรไปทำให้ภิกษุที่ยังไม่มาก็ประสงค์จะมา ที่มาแล้วก็มี
การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สำหรับเรื่องการสักการะเคารพและเข้าปรมนิบัติพระเถระผู้มั่นคง
ประกอบด้วยอเสขธรรม เพื่อเข้ารับโถงทอที่จะเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุสามัญผลนั้น ในปัจจุบัน
อาจจะหาได้ยาก ผู้วิจัยเห็นว่า ในปัจจุบัน ผู้ต้องการจะสักการะเคารพ เข้าพบได้โดยการสักการะ
เคารพคัมภีร์พระไตรปิฎกที่พระเถระอรหันต์ทั้งหลายในอดีตได้สังคายนารวบรวมนำสืบต่อมาถึง
ปัจจุบันโดยศึกษาแล้วน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตามสมควรแก่เหตุ ก็จะได้รับผลแห่งการปฏิบัติ
ตามสมควร

หลักสิกขาปฏิบัติปริหานิยธรรม 7 ประการ มีความสอดคล้องกับการบริหารหมู่คณะ ในขณะที่วัด
เองก็เป็นองค์การหนึ่งซึ่งมีสมาชิกในองค์การอันประกอบไปด้วย เจ้าอาวาส ซึ่งเปรียบเสมือน
หัวหน้าผู้บริหารองค์การหรือผู้บังคับบัญชา ซึ่งมีพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหาร ดังนั้น
เพื่อทำความเข้าใจกับหลักสิกขาปฏิบัติปริหานิยธรรม 7 ประการ ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมของพระสงฆ์
และนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจด้านพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

หลักสิกขาปฏิบัติปริหานิยธรรม ข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

พระธรรมปิฎกโศภณ (วรวิทย์) (2548, น.23) ได้กล่าวถึง อปริหานิยธรรม นี้ว่าเป็นธรรมที่
ปฏิบัติแล้วจักไม่นำไปสู่ความเสื่อม จักไม่เกิดความหายนะแห่งองค์การ คือ จะมีแต่ความเจริญ ใน
หนังสือการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ซึ่งน่าจะได้ออกมาเป็นความรู้และเพื่อเป็นการสนับสนุน
หลักสิกขาปฏิบัติปริหานิยธรรม 7 ในข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ไว้ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การประชุมกันนั้น แม้จะมีมากก็ตาม แต่พอสรุปโดยลักษณะเป็น 6 ข้อ

1. การประชุมปรึกษาหารือหรือพิจารณาหรือเพื่อรับทราบ

2. ประชุมชี้แจง สั่งการ มอบงานหรือนโยบาย
3. ประชุมอบรมหรือประชุมเชิงวิชาการ หรือเชิงปฏิบัติการ
4. ประชุมสัมมนา
5. ประชุมปฏิบัติการกิจ
6. ประชุมสังสรรค์หรือสร้างสรรค์สามัคคี

ลักษณะที่ 2 หมายถึงการประชุมกันที่จัดขึ้น

1. เพื่อแนะนำชี้แจงเรื่องที่ต้องสั่งการ
2. เพื่อสั่งการในเรื่องที่ต้องสั่งการ
3. เพื่อมอบงานใด ๆ ให้รับปฏิบัติ
4. เพื่อรับทราบนโยบาย

ลักษณะที่ 3 หมายถึง การประชุมผู้ได้บังคับบัญชาหรือกลุ่มคนอื่น

1. เพื่ออบรมให้ความรู้ในเชิงวิชาการ
2. เพื่อฝึกอบรมให้เกิดทักษะในการปฏิบัติการ

ลักษณะที่ 4 หมายถึง การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งที่อยู่ในวงงานรับผิดชอบ หรือเรื่องโดยทั่วไปเพื่อหาข้อสรุป แต่ผลของการประชุมเป็นเพียงข้อเสนอแนะ ผู้เกี่ยวข้องจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้ เพื่อรับทราบนโยบาย

ลักษณะที่ 5 หมายถึง การประชุมที่ร่วมกันกระทำกรณียกิจ ทั้งที่อยู่ในความรับผิดชอบ ทั้งในกรณียกิจทั่วไป

ลักษณะที่ 6 หมายถึง การประชุมพบปะสังสรรค์ เพื่อ

1. เพื่อให้เกิดความสนิทสนมกลมเกลียวกัน
2. เพื่อให้เกิดพลังแห่งความสามัคคีสามัคคี

การประชุมทุกลักษณะ ย่อมมีวัตถุประสงค์เป็น 6 คือ

1. เพื่อยุติหรือชี้ขาดปัญหาใดปัญหาหนึ่ง
2. เพื่อให้รับทราบนโยบาย คำชี้แจง คำสั่ง หรือแนวทางการปฏิบัติ
3. เพื่อพัฒนาทางวิชาการและการปฏิบัติ
4. เพื่อวิจัยข้อมูลและหาข้อสรุป
5. เพื่อดำเนินภารกิจในความรับผิดชอบ
6. เพื่อสร้างสรรค์ความสามัคคี

แต่เมื่อยกลงให้สั้นเหลือแค่ 2 คือ

1. เพื่อป้องกันความเสื่อม

2. เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้า

อธิปไตยธรรม คือ ป้องกันความเสื่อม และเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้า จึงนับว่า อธิปไตยธรรมนั้น ควรค่าแก่การที่จะเป็นที่สนใจ ในการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ยึดเป็น หลักธรรมในองค์การที่ทรงคุณค่ายิ่ง

พระเทพดิลก (ระแบบ จูตญาโณ) (2554, น.106-109) ได้อธิบายถึงหลักกติกุอธิปไตยธรรม ไว้ว่า ข้อที่ 1 พูดถึงการประชุมของคนที่อยู่เป็นหมวดหมู่กัน จำเป็นจะต้องมีการประชุมปรึกษาใน กิจการงานและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่ การประชุมจึงต้องมีบ่อย ๆ เพื่อให้สามารถติดตาม ศึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่ ในการเข้าร่วมประชุมนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันประชุม เพราะกรรมในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าถูกต้อง จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ หรือว่าคนหนึ่งทำ คนหนึ่งไม่เห็นด้วย และเมื่อประชุมไปแล้วก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ใช่หนีจะ หลุดไปกลางคันก็หลุดไป แต่จะต้องประชุมกันจนตลอดไป นอกจากเกิดเหตุสุดวิสัยขึ้นมาจริง ๆ จึง ออกไปตามมติของสงฆ์ได้ แต่จะต้องยอมรับมติต่าง ๆ ซึ่งสงฆ์ได้ลงไปในขณะที่เราไม่อยู่ในที่ ประชุม กิจการอันใดที่เป็นภาระของหมู่คณะ ไม่ว่าจะภายในบ้านหรือว่าภายในวัด หรือว่าภายใน สังคม ตลอดถึงประเทศชาติก็ตาม จะต้องพร้อมเพรียงกันปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นให้สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี และพร้อมเพรียงกันทำงานอันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหมู่ของคณะนั้น ๆ ไม่ให้มี ความบกพร่อง

พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว) (2548, น.19) ได้กล่าวถึงการประชุมกันเนื่องด้วยไว้ว่า การประชุมรวมหมู่คณะเป็นเนื่องด้วย ถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของการดำรงรักษาองค์การ ให้มี อุดมการณ์ร่วมกันในระยะยาว ทั้งนี้เพราะการรวมกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา จะทำให้สมาชิกของ องค์การเกิดความรู้สึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. รู้สึกว่าตนเป็นเจ้าขององค์การ
2. รู้สึกว่าตนมีโอกาสในการสร้างสรรค์องค์การ
3. รู้สึกว่าตนเป็นผู้รับผิดชอบองค์การ

องค์การใดที่สมาชิกมีความรู้สึกที่ดีทั้ง 3 ประการนี้ ย่อมจะนำไปสู่ความมีอุดมการณ์ เป็น หนึ่งเดียวกัน และพร้อมที่จะพิทักษ์ปกป้องรักษาองค์การอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ แม้แต่ ชีวิตก็อุทิศให้กับองค์การได้ นี่คือนิยามของการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอของหมู่สงฆ์ ซึ่งทำ ให้พระพุทธศาสนา มีความมั่นคงอยู่ในโลกนี้ยาวนานกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปีแล้ว

พระมหาบุญมี มาลาวิชโร (2553, น.124) กล่าวว่า มีเรื่องอะไรก็ต้องปรึกษาหารือกัน ช่วยกัน หาทางออก ซึ่งจะได้ความคิดจากหลาย ๆ คน บางครั้งความคิดของผู้บริหารคนเดียวอาจจะคิด หาทางแก้ปัญหาไม่รอบคอบรอบด้าน การประชุมกันจึงมีส่วนช่วยในกรแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็น

อย่างดี อย่างไรก็ตามในการประชุมกันนั้น ก็มีข้อสังเกตอยู่เล็กน้อยคือ ท่านให้ประชุมกันเฉพาะในทางที่ดีที่ชอบ ประกอบด้วยสารประโยชน์ เช่น เพื่อปรึกษาหารือกันในกิจธุระขององค์การ ไม่ใช่ประชุมกันเรื่องไร้สาระ หรือในทางที่ไม่ดีไม่ชอบ การประชุมกันบ่อย ๆ ท่านยังบอกว่าทำให้ผู้มาประชุมกันได้รับความรู้ความฉลาดเพิ่มมากขึ้น ผู้ที่ยังมีความรู้น้อยย่อมมีโอกาสที่จะได้ซักถามในสิ่งที่ตนยังไม่รู้กับผู้ที่มีประสบการณ์ที่เคยทำงานมาก่อน ส่วนผู้ที่รู้แล้วก็ได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ก็ยังเป็นการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นระหว่างพนักงานระดับต่าง ๆ ในองค์การด้วย

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์และ ปาริชาติ สดปีตานนท์ (2545, น.45) ได้นำเสนอถึงหลักการประชุมกันอย่างเนื่องนิตย์ไว้ว่า การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ คือธรรมเนียมข้อแรกในหลักการบริหารนิยธรรม 7 ท้องค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้ไว้ และดูเหมือนคนทำงานในยุคสมัยนี้ ก็นิยมการประชุมกันเป็นนิตย์ เพราะเป็นการได้พูดคุยกันบ่อย ๆ งานก็จะก้าวหน้าไปด้วยดี นอกจากนี้ การประชุมกันเนื่องนิตย์ยังเป็นการสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมสติปัญญาในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ หรือเพื่อหาทางแก้ไขปัญหายาก

จากแนวคิดของพระสงฆ์และนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงการประชุมกันเนื่องนิตย์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหารวมถึงการพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การและโดยเฉพาะการประชุมนั้น จะต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่นำมาซึ่งความเบื่อหน่ายหรือรำคาญ

หลักกติกุขุบริหารนิยธรรม ข้อที่ 2 ความพร้อมเพรียงกัน

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2554, น.106-109) ได้กล่าวถึง ความพร้อมเพรียงกันว่า จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำหรือว่าคนหนึ่งทำ คนหนึ่งไม่เห็นด้วย และเมื่อประชุมไปแล้วก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ใช่จะลุกไปกลางคันก็ลุกไป แต่จะต้องประชุมกันจนตลอดไป นอกจากเกิดเหตุสุดวิสัยขึ้นมาจริง ๆ จึงออกไปตามมติของสงฆ์ได้ แต่จะต้องยอมรับมติต่าง ๆ ซึ่งสงฆ์ได้ลงไปในขณะที่เราไม่อยู่ในที่ประชุม กิจการอันใดที่เป็นภาระของหมู่คณะไม่ว่าภายในบ้านหรือว่าภายในวัด หรือว่าภายในสังคม ตลอดถึงประเทศชาติก็ตาม จะต้องพร้อมเพรียงกันปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว) (2548, น.20) ได้กล่าวถึง หลักกติกุขุบริหารนิยธรรม 7 ข้อที่ 2 ว่า ความพร้อมเพรียงกันประชุม ความพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่จะพึงทำ ความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะทั้ง 3 วาระนี้ คือการแสดงออกถึงเอกภาพของหมู่คณะ หรือความพร้อมใจเป็นหนึ่งเดียวกันของสมาชิกทั้งหมู่คณะ ยินดีเต็มใจที่จะร่วมเป็นร่วมตายกันทั้ง

ในยามทุกข์ละในยามสุข เพื่อแบกรับภารกิจของหมู่คณะให้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายและกำหนดเวลา ขณะเดียวกันหากในยามใด ที่มีภัยอันตรายมากล้ำกราย สมาชิกทั้งหมดต่างก็พร้อมกันพิทักษ์รักษาองค์การให้ผ่านพ้น อุปสรรคและวิกฤตอันตรายไปได้อย่างปลอดภัยและสง่างาม โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก ลำบากใด ๆ ทั้งสิ้น นี่คือนิยามแห่งความเป็นเอกภาพของหมู่คณะ ซึ่งทำให้องค์การมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน

วิสิน อินทสระ (2548, น.32-35) ได้กล่าวถึงการพร้อมกันประชุมและพร้อมกันเลิกประชุมไว้ดังนี้ เมื่อมีการประชุมก็ควรร่วมกันประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมก็เลิกพร้อมกัน ไม่หนีประชุม รับผิดชอบประชุมก็อยู่จนเลิก ไม่ใช่รับเบี่ยงประชุมเสร็จก็หายไป จะได้ว่ารู้ว่าเขาประชุมกันเรื่องอะไร มอบหมายภารกิจอะไร ให้ใครบ้าง จะได้ติดตามงานกันได้ถูกต้อง ข้อนี้ทำได้ (แต่ยาก) องค์การไหน ๆ ก็เข้มแข็ง

พระเทพคุณากรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต) (2550, น.10) ได้กล่าวถึงการประชุมพร้อมเพรียงกันไว้ว่า พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนร่วมให้ดี

พระมหาบุญมี มาลาวิชโร (2553, น.125) กล่าวถึง ความพร้อมเพรียงไว้ว่า เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่จะต้องทำ หากพุดง่าย ๆ ก็คือ ให้ทุกคนมีความสมัครสมานสามัคคีกันนั่นเอง ไม่ว่าจะทำอะไรก็ให้คนในองค์การมีความพร้อมเพรียงสามัคคีกัน เพราะงานหลายอย่างไม่สามารถทำคนเดียวให้สำเร็จได้ ต้องทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงจะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เศรษฐกิจถดถอยไปทั่วโลก ทุกคนจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ไม่ขัดแย้งกัน ประสานพลังช่วยขับเคลื่อนองค์การให้ดำเนินต่อไปถึงเป้าหมายให้ได้ ความสามัคคีนี้ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ความเสถียรนั้นลดลงไปได้อย่างมากยามมหาศาล และสร้างความมั่นใจให้กับองค์การเพิ่มมากขึ้น

จากแนวคิดของพระสงฆ์และนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงความพร้อมเพรียง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความพร้อมเพรียงนั้น หมายถึงความพร้อมเพรียงกันเข้าประชุม ความพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และความพร้อมเพรียงกันในการร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานหรือองค์การ ไม่หนีหน้าเอาประโยชน์ส่วนตนมาก่อน อันก่อให้เกิดความเสียหายในหมู่คณะได้

หลักกฏอปรินายิณธรรม ข้อที่ 3 ไม่บัญญัติสิ่งที่มีบัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม)

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก) (2552, น.184-185) ได้อธิบายการไม่ตั้งกฏระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมไว้ว่า สิกขาบททุกข้อที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ใคร ๆ ไม่ฟังถอน คือไม่ตัดออก ไม่ยกเลิก แม้บางข้อ อาจไม่เหมาะแก่กาลสถานที่ ก็มีพระพุทธานุญาตพิเศษไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องถอน

ลักษณะทใด ๆ ทั้งสิ้น เหมือนกฎหมายทางราชอาณาจักร ใคร ไม่ฟังถอน เพราะถ้าต่างคนต่างเลิก ถอนลักษณะที่ทรงบัญญัติไว้ตามความต้องการของตน ๆ ผลสุดท้ายไม่มีอะไรเหลือเป็นหลักไว้ควบคุมหมู่คณะ พระศาสนาก็ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ เหมือนกฎหมาย ถ้าต่างคนต่างถอนที่ละมาตรา ไม่ช้าก็หมด ประเทศชาติบ้านเมืองไม่มีกฎหมาย ก็เหมือนบ้านเรือน ไม่มีชื่อมีแป ก็มีแต่พินาศ

พระภควานาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) (2548, น.20-21) ได้กล่าวถึงการไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้ บัญญัติ ไม่สัมพันธ์ที่บัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมันตามลักษณะที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า สำหรับข้อนี้ ถือเป็นความมั่นคงสูงสุดของพระพุทธศาสนา เปรียบเหมือนประเทศชาติ จะมั่นคงสูงสุดก็ต้องมีบทบัญญัติที่เรียกว่า รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นแม่บทกฎหมายสูงสุดที่ทุกคน ต้องยึดถือปฏิบัติตามนั้น ใครจะละเมิดมิได้ จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามใจชอบมิได้ เพราะรัฐธรรมนูญคือโครงสร้างของระบอบการปกครองประเทศ การแก้ไขรัฐธรรมนูญตามใจชอบ ก็คือการทำลายโครงสร้างระบอบการปกครองของประเทศโดยตรง ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ไร้ระเบียบวินัยขึ้นในสังคมและประเทศชาติ อันจะนำพาบ้านเมืองไปสู่ความล่มสลายในที่สุด พระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมอบไว้ให้เป็นศาสนาแทนพระองค์ก็เปรียบได้กับรัฐธรรมนูญของพระพุทธศาสนา การแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระธรรมคำสั่งสอนตามใจชอบ ย่อมเป็นการทำลายโครงสร้าง ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติผิด ๆ ขึ้นในหมู่สงฆ์ ซึ่งจะยังผลให้พุทธบริษัททั้งหลาย สิ้นศรัทธาในพระพุทธศาสนา แล้วเกิดสิ่งเลวร้ายตามมาอีกมากมาย จนกระทั่งทำให้พระพุทธศาสนา ต้องสูญสลายไปจากโลกนี้โดยปริยาย ดังนั้น หมู่สงฆ์ทั้งหมดจำเป็นต้องตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้ครบถ้วน ทั้ง 3 ประการ คือ ปรีชาปฏิบัติ ปฏิเวธ ชนิดอุทิศชีวิตเป็นเดิมพัน เพื่อให้ประจักษ์แจ้งในอริยมรรค อริยผล ระดับต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง แม้เพียงระดับต้นก็ตาม ซึ่งย่อมจะสามารถค้ำจุนพระพุทธศาสนาให้ยืนยงมั่นคงต่อไปได้ โดยไม่อันตรธานหายไปจากโลก นี้คือ อานุภาพของการรักษาพระธรรมวินัย ได้ด้วยการศึกษาและปฏิบัติของหมู่สงฆ์พร้อมกันทั้งแผ่นดิน ซึ่งจะยังผลให้พระพุทธศาสนา มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นจากการทำหน้าที่เผยแผ่อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ของหมู่สงฆ์

พระเทพคิลก (ระแบบ วิฑูญาโณ) (2554, น.106-109) ได้กล่าวว่า หลักกฤษฎาปฏิบัติพระปริหานิยธรรม ในข้อ 3 นี้ พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงหลักการประพฤติปฏิบัติ พระพุทธศาสนาก็คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและคำสั่งสอนของพระองค์ ดังนั้น เรื่องอะไรที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ก็ถือประพฤติปฏิบัติไปตามนั้น ไม่มีการบัญญัติเพิ่มเติม ไม่มีการแก้ไขสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้ ทรงบัญญัติไว้ว่าอย่างไร ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไปอย่างนั้น ถ้าหากว่าไม่พอใจหรือไม่อาจปฏิบัติได้ ก็สึกออกไปเป็นฆราวาส ไม่ใช่จะมาแก้ไขตัดแปลงพระธรรมวินัย เพื่อให้ตนปฏิบัติได้ โดยไม่ยอมรับนับถือหลักที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ลักษณะท

บางอย่างถึงแม้ว่า ในยุคในสมัยนี้ ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากก็ตาม แต่ก็ต้องยึดถือประเพณีปฏิบัติไปตามนั้น

พระมหานุกูณมี มาลาวชิโร (2553, น.126) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ ไม่ใช่คิดว่าอยากจะทำสิ่งใดก็ทำสิ่งนั้นไปตามความชอบใจของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จะตามมา กฎ ระเบียบ กติกา อันใดที่เป็นสิ่งดีงาม เคยปฏิบัติกันมาแล้วก็ให้คงไว้ตามเดิมและหากต้องการบัญญัติสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา ก็ควรที่จะได้รับความเห็นชอบจากผู้ร่วมงานด้วย

วสิน อินทสระ (2548, น.32-35) ได้กล่าวถึง การไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อบัญญัติเดิมไว้ว่า ข้อนี้สำคัญ เพราะพูดถึงวัฒนธรรมขององค์กร ว่าสิ่งไหนดีงาม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมที่ดีของบ้านเมือง ของชาติขององค์กร ซึ่งสืบทอดกันมานั้น เป็นสิ่งสำคัญ เพราะคือความเป็นชาติ เป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ ถือเป็นธรรมาภิบาลอันสำคัญยิ่ง องค์กรนั้นย่อมเข้มแข็งและแกร่งได้นาน

จากแนวคิดของพระสงฆ์และนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงการไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมนั้น จะต้องมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนให้ทุกคนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีอำนาจจะต้องไม่ทำการยกเลิกหรือตั้งบัญญัติอื่นให้ขัดต่อของเดิม แต่หากการตั้งกฎใหม่ขึ้นมาแล้วเนื้อหาของเดิมก็สามารถทำได้

หลักกติกุอปรินายิธรรม ข้อที่ 4 ให้ความเคารพตามอาวุโส

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ) (2554, น.106-109) ได้กล่าวถึงหลักกติกุอปรินายิธรรม ในข้อที่ 4 ว่า ในหมู่ในคณะที่อยู่ร่วมกัน มีผู้หลักผู้ใหญ่ที่ลดหลั่นกันลงมา จำเป็นจะต้องให้ความเคารพนับถือต่อท่านที่เป็นใหญ่ในที่นั้น เช่น ภายในวัดก็ให้ความเคารพนับถือต่อเจ้าอาวาสและพระเถระผู้ใหญ่ที่เหนือตนขึ้นไป ข้อความที่ท่านแนะนำสั่งสอน แม้จะมีการดูคำคำหนีไปบ้างแต่ถือว่าเป็นคำสอนที่เกิดขึ้นโดยเจตนาดี ผู้ที่อยู่ในสำนักของท่านจะต้องเชื่อถือและปฏิบัติตาม

พระภวานาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว) (2548, น.21) ได้กล่าวถึงการให้ความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชาไว้ว่า ให้ความเคารพภิกษุที่เป็นประธานสงฆ์ และรับฟังถ้อยคำของท่าน สำหรับข้อนี้มุ่งใช้การเคารพนับถือซึ่งกันและกันเป็นหัวใจในการปกครองสงฆ์ กล่าวคือ ในพระภิกษุสงฆ์หมู่หนึ่ง ๆ ที่บวชกันมานาน จะประกอบด้วย สมาชิก 4 ประเภทคือ

1. พระเถระผู้บวชมานานและมีอายุมาก
2. พระเถระผู้มีพรรษามาก
3. พระอุปัชฌาย์ ผู้เป็นสังฆบิดร
4. สังฆปริณายก ผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นหัวหน้า และมีอำนาจในการปกครองสงฆ์หมุนั้น

การที่สงฆ์ยังปกครองกันอยู่ได้ ก็เพราะอาศัยความเคารพ 2 สถาน คือ

1. ในด้านการปกครอง ก็อาศัยความเคารพนับถือเชื่อฟังตามฐานะของท่านผู้มีอำนาจที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น
2. ในด้านความประพฤติ ก็อาศัยความเคารพเชื่อฟังท่านผู้มีอายุพรรษามากกว่า ผู้สามารถเป็นต้นแบบความประพฤติให้เราได้

ดังนั้น การปฏิบัติด้วยความเคารพนับถือและเชื่อฟังถ้อยคำของพระเถระผู้ใหญ่เช่นนี้ ย่อมทำให้การปกครองสงฆ์มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง เพราะมีพระเถระผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นต้นแบบด้านความประพฤติ เป็นผู้ชี้แนะ และเป็นต้นแบบด้านการปฏิบัติธรรม เพื่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน นี่คือนิยามของการปฏิบัติต่อกัน ด้วยความเคารพ และให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น

วสิน อินทสระ (2548, น.32-35) ได้กล่าวถึงความเคารพนับถือต่อบัณฑิตว่า องค์การใด ๆ ย่อมมีผู้นำหากเราให้เกียรติผู้นำ เชื่อฟัง ปฏิบัติตามความคิด (ที่ดีถูกต้อง) ของผู้นำ เดินไปในกรอบในทิศทางเดียวกัน ไม่ลบล้างผู้นำ ความมั่นคงในองค์การก็เกิดขึ้น

นันทรัตน์ จำปาแดง (2548, น.27) ได้กล่าวถึงการให้ความเคารพต่อบัณฑิตว่า เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเจริญก้าวหน้าในอาชีพ โดยอาจส่งไปอบรม สัมมนา คั้นคว้าวิจัย สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนได้ทำงานที่เหมาะสมแก่ตนทั้งความสามารถและบุคลิกภาพ เพื่อให้ทำงานได้ด้วยดี และมีความสุขในงาน สื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน เมื่อต้องการให้ทำงานใด หรือปฏิบัติอย่างไร และหลีกเลี่ยงการสื่อสารทางเดียวให้มากที่สุด รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ทุกคนอยู่ได้อย่างไม่ลำบาก และเป็นสุข ซึ่งจะเป็แรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสียสละ และทำประโยชน์ให้หน่วยงานเพิ่มขึ้นยกย่องผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปรากฏแก่ผู้อื่นเมื่อเขาทำดี แต่เมื่อมีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้นควรเผชิญหน้าพบ พูดคุยกันเป็นการส่วนตัว ในบรรยากาศของความจริงใจ

จากแนวคิดของพระสงฆ์และนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงความเคารพตามอาวุโส ผู้วิจัยสรุปว่า การทำงานในหน่วยงานใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะวัดอันเป็นองค์การทางพระพุทธศาสนา และมีผลทางด้านจิตใจของประชาชนตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรม บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายจะต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ หากพบปัญหาใด ๆ ก็ยังมีบุคคลอื่น ๆ ภายในองค์การที่มีความรู้ความสามารถ ความถนัดที่แตกต่างกันไป การวางตนให้เหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ของตนเองย่อมทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันยอมทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพเป็นองค์การที่ดีและมีความสุขในการทำงาน

หลักกติกขุอปธานิชธรรม ข้อที่ 5 ไม่ลู่อำนาจตัณหา

พระเทพคิลก (ระแบบ จูติญาโณ) (2554, น.106-109) ได้กล่าวถึงหลักกติกขุอปธานิชธรรม ข้อ 5 นี้ เกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ คนเรานั้นเหมือนกับนกที่ตายเพราะเหยื่อ หรือปลาที่ตายเพราะเหยื่อ คนก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือถ้าปล่อยให้ความอยากได้อย่างนั้น อย่างนี้ อย่างโน้น ครอบงำใจแล้วโอกาสหนึ่งก็เป็นอันตราย เพราะความอยากเหล่านั้น การพยายามควบคุมจิตใจไม่ให้ทำอะไรไปตามอำนาจของความอยากทุกอย่างจึงเป็นทางเจริญของบุคคลเหล่านั้น

พระมหาบุญมี มาลาวชิโร (2553, น.127) กล่าวไว้ว่า ให้มีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน ไม่ประพฤตินนในทางที่ลู่อำนาจแก่ความอยากคือ ไม่ปล่อยให้เป็นไปตามอำนาจแห่งความอยากในอารมณ์ที่น่ารักใคร่ เพราะเมื่อจิตตกไปสู่อำนาจนี้แล้ว ย่อมเกิดการดิ้นรนมากกว่าเหตุอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ผลที่สุดก็ย่อมจะจงใจให้ประพฤติทุจริต อันจะก่อให้เกิดความทุกข์ต่าง ๆ ตามมา การให้ทุกคนในองค์กรรู้จักข่มใจไว้ไม่ให้เป็นไปในอำนาจแห่งความอยากเช่นนี้ จิตก็จะสงบ คุณความดีต่าง ๆ ก็จะเกิดขึ้น เป็นผลดีทั้งแก่ตัวพนักงานเองและแก่องค์กร หากจิตใจไม่ดี ก็ย่อมเสี่ยงที่จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในองค์กรตามมา

จากแนวคิดของพระสงฆ์และนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงการไม่ลู่อำนาจตัณหา ผู้วิจัยสรุปว่าการไม่ลู่อำนาจแก่ความอยาก คือ ระวังตน คอยข่มจิต อดทนต่อความอยากไม่ปล่อยจิตให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจความอยาก เมื่อควบคุมจิตได้ ชื่อว่า ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยาก ตัณหาความทะยานอยาก เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคลทุกคน ผู้บริหารไม่ควรมีความลู่อำนาจแก่ความอยาก ไม่ทำ ไม่พูด ไม่คิดอะไรตามอำนาจของความอยาก จนทำให้เป็นผู้ดิ้นรนเกินกว่าเหตุไม่รู้จักจบ ผลที่สุดย่อมจงใจให้ประพฤติทุจริต ให้เกิดทุกข์ต่าง ๆ

หลักกติกขุอปธานิชธรรม ข้อที่ 6 ยินดีในเสนาสนะ

พระเทพคิลก (ระแบบ จูติญาโณ) (2554, น.106-109) กล่าวถึงหลักกติกขุอปธานิชธรรม ข้อ 6 เรื่องของเสนาสนะที่อยู่อาศัย ทรงสอนให้หาเสนาสนะที่เป็นปัจจัย โน้มโน้มไปเพื่อหาความสงบ โดยเน้นไปที่เสนาสนะป่า ซึ่งห่างจากเสียงรบกวน ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ซึ่งเป็นอันตรายต่อการกระทำความสงบ แต่ในชั้นของการปฏิบัตินั้น เราจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ถ้าหากว่ามีเสียงรบกวนมาก ก็อย่าไปใส่ใจ สนใจต่อเสียงรบกวนเหล่านั้นให้มากกว่า ก็จะทำจิตใจให้เกิดความสงบได้

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ (2551, ออนไลน์) กล่าวว่า ส่วนคำว่า เสนาสนะ หมายถึงที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นกุฏิหรือวิหาร แต่เวลาเรียกอาคารสถานที่ภายในวัด ทั้งหมด ก็เรียกเป็นภาษาชาวบ้านธรรมดา ๆ กันว่า เสนาสนะ ในครั้งพุทธกาล พระสงฆ์ทั้งหลายจะใช้ชีวิตเป็นอนาคาริกจาริกไปตามที่ต่าง ๆ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง พอถึงฤดูฝนครั้ง หนึ่ง พระสงฆ์พักจำพรรษา ณ ที่ใด พุทธศาสนิกชนจะสร้างเสนาสนะขึ้นชั่วคราว ณ ที่นั้น เมื่อ ออกพรรษาแล้ว ก็จะเดินทาง ต่อไป

พุทธศาสนิกชน ก็จะรื้อเสนาสนะเหล่านั้นเสีย ต่อเมื่อพระสงฆ์ผ่านมาก็จึงจัดสร้างกันขึ้นมาใหม่ตามปกติ เวลาที่พระสงฆ์จาริกไปสั่งสอนธรรมแก่พุทธศาสนิกชน พระสงฆ์จะพักค้างคืนใต้โคนไม้ กองฟาง ในถ้ำ เมื่อสั่ง สอนพุทธศาสนิกชนตามอริยาศัยแล้ว จะเดินทางต่อไป ไม่ยึดติดกับสถานที่ชุมชน หรือตระกูลที่อุปฐากตระกูลใดตระกูล หนึ่ง เพื่อเสรีภาพแห่งชีวิตอย่างแท้จริง คราวหนึ่งคฤหบดีคนหนึ่ง ได้เห็นพระภิกษุเหล่านั้น ออกจาก ป่า ซอกเขา ป่าช้า กองฟางบ้าง โคนต้นไม้บ้าง ในเวลา เช้าตรู่ คิดว่า ท่านเหล่านี้ เครื่องครัด นาสรัทธา ได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าแก่เพื่อนมนุษย์เหลือเกิน หากท่านเหล่านี้ต้องนอน กลางดินกินกลางทรายเช่นนี้ตลอดปี โรคภัยไข้เจ็บจะเบียดเบียนได้ง่าย อย่างกระนั้นเลย ควรจะสร้างที่มุงบังถวายท่าน เพื่อ กันร้อน กันหนาว กันเหลือกันยุง กันริน กันไร และเป็นที่พักเรือนเพื่อการเจริญภาวนาคงจะดีเป็นแน่แท้ เศรษฐีคนนั้นได้นำความคิดนี้ไปปรึกษากับพระอานนท์ และขอความเมตตาให้พระอานนท์ได้นำความคิดนี้ไปกราบทูล พระพุทธเจ้าด้วย เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้สร้างเสนาสนะที่มีลักษณะดังนี้คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น และเรือน โถง ท่านคฤหบดี ได้สร้างเสนาสนะตามพระบรมพุทธานุญาตจำนวน 60 หลัง สำเร็จภายในวันเดียว การที่ท่านคฤหบดีสร้างเสนาสนะสำเร็จภายในวันเดียว ก็คงจะเป็นการสร้างกุฏิที่มุงบังด้วยใบไม้ง่าย ๆ ไม่ใหญ่โตหรูหรา อะไรมาก เมื่อท่านคฤหบดีได้สร้างเสนาสนะเสร็จแล้ว จึงอาราธนาพระพุทธเจ้าไปเสวยภัตตาหารที่บ้านของตนและกราบทูลถาม พระพุทธเจ้าว่า จะปฏิบัติอย่างไรกับเสนาสนะที่สร้างเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสว่า จงถวายวิหารเหล่านั้นแก่สงฆ์จากทิศทั้งสี่ ที่มาแล้ว และยังไม่มา แล้วพระพุทธเจ้าตรัสอนุโมทนาว่า วิหารย่อมป้องกันหนาว ร้อน สัตว์ร้าย ฝน ลมและแดดกล้า การถวายวิหารแก่สงฆ์เพื่อการหลีกเลี่ยง เพื่อความสุข เพื่อเพ่ง พิจารณาและเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าสรรเสริญว่า เป็นทานอันเลิศ เพราะเหตุนี้แล คนผู้ฉลาด เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ตน พึง สร้างวิหาร อันรื่นรมย์ให้ภิกษุทั้งหลาย ผู้พหุสูต อยู่ในวิหารนี้เถิด อนึ่งพึงมีใจเลื่อมใสถวายข้าว น้ำ ผ้า และเสนาสนะ อัน เหมาะสมแก่พวกเขา ในพวกเธอผู้ซื่อตรง เพราะพวกเขา ย่อมแสดงธรรมอันเป็นเครื่องบรรเทาทุกข์ทั้งปวงแก่เขา เขารู้ทั่วถึงแล้วจะเป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรีนิพพานในโลกนี้

คำอนุโมทนาของพระพุทธเจ้าครอบคลุมถึงประโยชน์ของเสนาสนะ ว่า เป็นเครื่องรักษาสุขภาพ อำนวยความสะดวกให้ พระสงฆ์ได้เจริญภาวนาพิจารณาธรรม ลักษณะของเสนาสนะที่ดี ต้องร่มรื่นสงบเย็น พระสงฆ์ที่สมควรอยู่ในเสนาสนะที่พุทธบริษัทถวายต้องเป็นพหุสูต ซื่อตรงแสดงธรรมเพื่อระงับดับทุกข์แก่ผู้ถวายความอุปถัมภ์ ให้ผู้อุปถัมภ์ได้รู้ทั่วถึงธรรมเข้าถึง ความสงบเย็นเป็นนิพพาน นอกจากนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า การถวายเสนาสนะ จัดเข้าในทานอันเลิศ เพราะ อำนวยความสะดวกให้พระสงฆ์ได้มี โอกาส ศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่ธรรม อีกทั้งพุทธบริษัทได้มีโอกาสศึกษาธรรมอย่างลึกซึ้งจนนำความสงบเย็นมาสู่ตน

จากแนวคิดของพระสงฆ์และนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงความยินดีในเสนาสนะ ผู้วิจัยสรุปว่า เนื้อหาสาระที่แท้จริงของเสนาสนะในพระพุทธศาสนาจึงอยู่ที่การใช้สอยให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับพระสงฆ์ มากกว่า ความใหญ่ สวยงามความหรูหรา โอ้อำ ราคาแพง ที่มีไว้เพียงชื่นชมเท่านั้น

หลักสิกขาปฏิบัติธรรม ข้อที่ 7 เพื่อนิกขุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

พระเทพคิลก (ระแบบ จิตตญาณ) (2554, น.106-109) ได้กล่าวถึงหลักสิกขาปฏิบัติธรรม ข้อ 7 สุดท้ายถือว่าเป็นหลักสำคัญของคนที่อยู่ร่วมกันวัดหรือศาสนสถานในทางศาสนานั้นถือว่าเป็นคุณสมบัติกลางของพระศาสนา พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่บวชมาถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีศีล มีความคิดเห็นตรงต่อหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงมีสิทธิที่จะเข้าอยู่ในอารามนั้นในวัดนั้น ดังนั้น ใครจะอยู่ในวัดใดก็ตาม ก็ต้องสร้างความรู้สึกร่วมที่จะพบเห็นเพื่อนภิกษุสามเณร ที่ยังไม่ได้อยู่ในวัดของเรา ก็ขอให้มา ที่มาแล้ว ก็ขอให้อยู่เป็นสุข ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของการสร้างความรู้สึกทั้งนั้น แม้จะไม่ลงมือประพฤติปฏิบัติ คือไม่ลงมือช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรก็ตาม แต่เป็นการแสดงออกถึงความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่หวังที่อยู่ ความไม่ อิจฉาริษยาคนอื่น ซึ่งแต่ละอย่างนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายนัก

วศิน อินทสระ (2548, น.32-35) ได้กล่าวถึงการให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนไว้ว่า ในองค์การแต่ละแห่งในบ้านเมืองในชาติ แต่ละชาติย่อมมีคนดี คนอาวุโส มีคนสำคัญ ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อองค์กรนั้น ๆ บุคคลเหล่านี้ถือเป็นหลักขององค์กร ซึ่งเป็นขุมความคิด ขุมประสบการณ์เป็นสิ่งอันทรงคุณค่าขององค์กร ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคงขององค์กร

สมศรี มงคลชัย (2545, น.22) ได้อธิบายถึงการต้อนรับและการสร้างความประทับใจและค่านิยมแก่ผู้ที่มาเยือนได้ว่า ควรจัดสถานที่ให้เหมาะสม ให้ความเอาใจใส่ต่อผู้มาติดต่อ การเตรียมการล่วงหน้าสำหรับผู้มาติดต่อ ควรเตรียมเอกสารให้พร้อม การต้อนรับผู้มาติดต่อที่นัดหมายไว้ล่วงหน้า ควรเอ่ยชื่อได้อย่างถูกต้อง การสนทนากับผู้มาติดต่อ ควรสนทนาในเรื่องทั่ว ๆ ไป การแนะนำ (introductions) การขัดจังหวะ ควรใช้วิธีการขัดจังหวะที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ การรักษาวลานัดหมายไม่ให้ล่วงเลยเวลาจนเกินไป การขอเข้าพบของพนักงานในหน่วยงาน หากผู้บังคับบัญชาไม่ว่าง ควรบอกให้เขากลับไปยังแผนกของตนเองก่อน การต้อนรับผู้มาติดต่อที่มีนัดหมายไว้ล่วงหน้า ควรแสดงความเป็นมิตรเสมอ

สรุปได้ว่า การให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน จะต้องให้ความเคารพอย่างจริงจัง มีการปฏิสันถาร พร้อมทั้งเชื้อฟังคำแนะนำจากท่านผู้รู้เหล่านั้น ที่ได้มาเยือนถึงองค์กรของเรา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546, น.290-291) ได้กล่าวว่า อกุศลปฏิบัติ 7 ประการ คือ ธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 อย่าง ที่ตรัสสำหรับภิกษุ (อกุศลปฏิบัติ 7 ประการ) ยกมาแสดงหมวดหนึ่ง ดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
2. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้วสมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
4. ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน
5. ไม่ลู่ออกจากความอยากที่เกิดขึ้น
6. ยินดีในเสนาสนะป่า (วัด, สำนักสงฆ์)
7. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

จากคำอธิบาย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักอกุศลปฏิบัติ 7 ประการ เป็นหลักธรรมอันนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม กล่าวคือ เป็นหลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในด้านการบริหารงาน เพราะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของพระภิกษุอย่างแท้จริง ทั้งยังเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลรอบข้าง ด้วยหลักธรรมนี้จะสามารถนำไปสู่วิถีทางแห่งการแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ซึ่งเป็นไปเพื่อความรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาสืบไป

สรุปว่า ผู้นำองค์กร จึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติในการบริหารจัดการองค์การเป็นเลิศ สิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง คือหลักอกุศลปฏิบัติ 7 ประการ ซึ่งความหมายของหมวดธรรมข้อนี้คือ ธรรมอันเป็นเหตุแห่งความไม่เสื่อม หรือหมายความว่า ไม่เป็นเหตุแห่งความหายนะ คือผู้ใดประพฤติแล้วหรือนำมาปรับใช้กับองค์การ ก็มีแต่ความเจริญรุ่งเรืองอย่างเดียว ธรรมะหมวดดังกล่าวนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงเป็นอุทาหรณ์ให้แก่เหล่าภิกษุสงฆ์ เป็นหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียวสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมืองและพระภิกษุสงฆ์ ดังนี้ คือ อกุศลปฏิบัติ 7 ประการสำหรับหมู่ชนและการบริหารบ้านเมือง เป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว จึงเหมาะกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง วัดในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งกับพฤติกรรมของสังคม เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ วัดเองก็ย่อมมีการปรับให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์ โดยการ

นำเอาหลักกรรมสิกขุอปธานิยธรรม 7 ประการ มาประยุกต์ใช้ ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเอา เฉพาะหลักสิกขุอปธานิยธรรมหมวด ที่ 1 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารหมู่สงฆ์ ซึ่งไม่ได้กล่าวถึง การบริหารทางด้านบ้านเมือง หลักอปธานิยธรรมสำหรับบ้านเมืองนั้น ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งต้องมีการพูดกันอีกจึงไม่ขอกล่าวไว้ในที่นี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเฉพาะหลักสิกขุอปธานิยธรรม 7 ประการดัง ได้ศึกษาจากพระไตรปิฎกและพระสงฆ์ที่มีความรู้ความชำนาญในวิชาการ พระพุทธศาสนา เพื่อความเจริญก้าวหน้าของวัด และพระศาสนาสืบต่อไป

ความหมายและแนวคิดทฤษฎีของการบริหาร

วัดก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งซึ่งมีความสำคัญกับพฤติกรรมทางสังคมของประเทศไทย เนื่องจาก ประเทศไทยนั้น ประชากรส่วนมากมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกันทั่วประเทศเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งผลการสำรวจ พบว่า ประชากรในประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 94.6 (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2555, น.คำนำ) ถือว่าอยู่ในระดับที่สูง และในทุก ส่วนภูมิภาคของประเทศไทยที่มีประชากรนับถือศาสนาพุทธ ทุกหมู่บ้านตามจังหวัดต่าง ๆ ก็จะมี วัดเป็นจุดรวมจิตใจของชาวบ้าน ผู้วิจัยจึงเห็นปัญหาของการบริหารวัดที่ให้เป็นไปตามมติของมหาเถรสมาคม จึงได้ศึกษาความหมายและแนวคิดการบริหารของนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารต่อไป

การบริหาร ผู้วิจัยได้ศึกษาจากนักวิชาการที่เป็นพระสงฆ์คือ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตฺโต) (2539, น.2-3) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัย คนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กรอำนวยความสะดวกและควบคุมทรัพยากรบุคคลและ ทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนัก บริหารมีอยู่ 5 ประการ คือ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (staffing) การอำนวยความสะดวก (directing) และ การควบคุม (controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง 5 ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อก่อนทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก็บริหาร บ้านเมืองแบบนี้มานานแล้วหน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัย โบราณ ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้ บริหารงาน คือจะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่น ให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและ รู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่ คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลใน

ธนรส พูนสิทธิ์ (2541, น.20) ได้ศึกษาการบริหารในความคิดเห็นของ จอร์จ อาร์. เทอร์รี่ (George R.Terry, 1968) การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบไปด้วยการวางแผน (planning) การจัดการองค์การ (ogrganizing) การอำนวยการ (directing) และการควบคุม (controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระวัฒน์ (2534, น.12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย บุญทัน ดอกไธสง (2537, น.1) ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์การ หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์การ

สมคิด บางโม (2545, น.61) ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

พะยอม วงศ์สารศรี (2542, น.36) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้า ในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การ จึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนด

สมาน รังสิโยภุชฎ์ (2537, น.1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน

สัมพันธ์ ภูโพบูลย์ (2542, น.16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้น มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

สิริภพ เหล่าลาภะ (2545, น.140) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ 2 นัย คือ

1. คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุ ในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่าบริหาร แปลว่า อ้อมหนี หลีกหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหํ ปริหริตุ ◻ สมตุโธ” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบหรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

2. คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า administer และ administration แปล ความหมาย คือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วางส่งเสริม และบำรุง

เซอร์เบิร์ต เอ.ไซมอน (Herbert A. Simon, 1947, p.3)กล่าวถึงการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

จากความหมายจากนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ได้นิยามความหมายไว้ อาจสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ ประกอบด้วยการนำเอาทรัพยากร บริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารวัดในยุคสมัยปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน จึงต้องอาศัยการบริหาร สมัยใหม่ที่เป็นของชาวตะวันตก ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารของนักวิชาการชาวไทยและ ชาวต่างชาติ โดยมีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้หลายท่านดังนี้

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเกี่ยวกับการบริหารที่พระสงฆ์ได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้ คือ พระธรรม โกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, น.3-5) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดย อาศัยผู้อื่น (getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบใน การพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อ ความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางของ องค์กร

2. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์การ เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและกระจายอำนาจ

3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยความสะดวก เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตาม แผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงาน ภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (อ้างถึงในพระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต), 2552, น.15) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการ คือ

1. การวางแผน (planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้า

2. การแสวงหา การกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (allocation) หมายถึง การแสวงหา กำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. การเสริมกำลังบำรุง (stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

4. การประสานงาน (co-ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกัน เพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก

5. การประเมินผลงาน (evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2535, น.8) มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการ โดยหมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

สมคิด บางโม (2545, น.62) ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไรและต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริหาร หรือในการผลิต ต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

2. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัสดุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4 M คือ มนุษย์ (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) และความสามารถในการจัดการ (management) หรือ 6 M ที่มีเครื่องจักร (machine) และตลาด (market)

3. มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกไว้ว่า มีปฏิริยาระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 M หรือ 6 M ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิริยาระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันและไม่เกิดปฏิริยาระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

4. ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้น สิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ

วิช วิชนิภาวรรณ (2545, น.36-38) ได้แบ่งการบริหารตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (public services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (public or governmental organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

ส่วนที่สอง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหาร ธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของบริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

ส่วนที่สาม การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่งเรียกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

ส่วนที่สี่ การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (world trade organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (Asian)

ส่วนที่ห้า การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ ถือเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ส่วนที่หก การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543, น.21-22) กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

- 1) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์กร
- 2) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
- 3) ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548, น.5) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหาร การบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ หนึ่ง ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ สอง มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ สาม มีจุดหมายปลายทาง

คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการบริหารแนวความคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการบริหารอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

เสนาะ ดิยาวี (2544, น.33-34) ได้แยกสาระสำคัญของการบริหารออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. การบริหาร เป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้งานสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของคนอื่น การทำงานกับคนและโดยอาศัยคนนั้น ต้องอาศัยคุณสมบัติของผู้บริหารอย่างหนึ่ง คือ ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ หรือเป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น มิฉะนั้น จะทำงาน ไม่สำเร็จ สาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. การมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี
2. การมีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ดี
3. การมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์
4. การมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

2. การบริหาร ทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กร เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์กรต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคน จึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารต้องทำให้บรรลุได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก เป้าหมายต้องสูงและสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไป ก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดี มีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุวันเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

3. การบริหาร เป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิภาพ (effectiveness) หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วน คำว่า ประสิทธิภาพ (efficiency) หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวนั้นไม่พอ แต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสอง

อย่าง คือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและใช้ทรัพยากรต่ำสุด จึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

4. การบริหาร เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า เราอาศัยอยู่ในโลกที่มีทรัพยากรจำกัด การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนักอยู่เสมอข้อใหญ่ ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้ว ทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถคืนกลับมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสม อย่าให้เกิดการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้น การบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับเศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์กรจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. การบริหาร จะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่สำคัญ 4 อย่างคือ

1. โลกที่ไร้พรมแดนกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า ปัจจุบัน โลกดูเหมือนจะเล็กลงและไม่มีพรมแดนประเทศขีดกั้นไว้ในเรื่องของการขนส่ง การสื่อสาร คนตรี เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ข่าวสาร ข้อมูลการใช้ชีวิต รสนิยม และการบริโภค เป็นต้น บริษัทต่างๆ จึงทำธุรกิจได้ทั่วโลกโดยมีการติดกันน้อยลง คนสามารถไปมาหาสู่กันโดยไร้พรมแดน มีคนต่างเชื้อชาติทำงานร่วมกันผู้บริหารต้องบริหารงานในลักษณะผู้บริหารข้ามวัฒนธรรมมีการทำงานเป็นทีม หรือบริหารงานโดยความร่วมมือกันมากขึ้น

2. การบริหารคุณภาพ ผู้บริหารจะบริหาร โดยเน้นที่คุณภาพของสินค้าและบริการเป็นสำคัญ ผู้บริหารคุณภาพที่เคยตรวจสอบสินค้าในตอนท้ายของกระบวนการผลิต หรือเมื่อสินค้าทำเสร็จแล้วก็เปลี่ยนเป็นตรวจสอบคุณภาพสินค้านี้ระหว่างกระบวนการผลิต หรือเมื่อสินค้ายังผลิตไม่เสร็จเพื่อปรับเครื่องจักรไม่ให้เกิดการสูญเสียขึ้น การบริหารที่เคยแก้ไขสาเหตุที่ทำให้สินค้าไม่ได้คุณภาพ ก็เปลี่ยนการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องที่บุคลากร กระบวนการผลิต และตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการปรับปรุงคุณภาพนี้เรียกว่า การบริหารคุณภาพโดยรวม (total quality management)

3. การทำลายสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมนุษย์เผชิญกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นพิษอันเกิดจากการทำลายป่า อากาศ โลกร้อนขึ้น การเสื่อมสลายของโอโซน สิ่งแวดล้อมเป็นพิษปนเปื้อนอยู่ในอาหาร อากาศ และมลภาวะในอากาศน้ำ และในดิน เป็นต้น ดังนั้น ไม่ว่าจะป็นนักการเมือง หรือนักบริหารก็ตามจะต้องนำเอาการทำลายสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มารวมไว้ในการบริหารงานที่จะป้องกัน หรือยุติการทำลายสิ่งแวดล้อม

4. การตื่นตัวทางด้านศีลธรรมและจรรยา ในปัจจุบันผู้บริหารจะถูกกดดันจากสังคม ผู้บริโภค รัฐบาล และประชาชน โดยทั่วไปให้บริหารที่มีศีลธรรมและจรรยาบรรณมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ เพราะสาเหตุจากการได้รับอันตรายจากการบริโภคสินค้า การโฆษณาสินค้าที่ขาดความรับผิดชอบ การกำหนดราคาสินค้าที่เอาเปรียบผู้บริโภค การกีดกันสินค้า หรือบริการของกลุ่มแข่งขัน การใช้ข้อมูลภายในสร้างความได้เปรียบทางการค้า และการบริหารงานที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม เป็นต้น ค่านิยมขั้นพื้นฐานของสังคมคือความซื่อสัตย์ได้ขาดหายไปมากในการบริหารงานในปัจจุบัน เช่น คุณภาพของสินค้าไม่เป็นไปตามข้อมูลที่แจ้งไว้ในหีบห่อสินค้า การไม่แจ้งส่วนประกอบของสินค้าอย่างครบถ้วน การตั้งราคาเกินไปกว่าคุณภาพสินค้า รองลงมา ก็ได้แก่ การลักขโมยสินค้า การคุกคามทางเพศ การติดยาเสพติด และการขัดแย้งในผลประโยชน์ เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งความแตกต่างระหว่างมนุษย์และสัตว์ก็อยู่ตรงที่มนุษย์มีการบริหาร แต่สัตว์ไม่มีการบริหาร เพราะมนุษย์จะมีการวางแผน ประสานงาน อำนาจการ และควบคุมวิถีชีวิตของตนอยู่ตลอดเวลา

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และ สมาน รังสิโยภุชญา (2536, น.12) กล่าวว่า การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน การบริหารโดยทั่ว ๆ ไป จะมีลักษณะเป็นกระบวนการวิธี หรือเป็นการกำหนดขั้นตอน ในการปฏิบัติงาน หรือเป็นลำดับรายการในการบริหาร คือจะต้องมีลำดับรายการก่อนหลังว่า จะต้องทำอะไรก่อนและต่อ ๆ ไปจะทำอะไรซึ่งจัดไว้ว่า หลักเกณฑ์ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific management) กระบวนการบริหารจะกำหนดขอบเขตและหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจนนักบริหาร นักวิชาการตลอดจนนักการศึกษา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ดังนี้ คน (man) เงิน (money) วัสดุสิ่งของ (material) และวิธีการปฏิบัติงาน (method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน

เทเลอร์ (Frederick W. Taylor, 1903 อ้างถึงใน ธงชัย สันติวงษ์, 2543, น.47-48) บิดาแห่งการบริหารได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (principles) ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ต้องมีการคิดค้นและกำหนด วิธีที่ดีที่สุด (one best way) สำหรับงานที่ทำแต่ละอย่าง คือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกัน การจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จะจ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมดสำหรับส่วนที่เกินมาตรฐาน

2. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูก

วิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุด ตรงตามงานที่จะให้ทำ

3. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบครอบเกี่ยวกับวิธีทำงานควบคู่กับการพิจารณาคณะคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่จะมีรายได้สูงขึ้น จากการทำงานกฎวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

4. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการไปลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

วิธีการต่าง ๆ ส่วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่ม ที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพของกลุ่มมาวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อย ๆ

เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol, 1916, อ้างถึงใน ธงชัย สันติวงษ์, 2543, น.49-50) มีความเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (administrative sciences) ซึ่งสามารถใช้ได้กับ การบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญ เกี่ยวกับการบริหาร (management functions) ประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร 5 ประการ คือ

1. การวางแผน (planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำ การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

2. การจัดองค์การ (organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจำต้องจัดให้มีโครงของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

3. การบังคับบัญชาสั่งการ (commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่าง ๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับ

บัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ

4. การประสานงาน (coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

5. การควบคุม (controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้น สามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

ลูเธอร์ กุลลิค และ เออร์วิค (Luther Gulick and urwick, 1973, p.18-19) ได้เสนอหลักการบริหารระบบราชการที่เรียกว่า POSDCORB model มีรายละเอียดดังนี้

1. P=planning หมายถึง การวางแผน เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์กร และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้แผนที่กำหนดขึ้น มีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้

2. O=organizing หมายถึง เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการโดยจัดแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะอย่าง จะพิจารณาปริมาณงาน คุณภาพงาน ขนาดของการควบคุมและ แบ่งสายงานหลักและสายงานที่ปรึกษา โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบควบคู่กันไป

3. S=staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าทำงาน เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่งภายในองค์กร โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ในปริมาณที่เพียงพอจะทำให้งานสำเร็จได้

4. D=directing หมายถึง การสั่งการหรือการอำนวยความสะดวก เป็นการกำกับดูแล สั่งงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำ การจูงใจ ศิลปะการปกครองคน และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชา

5. Co=coordinating หมายถึง การประสานงาน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่าย ทั้งในระดับสูงกว่า ต่ำกว่า และการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

6. R=reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

7. B=budgeting หมายถึง การงบประมาณ เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงาน โดยใช้วงจรงบประมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมขออนุมัติงบประมาณ การเสนอให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้

สุปรีชา กมลาศน์ (2545, น.2) อธิบายว่า แนวคิดการบริหาร ได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบ โดย เฮนรี ฟาโย (Henri Fayol) นักบริหารชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีอันหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร 5 ประการคือ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม ต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นตำราการบริหาร เช่น ทฤษฎีของลูเธอร์ กูลิค ศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกัน ที่ได้ขยายแนวคิดของฟาโย กำหนดหน้าที่ในการบริหารที่เรียกกันว่า POSDCORB : planning (การวางแผน) organizing (การจัดองค์การ) staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) coordinating (การประสานงาน) reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) budgeting (การงบประมาณ)

การบริหารวัดในแต่ละวัด ก็ย่อมมีพระภิกษุที่มีหน้าที่ในการทำงานในแต่ละด้านที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ จึงได้ศึกษาจากวรรณกรรมของนักวิชาการที่สำคัญทางด้านบริหาร คือ เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) ดังจะได้อธิบายดังต่อไปนี้ หน้าที่การจัดการของเฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol, 1986 อ้างถึงในธงชัย สันติวงษ์, 2539, น.13-16)

หน้าที่การจัดการ หรือ management functions ก็คือหน้าที่แต่ละอย่างของกระบวนการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม ซึ่งล้วนเป็นหน้าที่งานที่จำเป็นที่ผู้บริหารทุกคนจะต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ภารกิจหรืองานทั้งหลายที่บุคคลในฝ่ายต่าง ๆ ในองค์การปฏิบัติอยู่ให้สำเร็จผลโดยมีประสิทธิภาพ ในทางปฏิบัตินั้น คำว่ากระบวนการจัดการ บางครั้งยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงกิจกรรมทางการอื่น ๆ ที่ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการทำงานตามหน้าที่งานการจัดการนี้ด้วย เช่น การกล่าวถึงการตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร หรือการมอบหมายงาน ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการด้วยเช่นกัน

ขอบเขตความหมายและข้อแตกต่างของหน้าที่งานการจัดการ แต่ละประการข้างต้นจะได้ขยายความ ดังนี้

1. การวางแผน (planning) หมายถึง การกำหนดแผนงาน หรือวิธีปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อผลสำเร็จที่ต้องการ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงผลสำเร็จที่ต้องการจะได้ และหนทางที่จะทำให้ได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติในการวางแผนผู้บริหารจะทำการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต และจะมีการวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายผลงานต่าง ๆ และจะกำหนดแผนงานหรือแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่จะช่วยให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ หน้าที่การวางแผนจึงเป็นเครื่องช่วยให้ผู้บริหารเกิดความรอบคอบในการ

ก้าวไปในอนาคต โดยไม่ต้องอยู่ในความประมาทและสามารถเผชิญกับความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นข้างหน้า ผลดีของการวางแผนจึงเท่ากับช่วยให้เกิดการป้องกันปัญหามากกว่าการต้องคอยแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น ในการวางแผนนั้น ผู้บริหารจะใช้ดุลพินิจพิจารณาสิ่งต่าง ๆ คือ องค์กรจะทำอะไร ให้ได้ผลงานอะไร ทำอย่างไร ทำโดยใคร ทำเมื่อไร ซึ่งเมื่อคิดตลอดจนได้แผนงานหรือแนวทางการปฏิบัติที่ได้ออกมาแล้ว ก็จะช่วยให้องค์กรสามารถทำงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้โดยมีประสิทธิภาพสูง ทั้งในแง่ผลผลิตสูง ต้นทุนต่ำ และชนะคู่แข่งขั้นได้ในที่สุด พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) (2549, น.5-6) ได้กล่าวไว้ว่า ในด้านการวางแผนนี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนบุคคล เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน พระองค์ทรงประสงค์ให้ผู้บวชในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายแบบเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีที่ทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะพระภิกษุรูปแรกในทางพระพุทธศาสนาด้วยพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นพระภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” จะเห็นได้ว่า พุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั้นหมายถึงว่า ให้สมาชิกปฏิบัติให้หลุดพ้นจากทุกข์ส่วนตัวหรือแนะนำคนอื่นให้หลุดพ้นจากทุกข์ อันเป็นเป้าหมายแห่งการดำเนินชีวิต

กล่าวโดยสรุป การวางแผนจะมีขั้นตอน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ก) การกำหนดเป้าหมาย และ ข) การวางแผนเพื่อให้ผลสำเร็จตามเป้าหมายดังกล่าว

2. การจัดองค์การ (organizing) คือ การพัฒนาระบบการทำงาน เพื่อให้งานต่าง ๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี การจัดโครงสร้างองค์การ คือ การจัดโครงสร้างงานที่ประกอบด้วยกำหนดตำแหน่งงาน การจัดกลุ่มงานเป็นหน่วย เป็นแผนกหรือเป็นกอง การมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน โครงสร้างที่ดีจึงต้องสามารถชี้ชัดได้ว่า ใครต้องทำงานใด และใครจะต้องรายงานต่อใคร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความมีระเบียบในขณะปฏิบัติงาน เป็นกลุ่มได้อย่างดี การจัดโครงสร้างองค์การโดยมีการกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ระหว่างกิจกรรมและตำแหน่งต่าง ๆ นี้เอง จะช่วยให้มั่นใจได้ตลอดเวลาว่า การทำงานจะสามารถประสานกันได้และอยู่ภายใต้การควบคุมเสมอ โครงสร้างองค์การที่จัดขึ้นจึงเป็นขั้นตอนงานการจัดการที่ต้องกระทำต่อเนื่องจากการแผน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่า เมื่อลงมือปฏิบัติงานจริงแล้วงานต่าง ๆ จะบรรลุผลสำเร็จลงได้ การจัดองค์การจะช่วยให้เกิดผลดีที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดเตรียมทรัพยากรเพื่อการทำงาน โดยจะไม่มีตำแหน่งงานที่ขาดหรือเกิน และในขั้นปฏิบัติจะไม่เกิดการสับสน หรือการทำงานก้าวก่ายซ้ำซ้อนกัน ผู้ทำงานต่างจะรู้ถึงขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบ ฝ่ายต่าง ๆ จะรู้ว่าหน่วยงานใดไว้เป็นหน่วยปฏิบัติ และหน่วยงานใดเป็นหน่วยที่ปรึกษา และโดยสายการบังคับบัญชาที่กำหนดไว้จะช่วยให้ทุก ๆ ฝ่ายสามารถประสานการทำงาน

ได้ตลอดเวลาอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ซึ่งข้อขัดแย้งต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้น ดังที่กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2528, น.7-9) ได้กล่าวการจัดการองค์การไว้ว่า สำหรับคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับอาวุโส หรืออายุพรรษา ผู้บวชที่หลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน คณะสงฆ์ได้มีการบริหารกันมาในรูปแบบอาจารย์ปกครองศิษย์หรือพ่อปกครองลูก โดยปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ในการจัดระเบียบการบริหาร โดยให้อำนาจบัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินงานของคณะสงฆ์ตามความเหมาะสม ต่อมาฝ่ายบ้านเมืองจึงเข้ามามีบทบาทช่วยอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

กล่าวโดยสรุป การจัดโครงสร้างองค์การก็คือ การมุ่งพยายามจัดระเบียบให้การปฏิบัติงานต่าง ๆ ทั้งหมดเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ สะดวก และราบรื่น โดยมีขั้นตอนการจัด 2 ชั้น คือ

- 1) การจัดกลุ่มงานที่จำเป็นเพื่อการทำงานตามเป้าหมาย
- 2) การมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่จำเป็นเพื่อการปฏิบัติงานต่าง ๆ

3. การจัดคนเข้าทำงาน (staffing) หมายถึง ภารกิจของผู้บริหารในการจัดในการดำเนินกิจกรรมทางการจัดการที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (human resource management) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้องค์การมีกำลังคนที่มีประสิทธิภาพพร้อมในการทำงานในทุกตำแหน่งงาน หลักการและนโยบายของหน้าที่การจัดการเกี่ยวกับบุคคลที่จะใช้ยึดถือปฏิบัติก็คือ การพยายามให้ เป็นไปตามหลัก “วางคนให้เหมาะกับตำแหน่งงาน” หรือการพยายามทำให้ทุกตำแหน่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถพร้อม และเหมาะสมกับงานที่ทำให้มากที่สุดตลอดเวลาตนเองกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดคนเข้าทำงานเพื่อให้ได้คนดีมีความสามารถพร้อมก็คือการต้องทำการคัดเลือก ปฐมนิเทศ การอบรมและพัฒนาบุคคล ตลอดจนการประเมินงานและการจัดระบบรางวัลตอบแทนต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจการทำงาน และการริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดี จะทุ่มเททำงานให้องค์การเป็นอย่างดีตลอดไป กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2538, น.11) ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับการบริหารบุคลากรของคณะสงฆ์ เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่พระสังฆาธิการผู้หวังความสำเร็จในการบริหาร ต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยในการบริหารภารกิจและจำเป็นที่จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารคณะสงฆ์ให้เข้มแข็งขึ้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, น.12) ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับการบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ ในการทำพิธีอุปสมบทแก่กุลบุตร พระเถระผู้เป็นประธานในพิธีเรียกว่า พระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ ซึ่งประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่ (พระนวกะ) จะต้องได้รับการ

ฝึกอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากอุปัชฌาย์ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ 5 ดังนั้น กระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะก่อให้เกิดการศึกษาในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

จะเห็นได้ว่า ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ เขาผู้นั้นยังต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549, น.13)

4. การสั่งการ (directing) หมายถึง กิจกรรมทางการจัดการ โดยผู้นำหรือผู้บริหารในการบังคับบัญชาให้การทำงานต่าง ๆ ภายในโครงสร้างองค์การดำเนินไปโดยราบรื่นมีการประสานงานร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ทั้งนี้ความพยายามของผู้บริหารในการสร้างศิลปะการบังคับบัญชาที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดีนั้น คือ ต้องฝึกทักษะให้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพที่สามารถโน้มน้าวและชักจูงใจให้ผู้บังคับบัญชาให้ทุ่มเทการทำงานนั่นเอง ซึ่งในการนี้สร้างความเข้าใจโดยมีทักษะในด้านการติดต่อสื่อสาร (communication) นับว่าเป็นคุณสมบัติที่จำเป็น และการเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์จะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้ผู้บริหารมีความคล่องตัวสามารถประยุกต์ศิลปะการสั่งการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องตามสถานการณ์ได้ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, น.23) ได้กล่าวว่า ในการตัดสินใจด้านการบริหารของพระสังฆาธิการจะต้องอาศัยพระธรรมวินัย ตัวบทกฎหมาย ระเบียบ กฎ และข้อบังคับ ตลอดทั้งแนวนโยบายและระเบียบประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ฉะนั้น การตัดสินใจจึงหมายถึง การอำนวยความสะดวกการสั่งการ การชี้แนะงาน ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอด ทั้งติดตามคำสั่งชี้แนะนั้น และในการสั่งงานซึ่งตัดสินใจสั่งการลงไป พระสังฆาธิการจะต้องอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริง ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการพิจารณา การสั่งการจะดำเนินไปในทิศทางอันเป็นจุดหมายของหน่วยงานนั้น ๆ ต้องใช้เทคนิคกลวิธีให้เกิดแรงจูงใจ การติดต่อสื่อความคิด และการทำงานให้เกิดขึ้นนั้น จึงจะทำให้การปฏิบัติงานของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง

กล่าวโดยสรุป หน้าที่การสั่งการจะเกี่ยวข้องกับการชักนำและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานของตนอย่างดี ทั้งนี้ โดยอาศัยวิธีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ตนเอง

5. การควบคุม (controlling) คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าการทำงานต่าง ๆ จะสำเร็จผล ตามแผนที่ตั้งไว้ ซึ่งขั้นตอนการควบคุมที่สำคัญนั้นจะต้องมีการวัดผลงาน สิ่งที่ได้ มี การเปรียบเทียบผลงานกับเป้าที่ตั้งไว้ และการดำเนินการแก้ไขเมื่อมีสิ่งผิดปกติ หรือที่มีเหตุการณ์ทำให้ผลงานคลาดเคลื่อนจากที่กำหนดไว้ในแผน ด้วยกลไกของการควบคุมดังกล่าวนี้ การควบคุม จึงต้องมีการพิจารณาตกลงใจให้ชัดว่าจะวัดผลงานอะไร จะวัดโดยวิธีการ

อย่างไร จะใช้เกณฑ์อะไรเป็นตัววัดหลักและนโยบายของการควบคุมนั้น พื้นฐานจะอยู่ที่ “การควบคุมคน” ผู้ทำงานเป็นสำคัญทั้งนี้เพราะงานต่าง ๆ จะสำเร็จได้ผลดีเพียงใดนั้นจะอยู่ที่คน ปฏิบัติงานมากกว่าวัสดุสิ่งของ หรือเครื่องจักร ด้วยแนวความคิดดังกล่าว การควบคุมที่มีประสิทธิภาพ จึงอยู่ที่การพยายามติดตามดูว่า มีงานในความรับผิดชอบของใครบ้าง ที่อยู่นอกเหนือการควบคุม และการพยายามกำกับให้ผลงานของผู้ทำงานทุกจุดเบนกลับเข้าสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ โดยเทคนิคที่ใช้ในการควบคุมในทางการจัดการนั้น วิธีการจะกระทำโดยการประเมินผลงาน การวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหา และการให้ข้อเสนอแนะปรึกษาต่าง ๆ นั้นเอง พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, น.26) กล่าวว่า การควบคุมแต่ละขั้นตอนเพื่อให้ได้คุณภาพตามวัตถุประสงค์นั้น เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนที่เกี่ยวข้อง มิใช่เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ด้วยเหตุนี้การควบคุมคุณภาพ คือ การทำงานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสูญเปล่า ป้องกัน ไม่ให้ทำงานผิดพลาดไปจากข้อกำหนด หาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานการกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กร ให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างดีดังที่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย เพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานการควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ 10 ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไม่มีความละอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

กล่าวโดยสรุป กระบวนการจัดการที่ประกอบด้วยหน้าที่งานจัดการ ทั้ง 5 ประการนี้ จึงเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารที่พึงต้องปฏิบัติ เพื่อการบริหารงานและบริหารคนในระบบองค์การธุรกิจเพื่อให้การทำงานต่าง ๆ เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และจากหน้าที่งานการจัดการนี้ หากนำมาสรุปพิจารณาเป็นขอบเขตงานที่ผู้บริหารต้องเกี่ยวข้องคอยจัดการตลอดเวลาแล้ว จะเห็นว่าสิ่งที่เกี่ยวข้องที่ผู้บริหารต้องคอยจัดการจะมี 3 สิ่งคือ

1. การจัดการเกี่ยวกับด้านความคิด คือ ต้องคอยคิดวิเคราะห์สถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลง เพื่อให้องค์การธุรกิจสามารถ “วางแผน” เพื่อให้สามารถมีทางเลือกแผนงานที่ดีที่สุด

2. การจัดการเกี่ยวกับสิ่งของ คือ การจัดองค์การเพื่อให้มีการจัดแบ่งกิจกรรมและจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้สามารถรวมเป็นกลุ่มงานที่ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การจัดการเกี่ยวกับคน คือ เป็นส่วนของการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ซึ่งหน้าที่การจัดการที่เกี่ยวกับคนทั้ง 3 หน้าที่ คือ การจัดคนเข้าทำงานเพื่อให้ได้คนดีมีความสามารถ และการสั่งการเพื่อให้มีการจูงใจผู้ทำงานโดยศิลปะการปกครองบังคับบัญชาที่ดี รวมทั้งการควบคุมเพื่อติดตามดูแลและกำกับการทำงานของคนให้เข้าสู่มาตรฐานที่ตั้งไว้ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการเกี่ยวกับคนทั้งสิ้น การเปลี่ยนจากความไม่มีประสิทธิภาพ ที่สืบเนื่องมาจากวิธีปฏิบัติแบบไม่มีหลักเกณฑ์ มาเป็นความมีประสิทธิภาพ โดยวิธีการจัดการที่มีหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น โดยตัวผู้บริหารตามความรับผิดชอบที่ควรจะมีมากกว่าเดิม

ฟาโยล์ (Henri Fayol, 1968 อ้างถึงในศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, 2540, น.30-35) ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ ในการจัดการไว้ 14 ข้อ คือ

1. หลักที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (authority & responsibility) ฟาโยล์เชื่อว่า อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ และอำนาจหน้าที่ควรจะมีเท่ากับความรับผิดชอบ นั่นคือ เมื่อผู้ใดได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบต่องานใดงานหนึ่ง ผู้นั้นก็ควรจะได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่เพียงพอที่จะปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

2. หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (unity of command) การกระทำใด ๆ คนงานควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่งที่เกิดขึ้นนั่นเอง

3. หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (unity of direction) ทั้งนี้เพราะกิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกัน ควรจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นไปตามแผนเพียงอันเดียวร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายขององค์การในที่สุด

4. หลักของการสร้างไว้ซึ่งสายงาน (scalar chain) ซึ่งก็คือ สายบังคับบัญชาจากระดับสูงมายังระดับต่ำสุดในองค์การจะเอื้ออำนวยให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว จะช่วยให้เกิดระเบียบในการติดต่อสื่อสารในองค์การอีกด้วย

5. หลักของการแบ่งงานกันทำ (division of work or specialization) คือ การแบ่งงานกันทำตามความถนัด เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ของบุคลากรในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักเศรษฐศาสตร์

6. หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (discipline) คือ ระเบียบวินัยในการทำงานนั้นเกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดความเคารพเชื่อฟัง และทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาจะต้องมีความยุติธรรม และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย

7. หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม (subordination of individual to general interest) ระบุไว้ว่า เป้าหมายและผลประโยชน์ส่วนตัวมีส่วนเสียของส่วนรวม ของกลุ่มจะต้องมีความสำคัญเหนือกว่าเป้าหมายของส่วนบุคคล หรือของส่วนย่อยต่าง ๆ เพื่อที่จะให้สำเร็จผลตามเป้าหมายของกลุ่ม (องค์การ) นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

8. หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (remunerations) ต้องมีความยุติธรรมและก่อให้เกิดความพอใจ และประโยชน์มากที่สุดแก่ทั้ง 2 ฝ่าย คือ ลูกน้อง และเจ้านาย ให้สามารถดำรงอยู่ได้ในภาวะการณ์ปัจจุบัน

9. หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (centralization) การจัดการควรจะต้องมีการรวมอำนาจไว้ที่จุดศูนย์กลาง เพื่อจะควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์รวมสูงสุดเท่าที่จะทำได้

10. หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย (order) คือ การจัดระเบียบสำหรับการทำงานของ คนในองค์การนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องกำหนดลักษณะและขอบเขตงานให้ถูกต้อง ชัดเจนพร้อมทั้งระบุถึงความสัมพันธ์ต่องานอื่น (ผังการจัดองค์การ organization chart) เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

11. หลักของความเสมอภาค (equity) ผู้บริหารต้องยึดถือเรื่องของความเอื้ออารีและความยุติธรรมเป็นหลัก เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความจงรักภักดีและอุทิศตนในการทำงานให้กับ องค์การ

12. หลักของความมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (stability of tenure) การที่คนเข้า ออกมาก ย่อมเป็นสาเหตุของการสับสนเปลือง และทำให้การจัดการงานไม่เกิดประสิทธิภาพ ดังนั้น ทั้งผู้บริหารและคนงานจะต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อเรียนรู้งานจนทำได้ดีเสียก่อน

13. หลักของความคิดริเริ่ม (initiative) การช่วยคิดริเริ่มของคนงานทุกคนภายในขอบเขต ที่คนคนนั้นพึงมี จะเป็นพลังอันสำคัญที่จะทำให้องค์การเข้มแข็งขึ้น ตลอดจนแผนงานและ เป้าหมายต่าง ๆ ก็จะถูกทำให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย

14. หลักของความสามัคคี (esprit de corps) คือการเน้นถึงความจำเป็นที่ทุกคนในองค์การ จะต้องทำงานเป็นกลุ่มอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อจะให้เกิดการบรรลุเป้าหมายขององค์การเป็นอย่างดี ภายในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้น การบริหาร จึงเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการนำมาใช้กับการ บริหารวัด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งต้องอาศัยหลักของการบริหารดังที่ผู้วิจัยได้ ศึกษาจากวรรณกรรมของนักวิชาการที่ได้กล่าวไว้แล้ว (สำนักส่งเสริมศึกษาและบริการสังคม, 2544, น.35)

จากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ของนักวิชาการหลายท่าน พอที่จะสรุปได้ว่า เครื่องมือที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือไร้ประสิทธิภาพขององค์การ เรียกว่า “การบริหาร” ซึ่งเป็นกรวางแนวทางในการทำงานร่วมกันของบุคลากรในด้านต่าง ๆ และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยทั่วไปการบริหารงาน มักจะมีลักษณะที่เป็นขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกรูปแบบหนึ่ง ในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องกำหนดลำดับขั้นตอนกำหนดขอบเขตของอำนาจหน้าที่เอาไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลสูงสุด

ทักษะการบริหารของผู้บริหาร

ในการบริหารวัดนั้น มีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าผู้บริหารซึ่งถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการที่จะให้พระสงฆ์ที่อยู่ภายในวัดนั้นประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและระเบียบของวัดที่ได้ตั้งขึ้น เพื่อความเลื่อมใสของพระพุทธศาสนิกชน การศึกษาถึงทักษะของผู้บริหารจึงมีความจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวคิดทักษะการบริหารของนักวิชาการดังต่อไปนี้

ทักษะการบริหาร คือ ความสามารถทางการบริหารที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมี ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ จึงมีนักวิชาการที่คิดค้นว่าผู้บริหารควรมีความรู้ ความสามารถหรือมีทักษะการบริหาร ด้านใดบ้าง แนวคิดต่าง ๆ มีดังนี้

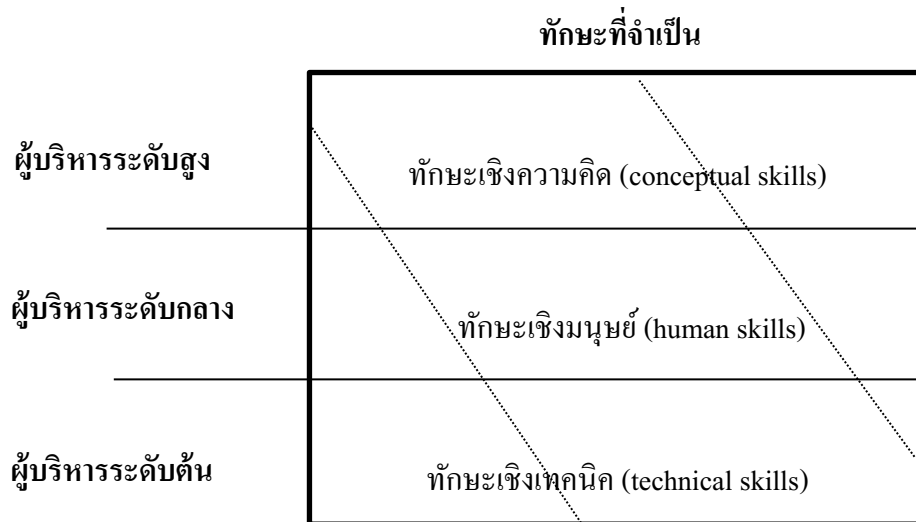
พอล และเคนเนต (Paul Hersey and Kenneth H. Blanchard, 1977, p. 6-7) ได้มีความเห็นตรงกับโรเบิร์ต แอล. แคทซ์ (Robert L. Katz, 1955, p. 22-42) ได้คิดค้นวิธีการที่เรียกว่า "สามทักษะ" (three - skill method) พบว่าผู้บริหารต้องมีความสามารถในการบริหาร 3 ด้าน สรุปสาระสำคัญดังนี้

1. ทักษะเชิงความคิด (conceptual skill) หมายถึง ความสามารถเข้าใจถึงส่วนต่าง ๆ ของหน่วยงานที่สัมพันธ์กัน สามารถคิดวิเคราะห์ตัดสินใจให้งานต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยทักษะ 3 ทักษะ คือการเป็นผู้นำ การตัดสินใจ และการขจัดความขัดแย้ง

2. ทักษะเชิงมนุษย์ (human skill) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับคน สามารถเข้าใจและจูงใจคนอื่นให้ร่วมมือร่วมใจทำงานได้อย่างดี ประกอบด้วย ทักษะ 3 ทักษะ คือการจูงใจและบำรุงขวัญ การประสานงานและการใช้หลักธรรม

3. ทักษะเชิงเทคนิค (technical skill) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ ใช้เครื่องมือระเบียบวิธีการปฏิบัติงานวิธีการทำงานที่เหมาะสม ให้งานบรรลุผลสำเร็จประกอบด้วย ทักษะ 3 ทักษะ คือ การวางแผน กระบวนการกลุ่มและติดต่อสื่อความหมาย และการจัดการ

ความเหมาะสมเกี่ยวกับความสามารถในการบริหารของทักษะทั้ง 3 จะมีความแตกต่างกันในผู้บริหารแต่ละระดับและเป็นไปตามตำแหน่งของงานที่ปฏิบัติ ตั้งแต่หัวหน้าระดับผู้ควบคุมงานถึงผู้บริหารระดับสูง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ทักษะที่จำเป็นในการบริหารที่แตกต่างกันสำหรับผู้บริหารระดับต่าง ๆ

(คาส์ โรเบิร์ต (Katz, Robert), 1955)

จากภาพดังกล่าว จะเห็นว่า การปฏิบัติงานในผู้บริหารระดับต้นถึงสูงสุด จะมีทักษะในแต่ละด้านต่างกัน คือ ผู้บริหารระดับต้นต้องการทักษะทางเทคนิคมาก และทักษะด้านนี้จะมีย่อยในระดับสูง ทักษะเชิงความคิดจะมีมากขึ้นตามลำดับและมากที่สุดในระดับสูงเพื่อการพิจารณาสั่งการ ส่วนทักษะเชิงมนุษย์เป็นแกนกลางที่เป็นตัวสัมพันธ์ที่สำคัญในผู้บริหารงานทุกระดับ

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากวรรณกรรมของหลวงพ่อดีพิชธรรมสุนทร (2541, น.27) ได้กล่าวว่า การเป็นนักบริหารที่ดีควรที่จะมีหลักธรรมมาใช้ในการบริหาร ซึ่งจะทำให้การบริหารงาน บริหารคน พาธุรกิจและภารกิจบรรลุสำเร็จสมประสงค์ ซึ่งพระพิชธรรมสุนทร วัตถุประสงค์เทพวาราม ได้พูดถึงหลักนักบริหารที่ดีไว้ 7 ประการคือ

1. มีความรู้กว้างขวาง วิชาจรณสัมปัน โน คือต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ ผู้บริหารที่ไม่หาความรู้มาใส่ตน ลูกน้องจะไม่เคารพนับถือ จึงต้องเชิญคนมีความรู้มาบรรยายให้ฟังโลกวิทู ต้องรู้ทะลุถึงอุปนิสัยใจคอลูกน้องและสามารถแก้ไขอุปนิสัยที่ไม่ดีให้ได้ดี

2. ใ้วางใจ ผู้บริหาร ต้องหัดใ้วางใจคนบ้าง และจงใ้วางใจคนที่น่าใ้วางใจ ซึ่งจะต้องดูอุปนิสัยหรือคุณสมบัติคนที่น่าใ้วางใจ 5 ประการ คือ ขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ พัฒนาฝีมือ คนขยัน งานก็มีโอกาสสำเร็จ คนที่อดทนไม่ท้อถอย งานหนักเหนื่อยยากอย่างไรก็ยังสู้ ไม่ทิ้งงานกลางคัน คนที่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย หน้าใหญ่ ใจโต มักใช้เงินในการดำเนินการที่ไม่ประหยัด คนที่ไม่

ข้อสุดท้ายนี้ล่อแหลมต่อการเอาเงินของบริษัทไปลงทุนหรือโก่งกิน สุดท้ายเป็นเรื่องของฝีมือ ซึ่งต้องพัฒนาเรื่อย ๆ ผลงานออกมาจะได้มีคุณภาพ ปลอดภัย ไม่กระทบสิ่งแวดล้อม

3. ให้โอกาส ผู้บริหารควรให้โอกาสลูกน้อง เพื่อเป็นที่ฝึกฝนความชำนาญจากการผ่านประสบการณ์ในด้านต่างๆ การให้โอกาส มี 2 อย่าง คือ 1) ให้โอกาสทำงานเพื่อพัฒนาฝีมือ และ 2) ให้โอกาสแก้ไขงานที่ผิดพลาด

4. ปราศจากอคติ หรือลำเอียง ผู้บริหารไม่ควรตัดสินด้วยความรู้สึกคือ เพราะรัก (นันทาคติ) เพราะเกลียด (โทสาคติ) เพราะหลง (โมหาคติ) และเพราะกลัว (ภยาคติ)

5. มีความดำริก้าวหน้า เป็นผู้บริหารต้องมีหัวก้าวหน้าปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement) ต้องมองเห็นการนำวิทยาการสมัยใหม่มาพิจารณาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ทันกับสนามการค้า อย่าไปยึดติดกับสิ่งเก่า ล้าสมัย ที่ทำให้เสียเปรียบในด้านการแข่งขัน เว้นแต่ จะบอกได้ว่าของล้าสมัยดีกว่าของทันสมัยได้อย่างไร ผู้บริหารสมัยใหม่เดี๋ยวนี้นิยมระดมสมองประชุม โต้เถียง ระดับปฏิบัติการก็มีการระดมสมองด้วยกลุ่มคุณภาพ (QCC)

6. เกิดปัญหาเร่งแก้ไข ผู้บริหารไม่ควรหมกมุ่นปัญหาไว้ มิเช่นนั้นปัญหาต่าง ๆ จะสะสมพอกพูน จนเกิดวิกฤต ด้านคุณภาพงาน คุณภาพสินค้าบริการ และอาจเป็นเหตุให้ธุรกิจล่มสลายได้ การแก้ปัญหานั้น ต้องพิจารณาด้วยว่ามีเหตุปัจจัยจากอะไร แล้วก็ไปแก้ที่เหตุ นั้น แก้ไขเฉพาะหน้า เรียกว่าแก้อาการ (corrective) ถ้าแก้แบบก่อนหน้าเรียกว่า ป้องกัน (prevention)

7. ป้องกันภัยผู้ทำงาน เป็นผู้บริหารที่ดีต้องป้องกันลูกน้อง ภัยที่จะเกิดขึ้นกับลูกน้องซึ่งมีหลายด้าน เช่น การป้องกันอุบัติเหตุ และอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับลูกน้องขณะปฏิบัติงาน ป้องกันการทะเลาะเบาะแว้ง มีเรื่องราวกับบุคคลภายนอก เป็นต้น

หลักนักบริหารที่ดี 7 ประการ มีความรู้กว้างขวาง ใฝ่หาความรู้ ให้โอกาส ปราศจากอคติ มีความดำริก้าวหน้า เกิดปัญหาเร่งแก้ไข และป้องกันภัยผู้ทำงาน ซึ่งหลักนี้ก็เป็นอีกแง่มุมหนึ่ง ที่แตกต่างไปจากหลักบริหารอื่น ๆ ที่ผู้บริหารควรพิจารณา

อนึ่ง ทักษะบริหารสำหรับพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส พึงปกครองดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญา ด้วยความเหมาะสมด้วยความบริสุทธิ์ใจ และด้วยความยุติธรรม โดยถือหลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งกล่าวโดยย่อ คือ เอาใจเขามาใส่ใจเรา และยังคงต้องช่วยปกป้องคนดี คนมีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรม จากการถูกเบียดเบียนโดยไม่เป็นธรรมและยังต้องช่วยสนับสนุน อุปถัมภ์ค้ำจุน ให้เขาสามารถปฏิบัติงาน ในหน้าที่รับผิดชอบโดยสะดวกและปลอดภัยจากฝ่ายอธรรมทุกรูปแบบ พิจารณาโดยรอบคอบแล้ว กล่าวหาคนที่ควรตำหนิ กล่าวชมเชย ยกย่อง คนดีที่ควรยกย่อง ตามที่

เป็นจริงในโอกาสอันควร ก็จะยังความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุขอย่างมั่นคง แก่หน่วยงานที่บริหาร นั้น ฉะนั้น การบริหารวัดก็ฉนั้น

สรุปว่า ทักษะการบริหาร หมายความว่า ความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากองค์การอย่างรวดเร็วและถูกต้อง โดยใช้ทรัพยากรบุคคลและอื่น ๆ ที่มีอยู่ โดยผ่านกระบวนการทางการบริหารอย่างมีระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

ความหมาย ประเภท และบทบาทของวัด

ความหมายของวัด

ความหมายของวัดตามความเข้าใจและความเชื่อของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปมีความเชื่อว่า วัดหมายถึง สถานที่อันเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร ตลอดทั้งเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ในสังคมพุทธศาสนาของไทย ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือ พระพุทธศาสนา มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และวัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนา นอกจากนี้จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางจิตใจ ศูนย์กลางของชุมชน วัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนา ซึ่งนอกจากจะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์แล้ว ยังเป็นศูนย์กลางจิตใจและศูนย์กลางของชุมชน วัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาความหมายของวัด อาจจะช่วยทำความเข้าใจสาระสำคัญและทำให้มองเห็นชัดยิ่งขึ้น จากการสำรวจการให้ความหมายของ “วัด” ของนักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของวัดไว้ ดังต่อไปนี้

กรมการศาสนา (2540, น.223) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางศาสนามีเสนาสนะและอาคารวัดต่าง ๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัยปฏิบัติพระธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น.1059) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึงสถานที่ทางศาสนา โดยปกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช

พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ์ (2545, น.18) ได้กล่าวความหมายของวัดไว้ว่า หมายถึงที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อเข้าถึงทิฏฐธรรมสุขวิหารธรรม จึงเรียกว่า “วิหาร” เป็นสถานที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น ร่มเย็นทั้งกายและใจเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรมให้ก้าวหน้าจึงเรียกว่า “อาราม” ส่วนคนไทยเรียกสถานที่ของนักบวช หรือผู้บำเพ็ญพรหมจรรย์เช่นนั้นว่า “วัด” เพราะสถานที่ดังกล่าวใช้เป็นวัดภูมิธรรมของปัญญาของศาสนิกชนผู้มาวัด ว่าสามารถประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้มากน้อยแค่ไหน โดยนัยนี้ วัดจึงหมายถึงสถานที่สำหรับ

พัดให้เย็น หรือทำให้ห่างไกลออกไป กล่าวคือ พัดให้ความเร็วร้อนที่เกิดจากกิเลส คือ ราคะ โลภ โทสะ และโมหะ อันได้แก่ ไฟ คือ ราคะ ไฟ คือ โมหะ ไฟ คือ โลภะ ให้หมดไป หรือห่างไกลออกไปจากจิตใจก่อให้เกิดความร่มรื่นทั้งกาย วาจา และใจ เพราะเป็นที่พำนักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว เรียกว่า “สมณะ” เป็นที่อยู่ของผู้เห็นภัยในวิภวและปัญหาที่เป็นภัยต่อสังคมที่เรียกว่า “ภิกษุ” เป็นผู้ละเว้นห่างไกลจากความชั่วทุกรูปแบบที่เรียกว่า “บรรพชิต” ดังนั้น วัด จึงเป็นคำที่มีความหมายและความสำคัญที่ผูกพันอย่างลึกซึ้งอยู่ในวิถีชีวิต และจิตวิญญาณของชนชาติไทย ดังจะเห็นได้จาก เมื่อมีชุมชน หมู่บ้าน เกิดขึ้น ชาวไทยมักจะสร้างวัดขึ้นด้วยเสมอ โดยนัยนี้อาจกล่าวได้ว่าวัดเป็นสถาบันอุดมการณ์อันชอบธรรม และทรงพลังของชุมชนในอันที่จะเชื่อมโยงผู้คนให้มีความรัก ความผูกพัน ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความเมตตาต่อกัน รวมทั้งประสานศรัทธา หรือความเชื่อตลอดอุดมคติในโลกนี้ และโลกหน้า ของผู้คนในสังคม ชุมชน ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ได้อย่างเป็นเอกภาพ อันเป็นการควบคุมและจัดระเบียบสังคมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอีกประการหนึ่ง

พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2538, น.197) กล่าวว่า วัด หมายถึง ศาสนสถานประกอบกิจกรรมของชาวพุทธ เป็นที่อยู่ของบรรพชิต(พระสงฆ์และสามเณร) และฆราวาสที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแผ่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ

สุนทร สุภูตะโยธิน (2540, น.42) กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่พำนักสงฆ์ เป็นที่ประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญกุศล เป็นสถานการศึกษาอบรมของพระสงฆ์และเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นศูนย์กลางของการสมาคมพบปะสังสรรค์ ปรึกษาหารือและบริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน

อีกความหมายหนึ่งซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าบทความจากอินเทอร์เน็ตจากชมรมสนทนาภาษาธรรม (2551, ออนไลน์) ได้เขียนไว้ว่า วัด หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อาศัยที่ มาของคำว่า “วัด” บางคนอธิบายว่า มาจากคำว่า “วตวา” ในภาษาบาลี แปลว่า เป็นที่สนทนาธรรม บ้างก็ว่ามาจาก “วัตร” อันหมายถึงกิจปฏิบัติหรือหน้าที่ของพระภิกษุที่พึงกระทำ หรือแปลอีกอย่างว่าการจำศีล ภาวนา หรือสถานที่ ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ปฏิบัติภารกิจที่พึงกระทำนั่นเอง ในสมัยพุทธกาลนั้น มีการใช้คำว่า “อาราม” เป็นคำเรียกชื่อศาสนสถานในทางพุทธศาสนาที่ใช้เรียกเสนาสนะที่มีศรัทธาถวายพระพุทธองค์ เช่น “เชตวนาราม” หรือชื่อเต็มว่า “เชตวน อนาถบิณฑิกสุต อาราม” ซึ่งปรากฏอยู่ในหลายพระสูตร ซึ่งมีความหมายว่า “สวนของอนาถบิณฑิกที่ป่าเชต” หรือ “เวฬุวนาราม”หรือ “บุปผาราม” เป็นต้น “อาราม” หรือ “อาราม”ในคำอ่านของไทยแปลว่าสวน นอกจากนี้ ในเวลาต่อมายังมีคำที่ใช้เรียกอีกอย่างว่า “วิหาระ” หรือ “วิหาร”

จากความหมายดังกล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ดังนี้ว่า วัดหมายถึงสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร ในการศึกษาพระปริยัติธรรม ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย เป็นสถานที่พักผ่อนทางด้านจิตใจ และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาอบรมขัดเกลาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ประเภทของวัด

เมื่อทำความเข้าใจกับความหมายของวัดแล้ว ก็ต้องมีรู้จักกับประเภทของวัด เพราะวัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาอบรมขัดเกลาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประเภทของวัดนั้นขึ้นอยู่กับ การแบ่ง ผู้วิจัยขอนำเสนอ 5 เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. แบ่งประเภทวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2542, น.8) ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 ได้แบ่งวัดออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ “อาราม” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.121 และวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์ นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัยทุกประการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

2. สำนักสงฆ์ ได้แก่วัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้ว แต่ยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้น ตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และวัดที่สร้างขึ้นก่อน ร.ศ. 121 ซึ่งยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย

2. แบ่งประเภทวัดตามกรมการศาสนา

กรมการศาสนา (2540, น.226) ได้แบ่งประเภทของวัดตามสถานภาพออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่ง หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพารผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือ

สร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย ใน พ.ศ. 2447 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้ทรงวางระเบียบให้วัดหลวงทั้งปวงมีเกียรติใช้คำว่า “พระ” นำหน้าวัดและปูชนียสถานต่าง ๆ จึงเป็นว่าพระอาราม พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ พระปราสาท และพระมณฑป เป็นต้น อีกทั้งทรงแบ่งชั้นพระอารามหลวงตามลำดับความสำคัญออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

1) พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ ทั้งเป็นพระอารามใหญ่โต และมีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง เช่น มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญหรือวัดมีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นเอก ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 3 ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (1) ราชวรมหาวิหาร (2) ราชวรวิหาร (3) วรมหาวิหาร

2) พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ แต่ไม่เป็นพระอารามใหญ่โตและไม่มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต มีเจดีย์สถานสำคัญหรือที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ก็พระอารามหลวงชั้นโท ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 4 ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (1) ราชวรมหาวิหาร (2) ราชวรวิหาร (3) วรมหาวิหาร (4) วรวิหาร

3) พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมาหรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพารผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงมีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นต่ำขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นตรี ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 3 ระดับจากสูงไปต่ำคือ (1) ราชวรวิหาร (2) วรวิหาร (3) สามัญไม่มีสร้อยต่อคำท้าย คงใช้เฉพาะชื่อวัดเท่านั้น

2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อ

กันมาตามลำดับวัดราษฎร์หมายถึงวัดที่ทั้งชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ที่มีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้าง วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ พ.ศ. 2514

3. แบ่งประเภทตามจุดมุ่งเน้นของวัด

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2539, น.78) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จารึกไว้ในพระพุทธศาสนา จารึกในการศึกษา” ว่า วัดสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัดที่มุ่งพัฒนาอารยวัตถุให้มีความโอ้อ่า มีเสนาสนะใหญ่โต วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนมาก มีผู้อุปถัมภ์เป็นพิเศษหรือเจ้าอาวาสมีคุณลักษณะพิเศษหารายได้เข้าวัดได้มาก เงินที่ได้มาส่วนใหญ่จากคนทั่วไปไม่ใช่คนในท้องถิ่น

2. วัดที่มุ่งเน้นปริยัติ มุ่งให้ประชาชน พระเณรได้ศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนไม่มากนัก แต่มีกิจกรรมเพื่อการศึกษาในวัดสม่ำเสมอ

3. วัดที่มุ่งการปฏิบัติ เช่น วิปัสสนาธุระ เน้นการสร้างความสงบในจิตใจวัดประเภทนี้มักทำให้วัดคล้ายธรรมชาติ มักลงทุนในสิ่งก่อสร้างน้อย

4. แบ่งตามนิกายของพระสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2548, น.70) กล่าวว่าไว้ใน กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541 ข้อ 4 กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้น ให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ดังนั้นจึงแบ่งประเภทวัดตามสังกัดนิกายได้ 2 ประเภท

1. วัดมหานิกาย เป็นวัดที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของมหานิกาย

2. วัดธรรมยุต เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของคณะธรรมยุต

5. แบ่งตามจำนวนบุคลากรในวัด

พระมหาสิทธิการ (2543, น.130) ได้ให้ทัศนะว่า วัดที่มีขนาดใหญ่ มีพระภิกษุสามเณรเกิน 20 รูปขึ้นไป ส่วนจำนวนของพระภิกษุเกี่ยวข้องกับการทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ตามพระวินัย ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า สงฆ์จตุรกร (4 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง ยกเว้นปวารณาให้ผ้ากฐินอุปสมบท และอัฏฐานสงฆ์ปัญจวรรค (5 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้คือ ปวารณา ให้ผ้า

กฐินอุปสมบทใน ปัจจุบันชนบท สงฆ์ที่สวรรค (10 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้คืออุปสมบทใน มัชฌิมประเทศ และสังฆกรรมอื่น ๆ ยกเว้นอัพทานสงฆ์วิสตติวรรค (20 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ ทุกอย่าง จากหลักเกณฑ์นี้สามารถแบ่งขนาดของวัดโดยใช้บุคคลากรภายในวัด โดยอนุโลม และให้มีความสัมพันธ์กับภารกิจของวัดทั้ง 6 ด้าน ได้ดังนี้

1. วัดขนาดเล็ก ได้แก่วัดที่มีบุคคลากรในวัดน้อยกว่า 10 รูป/คน
2. วัดขนาดกลาง ได้แก่วัดที่มีบุคคลากรในวัด 10-19 รูป/คน
3. วัดขนาดใหญ่ ได้แก่วัดที่มีบุคคลากรในวัด 20 รูป/คน ขึ้นไป

จากประเภทของวัดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ว่า วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีอยู่ 2 อย่าง คือวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและวัดที่เป็นสำนักสงฆ์ แต่สามารถแบ่งวัดตามสภาพของวัดได้ 3 ประเภท คือ

1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่งหรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้น แล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวงรวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้าง หรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย

2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้อนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทะนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ วัดราษฎร์หมายถึงวัดทั้งชนิดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ซึ่งมิได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้างได้ วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์ พ.ศ.

2514

ส่วนวัดร้าง แม้มีสถานภาพเป็นวัด แต่ไม่มีการดำเนินการตามภารกิจของวัด แบ่งตามจุดมุ่งเน้นของวัดจัดได้เป็น 3 ประเภท คือ เน้นการก่อสร้าง เน้นการศึกษา และเน้นการปฏิบัติ ถ้าแบ่งตามสังกัดนิกายแบ่งได้ 2 ประเภท คือ วัดสังกัดมหานิกายและวัดสังกัดธรรมยุต ซึ่งวัดสังกัดมหานิกายกับวัดธรรมยุตนั้นมีสภาพเหมือนกันโดยกฎหมายและบริหารวัดในรูปแบบเดียวกัน แต่วัดธรรมยุตมีจำนวนน้อยกว่า และเขตการปกครองไม่ตรงตามเขต การปกครองของทางอาณาจักร ถ้าแบ่งตามบุคคลากรในวัดอาจแบ่งได้หลายขนาดตามความเหมาะสม

บทบาทของวัด

จากการที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยมากกว่าร้อยละ 95 เคารพนับถือและเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย กล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของคนไทยกับพุทธศาสนาผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแน่นแฟ้น พุทธศาสนาจึงเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย (กรมการศาสนา, 2543, น.ก) วัดนับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนของประเทศไทย ในอดีตจนถึงปัจจุบันวัดจึงเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นแหล่งการศึกษาของประชาชนและทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่จะสืบต่อพระศาสนาและพลเมืองที่จะรับผิดชอบสังคม และวัดยังมีฐานะเป็น โรงเรียนอีกด้วยแม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่ โดยเฉพาะวัด ในเขตเมืองกรุงเทพมหานครและปริมณฑล บทบาทของวัดยังคงมีความเข้มข้นอยู่ค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่องของการพัฒนาชุมชนการพัฒนาอาชีพ หรือหน่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การรวมกลุ่ม การเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจยังคงอยู่มิเสื่อมคลายแต่อย่างใด วัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของวัดจากนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาหลายท่าน อันประกอบไปด้วย

กรมการศาสนา (2538, น.7) ได้สรุปบทบาทของวัดเอาไว้ดังต่อไปนี้

1. วัดเป็นสถานที่ ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนอยู่ในสมัยนั้น
2. วัดเป็นสถานที่ ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่คนเฒ่าและสตรีมารับความรู้ด้วยการสดับพระธรรมเทศนา
3. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้ของคนสมัยก่อน โดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บทั่วไป
4. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ
5. วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง ซึ่งวัดบางวัดได้สร้างศาลาเอาไว้กว้างขวางใหญ่โตเพื่อรองรับกิจการนี้โดยเฉพาะ
6. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจวัดได้จัดสถานที่ต่าง ๆ ในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และร่มรื่น
7. วัดเป็นสถานที่รื่นเริงที่จัดเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ บุญมหาชาติ เป็นต้นและยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วย

8. วัดเป็นบ่อเกิดและเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและวรรณกรรม

9. วัดเป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ ของชาวบ้าน

10. วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญและบำเพ็ญกุศลตลอดจนประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

11. วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัด หรือขอยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน

12. วัดเป็นศูนย์กลางการบริหาร หรือการปกครองท้องถิ่น กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียก ลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่าง ๆ

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา (2540, น.9) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของวัดในชุมชน ดังต่อไปนี้

1. เป็นศูนย์รวมของชุมชนในการจัดกิจกรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
 2. เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา
 3. เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นผู้นำ ในการเปลี่ยนแปลง
 4. เป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งด้านจิตใจและการให้การสงเคราะห์ยามเดือดร้อน
- พิน ดอกบัว (2550, น.3-4) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของวัดไว้ดังนี้

1. วัดเป็นสถานที่อยู่ของผู้ทรงศีลทรงธรรม
2. วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล
3. วัดเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่าง ๆ
4. วัดเป็นสถานสังคมสงเคราะห์
5. วัดเป็นรมณีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
6. วัดเป็นสถานที่พักผ่อนของคนเดินทาง
7. วัดเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรม
8. วัดเป็นสถานที่ฝึกอาชีพ
9. วัดเป็นสถานที่บันเทิงของชาวบ้าน
10. วัดเป็นสถานที่เลือกคู่
11. วัดเป็นสโมสรของชาวบ้าน
12. วัดเป็นศาลของชาวบ้าน
13. วัดเป็นคลังพัสดุของชาวบ้าน

เมื่อประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศ มีการรับเอาแนวคิด และวัฒนธรรมตะวันตก ตลอดจนนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนในสังคม หลาย ๆ ด้าน ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคม บทบาทของวัดเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดสถาบันต่าง ๆ ที่เข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของวัด อาทิ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล แหล่งบันเทิงต่าง ๆ วัดมิได้เป็นศูนย์กลางของชุมชนอีกต่อไป

มูลเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการสูญสลายบทบาทของวัดว่า เกิดจากมูลเหตุ 3 ประการคือ ประการแรก ได้แก่ความเจริญแบบตะวันตก ที่นำสถาบันต่าง ๆ แบบใหม่เข้ามารับเอา บทบาทเดิมของวัดไปดำเนินการเสียหมด เช่น มีโรงเรียนตามระบบการศึกษาของชาติ มีกิจการ สงเคราะห์ของรัฐบาล มีโรงพยาบาล โรงมหรสพ สถานเริงรมย์ ระบบการศาล สถาบันได้แยก กระจายบทบาททางสังคมของวัดแต่เดิมออกไปหมด ประการที่สอง ได้แก่ การไม่เข้าไปพิจารณา ต่อนับความเจริญอย่างใหม่ร่วมกัน เมื่ออารยธรรมแบบตะวันตกเข้ามา พระสงฆ์กับประชาชนซึ่ง สัมพันธ์กันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาผละออกจากกันเสีย พระสงฆ์ไม่ยอมรับรู้และเกี่ยวข้องกับ ผู้มาใหม่ พยายามยึดถือ และฝืนเอาสภาพเดิมให้คงอยู่ในท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้น ปล่อยให้ ประชาชนไปสัมพันธ์กับผู้มาใหม่โดยลำพัง ทำให้ขาดการเหนี่ยวรั้งจากพระสงฆ์ซึ่งเคยเป็นผู้ แน่แนวทางมาแต่เดิม ประการสุดท้ายคือ การสูญเสียภาวะผู้นำทางปัญญาของพระสงฆ์ พระสงฆ์ ไม่ยอมรับรู้ ไม่ยอมเกี่ยวข้องกับวิชาการที่มากับความเจริญแบบใหม่ สังคมที่นับถือว่า วิชาการแผน ใหม่เป็นความรู้ของผู้เจริญแล้ว จึงมองว่าพระสงฆ์เป็นคนคร่ำครึ เป็นผู้ด้อยทางสติปัญญา

แม้วัดจะสูญเสียบทบาทบางประการ แต่วัดในประเทศไทยยังคงมีความหมายและ ความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชน อย่างน้อยที่สุด วัดก็ยังคงมีฐานะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ ผู้สืบทอดพระพุทธานุชา และเป็นที่ประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกชน นอกเหนือจาก นี้ วัดยังคงมีบทบาทอื่น ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละวัดว่าจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด อาทิ เช่น บทบาทด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่ศาสนธรรม การสาธารณ สงเคราะห์ การสาธารณูปการ การปกครอง อันนับเป็นภารกิจ 6 ด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่กำหนดไว้เพื่อปกครองดูแลให้พระสงฆ์ปฏิบัติ หน้าที่ตามบทบาทภารกิจไปในทิศทางเดียวกัน

บทบาทของวัดสมัยต่าง ๆ

สุเมธ การศรีทอง (2545, น.7-8) กล่าวว่า บทบาทของวัดสมัยได้เริ่มขึ้นเมื่อพระพุทธศาสนา ได้เข้าสู่ประเทศไทย เมื่อราว พ.ศ. 500 โดยชาวอินเดีย เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทย ก็มี อิทธิพลต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมและค่านิยมของคนไทยอย่างมาก สิ่งต่าง ๆ

เหล่านี้ถูกหลอมรวมเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยและเป็นมรดกตกทอดมายังอนุชนรุ่นต่อ ๆ มา หลังจากพระพุทธศาสนาได้แพร่เข้ามาในดินแดนอันเป็นประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ได้มีส่วนทำให้เกิดความเจริญทางด้านพระพุทธศาสนาในสมัยต่าง ๆ ปรากฏ ดังนี้

สมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ.1800-1893) วัดมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการอบรมศีลธรรมและความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนพระสงฆ์ในวัดทำหน้าที่เทศนาสั่งสอน ตำราที่ใช้ คือ พระไตรปิฎก พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประกาศให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พระยาสิทธิพรทรงออกผนวช ซึ่งนับเป็นแบบอย่างในการบวชเรียนสมัยต่อมา นอกจากนี้ยังได้พระราชนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระร่วงเพื่อใช้ในการอบรมสั่งสอนราษฎรให้มีคุณธรรม หนังสือเล่มนี้ได้เป็นแนวในการปฏิบัติตนของคนไทยสมัยต่อมา

สมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) วัดยังคงมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย เช่นเดียวกับสมัยกรุงสุโขทัย วัดถูกสร้างเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากประชาชนนิยมพานบุตรหลานของตนไปฝากให้ศึกษาเล่าเรียนที่วัด มีทั้งอยู่ประจำและแบบไป-กลับ พระสงฆ์ยังคงให้การศึกษอบรมแก่เด็กและเยาวชนไทย ให้เป็นผู้มีความประพฤติดีประพฤติชอบ พร้อมทั้งได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีไทยแบบโบราณเดิม และในสมัยนั้นถือเป็นเรื่องประเพณีว่า ผู้ชายไทยพุทธทุกคนควรจะบวชเรียน และหากจะเข้ารับราชการควรต้องบวชเรียนมาแล้ว

สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310-2315) วัดวาอาราม และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาถูกพม่าเผาผลาญไปเป็นจำนวนมาก หลังจากที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้กอบกู้เอกราชเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้ทรงมีการสืบเสาะหาต้นฉบับวรรณกรรม และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ยังคงเหลืออยู่ตามที่ต่าง ๆ มากัดลอกแต่งเติมเสริมใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำการสังคายนาพระไตรปิฎกสมัยต่อมา นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงบูรณะและสร้างวัดขึ้นหลายวัด เช่น วัดระฆังโฆสิตาราม วัดอรุณราชวราราม วัดอินทาราม และวัดราชคฤห์ เป็นต้น

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2315-ปัจจุบัน) พระพุทธศาสนานั้น ได้รับการทำนุบำรุงให้เจริญรุ่งเรืองโดยลำดับ มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกให้ครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักในการสอบประชาชนให้มีคุณภาพ และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุสงฆ์ต่อไป พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ศรัทธาและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาทรงปฏิบัติพระองค์ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี และใช้วัดเป็นที่เผยแพร่ความรู้ในด้านต่าง ๆ สู่ประชาชนชน เช่น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้จารึกตำราวิชาแพทย์แผนโบราณ ตำราหมคนวด ตำรายา และโคลงกลอนต่าง ๆ ไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ที่วัดโพธิ์ (วัดพระเชตุพน) จนเป็นที่กล่าวขานกันว่า “วัดพระเชตุพนเป็น มหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย” จนกระทั่งได้มีการริเริ่มการจัดการศึกษาแบบใหม่ใน รัชการที่ 5 มีการจัดตั้งโรงเรียน

ตามแบบแผนอย่างประเทศทางตะวันตก เพื่อมุ่งก้าว ให้ทันวิทยาการ นำพาประเทศให้ทัดเทียมตามความเชื่อที่เห็นว่าประเทศทางตะวันตกนั้นเจริญกว่าเรา และเพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกราชของชาติในยุคการล่าอาณานิคม บทบาทความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามประเพณีนิยมในสังคมไทยก็ค่อย ๆ เปลี่ยนมาอยู่ในโรงเรียน วัดในบทบาท ปัจจุบันจึงเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและมีบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

จากบทบาทของวัดของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แม้บทบาทของวัดจะลดลงในบางด้าน อาทิเช่น บทบาทในด้านการให้การศึกษามีการแยกสถาบันการศึกษาออกจากวัดเกิดเป็นโรงเรียนต่าง ๆ แต่วัดก็ยังดำรงสถานะของสถานที่ที่ให้การศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรม อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ประชาชน โรงเรียนหลายแห่งมีการนิมนต์พระสงฆ์ที่วัดให้ไปอบรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนที่โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีบทบาทของวัดอีกหลายด้านที่ยังคงอยู่ อาทิเช่น บทบาทในด้านการสงเคราะห์ที่แม้จะมีหน่วยงานต่าง ๆ มารองรับแต่วัดก็ยังคงเป็นที่สงเคราะห์ประชาชน เป็นที่พำนักของผู้ยากจนไร้ที่พึ่ง เป็นที่พักพิงของเด็กยากจนที่ต้องการศึกษาเล่าเรียน บทบาทในด้านการเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งนี้บทบาทต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยน สร้างรูปแบบที่อาจแตกต่างจากในอดีต โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เงื่อนไขทางสังคม ตลอดจนบริบททางสังคมของวัดแต่ละวัด และยังเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในสังคม

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด

การสร้างวัดมีมาแต่โบราณกาล เมื่อประชาชนมีจิตศรัทธาในบวรพุทธศาสนาได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด ก็มักจะสร้างวัดขึ้นแล้วนิมนต์พระสงฆ์ไปพำนัก เพื่อบำเพ็ญบุญกุศลประกอบศาสนกิจ ตามประเพณีที่สืบทอดกันมา ในอดีตวัดเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถานศึกษาอบรม ให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนไทย และศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เป็นสถานที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครอง รวมทั้งเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่งในการสืบทอด พระพุทธศาสนาตลอดมา จึงถือได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยทั้งอดีตและปัจจุบัน ปัจจุบันการสร้างวัดตั้ง วัดจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามขั้นตอนของทางราชการ เมื่อการสร้างวัดตั้งวัดได้เสร็จสิ้น ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเป็นวัดที่ถูกต้อง และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ขึ้นทะเบียนไว้ในทะเบียนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้ว จึงถือว่าวัดนั้นเป็นวัดโดยสมบูรณ์ โดยเจ้าอาวาสมีหน้าที่ทำนุบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ในการนี้ต้องดูแลบริหารกิจการภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การปฏิบัติ และอื่น ๆ ให้มีความก้าวหน้า ถูกต้อง เป็นระเบียบ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของ

พุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งหมายถึง การพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาวัดนั่นเอง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.3)

การบริหารวัด ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาส ที่จะใช้ทักษะความรู้ทั้งทางพระธรรมวินัยและการบริหารทางโลก ให้วัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนให้มากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 หมวด 53 ได้กล่าวถึงวัด ไว้ดังนี้

มาตรา 31 วัดมีสองอย่าง

1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
2. สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล

เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

มาตรา 32 การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นของศาสนสมบัติกลาง

มาตรา 32 วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัดให้กรมศาสนา มีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎกำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 33 ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

1. ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น
2. ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
3. ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา 34 การโอนกรรมสิทธิ์วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับคำขาดกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลใดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรมศาสนา แล้วแต่กรณีในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา 35 ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตรา 36 วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่งและถ้าเป็นการสมควรจะให้มิรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้ (พระวิสุทธิกัทรชาดา, 2547, น.83-84)

ความหมายของการบริหารวัด

เพื่อให้การบริหารวัดมีความชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวัดจากนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส อันประกอบไปด้วย

พระเทพปริยัติมุนี (2543, น.34) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การดำเนินการบริหารและปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรและศิษย์วัด ให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนาวัดที่เอื้อต่อการเผยแผ่พุทธศาสนธรรมแก่ชุมชน

พระธรรมกิตติวงศ์ (2541, น.102) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การจัดการ งาน เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินการภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงานและแก้ไข

น้อย ลายครามและสุบรรณ จันทบุตร (2539, น.167) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การใช้ศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินผลงาน เพื่อให้ได้ผลเต็มที่และการใช้ศิลป์ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันจะทำให้การดำเนินงานของวัดบรรลุวัตถุประสงค์

บุญช่วย จันท์เฮ้า (2544, น.90) กล่าวว่า การบริหารและจัดการวัด หมายถึง การทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยการให้เจ้าอาวาสหรือคณะผู้บริหารตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปร่วมกันใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างผสมผสานให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน

จากความหมายการบริหารวัด จากนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาหลายท่าน ผู้วิจัยจึงขอสรุปว่า การบริหารวัด เป็นกิจกรรมสำคัญอย่างยิ่งที่เจ้าอาวาสต้องนำการบริหารไปสู่เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการบริหารวัดให้บรรลุตามที่กำหนด ทั้งด้านบุคคล พระภิกษุสามเณรให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย สถานที่อันเป็นศาสนวัตถุ ตลอดจนการนำทรัพยากรที่มีอยู่ภายในวัดไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของวัด พระศาสนา ตลอดจนจนถึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคม

แนวคิดการบริหารวัด

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) (2549, น.30) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการบริหารวัด ว่า การบริหารวัด หมายถึง การดูแลรักษาตน การปกครอง ดูแล รักษาหมู่คณะ คือ พระภิกษุทั้ง

วัด รวมทั้งสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพานักอยู่ในวัด และทั้งการจัดการกิจการของวัด ซึ่งจะมีทั้งกิจกรรมต่าง ๆ พิธีกรรมต่าง ๆ และการจัดการทางด้านการเงิน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของวัดอันเป็นของส่วนรวมของพระภิกษุทั้งวัด อีกทั้งบริบทของการบริหารภายในวัด อีกอีกอย่างหนึ่งว่า สังฆมณฑล ย่อมประกอบไปด้วย ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และ ศาสนพิธี คือ

1. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในวัด หรือ ชุมชนเดียวกัน แต่เฉพาะพระภิกษุ 2-3 รูป ชื่อว่า คณะ พระภิกษุตั้งแต่ 4 รูป ขึ้นไป เรียกว่า สงฆ์ เมื่ออยู่ร่วมกันหรือทำสังฆกรรมร่วมกัน ชื่อว่า สงฆ์ หมู่ภิกษุหลายหมู่รวมกันทั้งตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค หรือพระสงฆ์ทั่วไปประเทศ เรียกว่า คณะสงฆ์ เพราะเหตุนี้ พระราชบัญญัติที่ออกมาบังคับใช้ในเรื่องเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศ จึงชื่อว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

2. ศาสนธรรม ก็คือพระสัทธรรม ได้แก่ คำสั่งสอนของพระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันประกอบด้วยพระธรรมและพระวินัย อันพระพุทธรเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ซึ่งนับเป็นธรรมนุญการปกครองพระภิกษุ คณะภิกษุ หมู่พระภิกษุสงฆ์และ คณะสงฆ์ จะพึงต้องปฏิบัติตาม เพื่อยังประโยชน์ของตน ประโยชน์ของท่าน (คนอื่น) ให้สำเร็จด้วยดี

3. ศาสนสถานและศาสนวัตถุหรือศาสนสมบัติ ได้แก่ทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ของวัด รวมทั้งสังหาริมทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์เคลื่อนที่ได้ เช่น เงินทอง เครื่องใช้สอยต่าง ๆ อสังหาริมทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น ที่ดิน เสนาสนะ อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น

4. ศาสนพิธี ได้แก่ กุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธีต่าง ๆ เป็นต้น อันเป็นส่วนช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา คู่เคียงกันกับเปลือกกระพี้ รัษาแก่นไม้ฉันนั้น

ประเวศ วะสี (2539, น.125) ได้กล่าวการบริหารวัดว่า คือการบริหารจัดการทรัพยากรของวัดทั้งหมดที่เป็นรูปธรรม นามธรรม สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ วัดทั้งหมดเป็นทรัพยากรอันอย่างยิ่งของสังคม มีทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัด ว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550, น.26-27)

1. สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกิดศัทธาปสาทะแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

2. สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาม ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ใช้สอยสูงสุด

3. สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2540, น.84) ได้กล่าวถึง การบริหารวัด
บวรนิเวศวิหารที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึกษาการวัด เลือกอเอาพระผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่งสงฆ์
2. จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้แล้วครั้ง
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เดิมเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุ เจ้าหน้าที่รักษา
พระอาราม เจ้าหน้าที่ดูการนวรรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา
3. จัดหน้าที่อุปัฏฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่า และจำนวนคนเช่า ให้เป็นหลักฐาน ค่าเช่าที่
เก็บได้ให้ลงในบัญชีรายได้ และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จดลงในบัญชีมีไวยาวัจกรทำการ
ตามแผนก
4. พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุงโดยชื่อว่า นิตยภัตต์ คฤหัสถ์ผู้ทำการวัดให้ได้รับเกื้อกูล
5. ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร เด็กวัดอุปัฏฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคนอาศัย
ชั่วคราว
6. ตำรวจบัญชีเลขวัดให้ได้จริง

7. มีการจัดทุนการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยการตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของกลางร่วงโรยลง พระภิกษุมิ
อดิเรกลาถน้อยลง จะฟื้นฟูการถวายของกลางขึ้น ไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น
คณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ได้บอกบุญชักชวนทายกทายิกาบริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงจัดรวบรวมเป็น
สมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้ และจัดเป็นทุนนอนจำนวนหนึ่งด้วย สมบัติของวิทยาลัย ที่มีใช้ทุนนอนมี
คดีย่างของกลางจ่ายเป็นสาธารณแก่วัดทั้งหลายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับ ในเวลาการที่วิทยาลัย
ร่วงโรยลง มีผู้บริจาคเกื้อกูลน้อยนัก นอกจากของหลวงบริจาคประจำปี แม้เช่นนี้ ยังบำรุงการเรียน
พระศาสนาอยู่ได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุแห่งทุนนอน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2546, น.46-48) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับหลักการ
บริหารวัดสมัยใหม่ ดังนี้

1. การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ใน
โครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบ
แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่าง
สูงสุด
2. จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตาม
เป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้าง
ความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน

3. จัดระบบงาน ได้แก่ การจัดการบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบ และเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

4. จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

5. บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้น จึงควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสม

6. เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

7. กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบ ต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

คณินิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร (2545, น.22-26) ได้สรุปหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้

1. ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม

2. ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่างและหลังการบวชด้วย

3. ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

4. แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้ผู้มานิมนต์เท่านั้น

5. กิจกรรมการศึกษาธรรมของประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในทางงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

6. ศาสนาเป็นที่พึงพอใจ ดังนั้นการปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรม และการกระทำที่เหมาะสม นับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

7. พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก 6 ประการ ดังนี้

1. ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล
2. ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล
3. ให้ได้ฟัง และได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง
4. ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยั้งได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ
5. ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตา ปรารธนาดี
6. บอทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดี ถูกต้อง ให้ประชาชน

8. การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอธรรม ให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล คน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

9. เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัด หรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

10. จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณ เหมาะสมต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

11. วัดกับประชาชนจักต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น นอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

12. ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโชคลาง ของขลัง วัตถุมงคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความ โชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูถูกตำหนิการกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาทมาใช้ในการเผยแผ่ โดยให้เครื่องรางของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล เป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

13. ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์กลางรวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้ง

จิตใจและคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อำมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

14. การจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด ถึงแม้วัดแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วก็ตาม แต่การเมืองค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจในดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ เต็มใจ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

15. กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการ เพื่อประสานการดำเนินงาน ให้เกิดการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

16. วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมต่อไปด้วย

17. มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแพร่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศทาง แก่ใจสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนายิ่งขึ้น

18. หลักการบริการ การดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

19. สงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้น กิจกรรมที่วัดต่าง ๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

20. ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายังมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่ โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่ม ๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาคณะสงฆ์ที่ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

ดร.ณิ ญาณวัฒนา และคณะ (2545, น.22) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการบริหารวัดว่า การบริหารวัดให้เจริญรุ่งเรือง มิได้ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของวัด แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของเจ้าอาวาส ที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ยอมรับว่าเป็นที่พึ่งทั้งทางโลกและทางธรรมได้ ดังนั้นนอกจากเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยเคร่งครัดแล้ว เจ้าอาวาสยังต้องมีลักษณะเป็นผู้นำอีกด้วย

สรุปว่า เจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้ความสมควรสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและไพบูลย์ เสี่ยงก้อง ได้กล่าวถึง หลักการในการบริหารวัด ว่า เจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัดเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้ความสมควรสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชน ได้อย่างแท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัด นอกจากจะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ สำหรับเรื่องดังกล่าวเจ้าคณะพระสังฆาธิการควรหาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไปในเชิงรุก และได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหารวัด

ความสำคัญของการบริหารวัดนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจากนักวิชาการหลายท่าน อันประกอบไปด้วย

พระศรีปริยัติโมลี (2543, น.101) ได้กล่าวถึงการบริหารงานของวัดว่า มีความสำคัญในการทำให่วัดสามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรมีความรู้ความสามารถ ทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ทำให่วัดสามารถทำ

หน้าที่เผยแผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐสู่สังคม ทำให้ประชาชนรู้สึกที่วัดเป็นของชุมชน ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียน และทำให้วัดมีความร่มรื่นเป็นที่พบปะนันทนาการของประชาชน

สมพงษ์ เกษมสิน (2526, น.7) กล่าวว่า การบริหารเป็นสิ่งสำคัญที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะบทบาทและความสำคัญของการบริหารนั้นมีคู่มากับอารยธรรมและการดำรงชีพของมนุษย์เลยทีเดียว เพราะเมื่อมนุษย์รวมกันอยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่ม มีหัวหน้าปกครองบัญชา มีการแบ่งงานกันทำตามระดับความรู้ ความสามารถ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างพวกเขาและเผ่าเดียวกัน โดยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของชนเหล่านั้น

กรมการศาสนา (2542, น.31) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารวัดไว้ว่า ทำให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นระบบมากขึ้น ทำให้สะดวกในการประสานงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดความประหยัดในการดำเนินงาน สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้และทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จทุกคนพึงพอใจ

ธงชัย สันติวงศ์ (2530, น.4) กล่าวว่า องค์การจะเกิดขึ้น เมื่อคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำงาน เพื่อให้สำเร็จผลในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ถ้าหากงานนั้นจำเป็นต้องอาศัยคนมากกว่าหนึ่งคนให้ช่วยทำกันแล้ว ความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนนำก็จะเกิดขึ้นทันที การบริหารจึงมีความจำเป็นสำหรับองค์การทุกขนาด

ประเวศ วะสี (2539, น.119) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารวัดไว้ ดังนี้

1. สามารถสร้างสังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
2. สามารถสร้างวัดให้เป็นส่วนหนึ่งในการชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องแก่สังคม อีกทั้งทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
3. การบริหารวัดที่มีประสิทธิภาพจะมีความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรสูงสุด

จากนักวิชาการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากรรณกรรมแล้ว สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารวัดนั้นมี ดังต่อไปนี้

1. ทำให้เกิดความมีระเบียบของภิกษุสงฆ์และสามเณรภายในวัด
2. ช่วยให้การดำเนินงานต่างๆที่จะพัฒนาวัดเป็นไปอย่างมีระบบ
3. ทำให้มีการใช้ทรัพยากร เช่น บุคลากร เงิน วัสดุ และอื่นๆอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ทำให้วัตถุประสงค์ต่างๆประสบผลสำเร็จทุกคนพอใจ
5. การบริหารวัดที่ดีนั้นสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนได้

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์สาวกไม่ได้เป็นผู้บริหารวัด ในสมัยนั้นมีผู้คนสร้างวัด เช่น อนาถบิณฑิกเศรษฐี ผู้สร้างวัดเหล่านี้ เป็นผู้จัดการวัดและกราบทูลพระพุทธเจ้า นิมนต์พระสงฆ์สาวกมาพัก ไม่ได้เป็นเจ้าของบริหารวัด และไม่อยู่ติดกับวัดมีพุทธกิจดำเนินจาริกไปแสดง

ธรรมทรงสั่งสอนตามที่ตั้งต่าง ๆ พระสงฆ์ไทยเคยได้นำวิธีการนี้มาใช้ กล่าวคือ ท่านพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เป็นเจ้าอาวาสวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ท่านไม่ได้บริหารจัดการวัดเลย ท่านศึกษาพระไตรปิฎกพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติธรรม และใช้เวลาเทศน์อย่างเดียวน มีอุบาสกชื่อ เจ้าชื่น สิโรตส เป็นผู้บริหารจัดการวัดทุกอย่าง

การบริหารวัดนั้น จะต้องรู้จักสภาพวัด สิ่งที่มีอยู่ในวัด ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ วิหาร ศาลา และสภาพบุคคลภายในวัด คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด และบุคคลที่อาศัยอยู่ภายในวัด เพื่อที่ให้การบริหรนั้นมีประสิทธิภาพ วางบุคคล วางสิ่งของ วางสิ่งต่าง ๆ ให้เข้ากันกับงานที่จะทำ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด ทั้งนี้ จะต้องบุคคลที่อยู่ภายนอกวัด มาเป็นส่วนร่วมในการบริหารวัด เช่น ชุมชน โรงเรียน เป็นต้น เพื่อเกิดความคล่องตัวในการบริหาร และเป็นการสร้างศรัทธาให้คนภายนอกได้รับรู้การปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรที่อยู่ภายในวัด

การบริหารงานของวัดผู้วิจัยได้เสนอว่า จะต้องมีการแบ่งที่เหมาะสมคล่องตัวในการบริหาร ทัดกับการเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวมาในตอนต้น ซึ่งมีส่วนสำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ วัตถุประสงค์การบริหารวัด โครงสร้างการบริหารวัด ภารกิจการบริหารวัด โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์การบริหารจัดการวัด

วัตถุประสงค์ของการบริหารวัด อาจช่วยให้ทำความเข้าใจสาระสำคัญของวัตถุประสงค์จากการศึกษาจากวรรณกรรมของพระมหาเสริมชัย ชยมงคล (2539, น.1) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึงการวางแผนแนวทางนโยบายและการจัดลำดับความเร่งด่วนของโครงการ การวางแผนและการบริหารโครงการ การแบ่งงาน การมอบหมายอำนาจหน้าที่การทำงานและการจัดการตามแผนงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ให้ได้ผล คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพอย่างสูงสุด เป้าหมาย หมายถึง การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ และการดำเนินการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของวัด

เป้าหมาย หมายถึง การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ และการดำเนินการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของวัด

จุดมุ่งหมาย หมายถึง การกำหนดแผนงานโครงการที่จะดำเนินการในรอบปี ซึ่งเป็นโครงการใหม่หรือต่อเนืองที่วัดจะต้องบริหารให้สำเร็จด้วยดี

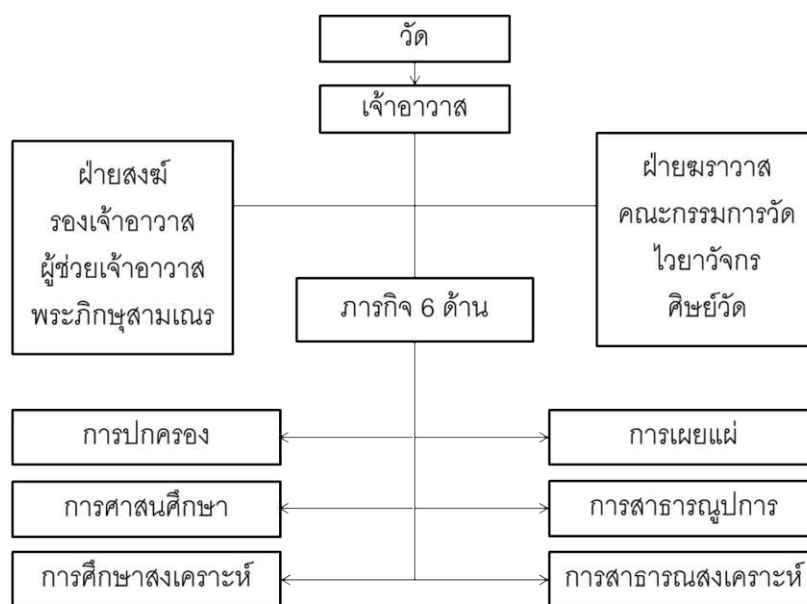
จุดมุ่งหมาย หมายถึง การกำหนดแผนงานโครงการที่จะดำเนินการในรอบปี ซึ่งเป็นโครงการใหม่ หรือต่อเนืองที่วัดจะต้องบริหารให้สำเร็จด้วยดี

สรุป วัตถุประสงค์การบริหารวัด เป็นความมุ่งหมายสูงสุดซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการวัด เพื่อจะจรโลงพระพุทธรศาสนาให้มั่นคงจากการดำเนินงานทั้ง 6 ด้านคือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

โครงสร้างของการบริหารวัด

วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา 31 และ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535) โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองดูแลวัด เจ้าอาวาสมีอำนาจแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและมีหน้าที่ปกครองดูแลพระสงฆ์สามเณรภายในวัด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาโครงสร้างของการบริหารวัดจากกรมการศาสนา (2542, น.373) ได้ว่า

คณะกรรมการจัดการวัดนั้น ได้รับเชิญจากเจ้าอาวาสให้มาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการวัด เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร คณะกรรมการไวยาวัจกรและศิษย์วัดจะร่วมกันในการบริหารภารกิจของวัดซึ่งมีอยู่ 6 ประการให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์และนโยบาย ดังภาพที่ 3

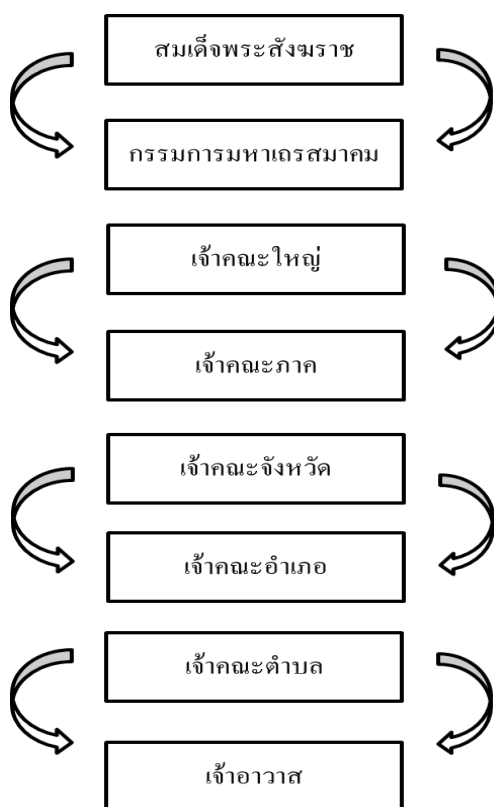
ภาพที่ 3 โครงสร้างการบริหารวัด (พระมหาเริงศักดิ์ พิมพ์สกุล, 2545, น.26)

ภารกิจการบริหารวัด

ในสมัยพุทธกาลการปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนัก และคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนา เริ่มจะก่อตั้งและทำทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้แล้ว การปกครองในสมัย

พุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตย และเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตน แต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ย่อมเป็นใหญ่ไม่เล็กลงว่าจะเป็นอาจารย์ หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องประชุมสงฆ์ และถือมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนัก ความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ช่วงละเมินลิกขาบทอยู่เนื่อง มีเพียงกลุ่มพระฉัพพัคคีย์ หลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งมณฑล ฝ่ายอาณาจักร มีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว (คณิงนิตย และสุบรรณจันทรบุตร, 2545, น.17)

ปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 (พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ฐมมจิต โท), 2539, น.76) โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ในมาตรา 20 ว่า คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมและได้แบ่งลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ เป็นการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, 2535, น.9) โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แบ่งสายบังคับบัญชา โดยมีลำดับชั้นของการปกครอง ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน (กรมการศาสนา, 2538)

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับ มหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ภารกิจที่เจ้าอาวาสพึงปฏิบัติ ในมาตราที่ 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ประกอบไปด้วยภารกิจ 6 ด้าน ดังนี้

1. **ด้านการปกครอง** การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปด้วยดี พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่ละวัดมีพระภิกษุดำรงตำแหน่งบริหารปกครองคณะสงฆ์ภายในวัด ซึ่งได้แก่ ตำแหน่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยมาตรา 36-37 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ ดังนี้ ดำเนินการปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม การดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความดีงามภายในวัด การปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ของวัด

ผู้วิจัยได้ศึกษาอำนาจเจ้าอาวาสจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 สรุปได้ว่า

อำนาจเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสเพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี เป็นสิ่งที่มีคู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ในบังคับบัญชา โดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ดังในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตราที่ 38

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
2. สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
3. สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งสั่งได้โดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ หรือ คำสั่งมหาเถรสมาคม

อำนาจเจ้าอาวาสตามมาตรา 38 นี้ เป็นอำนาจเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือผู้ที่เข้ามาอยู่ในปกครอง และผู้อยู่ใต้ปกครอง แยกพิจารณาได้ 3 ประการ คือ

1. อำนาจรับคนเข้า

2. อำนาจเอาคนออก

3. อำนาจสั่งลงโทษ

อำนาจ 1 หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสต้องใช้ดุลยพินิจในการรับคนเข้ามาอยู่ในวัดทั้งที่จะอยู่ประจำหรือเป็นการชั่วคราว ซึ่งอาจแยกเป็น 2 คือ

1. ห้ามมิให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์เข้าไปอยู่ในวัดโดยพลการ

2. อนุญาตให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์เข้าอยู่ในวัด

การห้ามและการอนุญาตดังกล่าวมานี้ เป็นอำนาจโดยตรงของเจ้าอาวาส จึงถือว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้คัดเลือกคนเข้าวัดคู่กับตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ ซึ่งเป็นตำแหน่งรับคนเข้าเป็นพระภิกษุสามเณร อันเป็นสมาชิกชั้นในแห่งพระพุทธศาสนา การรับหรือไม่รับบรรพชิตหรือคฤหัสถ์เข้าอยู่ในวัด เป็นอำนาจโดยตรงของเจ้าอาวาส ส่วนการรับหรือไม่รับคนเข้าเป็นบรรพชิตเป็นภาระโดยตรงของพระอุปัชฌาย์ การที่สังฆมณฑลจะได้คนดีเข้าอยู่วัดหรือจะได้คนดีเข้าเป็นสมาชิกชั้นในของพระพุทธศาสนา เป็นอำนาจและภาระของเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌาย์โดยแท้

อำนาจ 2 หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสจะต้องใช้ดุลยพินิจในการคัดคนไว้หรือให้คนออกไปจากวัด ซึ่งแยกออกเป็น 2 ประการ คือ

1. ให้คนคืออยู่ในวัด

2. ให้คนไม่คือออกจากวัด

การให้คนคืออยู่ในวัด เป็นอำนาจโดยตรงของเจ้าอาวาส การเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าเป็นการปกป้องคุ้มครองคนดีให้มีที่อยู่อาศัย เพื่อให้โอกาสได้ฝึกฝนสร้างคุณงามความดีเป็นการสงเคราะห์คนดีโดยควรแก่ฐานานุกรม ย่อมเป็นอำนาจสำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าอาวาส แต่มิได้แสดงให้ปรากฏ ย่อมเป็นไปตามสังฆกรรม

ส่วนการให้คนไม่คือออกไปจากวัด ก็เป็นอำนาจโดยตรงอีกอันหนึ่งของเจ้าอาวาส อำนาจนี้ ย่อมมีองค์ประกอบอันชัดเจนคือ จะสั่งได้เฉพาะผู้ที่ไม่ตั้งอยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสและโอวาทนั้น เป็นโอวาทอันชอบด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสตามความในมาตราที่ 37 ถ้าโอวาทนั้น เป็นโอวาทอันชอบด้วยหน้าที่แล้ว ผู้ถูกสั่งไม่อยู่ในโอวาท เจ้าอาวาสจึงจะสั่งให้ออกไปเสียจากวัดได้และถ้าผู้ถูกสั่งขัดจีน ย่อมเป็นความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 45 แต่ถ้าโอวาทหรือคำสั่งไม่ชอบด้วยหน้าที่เจ้าอาวาส โอวาทหรือคำสั่งนั้น ย่อมไม่มีผลให้ผู้ถูกสั่งหรือผู้รับโอวาทต้องปฏิบัติตาม กลับจะเป็นการใช้อำนาจในทางมิชอบ เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสต้องรับผิดชอบในฐานะเจ้าพนักงานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญาได้ ข้อนี้ต้องระวัง

อำนาจ 3 หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสจะพึงสั่งลงโทษแก่บรรพชิต หรือคฤหัสถ์ในวัด ผู้ประพฤติดิฉินคำสั่งของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นโทษที่เบา และประมวลลงได้เป็น 3 สถาน คือ

1. ให้ทำงานภายในวัด
2. ให้ทำทัฬหีบทน
3. ให้ขอมาโทษ

การลงโทษทั้ง 3 สถานนี้ เจ้าอาวาสจะสั่งลงโทษได้เฉพาะในกรณีที่ประพฤติดังกล่าวสั่งเจ้าอาวาส และคำสั่งนั้นชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม ถ้าคำสั่งเจ้าอาวาสไม่ชอบด้วยหลักดังกล่าว เจ้าอาวาสจะสั่งลงโทษมิได้เลย ถ้าขึ้นสั่งลงโทษ ย่อมเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบและอาจจะต้องรับผิดชอบในฐานะเจ้าพนักงานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นข้อที่ควรระวังอย่างยิ่ง

การแต่งตั้งเจ้าอาวาส กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการในหมวด 5 ส่วนที่ 6 เจ้าอาวาส ข้อที่ 26 พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

1. พรรษาพ้น 5
2. เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

ในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในหมวดที่ 2 ว่าด้วยการแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ข้อ 6 พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามข้อ 4 ต้องมีคุณสมบัติทั่วไป ดังต่อไปนี้

1. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
2. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
3. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
4. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
5. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อน หรือวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
6. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกกรรมที่พึงรังเกียจมาก่อน
7. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

สรุปความว่า ภารกิจด้านการปกครองเป็นการดำเนินการของภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครอง ที่จะต้องดำเนินการสอดส่อง ดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณร รวมทั้งประชาชนผู้เข้ามาอาศัยอยู่ในวัด ให้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม เพื่อให้ท่านเหล่านั้นมีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม เป็นน่าเลื่อมใสศรัทธาของสาธุชน

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) (2539, น.76) ได้ให้ความหมายของการปกครองว่า หมายถึงภารกิจที่วัด โดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแล รักษา

ความเรียบร้อยตาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชา ของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะหนใหญ่ นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระ อุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร หรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑลเน้นการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ 3 วิธีคือ

1. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ

2. ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง

3. ปวารณาวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกัน และกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ 3 ประการ คือ ประการแรก พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรง แสดงไว้แล้ว ประการที่สอง กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด ใให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการ ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ประการที่สาม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดี งามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

พระมหาทนงชัย นุรณพิสุทธิ์ (2545, น.49) ได้กล่าวอีกว่า วัดแต่ละวัดนอกจากจะจัดการ ปกครองโดยมีกฎ ระเบียบ กติกา เฉพาะของแต่ละวัดแล้วยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครอง แห่งราชอาณาจักร และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย เช่น กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการของพระธรรมวินัยเป็น สำคัญ

การปกครองสงฆ์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระวินัย ในที่นี้จึงได้อธิบายความหมายของพระวินัย และอาบัติ ดังที่กรมการศาสนา ได้กล่าวไว้ดังนี้

พระวินัย หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือแบบแผนข้อบังคับสำหรับภิกษุสงฆ์ วินัย นั้น โดยตรงได้แก่ ระเบียบ หรือกฎข้อบังคับสำหรับเป็นเครื่องบริหารหมู่คณะให้มีระเบียบได้ระดับ กัน ถ้าหมู่ไหนไม่มีระเบียบ หมู่นั้นก็แก่งแย่งกัน ยิ่งกว่านั้น ผู้มีกำลังมากก็ข่มเหงผู้มีกำลังน้อย กว่า เป็นต้น วินัย โดยอ้อมก็คือ ศีลของภิกษุนั่นเอง แต่เป็นศีลที่รักษาอย่างเคร่งครัด สังวรระวัง ไม่ก้าวล่วงสิกขาบท แม้เล็กน้อย เมื่อภิกษุประพฤติถูกทางแล้ว ย่อมทำตนให้เป็นผู้มีมารยาทงาม แม้จะเข้าไปในหมู่ภิกษุผู้มีศีล ก็องอาจไม่สะทกสะท้าน ทั้งไม่ถูกจับกุมลงโทษหรือถูกติเตียนมีแต่ จะได้รับการสรรเสริญ รวมทั้งเป็นปัจจัยให้บำเพ็ญคุณธรรมที่ยิ่งขึ้น ไปอีก

อาบัติ หมายถึง กิริยาที่ล่วงละเมิดในข้อที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงห้ามมี 7 อย่าง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ถุลลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาสิต โทษของอาบัติ มีดังนี้

ปาราชิก มีโทษอย่างหนักทำให้ผู้ละเมิดต้องขาดจากความเป็นภิกษุทันทีเป็นอเนกนิยาม กล่าวคือ แก้ไขไม่ได้ ต้องลาสิกขาจากเพศบรรพชิตอย่างเด็ดขาด

สังฆาทิเสส มีโทษอย่างกลาง เป็นเสตกนิยาม กล่าวคือ แก้ได้ด้วยการอยู่กรรม พ้นจากอาบัติด้วยคณะสงฆ์

ถุลลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาสิต ทั้ง 5 อย่างนี้ มีโทษอย่างเบา เป็นเสตกนิยาม กล่าวคือ แก้ไขได้ด้วยการแสดงคืนต่อหน้าด้วยกัน

ในส่วนของกรปกครองบุคลากรภายในวัดที่นอกเหนือจากภิกษุสงฆ์ สามเณร ซึ่งได้แก่ ศิษย์ วัด แม่ชี คนงาน รวมทั้งฆราวาสผู้อาศัยในวัดคนอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะมอบหมายหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการบริหารวัด เพื่อช่วยกันดูแลรักษา และพัฒนาวัดให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น โดยการแต่งตั้งประชาชนในชุมชน หรือหมู่บ้านมาร่วมเป็นคณะกรรมการ และกระจายอำนาจหน้าที่เพื่อช่วยกันดูแลและพัฒนาวัด บุคลากรทั้งหมดที่มีอยู่ภายในวัด รวมทั้งคณะกรรมการบริหารวัด ล้วนมีความสำคัญเพราะต่างก็มีส่วนรับผิดชอบต่อกิจการของวัดและมีส่วนทำให้วัดก้าวหน้าหรือตกต่ำได้เช่นกัน แต่หากช่วยกันบริหารวัดโดยปฏิบัติตามระเบียบที่ได้วางไว้ หมั่นปรักษาหรือเกี่ยวกับกิจการของวัดเพื่อปรับให้เข้ากับความต้องการของส่วนรวมก็จะทำให้ภารกิจของวัดประสบความสำเร็จได้ (พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธ์, 2545, น.51)

อนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไปก็ย่อมมีสภาพต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปด้วย ฉะนั้น ภารกิจของเจ้าอาวาสในการปกครองวัดในสมัยพุทธกาลกับสมัยปัจจุบันก็ย่อมจะต้องมีความแตกต่างกันไปเป็นธรรมดา เพราะวัดจำเป็นต้องปรับตั้งให้เหมาะสมทันต่ยุคสมัยและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของภารกิจที่ปรับเปลี่ยนมิได้เป็นไปทั้งหมดโดยสิ้นเชิงเสียทีเดียว เป็นแต่เพียงปรับรูปแบบวิธีการบางอย่างเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ถึงอย่างนั้นก็ยังคงยึดหลักการ แนวทาง และเจตนารมณ์แห่งพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุป การปกครองวัดในสมัยพุทธกาลกับสมัยปัจจุบันนั้นมีความแตกต่างกันแต่ก็เป็นไปตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ในสมัยพุทธกาลนั้นการปกครองวัด จะไม่มีพระราชอำนาจหรืออำนาจบ้านเมืองเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลจะมีการบริหารวัดปกครองกันในลำดับชั้นอาวุโส กล่าวคือ อายุของพรรษากาล พระภิกษุรูปใด มีพรรษามาก มีภูมิธรรม เป็นผู้อยู่ในฐานพระอุปัชฌาย์ และอาจารย์ ก็ย่อมจะปกครองกันตามลำดับอาวุโส การทำผิดหรือก้าวล่วงพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น เห็นจะมีประมาทน้อยนัก เพราะพระภิกษุสามเณรทุกรูปต่างก็มีศรัทธาในการที่บวชเป็นพระภิกษุ ถึงขนาดมีการประทวงอดอาหารเพื่อให้ตนเองได้บวช

เป็นพระภิกษุในศาสนาของพระพุทธองค์ ดังนั้น การปกครองในสมัยพุทธกาลจึงเป็นกาลปกครองที่เป็นไปอย่างเรียบง่ายโดยเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูกแบบสันตวิธิ ให้เสรีภาพให้สิทธิเสรีภาพเสมอกันไม่เลือกชนชั้นวรรณะ โดยอาศัยการนับอายุพรรษาในการนับระดับชั้นอาวุโสกล่าวโดยรวมในสมัยพุทธกาลนั้น ได้กำหนดรูปแบบและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ คือ การบวชพระธรรมวินัย การศึกษา และการเผยแผ่ หลังจากพุทธปรินิพพานมาแล้ว การปกครองคณะสงฆ์เริ่มต้นด้วยการทำสังคายนาเพื่อรวบรวมพระธรรมวินัยให้เข้า เป็นหมวดหมู่ และมีการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องตามหลักธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ เพื่อป้องกันมิให้กระจัดกระจาย ในภายหลังพุทธกาลไม่นาน คณะสงฆ์เริ่มมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมวินัยแตกต่างกันไป จนเกิดความแตกแยกในหมู่คณะสงฆ์โดยแบ่งแยกรูปแบบการปกครองออกไปเป็นหลายคณะ และอันสืบจากทำสังคายนาครั้งที่ 3 อันเป็นเหตุ ทำให้ประเทศไทยได้รับพระพุทธศาสนาเผยแผ่ในเมืองไทย เริ่มจากดินแดนอาณาจักรสุวรรณภูมิ สู่อาณาจักรกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จวบกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ การปกครองคณะสงฆ์ไทยยังปฏิบัติตามรูปแบบการปกครองของพระพุทธองค์ถือตามพระธรรมวินัยเป็นหลัก ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ คณะสงฆ์จะมีความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร การพึ่งอำนาจรัฐน่าจะเป็นการสร้างควมศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระธรรมวินัยและ ความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนา ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาไปตามนานาอารยประเทศ ถึงกระนั้นก็ตาม พระสงฆ์ก็ยังคงอยู่บนกรอบแห่งพระธรรมวินัยเดียวกันนั่นเอง

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ ย่อมมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมี กฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ เชื่อว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

2. ด้านการเผยแผ่ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากกรมการศาสนา ซึ่งได้ให้ความหมายว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อ

ต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ การกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (กรมการศาสนา, 2540, น.9)

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (2540, น.148-155) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ไว้ว่า การทำให้ขยายกว้างออกไปให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงได้แก่การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยและน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ไว้ 3 ประการ คือ ทิฐุฐัมมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในชาติหน้า) และ ปรมัตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างสูงสุดคือพระนิพพาน) และยังได้กล่าวไว้ในแผนงานกรมการศาสนา กำหนดหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่าง ๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ คณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ดังนี้

1. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์แนะนำ
2. สั่งสอน อบรมประชาชน ให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
3. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับกาเทศนาโดย

ถูกต้อง

บุญศรี พานะจิตต์ (2545, น.21) กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

- 1.งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมกรดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่สามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนาธรรมมีกถา นำฝีกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบกรมมหาดศาสนาว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายตั้งแต่อายุตั้งแต่ 10 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียก พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ขวบ และ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 16-18 ปี

6. การเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรม และการเผยแพร่ในต่างประเทศ มีการจัดตั้งวัดในต่างประเทศ

7. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจการกีฬา เป็นต้น

งานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติในมาตรา 37 (3) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ดังนี้) มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ในการจัดการเผยแผ่ ดังนี้

1. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ตามบทบัญญัตินี้ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องประพฤติ จะต้องปฏิบัติ จะต้องจัด ต้องทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส โดยแยกออกเป็น 2 ประการ คือ

1. เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต
2. เป็นธุระในการอบรมและสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์

การเผยแพร่และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชน มีหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาได้ดี ต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแพร่ศาสนามีคำที่ใช้อยู่ 2 คำ คือ คำว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” คำว่า เผยแพร่เป็นลักษณะของมิชชันนารีคือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำว่าเผยแผ่ หมายถึง การประกาศ ให้ทราบ แม้หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่จึงเป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน ในการเผยแพร่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนาถ้ากระทำโดยคลุหัตถ์นิยมใช้คำว่า เผยแพร่ เช่น “อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ คือ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ” องค์กรสมาคมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งว่า “เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา” เป็นต้น แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่า เผยแผ่ เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจะไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาล มีจุดมุ่งหมายสูงสุดได้แก่ วิมุตติ คือ ความหลุดจากกิเลสและกองทุกข์ แม้จะเผยแผ่ให้ผู้ฟังหลุดพ้นถึงขั้น โลกุตตระไม่ได้ ก็ต้องพยายามเผยแผ่ให้ผู้ฟังหลุดพ้นในขั้น โลกียะ(ซึ่งใช้เป็นความมุ่งหมายของเผยแผ่ในปัจจุบันได้ด้วย) เช่นผู้ฟังมีโลภะ โทสะ โมหะ ก็ให้คลายจากโลภะ โทสะ โมหะลงบ้าง ผู้ฟังมีทุกข์ก็ให้คลายจากทุกข์ผู้ฟังมีความประพฤติไม่ใช่อะไรก็ให้เลิกได้หรือผ่อนให้คลายลงได้

จุดมุ่งหมายการเผยแผ่อีกอย่างหนึ่ง ผู้เผยแผ่ต้องพึงให้ได้รับผล 5 ประการ คือ

1. ผู้ฟังยอม ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
2. สิ่งใดเคยได้ฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด
3. บรรเทาความสงสัยเสียได้
4. ทำความเห็นให้ถูกต้องได้
5. จิตของผู้ฟังยอมผ่องใส

หน้าที่ในการเผยแผ่ของวัดหรือพระสงฆ์ คือ การจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ องค์กรเผยแผ่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของวัดต่างๆเจ้าคณะตำบล คณะอำเภอ คณะสงฆ์จังหวัดเกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ ดังนี้

1. อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยาบรรณ ทอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

2. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

3. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือแนะนำที่เป็นประโยชน์

4. แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจศาสนาพิธีและการปฏิบัติ

5. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

6. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสังฆกรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปให้ไว้พระสวดมนต์ เป็นต้น

7. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรมมีการไว้พระสวดมนต์ เป็นต้น

8. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุดเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลีหรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนหรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไว้พระสวดมนต์ที่เกี่ยวกับศีลธรรม ที่เกี่ยวกับประวัติพระ เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ท่องได้อ่านได้ฟังตามควรแต่สถานที่และโอกาส

9. ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์ในการเรียนภาษาไทยบางประเภท สำหรับชั้นประถมศึกษาไว้เพื่อให้เด็กที่ขาดสนใจใช้ในการเรียน

กิจการเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณีแบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะขึ้นดำเนินการ คือ

1. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด บ้าน ผู้อาราธนาที่อื่น ๆ ในโอกาสต่างๆทั้งแบบเทศน์ธรรมคา คือ เทศน์รูปเดี่ยวหรือเทศน์ปฐจาวิสัย 2 รูป ขึ้นไป และได้มีการปรับปรุง มีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ

2. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่างๆหรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์บันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงไปเผยแผ่ในที่อื่นในโอกาสต่างๆรวมถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่หรือลงในหนังสือพิมพ์

3. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือเป็นหน่วยงานเผยแผ่หรือสถานศึกษา เป็นการประจำหรือครั้งคราวหรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัดหรือในหมู่บ้าน ใกล้เคียงเช่น งานพระธรรมทูต

งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ฯลฯ

ส่วนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้านคฤหัสถ์ มีการตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยูวพุทธิกสมาคม แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุม และทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาและในที่สาธารณะต่าง ๆ

การเผยแผ่เป็นการนำศาสนาธรรมหรือคำปฏิบัติคำสอนในพระพุทธศาสนาสู่ปวงชน โดยใช้รูปแบบและวิธีการต่าง ๆ จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของกรมการศาสนา พบว่า ในปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาชน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา หน่วยเผยแผ่ศีลธรรม หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยพุทธมามกะ ด้วยวิธีการเทศน์ อบรมปฏิบัติพระธรรมและเอกสารสิ่งพิมพ์ ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ได้แก่ พระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์ พระบัณฑิตอาสาพัฒนา พระเปรียญอาสาพัฒนา พระจริยนิเทศ คณะกรรมการและสมาชิกในพุทธสมาคม คณะครูอาจารย์สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมประชาชนประจำตำบล ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศีลธรรมในสถาบันการศึกษาและอื่น ๆ เนื้อหาที่ให้การอบรมจะเน้นหนัก คือ หลักศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและสามัคคีธรรม สัมมาชีพ เป็นต้น

แนวโน้มในอนาคตในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาาคว่า ในอนาคตน่าจะมีการเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการให้มีความเหมาะสม ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง

3. ด้านการศาสนศึกษา

สำหรับภารกิจด้านการศาสนศึกษา โดยปกติวัดแต่ละวัดมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินงานด้านนี้โดยตรง ดังที่ พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ์ (2545, น.51) ได้กล่าวว่าการส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนให้ความรู้ หรือแสงสว่างปัญญาแก่ประชาชน โดยมุ่งต่อหลักไตรสิกขานั้นคือมุ่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ หรือพัฒนาไตรทวาร คือ การทวาร วิจิตวาร มदनทวาร ตามหลักไตรสิกขา หรืออริยมรรค มีองค์ 8 โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเข้าถึงองค์ ความรู้ หรือปัญญาที่จะสามารถจัดการความทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง

การที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตั้งสังคมสงฆ์ขึ้นมานั้น ก็เพื่อให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ พระภิกษุทุกรูปที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจะต้องเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพราะต้องสมาทานศึกษา ประพฤติ ปฏิบัติ ส่วนสิกขาบททั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับคน

คำว่า สิกขา หมายถึงการศึกษา ส่วนสิกขาบท หมายถึงเรื่องที่จะต้องศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตาม พระภิกษุทั้งหลายที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา จึงมีฐานะนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยังเป็น พระเสขบุคคล คือ บุคคลที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ ฟีกฝน อบรม และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้น ในอดีตจึงมีประเพณีไทยที่เรียกว่า “บวชเรียน” คือบวชแล้วจะต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองสู่ ความเป็นบัณฑิต คือมีปัญญาที่สามารถพึงได้ ซึ่งประเพณีการบวชเรียนนี้เป็นสิ่งที่ชาวไทยยึดถือ ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยเหตุนี้ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร และการให้ความรู้หรือแสงสว่างทางปัญญาแก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่วัดมีอาจปฏิเสธได้ ซึ่งวัดเองได้ดำเนินการในส่วนนี้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับด้วยดีใน หมู่ประชาชนชาวไทย แม้ปัจจุบันบทบาททางด้านการศึกษาของวัดจะมีได้เป็น ไปอย่างกว้างขวาง เหมือนในอดีตที่ผ่านมา เพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่ถึงกระนั้น วัดก็ยังคงไว้ซึ่ง สาระ และความมีสำคัญทางการศึกษาอย่างมั่นคงเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการทาง การศึกษาแก่บุคลากรในวัดนั้น (พระมหาทะนงชัย บูรณพิสุทธ์, 2545, น.52)

กรมการศาสนา (2542, น.13-14) รายงานว่าปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เป็นองค์ประกอบที่ สำคัญของการศึกษาพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย นับเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยพื้นฐานของการปฏิบัติ และการศึกษาเล่าเรียนปริยัตินั้นเป็น การศึกษาภาคทฤษฎี คือ การศึกษาธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างชัดเจนว่า คำสอนของพระ พุทธองค์ที่จัดเป็นธรรมบทนั้น ว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำพระธรรมคำสั่งสอนมา ปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทาง หรือแสงประทีปแห่งชีวิต จะทำอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผล อย่างไร เป็นต้น เรียกว่า “ปริยัติ” ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ ภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นำเอา หลักธรรมที่ได้เรียนรู้แล้วนั้น มาเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานานุรูปของ ตน เรียกว่า “ปฏิบัติ” ส่วนปฏิเวธ ได้แก่ ผลการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธ เจ้า พระอรหันตสาวก อูชนธรรมดา ขึ้นมาเป็นอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้น ๆ ตามภูมิธรรมที่ จนปฏิบัตินั้นไม่มีไครมายกย่อง หรือแต่งตั้งให้ จะรู้ได้ด้วยตนเอง คือ เป็นปัจเจกตั้ง เวทิตพโพ วิทยุณี เรียกว่า “ปฏิเวธ”

กรมการศาสนา (2538, น.1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการ ศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริม พระภิกษุ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ฐมมจิตโต) (2539, น.77) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสน ศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของ

สงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติเป็นมา ส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคติทางโลกและคติทางธรรมมาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี 2 ประการ คือ

1. คันถะธุระ คือ ธุระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน
2. วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมถะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ) (2545, น.41) ได้กล่าวถึงการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวไว้ว่า คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้วคงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ 9 ประการคือ

1. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
2. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
3. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
4. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
5. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
6. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
7. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
8. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
9. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

พระมหาสมทรง สิรินุโร และคณะ (2548, น.23) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนาอีกประการหนึ่ง ก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี จะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์

พระฉัฐพล จิตฺตมฺโม (ปราบพินาส) (2553) ได้เขียนไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การบริหารงานวัด โดยประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ว่า ในปัจจุบันการศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรม จัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็นนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือการเรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษา บาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระ ธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรม คือ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาและอื่น ๆ บรรจุกว้างในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีให้นักธรรมเป็นองค์จำกัด ลิทธิ โดยแบ่งเป็น 9 ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1-2 ชั้นประโยค 3,4,5,6,7,8 และ 9 ผู้สอบ ได้ประโยค ป.ธ. 3 ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้น ประโยค 1-2 ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. 3-8 ได้รับประกาศนียบัตรและพัทธศ ชั้นประโยค ป.ธ. 9 ได้ในขณะเป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในสมณเพศ ได้รับนิยัตยศักดิ์เท่ากับพระราชาคณะชั้นสามัญ

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิการพระพุทธศาสนา โดย กรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ การศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่า หากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้ เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

4. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการในสองสถาบันคือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย

นโยบายหลักกล่าวคือ อำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม ข้อหนึ่งว่า “รักษาหลักพระธรรมวินัย ของพระพุทธศาสนา” (ม.15 ตรี) ควรถือว่าเป็นนโยบายหลักของการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์โดย แท้แม้คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษาของมหาเถรสมาคมจะกำหนดแนวทาง และวิธีปฏิบัติการ ส่งเสริมการ ศาสนศึกษาในกาลต่อไป ก็ควรยึดถืออำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมข้อนี้เป็นหลัก

ผู้จัดการหน้าที่เจ้าอาวาสข้อหนึ่งว่า “เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัย แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์” (ม.37) ย่อมเห็นชัดว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา และวัดเป็น สถานศึกษา โดยถือสืบมาว่า วัดในกรุงเทพมหานคร เรียกว่า “สำนักเรียน” มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนัก

เรียน ส่วนวัดในจังหวัดอื่น เรียกว่า “สำนักศาสนศึกษา” มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษารวม สำนักศาสนศึกษาทุกแห่งในจังหวัด เรียกว่า “สำนักเรียนคณะจังหวัด” มีเจ้าคณะจังหวัดเป็นเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด และในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. 2528 ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะเจ้าสังกัดร่วมด้วย (เฉพาะ บางกรณี จึงยุติได้ว่า

1. เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา
2. เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด
3. ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังกัดร่วมจัดด้วย

การจัดการการศาสนศึกษาเป็นกิจการที่สำคัญยิ่งของคณะสงฆ์เป็นหลักสำคัญในการรักษา พระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เพราะว่าพระสงฆ์ผู้รักษาพระธรรมวินัยดี ย่อมเป็นศรีของ พระพุทธศาสนาและเป็นกำลังในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยคุณธรรมของศาสนา การ จัดการศาสนศึกษา ควรจะมีองค์ประกอบ 5 คือ

1. หลักการ หมายถึง ระบบและหลักสูตรการศึกษาอันระบบและหลักสูตรการศาสน ศึกษาของคณะสงฆ์เป็นระบบและหลักสูตรเฉพาะเพื่อการพระศาสนา หาใช่เพื่อการอื่น ไม่มีความดี งามในตัวอย่างสมบูรณ์แบบ อาจกล่าวได้ว่า “ไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน” นับว่าเป็น หลักการอันดีงามสำหรับการคณะสงฆ์และการพระศาสนาโดยแท้

2. วิธีการ หมายถึง วิธีการดำเนินกิจการต่าง ๆ ในการศาสนศึกษา เช่น การเรียน การสอน การวัดผลการรับรองฐานะและการจัดการอื่น ๆ เพื่อให้การศาสนศึกษามีความเจริญก้าวหน้า และมี ประสิทธิภาพยังเป็นไปตามจารีตประเพณีอันดีงามแต่อดีต หากได้มีการปรับปรุงโดยกำหนดเป็น ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการนี้ ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ก็อาจจะ เหมาะสมกับกาลสมัยและเป็นไปเพื่อความเจริญในทุกด้านโดยแท้

3. ปฏิบัติการ หมายถึง ผู้ปฏิบัติตามวิธีการ ได้แก่ เจ้าสำนักและครูอาจารย์ซึ่งเป็นผู้แบ กภาระการศาสนศึกษา ควรเป็นผู้มีความหนักแน่นในพระสัทธรรม เอาภาระการศาสนศึกษา เพื่อมุ่ง รักษาพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง พยายามเห็นประโยชน์ของคณะสงฆ์และของ พระศาสนาเป็นสำคัญ โดยมุ่งเอางานส่วนนี้เป็นเครื่องแสดงความกตัญญูต่อพระบรมศาสดาและ คณะสงฆ์ถ้าได้อย่างนี้ จัดได้ว่าเป็นผู้ปฏิบัติชั้นดี

4. อุปการ หมายถึง การอุปถัมภ์บำรุงการศาสนศึกษา ข้อนี้ถือเป็นหลักสำคัญ การศาสน ศึกษา นี้ องค์พระมหากษัตริย์ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงถวายความอุปถัมภ์บำรุงด้วย งบประมาณอุดหนุน (ผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ) ทรงอุปถัมภ์ด้วยการทรงตั้งเปรียญ ทรงอุปถัมภ์ด้วยการ รับสามเณรผู้สอบได้ชั้นประโยค ป.ธ. 9 ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ในการอุปสมบท ทรงอุปถัมภ์เป็น

นิตยภัตแก่ผู้สอบได้เปรียญ 9 ประโยค ได้ จึงนับได้ว่าเป็นพระมหากรุณาอย่างสูงสุดต่อการศาสนศึกษา แต่การที่ทรงอุปถัมภ์ด้วยงบประมาณอุดหนุนผ่านทางเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นทุนอุดหนุนที่น้อยกว่าการศึกษาประเภทอื่น ไม่เพียงพอแก่การจัดการของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นทุนอุดหนุนที่น้อยกว่าการศึกษาประเภทอื่น ไม่เพียงพอแก่การจัดการของแต่ละสำนัก แม้จะได้รับการอุปถัมภ์จากประชาชนทั่วไปอีก ก็เป็นส่วนน้อย โดยทั่วไปแล้วไม่เพียงพอแก่การจัดการจึงเป็นเหตุให้การจัดการศาสนศึกษาเป็นไปด้วยความลำบากในบางสำนัก

5. สิทธิการ หมายถึง การติดตามผลงานและการควบคุม และส่งเสริมศาสนศึกษาโดยตรง ได้แก่ เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ดังที่จะกล่าวในการควบคุมและส่งเสริมด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใดก็ตาม แต่ด้วยน้ำใจของเจ้าสำนักเรียนและเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์มาตลอด โดยเฉพาะการจัดการศึกษาแผนกบาลี เป็นแผนกที่จัดยากเพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียน แต่ผู้กตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ช่วยแบกภาระอันแสนหนักมาโดยตลอดได้ เป็นเหตุให้คณะสงฆ์และพระศาสนาได้มีผู้เจริญด้วยวิชาความรู้ และชั้นการศาสนศึกษาอย่างน่าภาคภูมิใจ

อนึ่ง อำนาจเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น มีข้อหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” (กฎ 15 ข้อ 7,10,15,20 และ 25) เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นย่อมเป็นผู้ควบคุมและส่งเสริมการ ศาสนศึกษาโดยแท้ แต่เจ้าคณะจังหวัด (เว้นเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร) ควรได้รับภาระน้อยอย่างใกล้ชิดกว่าเจ้าคณะชั้นอื่น เพราะเป็นเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัดโดยตรง

การควบคุมและส่งเสริม ความข้อนี้เป็นหลักสำคัญในการถวายเป็นความรู้ระดับเจ้าคณะ จึงขอแยกพิจารณาเป็น 2 ประเด็น คือ การควบคุมการศาสนศึกษา และ การส่งเสริมการศาสนศึกษา

การควบคุมการศาสนศึกษา ได้แก่ การที่เจ้าคณะหรือผู้ที่มีหน้าที่เป็นภาระกำกับดูแลการศาสนศึกษาที่เจ้าอาวาสจัดขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนและมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน และดำเนินการเกี่ยวกับการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์และสามเณร และปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการศาสนศึกษาตามที่มหาเถรสมาคมจะมอบหมาย

2. แม่กองบาลีสนามหลวง กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควบคุมด้านหลักสูตรและวิปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่น

3. แม่กองธรรมสนามหลวง กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควบคุมด้านหลักสูตรและวิปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่น

4. เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ควบคุมดูแลการศาสนศึกษาทั้ง 2 แผนก โดยควบคุมเตรียมการก่อนสอบ การสอบและตรวจวัดผล ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันงาม ตรวจตราเยี่ยมเยียนสำนักศาสนศึกษา จัดอบรมครูสอนตลอดจนสาธิตการสอน เพื่อให้การสอบเป็นไปตามแบบเดียวกัน ดูแลเร่งรัดให้มีการเรียนการสอนนักเรียนอย่างทั่วถึง อย่างน้อยที่สุดให้มีการอบรมพระธรรมวินัยโดยอนุโลกตามหลักสูตรชั้นตรี ตามคำสั่งมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2528 เร่งรัดให้มีการอบรมบาลีและนักเรียนชั้นเอกก่อนสอบ

เจ้าคณะจังหวัด ในฐานะเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด ควรเร่งรัดควบคุมดูแลแต่ละสำนักศาสนศึกษาอย่างจริงจัง โดยทั่วถึง

การส่งเสริมศาสนศึกษาได้แก่ การที่เจ้าคณะเป็นภาระคอยช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือแก่สำนักศาสนศึกษาที่เจ้าอาวาสจัดขึ้น เพื่อให้ศาสนศึกษาดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เจ้าคณะต้องส่งเสริมตามควรแก่เหตุ ดังนี้

1. ช่วยแก้ไขปัญหามีขึ้น เพราะ

ขาดแคลนครูสอน

ขาดแคลนครูผู้มีวิทยฐานะเหมาะสมกับชั้นที่สอน

ขาดแคลนนักเรียน

ขาดแคลนอุปกรณ์การศึกษา

ขาดแคลนทุนดำเนินการ

ขาดแคลนความอบอุ่น

2. ช่วยส่งเสริมฐานะของสำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียน

3. ช่วยส่งเสริมฐานะผู้บริหารการศาสนศึกษาในทุกสำนักตามสมควร

4. ช่วยแนะนำการจัดแบ่งงบประมาณอุดหนุนให้ได้รับตามสมควร

5. ช่วยเกื้อกูลอุดหนุนโดยประการอื่นอันเหมาะสม

6. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้สอบเปรียญได้เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามสมควร

7. ส่งเสริมให้พระเปรียญได้เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามสมควร

ประการสุดท้าย การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ แต่กลับถูกมองข้ามจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการหันไปสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาอื่นมากขึ้น นับเป็นการทอดทิ้งการส่งเสริมการศาสนศึกษาอย่างน่าเป็นห่วง

สรุปสภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต การศาสนศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้ความรู้แก่พระภิกษุสามเณร หลักสูตรจัดมี 3 ประการคือ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ นักธรรมชั้นตรี โท และ เอก มีการสอนกระจายไปทั่วทุกภูมิภาคในประเทศ จากการศึกษาพบว่า ในระหว่างปี งบประมาณ 2535-2542 ไม่มีงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนในเรื่องนี้

2. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี แบ่งเป็น 8 ระดับ คือ

บาลีประโยค 1-2

บาลีประโยค 3 = เปรียญธรรม 3 ประโยค

บาลีประโยค 4 = เปรียญธรรม 4 ประโยค

บาลีประโยค 5 = เปรียญธรรม 5 ประโยค

บาลีประโยค 6 = เปรียญธรรม 6 ประโยค

บาลีประโยค 7 = เปรียญธรรม 7 ประโยค

บาลีประโยค 8 = เปรียญธรรม 8 ประโยค

บาลีประโยค 9 = เปรียญธรรม 9 ประโยค

จากการศึกษารายงานวิจัยของกรมการศาสนาพบว่า สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีกระจายทั่วประเทศ โครงสร้างการบริหารงานของสำนักเรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับขนาดและความพร้อม ผู้บริหารสำนักจะเป็นผู้กำหนดการจัดการเรียนการสอน และกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ สำหรับหลักสูตรและการวัดผล แม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ ในแต่ละปีจะมีผู้เรียนขาดสอบและสอบตกจำนวนค่อนข้างสูงและคาดว่าแนวโน้มในอนาคตการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสืบทอดพระศาสนา

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามระเบียบการของกระทรวงศึกษาธิการ จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการจัดการเรียนการสอนสายสามัญควบคู่ไปกับการศึกษาในแผนกธรรมบาลี ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ จะดำรงตำแหน่งครูใหญ่ควบคู่ไปกับตำแหน่งในการปกครองของคณะสงฆ์มีความรู้ทั้งในแผนกธรรม บาลีและทางโลก ได้รับการฝึกอบรมในการบริหารโรงเรียน ครูสอนส่วนใหญ่จะมีวุฒิการศึกษาตามที่ระเบียบกำหนด แต่มีประสบการณ์สอนน้อย ได้รับค่าตอบแทนน้อย นักเรียนส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่ฐานะยากจนและมาจากชนบท

แนวโน้มในอนาคต คาดว่า การศึกษาประเภทนี้ รัฐจะให้ความสำคัญสูงสุดเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาประเภทอื่น ๆ โดยรัฐเป็นผู้จัดสรรงบประมาณ เพื่อการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากภารกิจด้านการศาสนศึกษาสรุปว่า การศาสนศึกษาเป็นหัวใจหลักของพุทธศาสนาที่มหาเถรสมาคมให้ความสำคัญ โดยจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี และยัง

สนับสนุนให้มีการศึกษาธรรมแก่ฆราวาสที่เรียกว่า ธรรมศึกษา ซึ่งมีการสอบวัดผลเช่นเดียวกับ พระภิกษุสามเณร โดยแต่ละปีมีผู้สอบได้เพิ่มมากขึ้นและการศาสนศึกษามีใช้จำกัดแต่แผนกธรรม และบาลีเท่านั้น ในปัจจุบันนี้ยังมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่งที่เปิดโอกาสให้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มมากขึ้น โดยในอนาคตพระภิกษุจะมีความรู้ทางธรรม และทางโลกเพิ่มมากขึ้น

ผู้วิจัยได้มีความเห็นว่า องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าว จะดีหรือไม่ประการใด ขึ้นกับเจ้าสำนักเรียน และเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้น แผนกที่ประสบปัญหามากที่สุด คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งเจ้าคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ ด้วยเหตุผล 3 ประการ

1. พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติ เพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์

2. พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนธรรมแก่ศาสนิกชน เช่นการบริหาร ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ เป็นต้น

3. ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับประยุกต์ให้เหมาะกับยุคสมัย แต่คงไว้ซึ่งหลักศาสนธรรม

4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ กรมการศาสนา (2538, น.5-6) ได้ให้ความหมายของการศึกษาสงเคราะห์ไว้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล และการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น

พระเทพปริยัติสุธี (2545) ได้กล่าวถึงการศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน 4 ประเภท คือ

1. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์

3. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

4. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

ทั้ง 4 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ จัดตั้งตามระเบียบ กรรมการศาสนา ได้เกิดขึ้นในประเทศไทย เมื่อปีพุทธศักราช 2501 โดยก่อตั้งครั้งแรกที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร โดยนำแบบอย่างการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ประเทศศรีลังกาที่จัดการเรียนการสอนแก่ เด็กและเยาวชนในวันอาทิตย์มาเป็นแนวทางการศึกษาพระพุทธศาสนาของเด็กและ เยาวชน ไทยเรา และได้แพร่หลายขยายสาขาออกไปทั่วประเทศ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่เกิดขึ้นในประเทศศรีลังกา และประเทศไทยนั้น มีปรารภเหตุที่แตกต่างกันของที่มา แต่มีความมุ่งหมายในแนวทางเดียวกัน คือ ต้องการให้เด็กและเยาวชน ได้มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา เรียนรู้หลักธรรมคำสอนแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีจริยธรรมและคุณธรรม เป็นแบบอย่างในสังคม ตามที่กล่าวว่า มีปรารภเหตุที่แตกต่างกันของที่มานั้น กล่าวคือ ประเทศศรีลังกาได้ถูกปกครองโดยประเทศนักล่าอาณานิคมมานานหลายสิบปี พุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา ก็ถูกเบียดเบียนจากนักปกครองชาวต่างชาติ ต่างศาสนา ที่ต้องการให้ผู้คนของศรีลังกาหันไปนับถือศาสนาของพวกเขา วัดวาอารามหรือพุทธสถานบางแห่งจะถูกพวก ต่างชาติที่เข้ามาปกครองยึดไปเป็นศาสนสถานของตน ทำให้ชาวศรีลังกาที่หนักแน่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาขมขื่นใจไม่ใช่น้อย ครั้นเมื่อประเทศศรีลังกาได้รับอิสรภาพแล้ว ก็มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ จึงจัดให้มีโรงเรียนศึกษาพระพุทธศาสนาขึ้นในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันหยุดเรียนของทางราชการ ให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษากันอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ทำให้สถานะของพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกากลับมามีบทบาทในสังคมศรีลังกา อย่างสำคัญอีกครั้ง ซึ่งนับวันจะยิ่งมั่นคงแข็งแรงขึ้นตามลำดับ

สำหรับประเทศไทยที่ได้มี การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น ก็โดยปรารภถึงเด็กและเยาวชนของชาติที่นับวันจะเหินห่างพระพุทธศาสนามากขึ้นทุกที เพราะโรงเรียนที่เคยมีอยู่ในวัดวาอารามต่าง ๆ ก็ไปมีอยู่นอกวัด ทำให้เด็กห่างวัด การศึกษาแผนใหม่แม้ไม่ขัดแย้งกับคำสอนในพระพุทธศาสนา แต่ก็จะไม่เกื้อกูลต่อพระศาสนา ถ้าครูผู้สอนไม่รู้จักนำธรรมะในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับวิชาการสมัยใหม่ อีกทั้งสังคมเมืองใหญ่ก็ล้วน มีสิ่งล่อลึงเร้าที่ทำให้เด็กและเยาวชนหันเหไปในทางผิดได้เสมอ และก็มีตัวอย่างที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชนให้เป็นข่าวปรากฏตามสื่อมวลชนอยู่ไม่น้อย ทำอย่างไรที่จะให้ เด็กและเยาวชนได้รู้ถึงคำ

สอนในพระพุทธศาสนา แล้วนำไป ประพฤติปฏิบัติ เป็นภูมิคุ้มกันให้พวกเขาก้าวพ้นห้วงเหวของ ความไม่ดีไม่งามต่าง ๆ ไปได้ จึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ขึ้น

โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ของไทยเราตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ไม่ได้สอนเฉพาะเรื่อง พระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนวิชาการต่าง ๆ เข้ามาเสริมด้วย เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ดนตรี นาฏศิลป์ และวัฒนธรรมไทย เป็นต้น เพื่อให้เด็กและเยาวชน ที่มีใจรักในวิชาการเหล่านี้ได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ และเกี่ยวข้องกับวิชาที่เด็กเรียนในโรงเรียนประจำ

การที่วัดจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาขึ้นมา ก็มีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดอยู่แล้วว่า ต้องการให้ เด็กและเยาวชนของชาติได้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้ นำความรู้ คือ หลักธรรมคำสอน ไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็ก และเยาวชน ให้ เป็นคนดีของสังคม ก็จะทำให้สังคมสงบสุขอยู่ได้

2. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาของเอกชนอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และเป็นโรงเรียนสงเคราะห์เด็ก ยากจนตามพระราชประสงค์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ดำเนินการกิจการคณะสงฆ์เพื่อพัฒนา ส่งเสริมและ สงเคราะห์เด็กและเยาวชนเพื่อให้เขาเหล่านั้นมีโอกาสใกล้้วดวออารามยิ่งขึ้น ปัจจุบัน มีจำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัด นครพนม และ โรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

3. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา แต่เดิมเป็น โรงเรียนราษฎร์ของวัด โดยที่วัด จัดตั้งเป็นมูลนิธิของวัด เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับพระภิกษุสามเณร ปัจจุบัน โรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน

4. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์ประสาน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์ การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเหลือฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัด และ พระตั้งแต่เด็ก สอนหนังสือง่าย ๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังสมองที่เด็กจะเรียนได้ และให้รู้จักสวด มนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

จากการศึกษาภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์จากวรรณกรรมของนักวิชาการ อาจสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ การศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือ

สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติ และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทย ได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้ว เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ ประชาชน อนึ่ง มหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการบังคับด้วยประการใด ๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์ หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุนเพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกู้ยืมเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการตั้งทุนชั่วคราวหรือ การตั้งถาวรเป็นต้นการสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชน ได้รับการศึกษา ยังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียงพอ ก็ได้อาศัยศาลาหรือเสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมี โรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้าง โรงเรียนขึ้นในวัด เพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาลก็เผด็จสงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัด โรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

สรุปว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคปริยัติธรรมแล้ว การศึกษาสงเคราะห์ยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม นอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัดหรือสถานที่ศึกษาต่าง ๆ การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ การคิงเด็ก และเยาวชนมาศึกษาธรรม การเปิดสอนธรรมศึกษาให้แก่เด็กและนักเรียนนั้นจัดพระสงฆ์ให้เข้าอบรมในสถานที่ศึกษา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เปิดให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาในช่วงภาคฤดูร้อน และการมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ การตั้งทุนนิธิเพื่อการศึกษาเหล่านั้น จัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์

5. ด้านสาธารณูปการ ในสมัยก่อนวัดส่วนใหญ่จะไม่มีกำแพงล้อมรอบวัด เพราะตั้งอยู่บริเวณแนวป่า จึงอาศัยแนวป่านั้นเป็นเขตที่ตั้งวัด ดังที่ พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ (2545, น.47) กล่าวว่า วัดในสมัยก่อนไม่มีกำแพงวัด แม้จะมีการก่อสร้างซุ้มประตูแต่ก็มีได้สร้างกำแพง และไม่ได้ปิดประตู ประชาชนจึงสามารถผ่านเข้าออกได้สะดวก ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดที่ตั้งอยู่ท่ามกลางเมืองมักจะมีกำแพงวัดเป็นรั้วรอบขอบชิดอันเป็นสัญลักษณ์

บ่งบอกเขตแดนของวัด เพื่อแสดงขอบเขตที่ชัดเจน และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของวัด ภายในบริเวณพื้นที่อันเป็นที่ตั้งวัดนั้นมักจะแบ่งเป็น 4 เขต คือ

1. เขตพุทธาวาส เป็นเขตที่ตั้งอุโบสถ วิหาร เจดีย์ พระธาตุ พระปรางค์ มณฑป เป็นต้น เป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมและพิธีกรรมทางศาสนา เป็นแดนที่สงบเรียบร้อย

2. เขตสังฆาวาส เป็นเขตที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์ สิ่งก่อสร้างในบริเวณนี้ จึงได้แก่ กุฏิ หอไตร หอฉัน หอระฆัง และโรงเก็บพัสดุ เป็นต้น

3. เขตสาธารณสงเคราะห์ เป็นบริเวณที่กันเขตไว้เพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์ ประชาชน เป็นที่ตั้งของโรงเรียน มูลนิธิ สมาคมทางศาสนา ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ฌาปนสถาน หรือ เมรุ สำหรับฌาปนกิจศพ หรือเผาศพ และศาลาบำเพ็ญกุศล เป็นต้น

4. เขตจัดประโยชน์ สำหรับวัดที่มีพื้นที่เหลือจากเขตอื่นเพียงพอที่จะจัดประโยชน์หา รายได้บำรุงวัด ก็มักจะจัดเป็นเขตจัดประโยชน์ เช่น จัดสร้างอาคาร ห้องแถวให้ประชาชนได้เช่าใน ราคาถูก จัดเป็นสถานที่จอดรถ เป็นต้น เขตจัดประโยชน์จึงถูกแยกไว้ต่างหากจากเขตอื่น ๆ ให้เป็นคนละส่วนกันอย่างชัดเจน

แม้สมัยก่อนไม่มีการก่อสร้างกำแพงวัด แต่ก็มีการจัดแบ่งสถานที่ของวัดออกเป็นสัดส่วนให้ สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของวัดได้อย่างเหมาะสม

สาธการณูปการ เป็นการพัฒนาวัดนั่นเอง ดังที่ พระเทพปริยัติสุธี (2540, น.45) ได้ให้แนวคิด เกี่ยวกับการพัฒนาวัดว่า เป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยเน้น การปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการ พระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่ง ศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนใน สังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคมพ้นจากความลุ่มหลง ฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็น สุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษ การเผยแผ่ศาสนาธรรม และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระศาสนาสร้างความสุขได้อย่างแท้จริง

กรมการศาสนา (2542, น.13) ได้กำหนดแนวทางในการจัดการด้านสาธการณูปการ วัดจะต้อง มีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้เกี่ยวกับพุทธ ประวัติ ทำให่วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่รื่นรมย์ ลานวัดสะอาดปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล มีถัง รองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าภายในวัด วัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลาเพื่อความปลอดภัยใน ทรัพย์สินของวัด มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญ ๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทาสี

เสนาสนะก็ดี แผ่นป้ายก็ดี ให้ใช้สีเรียบ ๆ ไม่ฉูดฉาด การปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทย มีการจัดระบบน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการให้ภิกษุสามเณรได้รับความผาสุกในการบำเพ็ญสมณธรรม

คณินันท์ และสุบรรณ จันทบุตร (2545, น.30) กล่าวเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านศาสนสถานว่า วัดควรจัดบริเวณและอาคารสถานที่ให้ร่มรื่นสวยงามสะอาด สงบและมีสภาพเป็นอุทยาน หรือสวนป่าที่มีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุด จัดวางแผนผังที่เป็นสัดส่วน โดยแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตฌาปนสถาน และเขตฌาปนสงเคราะห์ให้เป็นระเบียบ จัดให้มีหอกระจายข่าวเพื่อสอดแทรกความรู้ และบริการข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน อีกทั้งจัดทำธรรมสถาน หรือสวนธรรม เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรม แก่ประชาชน หรือคนในท้องถิ่น

ความมุ่งหมายของสาธารณูปการ ก็เพื่อบำรุงรักษาวัด และส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้น ให้วัฒนาสถาพรสืบไป ดังที่พระราชรัตนมุนี (2538, น.9) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบัน แบ่งได้ 3 เรื่องคือ

1. การบูรณะและพัฒนาวัด
2. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
3. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (การสาธารณูปการ, 2555, ออนไลน์) กล่าวว่าเป็นคำนามหมายถึง “การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางเรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

1. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน

2. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

3. กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

4. การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการทั้ง 4 ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา 37 (1) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน 3 ประการคือ

1. การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์ร่วมถึงการควบคุม
2. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน
3. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน 3 ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการ โดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ยอมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการได้แก่

1. เจ้าอาวาส
2. เจ้าคณะ
3. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร
4. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึงการลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น มีข้อแนะนำ ดังนี้

ระยะเริ่มสร้างวัด ก่อนแต่จะสร้างวัดควรจัดหาสถานที่ตั้งวัดให้ได้ก่อน โดยเจ้าของที่ดินยอมยกให้ เมื่อได้ที่ดินแล้วควรเขียนแผนผังวัดและแบบแปลนสิ่งก่อสร้าง ให้เหมาะสมกับสภาพที่ดิน และเหมาะสมแก่ชุมชนผู้จะบำรุงวัด รวบรวมทรัพย์สินและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ก่อสร้างให้ได้พอควร แล้วจัดทำเอกสารขออนุญาตสร้างวัดตามแบบของทางราชการ เมื่อได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและได้สร้างเสนาสนะพอควรแล้วจึงขอตั้งวัดตามแบบของทางราชการ เมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งวัดแล้ว คณะสงฆ์จึงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รับโอนที่ดินและรับถวายเสนาสนะเป็นของสงฆ์พร้อมบันทึกประวัติวัดไว้เป็นหลักฐาน การจัดการระยะนี้ เป็นภาระคนอื่นดำเนินการมาก่อน เจ้าอาวาสจะได้ปฏิบัติก็ต่อเมื่อได้รับแต่งตั้งแล้ว

ระยะตั้งวัดแล้ว เมื่อตั้งวัดแล้วหรือกรณีที่เจ้าอาวาสรับช่วงตำแหน่งจากรูปอื่น ซึ่งมีวัดมานาน ก็ตามควรดำเนินการดังนี้ ถ้าเดิมไม่มีแผนผังวัดเลย ควรเร่งเขียนแผนผังวัดและแบบแปลนเสนาสนะใหม่ ถ้ามีอยู่แล้วก็ต้องดำเนินการดังนี้ ถ้าเดิมไม่มีแผนผังวัดเลยควรเร่งเขียนแผนผังวัดและ

แบบแปลนเสนาสนะไม้ ถ้ามีอยู่แล้วก็ต้องดำเนินการก่อสร้าง หรือซ่อมแซมหรือปรับปรุงตามแผนผังวัดและแบบแปลนเดิม เว้นแต่มีการขยายที่ตั้งวัดให้กว้างขวางขึ้นในกรณีเช่นนี้ หากต้องการแผนผังวัดใหม่ก็เขียนใหม่ โดยอาศัยแผนผังเดิมเป็นหลัก และควรขออนุญาตจากเจ้าคณะผู้ปกครองและดำเนินการเพื่ออนุมัติจากมหาเถรสมาคม แบบแปลนเสนาสนะนั้นควรยึดทรงไทย อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นหลักหรือยึดศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ การก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์หรือตกแต่งบริเวณวัด เจ้าอาวาสควรรับฟังความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรในวัดและทายกทายิกาผู้บำรุงวัดเป็นหลักประกอบการตัดสินใจ การก่อสร้างสิ่งใด ๆ ในวัด ควรคำนึงถึงแหล่งที่มาแห่งทรัพย์สินและความเหมาะสมกับชุมชนเป็นหลัก และควรระมัดระวังอย่าให้มีการแตกแยกความคิดระหว่างบ้านกับวัด เพราะการสาธยายการเป็นเหตุ

แผนผังวัด การกำหนดแผนผังวัดมิใช่เป็นเรื่องที่ตายตัว ย่อมมีข้อยกย้ายถ่ายเทไปตามเหตุการณ์ ขอให้คำนึงขนาดของวัดและชุมชนพร้อมกับสภาพที่ดินที่ตั้งวัดและความเหมาะสมเป็นสำคัญ

วัดขนาดเล็ก วัดขนาดเล็กลงและอยู่ในชุมชนขนาดเล็ก ควรจัดแผนผังขนาดย่อม โดยให้มีถนนหนทางเชื่อมพองาม กับให้มีสนามหญ้าและที่ปลูกต้นไม้ไว้ส่วนหนึ่ง เสนาสนะควรมีเฉพาะที่ขาดไม่ได้ คือ กุฏิ ศาลาการเปรียญและอุโบสถ และควรกันบริเวณไว้เป็นเขตฌาปนสถานพร้อมกะลิ่งก่อสร้างไว้ในแผนผัง คือ เมรุเผาศพ (แบบใหม่) ศาลาบำเพ็ญกุศล ส่วนเสนาสนะอื่น ๆ ถ้าจำเป็นจริงจึงให้มี เพราะถือนโยบายประหยัด

วัดขนาดกลาง วัดขนาดกลางและตั้งอยู่ในชุมชนขนาดกลาง ที่ตั้งวัดกว้างขวาง ควรที่จัดแบ่งออกเป็นเขต คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตการศึกษาและเขตสาธารณสงเคราะห์เป็นเขตด้วยถนนหรือลำคลอง จัดเป็นสนามหญ้าบริเวณปลูกต้นไม้ (ส่วนป่า) และแดนอภัยทานตามควรแก่ที่ตั้งวัดและชุมชน เสนาสนะควรมีมากกว่าวัดขนาดเล็ก คือ กุฏิเป็นหมู่ ศาลาการเปรียญ อุโบสถ โรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตสาธารณสงเคราะห์หรือฌาปนสถาน ควรแยกเป็นส่วนหนึ่ง กำหนดสิ่งก่อสร้างให้ชัดเจน เช่น เมรุเผาศพ (แบบใหม่) ศาลาบำเพ็ญกุศล ที่เก็บศพ โรงครัว

วัดขนาดใหญ่ วัดขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในชุมชนขนาดใหญ่ ควรจัดแบ่งเขตให้เหมาะสมกว่าวัดขนาดกลางหรืออาจเพิ่มเขตจัดประโยชน์เข้าอีก เสนาสนะก็อาจมีมากกว่าและประณีตขึ้นตามสมควรแก่ขนาดวัดและชุมชน

ในการเขียนแผนผังวัดนี้ ขออุปถัมภ์อุปกรณ์บางส่วนได้จากกรมการศาสนา เพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกัน เมื่อเขียนเสร็จแล้วเสนอไปตามลำดับถึงกรมการศาสนาให้ความเห็นชอบเสนอมหาเถรสมาคม เพื่ออนุมัติเป็นหลักต่อไป

การตกแต่งวัด วัดจะขนาดเล็ก ขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ก็ตาม ควรได้มีการตกแต่งให้หน้า
 รื่นรมย์เหมาะสมกับคำว่า “อาราม” เช่นจัดทำถนนเข้าวัดภายในวัดจัดทำความสะอาดวัดเป็นประจำ
 ทุกสัปดาห์ จัดปลูกไม้ยืนต้นริมถนนหนทาง จัดทำป้ายบอกชื่อวัด ที่ตั้งระยะทางที่ทางแยกเข้าวัด
 ถนนสายหลัก จัดทำป้ายหน้าวัด ทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจการภายในวัดหรือเขียนแผนผังวัดลงใน
 กระดานขนาดใหญ่ติดไว้ในที่เปิดเผย ในการจัดทำป้ายชื่อวัดนั้น ขอให้บอกชื่อทางราชการและให้
 ถูกต้องตรงกันทั้งป้ายถนนแยกเข้าและป้ายหน้าวัด

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นหัวใจของการคณะ
 สงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องม
 ความสัมพันธ์กัน 2 ประการคือ

1. ควบคุมสาธารณูปการ
2. ส่งเสริมสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติ
 สอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้

1. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
2. ควรควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะ
 พอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน
3. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรม
 ท้องถิ่นเป็นสำคัญ
4. ควบคุมการเงินและบัญชีรายรับและรายจ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
5. ควบคุมดูแลเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาสเช่นรายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา
 ให้เป็นไปโดยถูกต้อง
6. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงาน
 ละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและ
 เห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานอื่น ๆ แต่มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความ
 ขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลมใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะ
 ได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้ดีแล้ว การขัดแย้ง
 ระหว่างวัดกับชาวบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคศมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมี
 มากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์ และการพระศาสนามาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม
 การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

การสาธารณูปการ เป็นภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา 37 (1) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษา วัด จัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

สรุปว่า สภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต การสาธารณูปการนั้น เป็นการบริหารด้านอาคารสถานที่ของวัด เช่น การก่อสร้าง อาคาร เสนาสนะ การบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนาสถานภายในวัดให้เรียบร้อยดีงาม ซึ่งเป็นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ จากการศึกษางานวิจัย เรื่อง การสาธารณูปการของกรมการศาสนาพบว่า การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดในชุมชนมีความคิดเห็นว่า จำนวนวัดในชุมชนต่าง ๆ มากเพียงพอแล้ว ในด้านการสร้างวัดในชุมชนส่วนใหญ่ การสร้างวัดจะแบ่งเขตเฉพาะของสงฆ์และเขตที่ฆราวาสเข้าไปทำบุญหรือปฏิบัติกิจทางพระศาสนาได้อย่างชัดเจน ส่วนลักษณะในการสร้างวัดนั้น ส่วนใหญ่จะคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความสวยงามพอ ๆ กัน ส่วนในด้านลักษณะการสร้างวัดในปัจจุบันนั้น ยังคงเน้นที่ความใหญ่โตหรือความสวยงามเกิดความจำเป็น ในด้านการปฏิบัติภารกิจของพระภิกษุ แม้ส่วนใหญ่จะอยู่ในเกณฑ์ที่ดีพอควร แต่ก็มีส่วนที่มีการปฏิบัติตนที่ด้อยคุณภาพกระทำผิดวินัย

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ วัดกับชุมชนหรือบ้านกับวัด คลุกคลีกับพระภิกษุสงฆ์นั้น ไม่ว่าจะครั้งพุทธกาลหรือสมัยปัจจุบันย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางใดทางหนึ่งเสมอ เพราะวัดเป็นสถานบันสำคัญทางศาสนาที่มีความผูกพันเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันกับชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่เริ่มแรกของการมีวัดเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ดังที่ พระมหาทนต์ชัย บูรณ พิสุทธิ (2546, น.54) กล่าวไว้ว่า ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดวัดและมีบทบาทในการอุดหนุนค้ำจุนวัด ส่วนวัดก็มีบทบาทต่อชุมชนอย่างกว้างขวางเช่นกัน ดังปรากฏในสังคาโลวาสูต อันเป็นสูตรที่ว่าด้วยหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติกันในสังคม โดยได้กล่าวถึงหน้าที่ระหว่างนักบวชกับประชาชนไว้อย่างชัดเจน เช่น คลุกคลีพึงอุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ หรือนักบวชด้วยการกระทำสิ่งใด ๆ ก็ประกอบด้วยเมตตา ทั้งการกระทำทางกาย คำพูด ความคิด ต้อนรับความเต็มใจ และอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ ส่วนสมณพราหมณ์ หรือนักบวชทั้งหลาย เมื่อได้รับการอุปถัมภ์บำรุงดังนั้นแล้ว จึงควรแนะนำสั่งสอนให้ชาวบ้านละเว้นจากการทำความชั่วดำรงอยู่ในความดี สงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม และบอกทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐตามหลักพุทธธรรม เป็นต้น พระสูตรนี้ แสดงให้เห็นว่าทั้งพระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านต่างก็ต้องเกี่ยวเนื่องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ทั้งสองฝ่ายจึงจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นความสมดุลที่ต่างฝ่ายต่างเต็มใจที่จะพึ่งพาซึ่งกันและกัน

กรมการศาสนา (2538, น.8-9) ได้ให้ความหมายของการสาธารณสงเคราะห์ว่า การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยได้แก่โครงการ

อุปสมบทบรรพชาภิกษุสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ สามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาส ภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

เนื่องจากชีวิตในเพศบรรพชิตของพระภิกษุสงฆ์นั้น เป็นรูปแบบของการดำรงชีวิตอีก รูปแบบหนึ่งจะต้องเสียสละความสะดวกสบายส่วนตัวในทางโลกทุกประการ เพื่อจัดกิเลสและมุ่งบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อบรรลुकุณธรรมขั้นสูงยิ่งขึ้นไปขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวมในด้านอื่นด้วย การสงเคราะห์ประชาชนและชุมชนด้วยความเมตตาเสียสละ ดังที่พระมหาทนะนงชัย บวรณพิสุทธิ์ (2546, น.57) กล่าวไว้ว่า การพักอยู่อาศัยในวัด มิใช่วัตถุประสงค์หลักเพื่อความสะดวกสบาย หรือเพื่อลาภสักการะอื่นใดแต่วัตถุประสงค์หลัก คือการอยู่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่ตนพึงปฏิบัติทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคมโดยส่วนรวมด้วย ดังพระพุทธดำรัสก่อนที่จะเสด็จปรินิพพานที่ได้ตรัสเตือนพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายให้รับเร่งบำเพ็ญอรรถประโยชน์และปรหิตประโยชน์ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทความว่า “ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนพวกเธอทั้งหลายมีความสิ้นไปและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด” ดังนั้น การสาธารณสงเคราะห์ หรือการบำเพ็ญตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น จึงถือเป็นธนะของพระภิกษุสงฆ์ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ (2545, น.25) กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ต่าง ๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศล และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลน และด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ (2545, น.24) ได้กล่าวถึงลักษณะของการสงเคราะห์ว่ามี 4 ประการ ดังนี้

1. การดำเนินการกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัด หรือ คณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น
2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนิน และการนั้นเป็นไปเพื่อการ

สาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ และอื่น ๆ

3. การช่วยเหลือเกื้อกูลเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ชุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปาสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกปั้น และอื่น ๆ ข้อนี้ มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นของสาธารณประโยชน์

4. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควรช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟฟ้า น้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคแก่ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้า และเด็กด้อยโอกาส

พระราชรัตนมุนี (2538, น.14) กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัดวัดเป็นศูนย์กลางสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้

กล่าวโดยสรุป การสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัดในแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรการสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในสิ่งที่พวกเขาต้องการ และมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

บริบทของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ทางด้านบริบทของทางวัดในเขตบางพลัดพบว่าเขตบางพลัด เป็น 1 ใน 50 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร อยู่ในกลุ่มเขตกรุงธนเหนือ เดิมถือเป็นพื้นที่รอบนอก แต่ปัจจุบันมีความเจริญเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สภาพทั่วไปเป็นแหล่งการค้าและแหล่งที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก แต่ก็มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมตั้งอยู่ด้วยเช่นกันเดิมเขตบางพลัดมีฐานะเป็นอำเภอชั้นในอำเภอหนึ่งของพระนคร มีชื่อว่า อำเภอบางพลัด ต่อมาถูกลดฐานะเป็น ตำบลบางพลัด ขึ้นอยู่กับอำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี ภายหลังได้มีการรวมจังหวัดธนบุรีกับจังหวัดพระนครเข้า

ด้วยกันเป็นจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และเปลี่ยนเป็นกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2515 ตำบลบางพลัดจึงเปลี่ยนฐานะเป็น แขวงบางพลัด เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2532 กรุงเทพมหานครได้จัดตั้งสำนักงานเขตบางกอกน้อย สาขาบางพลัด ขึ้นดูแลพื้นที่แขวงบางพลัด บางอ้อ บางบำหรุ และบางยี่ขัน ซึ่งต่อมาท้องที่ทั้ง 4 แขวงนี้ได้ยกฐานะขึ้นเป็นเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตบางกอกน้อยและจัดตั้งเขตบางพลัดและเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ได้มีประกาศของกระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตบางพลัด โดยตัดพื้นที่แขวงบางบำหรุและบางยี่ขัน เฉพาะส่วนที่อยู่ทางทิศใต้ของถนนบรมราชชนนีและถนนสมเด็จพระปิ่นเกล้า กลับไปเป็นพื้นที่ในการปกครองของเขตบางกอกน้อยอีกครั้ง

เขตบางพลัด ได้แบ่งการปกครองคณะสงฆ์ ออกเป็น 4 แขวง คือ แขวงที่ 1 แขวงบางพลัด บางอ้อ เขต 2 มี 6 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณร 187 รูป แขวงที่ 2 แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 1 มี 6 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณร 103 รูป แขวงที่ 3 แขวงบางยี่ขัน มี 5 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณร 213 รูป และ แขวงที่ 4 แขวงบางบำหรุ มี 5 วัด รวมทั้งสิ้น 22 วัดและจำนวนพระภิกษุสามเณร 724 รูป (สำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด, 2555)

แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 2 จำนวน 6 วัด มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ดังนี้

1. วัดเทพากร	จำนวนพระภิกษุ 32 รูป สามเณร 6 รูป รวม 38 รูป
2. วิมุตยาราม	จำนวนพระภิกษุ 48 รูป สามเณร 1 รูป รวม 49 รูป
3. วัดเพลง	จำนวนพระภิกษุ 25 รูป สามเณร 3 รูป รวม 28 รูป
4. วัดนัทรแก้วจงกลณี	จำนวนพระภิกษุ 19 รูป สามเณร 3 รูป รวม 22 รูป
5. วัดเทพนารี	จำนวนพระภิกษุ 20 รูป สามเณร 4 รูป รวม 24 รูป
6. วัดบางพลัด	จำนวนพระภิกษุ 23 รูป รวม 23 รูป

แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 1 จำนวน 6 วัด มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ดังนี้

1. วัดภาณุรังษี	จำนวนพระภิกษุ 14 รูป รวม 14 รูป
2. วัดภคินีนาถฯ	จำนวนพระภิกษุ 31 รูป สามเณร 3 รูป รวม 34 รูป
3. วัดทอง	จำนวนพระภิกษุ 8 รูป สามเณร 1 รูป รวม 9 รูป
4. วัดเปาโรหิตย์	จำนวนพระภิกษุ 7 รูป รวม 7 รูป
5. วัดใหม่เทพนิมิตร	จำนวนพระภิกษุ 13 รูป สามเณร 5 รูป รวม 18 รูป
6. วัดสิงห์	จำนวนพระภิกษุ 19 รูป สามเณร 2 รูป รวม 21 รูป

แขวงบางยี่ขัน จำนวน 5 วัด มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ดังนี้

1. วัดคฤหบดี	จำนวนพระภิกษุ 30 รูป สามเณร 41 รูป รวม 71 รูป

2. วัดดาวดึงษาราม จำนวนพระภิกษุ 47 รูป สามเณร 50 รูป รวม 97 รูป
 3. วัดจตุรมิตรประดิษฐานาราม จำนวนพระภิกษุ 7 รูป รวม 7 รูป
 4. วัดพระยาสิริไอยสวรรคค์ จำนวนพระภิกษุ 16 รูป รวม 16 รูป
 5. วัดบางยี่ขัน จำนวนพระภิกษุ 18 รูป สามเณร 4 รูป รวม 22 รูป
- แขวงบางบำหรุ จำนวน 5 วัด มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ดังนี้
1. วัดอมรคีรี จำนวนพระภิกษุ 28 รูป สามเณร 33 รูป รวม 61 รูป
 2. วัดน้อยนางหงษ์ จำนวนพระภิกษุ 33 รูป สามเณร 3 รูป รวม 36 รูป
 3. วัดปฐมบุตริศราราม จำนวนพระภิกษุ 34 รูป สามเณร 6 รูป รวม 40 รูป
 4. วัดบางบำหรุ จำนวนพระภิกษุ 22 รูป สามเณร 14 รูป รวม 36 รูป
 5. วัดรวกบางบำหรุ จำนวนพระภิกษุ 46 รูป สามเณร 2 รูป 48 รูป

การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัย

จากการสำรวจวรรณกรรมเกี่ยวกับตัวแปรของความสัมพันธ์ของหลักภิกษุอธิการนิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรจากการการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร ได้ ดังนี้

ตัวแปรในการวิจัย คือ ตัวแปรอิสระ (independent) และตัวแปรตาม (dependent variable) มีความสัมพันธ์กันเชิงทฤษฎี ส่วนระดับความสัมพันธ์จะมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับผลการศึกษาของการทดสอบในการวิจัยนี้ และผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปรที่จะใช้ศึกษา ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (independent) ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรต้นจากวรรณกรรมที่ได้ศึกษา โดยได้เลือกกำหนดตัวแปร 7 ตัวแปร ที่ถือว่าเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับภารกิจด้านบริหารวัดทางด้านมากที่สุด จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารคือหลักอธิการนิยธรรม 7 จากพระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่มที่ 23 ปี 2539 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ หลักภิกษุอธิการนิยธรรม 7 ผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แก่ภิกษุสงฆ์ที่กรุงราชคฤห์ เป็นแนวทางในการบริหารหมู่คณะให้เป็นที่ไปอย่างเรียบร้อย ซึ่งมีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ได้เห็นความสำคัญของหลักธรรมนี้ คือ หลวงพ่อพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งได้อธิบายหลักอธิการนิยธรรมไว้ และหลวงปู่เจ้าคุณพระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูยาโณ) (2544) ก็ได้อธิบายอย่างละเอียดไว้อีก ผู้วิจัยเห็นว่า หลักภิกษุอธิการนิยธรรมเป็นหลักธรรมที่ประปฏิบัติตามแล้ว หมู่คณะไม่เสื่อม มีแต่ความ

เจริญอย่างเดียว เป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อระบบบริหารหมู่คณะ ซึ่งผ่านมา 2555 ปีแล้ว แต่ก็ยังมีความทันสมัยสามารถที่จะนำไปปรับให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ได้ ตัวแปรอิสระ ประกอบไปด้วย 7 ประการ คือ

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารหมู่สงฆ์ที่พำนักอยู่ในวัด เป็นการสร้างความสามัคคีและประชาธิปไตย ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารสมัยใหม่ ซึ่งถ้าหมู่คณะใดไม่มีการประชุมกัน ก็จะขาดความคิดเห็นหรือขาดความเข้าใจกับ ไม่ทราบถึงปัญหาที่กำลังเกิด หรือที่จะเกิดขึ้นไปในอนาคต ดังนั้น การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์นี้ พระเทพดิลก (ระบบจิตตญาโณ) (2544) ได้อธิบายไว้ว่า ประชุมของคนที่อยู่เป็นหมวดหมู่กัน จำเป็นจะต้องมีการประชุมปรึกษาในกิจการงานและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่การประชุมจึงต้องมีบ่อย ๆ เพื่อให้สามารถติดตามศึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้ง ในการเข้าร่วมประชุมนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันประชุม เพราะกรรมในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าถูกต้อง จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำหรือว่าคนหนึ่งทำ คนหนึ่งไม่เห็นด้วย และเมื่อประชุมไปแล้วก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ใช่จะลุกไปกลางคันก็ลุกไป แต่จะต้องประชุมกันจนตลอดไป นอกจากเกิดเหตุสุดวิสัยขึ้นมาจริง ๆ จึงออกไปตามมติของสงฆ์ได้ แต่จะต้องยอมรับมติต่าง ๆ ซึ่งสงฆ์ได้ลงไปในขณะที่เราไม่อยู่ในที่ประชุม กิจการอันใดที่เป็นภาระของหมู่คณะ ไม่ว่าจะภายในบ้านหรือว่าภายในวัด หรือว่าภายในสังคม ตลอดถึงประเทศชาติก็ตาม จะต้องพร้อมเพรียงกันปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และพร้อมเพรียงกันทำงานอันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหมู่ของคณะนั้น ๆ ไม่ให้มีความบกพร่อง

2. ความพร้อมเพรียง คือ ความพร้อมเพรียงกันเข้าประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก และทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ตัวแปรอิสระที่ 1 และที่ 2 นี้ มีความสัมพันธ์คล้ายกัน คือ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การที่จะประชุมกันนั้น ต้องมีความพร้อมเพรียงกัน เลิกประชุมก็ต้องเลิกพร้อมกัน เพราะฉะนั้น ตัวแปรที่ 1 และที่ 2 นี้ จึงมีความหมายคล้าย ๆ กัน

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีบัญญัติไว้ ในอรรถกถาที่ฉนิกาย มหาวรรค ฉบับภาษาบาลี หมายเอาภิกษุทั้งหลาย ที่ไม่แต่งกติกาวัตรหรือสิกขาบท เหมือนพวกภิกษุชาวกรุงสาวัตถี (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลี ที่ฉนิกาย มหาวรรค อรรถกถา, เล่มที่ 2, ข้อที่ 136, น.125) ไม่แสดงคำสั่งสอนนอกธรรมนอกวินัย เหมือนพวกภิกษุวัชชีบุตร ไม่จงใจล่วงละเมิดอาบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ เหมือนพวกภิกษุอัสสชิปนัพสุกะ ภิกษุทั้งหลายที่ประพฤติดังกล่าว ถือว่าไม่บัญญัติข้อที่พระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมั่นคงตาสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลี ที่ฉนิกาย มหาวรรค อรรถกถา, เล่มที่ 2, ข้อที่ 136, น.125) นอกจากนี้พระอรรถกถาจารย์ยังได้ยกตัวอย่าง เรื่องที่พระมหากัสสปะ ตั้งแบบ

แผนการไม่บัญญัติข้อที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ไม่ถ่วงข้อที่ทรงบัญญัติไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก จูฬวรรค เมื่อกระทำได้ดีดังที่กล่าวแล้ว เป็นอันหวังได้แต่ความเจริญ คือความเจริญด้วยคุณมีศีลเป็นต้นและ พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาโณ) (2544) ได้อธิบายไว้ว่า พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงหลักการประพฤติปฏิบัติ พระพุทธศาสนาก็คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและคำสอนของพระองค์ ดังนั้น เรื่องอะไรที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ก็ถือประพฤติปฏิบัติไปตามนั้น ไม่มีการบัญญัติเพิ่มเติม ไม่มีการแก้ไขสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้ ทรงบัญญัติไว้ว่าอย่างไร ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไปอย่างนั้น ถ้าหากว่าไม่พอใจ หรือไม่อาจปฏิบัติได้ ก็สึกออกไปเป็นฆราวาส ไม่ใช่จะมาแก้ไขตัดแปลงพระธรรมวินัย เพื่อให้ตนปฏิบัติได้ โดยไม่ยอมรับนับถือหลักที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ สิกขาบทบางอย่างถึงแม้ว่าในยุคในสมัยนี้ ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากก็ตาม แต่ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไปตามนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าตัวแปรข้อนี้ หมายถึงหลักการที่เจ้าอาวาสได้กำหนดมาแล้ว และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

4. ให้ความเคารพตามอาวุโส คือให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ในหมู่คณะ พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาโณ) (2544) ได้อธิบายไว้ว่า ในหมู่ในคณะที่อยู่ร่วมกัน มีผู้หลักผู้ใหญ่ที่ลดหลั่นกันลงมา จำเป็นจะต้องให้ความเคารพนับถือต่อท่านที่เป็นใหญ่ในที่นั้น เช่น ภายในวัดก็ให้ความเคารพนับถือต่อเจ้าอาวาสและพระเถระผู้ใหญ่ที่เหนือตนขึ้นไป ข้อความที่ท่านแนะนำสั่งสอน แม้จะมีการคัดค้านไปบ้างแต่ถือว่าเป็นคำสั่งสอนที่เกิดขึ้นโดยเจตนาดี ผู้ที่อยู่ในสำนักของท่านจะต้องเชื่อถือและปฏิบัติตาม

5. ไม่ลู่อำนาจค้นหา ผู้วิจัยเห็นว่า ตัวแปรนี้สำคัญนัก เพราะเป็นความรู้สึกเฉพาะภายในของบุคคล ซึ่งยากต่อการที่จะรู้ ดังนี้ พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาโณ) (2544) ได้อธิบายไว้ว่า หลักภิกขุอุปนิชยธรรมข้อ 5 นี้ เกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ คนเรานั้นเหมือนกับนกที่ตายเพราะเหยื่อ หรือปลาที่ตายเพราะเหยื่อ คนก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือถ้าปล่อยให้ความอยากได้อย่างนั้น อย่างนี้ อย่างโน้น ครอบงำใจแล้วโอกาสหนึ่งก็เป็นอันตราย เพราะความอยากเหล่านั้น การพยายามควบคุมจิตใจไม่ให้ทำอะไรไปตามอำนาจของความอยากทุกอย่างจึงเป็นทางเจริญของบุคคลเหล่านั้น

6. ยินดีในเสนาสนะ หลักภิกขุอุปนิชยธรรม ข้อ 6 เรื่องของเสนาสนะที่อยู่อาศัย ทรงสอนให้หาเสนาสนะที่เป็นปัจจัยโน้มน้อมไปเพื่อหาความสงบ โดยเน้นไปที่เสนาสนะป่า ซึ่งห่างจากเสียงรบกวน ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ซึ่งเป็นอันตรายต่อการทำความสงบ แต่ว่าในขั้นของการปฏิบัติ นั้น เราจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ถ้าหากว่ามีเสียงรบกวนมาก ก็อย่าไปใส่ใจ สนใจต่อเสียงรบกวนเหล่านั้นให้มากกว่า ก็จะทำความใจให้เกิดความสงบได้ ผู้วิจัยเห็นว่า เสนาสนะ ที่พักของ

พระสงฆ์ที่อยู่ภายในวัดนั้น ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จะทำให้พระสงฆ์ได้มีความเป็น สัปายะ (ความสะอาด) ที่จะประพฤติปฏิบัติธรรมได้ หากไม่พร้อมแล้วก็ยากที่จะทำเช่นนั้น

7. ตั้งใจว่า เพื่อภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่ เป็นสุขหลักภิกขุอุปปริทานิยธรรม ข้อ 7 สุดท้ายถือว่าเป็นหลักสำคัญของคนที่อยู่ร่วมกันวัดหรือ ศาสนสถานในทางศาสนานั้น ถือว่าเป็นคุณสมบัติกลางของพระศาสนา พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่ บวชมาถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีศีล มีความคิดเห็นตรงต่อหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงมี สิทธิที่จะเข้าไปอยู่ในอารามนั้นในวัดนั้น ดังนั้น ใครจะอยู่ในวัดใดก็ตาม ก็ต้องสร้างความรู้สึกร่วมที่ จะพบเห็นเพื่อนภิกษุสามเณร ที่ยังไม่ได้อยู่ในวัดของเรา ก็ขอให้มา ที่มาแล้ว ก็ขอให้อยู่เป็นสุข ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของการสร้างความรู้สึกร่วมกัน แม้จะไม่ลงมือประพฤติปฏิบัติ คือไม่ลงมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรก็ตาม แต่เป็นการแสดงออกถึงความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่หวังที่อยู่ ความไม่ อิจฉาริษยาคนอื่น ซึ่งแต่ละอย่างนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายนัก (พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาโณ), 2554, น.106-109)

หลักภิกขุอุปปริทานิยธรรม 7 ประการนี้ เป็นหลักที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากวรรณกรรมแล้วนำมา หาความสัมพันธ์กับหลักการบริหารวัด 6 ด้าน เพราะว่า หลักธรรมนี้ พระพุทธเจ้าทรงชี้ว่า เป็น หลักธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารหมู่คณะ เมื่อหมู่คณะนำมาปฏิบัติแล้วก็จะเกิดความไม่เสื่อม มีแต่ ความเจริญอย่างเดียว

2. ตัวแปรตาม (dependent variables) คือ การบริหารวัด 6 ด้าน คือ

1. ด้านการปกครอง การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะ สงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระ บัญชาของสมเด็จพระสังฆราช เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปด้วยดี

2. ด้านการเผยแผ่ การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชน ได้รับทราบในทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและ สถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อ ต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัด กิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัด ปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา

3. ด้านการศาสนศึกษา โดยปกติวัดแต่ละวัดมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินงานด้านนี้โดยตรง ดังที่ พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธ์ (2545) ได้กล่าวว่าการส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร

ตลอดจนให้ความรู้ หรือแสงสว่างปัญญาแก่ประชาชน โดยมุ่งต่อหลักไตรสิกขา นั่นคือมุ่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ หรือพัฒนาไตรทวาร คือ การทวาร วิจิตทวาร มคณฑทวาร ตามหลักไตรสิกขา หรือ อริยมรรค มีองค์ 8 โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเข้าถึงองค์ ความรู้ หรือปัญญาที่จะสามารถจัดความทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง

4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ กรมการศาสนา (2539, น.5-6) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษา เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล และการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น

5. ด้านสาธารณูปการ พระมหาทนะนงชัย บูรณพิสุทธิ กล่าวว่า วัดในสมัยก่อนไม่มีกำแพงวัด แม้จะมีการก่อสร้างซุ้มประตูแต่ก็ได้สร้างกำแพง และไม่ได้ปิดประตู ประชาชนจึงสามารถผ่านเข้าออกได้สะดวก ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดที่ตั้งอยู่ท่ามกลางเมืองมักจะมีกำแพงวัดเป็นรั้วรอบขอบชิดอันเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกเขตแดนของวัด เพื่อแสดงขอบเขตที่ชัดเจน

6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ พระมหาทนะนงชัย บูรณ พิสุทธิ กล่าวว่า วัฏฏชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดวัดและมีบทบาทในการอุดหนุนค้ำจุนวัด ส่วนวัดก็มีบทบาทต่อชุมชนอย่างกว้างขวางเช่นกัน ดังปรากฏในสังคาโลวาทสูตร อันเป็นสูตรที่ว่าด้วยหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติกันในสังคม โดยได้กล่าวถึงหน้าที่ระหว่างนักบวชกับประชาชนไว้อย่างชัดเจน เช่น คุหส์ถ์พึงอุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ หรือนักบวชด้วยการกระทำสิ่งใด ๆ ก็ประกอบด้วยเมตตา ทั้งการกระทำทางกาย คำพูด ความคิด ต้อนรับความเต็มใจ และอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ ส่วนสมณพราหมณ์ หรือนักบวชทั้งหลาย เมื่อได้รับการอุปถัมภ์บำรุงดังนั้นแล้ว จึงควรแนะนำสั่งสอนให้ชาวบ้านละเว้นจากการทำความชั่วดำรงอยู่ในความดี สงเคราะห์อ่อนนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม และบอกทางแห่งการดำเนินชีวิต อันประเสริฐตามหลักพุทธธรรม เป็นต้น พระสูตรนี้ แสดงให้เห็นว่าทั้งพระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านต่างก็ต้องเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันและกันทั้งสองฝ่ายจึงจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นความสมดุลที่ต่างฝ่ายต่างเต็มใจที่จะพึ่งพาซึ่งกันและกัน

ภารกิจการบริหารวัด 6 ด้านนี้ ซึ่งเป็นภารกิจของเจ้าอาวาส ที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นภารกิจที่ถูกกำหนดขึ้นโดยมติมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นหลักที่ถูกกำหนดโดยมิใช่พระพุทธเจ้า แต่ก็เป็นหลักที่พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยหมายเอาเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดในวัด จึงมีความสนใจในการที่จะใช้

หลักธรรมคือหลักกฏอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดทั้ง 6 ด้าน ในวัดในเขตบางพลัด ทั้ง 22 วัด เพื่อหาระดับความสัมพันธ์

ผู้วิจัย จึงได้บูรณาการจากวรรณกรรมที่ศึกษาทั้งหลักกฏอปริหานิยธรรม 7 ประการ ที่ได้ค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและนักวิชาการด้านพระศาสนาและการบริหารวัด 6 ด้าน จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาพัฒนาเป็นกรอบแนวความคิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระชนดล นาคสุวรรณ โณ (นาคพิพัฒน์) (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง 2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิกการศึกษาทางสามัญ วุฒิกการศึกษาทางธรรม วุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน 3. ข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ควร มีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุสามเณร ดำเนินกิจการบางอย่างภายในวัดอย่างเป็นระเบียบ

พระเสถียร จิติสมฺปนฺโน (ประทุมวงศ์) (2551) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัดตามหลักธรรมมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 25 พรรษาเป็นพระภิกษุ มีการศึกษาทางโลก ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีการศึกษาทางธรรม ในระดับนักธรรมเอก และ ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารวัดในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ และด้านวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลพบว่า โดยรวม ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระสุพิศ วันทะวงษ์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทเจ้าอาวาส ในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนา ธรรม ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทในการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครองและด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง 2. เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัดมีความคิดเห็นต่อบทบาทเจ้าอาวาส ในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

พระมหาสุฉันท์ สุมงฺคโล (สุดา) (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกตามพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมา ส่วนผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระปานกลาง ข้อเสนอแนะได้จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้เกิดความผูกพันซึ่งกันและกันอันจะนำมาสู่การร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขได้ในสังคม

พระฉัฐพล ฐิติชฺมโม (ปราบพินาศ) (2552) ได้ทำการวิจัย เรื่องการบริหารวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษายวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.25 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการปกครอง การเปรียบเทียบ พบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลมีความคิดเป็นตาต่างกันตามพรรษาและวุฒิการศึกษาบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีที่มีอายุ

วุฒิการศึกษา วุฒิกศศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระจันทะมุน นารทปญโญ (แสงสุริจันทร) (2552) ได้ทำวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาพุทธวิธีในการวางแผนการบริหารองค์กร ผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การบริหารองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งมีพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าเป็นผู้บริหาร มีสมาชิกองค์กรคือพุทธบริษัท 4 ทุกหมู่เหล่า พระองค์ทรงเป็นผู้บริหารที่ยึดหลักธรรมเป็นหลักในการนำพาสมาชิกในองค์กร ไปสู่แนวทางแห่งความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ได้อย่างยอดเยี่ยมตามทัศนะของพระพุทธศาสนา การที่จะเป็นผู้บริหารที่ดีต้องเริ่มด้วยการพัฒนาที่จิตของตนเองก่อนแล้วใช้หลักธรรมในการบริหารงาน ซึ่งหลักธรรมในการบริหารงาน ซึ่งหลักธรรมสำหรับผู้บริหารได้แก่ อธิปไตย 3, สังคหวัตถุ 4, พละ 4, อิทธิบาท 4, อริยสัจ 4, โยนิโสมาลีการ, และพรหมวิหารธรรม 4 อีกทั้งผู้บริหารต้องรู้จักใช้หลักธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วยเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับพุทธวิธีในการวางแผนการบริหารองค์กร เป็นการวางแผนในการประกาศพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงบริหารและกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติ เป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกในองค์กรยึดหลักความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิตการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นส่วนตัว เรียกว่า อุตตहितสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตปฏิบัติ พระพุทธเจ้า ทรงมีทั้งอุตตहितสมบัติ และพรหิตปฏิบัติทรงวางรากฐานในการประกาศพระพุทธศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาติโมกข์แก่พระอรหันต์ 1,250 รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ 9 เดือน หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในกาสรเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานในการบริหารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโอวาทปาติโมกข์ มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก 3 ประการคือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ,ทำดีให้ถึงพร้อม , และทำจิตใจให้ผ่องใส, นอกจากนี้ ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธศาสนาว่า “ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยขันติหรือความอดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธศาสนา” จากการศึกษาพุทธวิธีในการวางแผนการบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพุทธเจ้า สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในปัจจุบัน ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การให้ทุนการศึกษาเด็กทั้งชั้นประถม, ชั้นมัธยม , และมหาวิทยาลัย การส่งพระสงฆ์ไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนต่างๆ การให้การศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านวิทยุ , โทรทัศน์ , อีกด้านคือสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ งานสังคมสงเคราะห์ งานช่วยเหลือชาวบ้าน คณะสงฆ์ต้องเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้าน เช่น การพัฒนา

แหล่งน้ำ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เช่น น้ำท่วม, ไฟไหม้, การสร้างสาธารณประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม เช่น โรงเรียน, โรงพยาบาล, สุขศาลาเป็น ให้สมดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “จรดภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย” มีใจความว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนจำนวนมาก เพื่อเกื้อการุณย์แก่โลก

พระมหาสุฉันท์ สุมงคโล (สุตา) (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้ จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้เกิดความผูกพันซึ่งกันและกันอันจะนำมาสู่การร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขได้ในสังคม

พระมหาอนนท์ อานนุโท (นรมาตร์) (2552) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรโดยส่วนมากแล้วได้นำหลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 ไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ที่มาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.28 โดยพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรได้ดำเนินการประชุมพระภิกษุสามเณรในพื้นที่เขตปกครองเป็นประจำและยังมีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำชุมชน พร้อมกันนี้ยังมีการประเมินผล ให้ความสำคัญกับการประชุมโดยสละเวลามาเข้าร่วมประชุม มีการวางกฎระเบียบให้แก่คณะสงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้วัดเป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ มีการยกย่องพระมหาเถระผู้ทำคุณงามความดีและเชิดชูให้เป็นเกียรติประวัติ ทำความเข้าใจในการบริหารงานตามจารีตพระพุทธศาสนา มีการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยให้ความรู้ถึงประโยชน์ของธรรมชาติ ทั้งนี้ยังส่งเสริมการปรับภูมิทัศน์ภายในอาวาสในเขตปกครองให้เป็นลานธรรม เปิดโอกาสให้ผู้นำเขื่อน ได้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านธรรมะ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมและส่งผลให้เกิดทัศนะใหม่ ๆ ในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา การเปรียบเทียบเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรมและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญไม่พบความแตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

จิตติมา พงษ์ไพบูลย์ (2552) งานวิจัยฉบับมุ่งเน้น เรื่อง ศึกษาภาวะของผู้นำพระเทพปริยัติเมธี (สฤษดิ์ สิริธโร) ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามทัศนะของนักเรียนทั่วไป

และทัศนคติของพระพุทธศาสนาที่เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีลักษณะที่โดดเด่นเหนือบุคคลอื่น ทั้งในด้านความคิดเทคนิควิธีการในการทำงาน ความมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบ สามารถให้ความคุ้มครองดูแลผู้ร่วมงานได้อย่างมีความสุข แนวคิดของนักวิชาการทั่วไปอยู่ที่ผลสำเร็จของงานที่จูงมูงหมายร่วมกัน ส่วนแนวคิดในทัศนะพระพุทธศานานอกจากผลสำเร็จของงานอยู่ที่จูงมูงหมายของเพื่อนร่วมงานของทุกคนแล้ว ผลประโยชน์นั้นต้องสร้างความสุขให้กับตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นรวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลายไปให้พ้นทุกข์ด้วย และพบว่า ชีวิตประวัติ และผลงานของพระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏี สิริโร) นั้นถือว่ามีพื้นฐานที่มาจากครอบครัวที่ยากจน แต่เป็นผู้ที่ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและมีจิตฝักใฝ่ในการศึกษาจนสามารถพัฒนาตนเองได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ ในส่วนผลงานด้านการบริหารคณะสงฆ์นั้นพบว่า พระเทพปริยัติเมธี(สฤษฏี สิริโร) ได้ดำเนินการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ครบทั้ง 6 ด้านโดยสามารถสร้างประโยชน์กับพระศาสนาแก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก และผลการวิจัย พบว่าภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏี สิริโร) ในภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านคือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยท่านได้พยายามนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งภาวะของผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี(สฤษฏี สิริโร) นั้นในบางประเด็นมีความสอดคล้องกับหลักการบริหารและภาวะผู้นำของนักวิชาการสมัยใหม่ อันแสดงให้เห็นว่าภาวะของผู้นำของพระสงฆ์ปัจจุบันที่นำเอาพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้นั้นสามารถที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้เป็นอย่างดี

พระปลัดสุวรรณ์ โกวิท (2552) การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม. ผลการวิจัยพบว่า 1.ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ภารกิจด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ด้านการศาสนศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

รัฐพล เย็นใจมา (2552) ได้ทำการศึกษา “การบริหารงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล ศึกษากรณีวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ เพื่อศึกษาการบริหารวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ผลจากการวิจัยพบว่า

1. การปกครองคณะสงฆ์ได้ยึดหลักพระธรรมวินัย มาแต่ครั้งพุทธกาล และต่อมาได้ใช้ร่วมกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ให้ผู้บริหารได้ใช้ในการจัดการปกครอง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น

หลักธรรมาภิบาลในเชิงพุทธ คณะสงฆ์ไทยได้บริหารองค์การสอดคล้องกับการบริหารวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยบูรณาการใช้กับหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม คณะสงฆ์ได้ยึดหลักพระธรรมวินัย และ พ.ร.บ. คณะสงฆ์เป็นหลักในการปกครองคณะสงฆ์ 2) หลักคุณธรรม คณะสงฆ์ได้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในหมู่พระภิกษุสามเณร ตลอดถึงประชาชนโดยทั่วไป 3) ความโปร่งใส คณะสงฆ์ได้มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการดูแลศาสนาสมบัติกลางและศาสนาสมบัติของวัดตามกฎระเบียบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอย่างเคร่งครัด 4) หลักการมีส่วนร่วม คณะสงฆ์ได้จัดรูปแบบการปกครองแบบมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถเข้าดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองในระดับต่างๆ ของวัด 5) หลักความรับผิดชอบต่อพระพุทธรูปศาสนาเป็นภารกิจสำคัญ และ 6) หลักความคุ้มค่า คณะสงฆ์ได้มีการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น นำศาสนาสมบัติของไปจัดให้มีผลประโยชน์ตอบแทนแก่วัด เป็นต้น

2. หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดส่วนหนึ่งเกิดจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ เป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่มีแนวคิดมาจากสังคมตะวันตก เน้นหลักนิติธรรมและคุณธรรมนำหน้าเพื่อให้เกิดการบริหารงาน บริสุทธิคุณ โปร่งใส ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้การบริหารจัดการองค์การเกิดผลดีมีประสิทธิภาพที่สุด

3. วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ได้มีการบริหารกิจการของวัดอันมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ซึ่งประเด็นที่เด่นชัดเป็นรูปธรรม เช่น ในด้านหลักนิติธรรม วัดได้ปกครองโดยยึดหลักพระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตบอดถึงวัดได้วางกฎระเบียบของวัดทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร ทางวัดได้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่พระภิกษุสามเณรตลอดถึงประชาชนโดยทั่วไป เช่น การจัดการศึกษาปริยัติธรรมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา การปฏิบัติธรรม เป็นต้น ด้านความ โปร่งใส มีระบบการบริหารงานที่น่าเชื่อถือมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีความโปร่งใสในทุกขั้นตอน คณะกรรมการตรวจสอบหลักการมีส่วนร่วม วัดได้จัดรูปแบบการปกครองภายในแบบกระจายอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการบริหารวัด ส่วนความคุ้มค่า วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายารามมีการนำรูปการจัดการองค์การมาใช้ เน้นการมอบอำนาจให้แก่คณะกรรมการปฏิบัติงาน มีการประชุมวางแผนและประเมินผลงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีประสิทธิภาพคุ้มค่าเวลา คุ้มค่างบประมาณ

พระครูพิศาลธีรธรรม (2553) ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัดในอนาคตที่จะพัฒนาให้เป็นระบบสามารถส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เป็นผู้ที่มี

ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี การบริหารวัดในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบวิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหารเป็นไปตามความหมายที่ว่า การปกครองการดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตชนบท กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณูปการมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

พระอธิการผจญ อาจาโร (2553) ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในระดับน้อย ปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ไป ประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ ธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลดการควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายสถาบันที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐ นอกจากนี้จะต้องกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนแล้ว ควรมีความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบ ต่อแนวทางการใช้อำนาจในการดำเนินงานวัดก็เช่นเดียวกันมีการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานจึงทำให้ปัญหาในการใช้หลักธรรมาภิบาลมีไม่มาก จึงมีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลางเท่านั้น และจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล พบว่า บทบาทของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านสาธารณสงเคราะห์ 4) ด้านสาธารณูปการ 5) ด้านการเผยแผ่ได้มีการนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง-มาก ในพระสงฆ์ทุกระดับ ซึ่งบทบาทในการบริหารงานโดยใช้ธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือ

แก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคตที่จะเกิดขึ้นในวัดและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใสและความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน

พระวชิรชัย จารุขุมโม (ศรีสุข) (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 3.59$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุสามเณร และประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษาสายสามัญ เพศ สถานภาพอาชีพ ตลอดจนถึงทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็น ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เหนื่อยยาก ทำงานแบบการย่ำอยู่กับที่ไม่มีมีการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกันของผู้เฒ่าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่น ๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

พระมหาพงษ์ศักดิ์ ชีรวโส (คมแก้ว) (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจกรรมการคณะสงฆ์วัดนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่มาก โดยค่าเฉลี่ย 3.37 โดยมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกข้อ

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิกการศึกษาทางธรรม วุฒิกาศึกษาทางปริยัติธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิกาศึกษาทางสามัญไม่แตกต่างกัน

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปญฺโญ) (2554) การวิจัยเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุขอปธานิชธรรม 7 ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่าการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุขอปธานิชธรรม 7 ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี นั้น การวิจัยแบ่งได้ออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกคือศึกษาความคิดเห็น ซึ่งผลปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุขอปธานิชธรรม 7 ว่าอยู่ในระดับ “มาก” (4.30 จาก 5) และพิจารณาผลแยกตามหัวข้อธรรมย่อยทั้ง 7 ข้อก็พบว่า หัวข้อที่เกี่ยวกับการให้ความเคารพผู้อาวุโสกว่า และหัวข้อที่เกี่ยวกับการประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน ได้รับคะแนนความคิดเห็นในระดับ “มากที่สุด” (4.63 และ 4.60) นอกนั้นอีก 5 หัวข้อย่อยแม้มีคะแนนไม่ค้อยต่างกัน แต่จัดอยู่ในระดับที่ “มาก” ทุกหัวข้อ โดยมีหัวข้อย่อยเกี่ยวกับการหมั่นประชุมเป็นเนืองนิตย์ และหัวข้อเกี่ยวกับการยินดีในเสนาสนะป่า มีคะแนนน้อยที่สุด (3.83 และ 3.88) ส่วนที่สองศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความคิดเห็น พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญเด่นชัดคือ ปัจจัยด้านการศึกษาสามัญ (sig.= .30) ส่วนปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรม (sig.=.014) และปัจจัยด้านพื้นที่การปกครอง (sig. = .01) แม้ผลทางสถิติจะระบุว่าส่งผลให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ แต่เนื่องจากการกระจุกตัวของกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษา สามัญถึงร้อยละ 58.2 อยู่ในพื้นที่ปกครองเดียวกันคือตำบลท่าขนุน เขต 2 จึงทำให้ไม่สามารถสรุปได้ว่าเป็นเพราะทั้ง 2 ปัจจัยส่งผลร่วมกัน หรือเป็นเพราะปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียวหรือไม่ ซึ่งต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป จึงจะสามารถสรุปได้ ส่วนปัจจัยด้านอายุ แม้มีผลต่อความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญ (sig. = .001) แต่เมื่อพิจารณาว่าการกระจุกตัวของประชากรที่อายุ 20-30 ปี ในช่วงพรรษาไม่เกิน 5 พรรษาอย่างมากผิดปกติ และเมื่อพิจารณาช่วงเวลาการเก็บข้อมูลที่อยู่ในช่วงเข้าพรรษา จึงอนุมานได้ว่า ช่วงเวลาดังกล่าวมีกุลบุตรบวชมาใหม่เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดกลุ่มพระใหม่ที่ยังไม่ค้อยได้ศึกษาเล่าเรียนธรรม มากกว่าในช่วงเวลาที่ไม้อยู่ในพรรษา จึงส่งผลให้พระบวชใหม่ ที่อยู่ในกลุ่มอายุ 20-30 ปีดังกล่าว มีความคิดเห็นที่แตกต่างจากพระเก่าที่ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 30-40 อย่างมีนัยสำคัญ (sig. = .001) จึงยังไม่อาจสรุปได้ว่าปัจจัยด้านอายุ มีผลต่อความคิดเห็น จนกว่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในช่วงนอกพรรษา ส่วนที่สาม ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุขอปธานิชธรรม 7 ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี คือ 1) ควรมีการประเมินผลการบริหารงานของพระสังฆาธิการ โดยให้คณะสงฆ์นอกพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการประเมินอย่างเป็นทางการ 2) ควรจัดกิจกรรม สัมมนา อบรม เพื่อให้เกิดการพบปะกันระหว่างพระภิกษุ 3) เจ้าอาวาสควรให้การสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และทางโลก แก่พระภิกษุ-สามเณร อย่างเต็มความสามารถ 4) ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเปิดรับความรู้อื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัด โดยนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มา

ใช้ในการพัฒนาวัดให้มากขึ้น เป็นต้น 5) ควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน
6) ควรดูแลสอดส่องพระภิกษุ-สามเณร ภายในวัดอย่างทั่วถึง

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม) (2554) การวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพสมรส และอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ และการศึกษา ที่ต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

พระครูมงคลวิลาส (2554) การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20 – 3 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มาวุฒิกศศึกษานักธรรมชั้นเอก ยังไม่มีวุฒิเปรียญธรรม เป็นพระลูกวัด และมีพรรษาระหว่าง 1-5 พรรษา

ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ด้านความเป็นผู้นำ พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นว่าเจ้าอาวาสมีความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนพิธี ด้านการศึกษาอบรม และด้านการบริหาร พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจากการวิจัย พบว่า ปัญหาคือพระสงฆ์ขาดความรู้ที่เป็นเชิงวิชาการอย่างแท้จริง จึงทำให้การแสดงออกซึ่งการเป็นผู้นำไม่ชัดเจนเท่าที่ควร แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ควรมีการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์ในด้านการบริหารและการแสดงถึงซึ่งภาวะผู้นำดังกล่าว

พระมณูญ จารุณโณ (ชื่อสุทธิ) (2554) วิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่อยู่ในระดับมากในข้อมีการอบรมทำวัตรสวดมนต์ตามหลักพระธรรมวินัย ข้อจัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม ข้อมีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง และข้อมีการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง ส่วนข้ออื่นๆ

พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่อยู่ในระดับปานกลาง

พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวิโส (รตจันทรวงษ์) (2555) วิจัยเรื่องการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของโรงเรียน มัธยมศึกษา เขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลของการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีต่อการบริหารงานบุคลากรตามหลักอปริหานิยธรรม 7 โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 7 ด้าน เรียงลำดับจากด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย คือ ด้านให้ความเคารพต่อเพศสตรี ด้านมีความเคารพต่อสถานที่ภายในโรงเรียน ด้านไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบของโรงเรียน ด้านหมั่น ประชุมกันเนื่องนิศย์ ด้านมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม และด้านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีต่อการบริหารงานบุคลากรตามหลักอปริหานิยธรรม 7 โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาและครู พบว่า การบริหารงานบุคลากรตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการบริหารงานบุคลากรตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05

จากการประมวลแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดโดยสังเคราะห์แนวความคิดของหลักหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหาร มาสร้างตัวแปรอิสระในการทำวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์กับการบริหารวัดครั้งนี้ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ 7 ตัว คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ คือ

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ประชุมกันมาครั้ง
2. พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำ
3. ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทเจ้ามิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งทีพระพุทเจ้าได้บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมั่นคงตามสิกขาบททีพระพุทเจ้าทรงบัญญัติไว้

4. สักการะ เคารพ นบถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ รัตต์ญญ บวชนาน เป็นสังฆบิคร เป็นสังฆ ปริณายก และสำคัญว่าถ้อยคำของท่านเหล่านั้นควรที่จะรับฟัง

5. ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งคัมภีร์ที่ก่อให้เกิดภพใหม่

6. เป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า

7. ตั้งสติไว้ในใจว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลตั้งงามที่ยังไม่มาฟังมาที่มาแล้วฟังอยู่อย่างผาสุก (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ที่มณิกาย มหาวรรค, 2539, น.82-83)

และจากการประมวลแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยจึงได้พัฒนากรอบแนวคิด โดยการนำเอาการบริหารวัด 6 ด้าน กล่าวคือการบริหารวัดอันเป็นภารกิจที่เจ้าอาวาสพึงปฏิบัติ ในมาตราที่ 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ประกอบไปด้วยภารกิจ 6 ด้าน มาสร้างเป็นตัวแปรตาม ดังนี้

1. ด้านการปกครอง
2. ด้านการเผยแผ่
3. ด้านการศาสนศึกษา
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
5. ด้านสาธารณูปการ
6. ด้านสาธารณสงเคราะห์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ของหลักกิกขุปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด จังหวัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อทดสอบและยืนยันความสัมพันธ์ของตัวแปร ผู้ตอบมีอิสระในการเลือกตัวเลือกในแบบสอบถาม ซึ่งสามารถนำมาลงรหัสตัวเลขได้และใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานการยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการศึกษาวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ของหลักกิกขุปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยมีประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พระภิกษุสามเณรทั้งหมดในวัด สังกัดมหานิกาย เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จากข้อมูลแจ้งจำนวนมีพระภิกษุสามเณร ประจำปี 2555 ของสำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อ 30 ตุลาคม 2555 พบว่า เขตบางพลัด ได้แบ่งการปกครองวัดออกเป็น 4 แขวง คือ แขวงที่ 1 แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 2 มี 6 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณร 187 รูป แขวงที่ 2 แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 1 มี 6 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณร 103 รูป แขวงที่ 3 แขวงบางยี่ขัน มี 5 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณร 213 รูป และ แขวงที่ 4 แขวงบางบำหรุ มี 5 วัด รวมวัดในเขตบางพลัดทั้งสิ้น 22 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณรทั้งสิ้น 724 รูป ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนวัดและจำนวนพระภิกษุสามเณรสังกัดในเขตบางพลัด

วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	จำนวนวัด	จำนวนพระภิกษุสามเณร
แขวงที่ 1 แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 2	6	187
แขวงที่ 2 แขวงบาง พลับบางอ้อ เขต 1	6	103
แขวงที่ 3 แขวงบางยี่ขัน	5	213
แขวงที่ 4 แขวงบางบำหรุ	5	221
รวม	22	724

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดให้พระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัดทั้งหมด เป็นหน่วยวิเคราะห์และเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เป็นเป้าหมาย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นตัวแทนมากที่สุด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้วัดเป็นหน่วยสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของยามานะ (Yamane, 1973, p.1088-1089) ได้จำนวน 258 รูป

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ n จำนวนตัวอย่าง หรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N จำนวนหน่วยทั้งหมด หรือ ขนาดของประชากรทั้งหมด

$(e)^2$ ความคาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง (sampling error) ในที่นี้จะกำหนด

เท่ากับ 0.05 ภายใต้อุณหภูมิความเชื่อมั่น 95% จึงแทนค่าสูตรได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{724}{1+724(0.0025)} \\ &= 258 \end{aligned}$$

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุสามเณรในวัดเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 258 รูป

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยกำหนดอัตราส่วนในการเก็บข้อมูลจากวัด โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543, น.139) โดยวิธีจับฉลาก ได้จำนวนวัดที่เป็น

กลุ่มตัวอย่างในแขวงบางพลัดบางอ้อเขต 2 จำนวน 2 วัด แขวงบางพลัดบางอ้อเขต 1 จำนวน 2 แขวง บางยี่ขัน จำนวน 2 วัด และแขวงบางบำหรุ จำนวน 2 วัด รวมทั้งหมด 8 วัด

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยทำการสุ่มวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร แต่ละแขวง จากนั้นสุ่มตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550, น.148) เนื่องจากขนาดกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกัน จึงคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากร โดยใช้สูตรคำนวณตามสัดส่วน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542) โดยใช้แต่ละวัดเป็นวิธีการสุ่ม ดังนี้

$$\text{สูตร } n_1 = \frac{N_1 n}{N}$$

โดย n_1 = จำนวนตัวอย่างที่จะสุ่มจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มทั้งหมด
 N_1 = จำนวนตัวอย่างทั้งหมด
 n = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มชั้น
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด

ตัวอย่าง แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 1 วัดวิมุตยาราม แทนสูตร โดย

จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มชั้น = จำนวนตัวอย่างทั้งหมด \times จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มชั้น

$$n_1 = \frac{258 \times 54}{400}$$

$$n_1 = 35$$

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากร อยู่ในวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงกลุ่มเป้าหมายและตัวอย่างในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร

แขวง/วัด ในเขตบางพลัด	จำนวนพระภิกษุ สามเณร เป้าหมาย	จำนวนพระภิกษุ สามเณรกลุ่มตัวอย่าง	
แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 2	วัดวิมุตยาราม	54	35
	วัดเพลง	26	17
แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 1	วัดภคินีนาถฯ	34	22
	วัดสิงห์	21	14
แขวงบางยี่ขัน	วัดคฤหบดี	71	46
	วัดดาวดึงษาราม	97	62

ตารางที่ 2 แสดงกลุ่มเป้าหมายและตัวอย่างในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร (ต่อ)

แขวง/วัด ในเขตบางพลัด		จำนวนพระภิกษุ สามเณร เป้าหมาย	จำนวนพระภิกษุ สามเณรกลุ่มตัวอย่าง
แขวงบางบำหรุ	วัดอมรคีรี	61	39
	วัดน้อยนางหงส์	36	23
รวม 4 แขวง	รวม 8 วัด	400	258

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามเพื่อถามพระภิกษุสามเณร ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลหลักในเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้คำถามมาจากการทบทวนวรรณกรรมจากนักวิชาการ โดยนำคำถามเหล่านั้นมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม จำแนกได้ 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของพระสงฆ์ทุกระดับที่อยู่จำพรรษาในวัดในสังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร อันประกอบด้วย สถานภาพอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาโลก วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ตำแหน่ง สถานภาพวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (check-list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 ในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีจำนวน 35 ข้อ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ตามแนวความคิดของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งแบ่งมาตราของการตีความหมายออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2535 น.69-71) ซึ่งเป็นคำถามที่ครอบคลุมกรอบแนวคิดทั้ง 7 ด้าน ได้แก่

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ จำนวน 5 ข้อ
2. ความพร้อมเพรียง จำนวน 5 ข้อ
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) จำนวน 5 ข้อ
4. ให้ความเคารพตามอาวุโส จำนวน 5 ข้อ
5. ไม่ลุอำนาจตัณหา จำนวน 5 ข้อ
6. ยินดีในเสนาสนะ จำนวน 5 ข้อ
7. ตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มาที่มาแล้วขอให้
อยู่เป็นสุข จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวภารกิจการบริหารวัด 6 ด้านในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีจำนวน 30 ข้อ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งแบ่งมาตราของการตีความหมายออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (บุญชมศรีสะอาด, 2535 น.69-71) ซึ่งเป็นคำถามที่ครอบคลุมกรอบแนวคิดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการปกครอง	จำนวน 5 ข้อ
2. ด้านการเผยแผ่	จำนวน 5 ข้อ
3. ด้านการศาสนศึกษา	จำนวน 5 ข้อ
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	จำนวน 5 ข้อ
5. ด้านการสาธารณูปการ	จำนวน 5 ข้อ
6. ด้านสาธารณสงเคราะห์	จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามแบบปลายเปิด เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยนั้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการศึกษาและวิเคราะห์ แนวคิดและทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
2. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) เพื่อสร้างแบบสอบถาม โดยกำหนดขอบเขตของคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปปริทานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย
3. สร้างเครื่องมือเป็นแบบในการวิจัย โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
4. เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความตรงในเนื้อหา ความสมบูรณ์ด้านโครงสร้างรูปแบบของแบบสอบถามด้านเนื้อหาแนวคิด สำนวน ภาษา และอื่นๆ ที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of congruence หรือ IOC)
5. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น สำหรับการวิจัยไปทดสอบความเที่ยงตรง (validity) และ ความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (validity) เป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แนวคิด คำนวน ภาษา และการใช้ข้อความที่เป็นการวัดความสัมพันธ์ของหลักกติกุขุบริหารนิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอ อาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัย ได้ร่วมตรวจสอบ จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา ความเหมาะสมและความสอดคล้องของข้อความ โดยหาค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (index of congruence) พบว่า มีดัชนีความสอดคล้องรายข้อ เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

2. การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) ผู้วิจัยจะหาความเชื่อมั่นโดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของคณะอาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัยมาจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะทำการศึกษา จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบัก (Cronbach alpha coefficient, อ้างถึงในอังคณา สายยศ, 2544, น. 6) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

1. ผู้วิจัยเสนอขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 วัด จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 258 คน

2. ผู้วิจัยนำหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาไปประสานงานกับเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล หลังจากนั้นประสานงานกับพระภิกษุสามเณรที่ประจำอยู่ในวัดนั้น ๆ เพื่อนัดเวลาที่จะไปเก็บข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามให้พระภิกษุสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยลงไปจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดด้วยตนเองทุกวัด

3. ผู้วิจัยทำการสุ่มวัดในแต่ละแขวง (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550, น.149) แล้วสุ่มอย่างง่าย ให้ได้กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เห็นว่าทุกหน่วยมีโอกาสได้รับการคัดเลือกเท่า ๆ กัน และมีความเป็นตัวแทนของประชากร การเก็บข้อมูลจะเก็บจากพระภิกษุสามเณรจากวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 258 ชุด

ระยะเวลาการเก็บข้อมูล

ใช้เวลาเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนตุลาคม ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 รวม 3 เดือน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของแบบสอบถาม การตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ผู้วิจัยใช้เพื่ออธิบายคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถามที่ศึกษา เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติของตัวแปรทุกตัวตามลักษณะข้อมูลหรือระดับการวัดของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) อันประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ตำแหน่ง สถานภาพของวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ของหลักกฏอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของบุญชม ศรีสะอาด (2545, น. 102-103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง	มีระดับการนำมาใช้มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง	มีระดับการนำมาใช้มาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง	มีระดับการนำมาใช้ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง	มีระดับการนำมาใช้น้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง	มีระดับการนำมาใช้น้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของบุญชม ศรีสะอาด (2545, น. 102-103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง	มีระดับความสำเร็จมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง	มีระดับความสำเร็จมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง	มีระดับความสำเร็จปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง	มีระดับความสำเร็จน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง	มีระดับความสำเร็จน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ ด้วยการแปลงสภาพแนวความคิดเห็นหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และเพื่อทำการคำนวณหาค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัย เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วสรุปผลการศึกษาวิจัยนำเสนอในรูปแบบลักษณะของการใช้ตารางประกอบดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาคุณภาพเครื่องมือใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbachh 1970, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น.96)

2. สถิติเชิงพรรณนา (descriptive) ได้แก่

2.1 ค่าความถี่ (frequency)

2.2 ค่าร้อยละ (percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (mean)

2.4 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อใช้อธิบายหลักทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและอธิบายหลักทั่วไปของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม

4. กำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุสามเณรในวัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทำการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล มีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

เพื่อความสะดวกในการนำเสนอและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล อีกทั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ และอักษรย่อในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย (mean)
S.D	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยพหุ แบบไม่ปรับค่ามาตรฐาน

ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาแผนกนักธรรม วุฒิการศึกษาแผนกเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด ประเภทของวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับการนำหลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้แก่ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ความพร้อมเพรียงไม่บัญญัติสิ่งที่มีบัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ให้ความเคารพตามอาวุโส ไม่ลุอำนาจตัณหา ยินดีในเสนาสนะ และ เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้ มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความสำเร็จภารกิจการบริหารวัด 6 ด้าน ของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนก สถานภาพ มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิกศษานักธรรม วุฒิกศษาศาสนาปริยัติธรรม ตำแหน่ง สถานภาพของวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละและนำเสนอข้อมูลในตารางประกอบการบรรยาย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
สถานภาพ		
พระภิกษุ	175	67.8
สามเณร	83	32.2
รวม	258	100.0
อายุ		
16-20	78	30.2
21-25	53	20.5
26-30	32	12.4
31-35	14	5.4
36-40	29	11.2
40 ปี ขึ้นไป	52	20.2
รวม	258	100.0
พรรษา		
ไม่มีพรรษา	84	32.6
1-5 พรรษา	76	29.5
6-10 พรรษา	35	13.6
11-15 พรรษา	12	4.7
16-20 พรรษา	22	8.5
21 พรรษา ขึ้นไป	29	11.2
รวม	258	100.0

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาสามัญ		
ประถมศึกษา	51	19.8
มัธยมศึกษา	103	39.9
อนุปริญญา	28	10.9
ปริญญาตรี	46	17.8
ปริญญาโทขึ้นไป	18	7.0
อื่น ๆ	12	4.7
รวม	258	100.0
วุฒิการศึกษานักธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	49	19.0
นักธรรมชั้นโท	42	16.3
นักธรรมชั้นเอก	122	47.3
ไม่มีวุฒิการศึกษา	45	17.4
รวม	258	100.0
วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม		
ป.ธ. 2-3	61	23.6
ป.ธ. 4-6	57	22.1
ป.ธ. 7-9	15	5.8
ไม่มีวุฒิการศึกษาบาลี	125	48.4
รวม	258	100.0
ตำแหน่ง		
เจ้าอาวาส	3	1.2
รองเจ้าอาวาส	5	1.9
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	5	1.9
พระลูกวัด/สามเณร	245	95.0
รวม	258	100.0

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
สถานภาพวัด		
วัดพระอารามหลวง	113	43.8
วัดราษฎร์	145	56.2
รวม	258	100.0
จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด		
1-9 รูป	6	2.3
10-19	11	4.3
20 รูป ขึ้นไป	241	93.4
รวม	258	100.0

จากตารางที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการศึกษา มีดังนี้ สถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เป็นพระภิกษุมากที่สุดจำนวน 175 รูป คิดเป็นร้อยละ 67.8 รองลงมา คือ สามเณร จำนวน 83 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.9

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ในช่วง 16-20 ปีมากที่สุด จำนวน 78 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.2 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 21-25 ปี จำนวน 53 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.5 และช่วงอายุ 31-35 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.4

พรญา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีพรญามากที่สุด จำนวน 84 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.6 รองลงมา คือ 1-5 พรญา จำนวน 76 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.5 และช่วงที่มีพรญา 11-15 พรญา มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.7

วุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากจบมัธยมศึกษา จำนวน 103 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.9 รองลงมา คือ จบประถมศึกษา จำนวน 51 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.8 และจบการศึกษาอื่น ๆ ที่ไม่จัดเข้าในระบบมีน้อยที่สุดจำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.7

วุฒิศึกษานักธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เรียนจบนักธรรมชั้นเอกมีมากที่สุด จำนวน 122 รูป คิดเป็นร้อยละ 47.3 รองลงมา คือ ที่เรียนจบนักธรรมตรี จำนวน 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.0 และที่เรียนจบนักธรรมโทมีน้อยที่สุดจำนวน 42 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.3

วุฒิการศึกษาแผนกปริยัตถกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีวุฒิการศึกษาปริยัตถกรรมมีมากที่สุด จำนวน 125 รูป คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมาคือ เรียนจบปริยัตถกรรม 2-3 จำนวน 61 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.6 และที่เรียนจบปริยัตถกรรม 7-9 มีน้อยที่สุดจำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.8

ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นพระลูกวัดมากที่สุด จำนวน 245 รูป คนคิดเป็นร้อยละ 95.0 รองลงมาคือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และรองเจ้าอาวาส จำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.9 และน้อยที่สุดคือ เจ้าอาวาส จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.2

สถานภาพวัด พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุสามเณรวัดราษฎร์มากที่สุด จำนวน 145 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.2 และรองลงมาเป็นพระภิกษุสามเณรวัดหลวงจำนวน 113 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.8

จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากอยู่ในวัดที่มีพระภิกษุสามเณร 20 รูปขึ้นไปมากที่สุด มีจำนวน 241 รูป คิดเป็นร้อยละ 93.4 รองลงมา อยู่ในวัดที่มีพระภิกษุสามเณร 10-19 รูป มีจำนวน 11 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.3 และที่อยู่ในวัดที่มีพระภิกษุสามเณร 1-9 รูป มีน้อยที่สุด มีจำนวน 6 รูป คิดเป็นร้อยละ 2.3

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับการนำหลักกิกขุอปรี

หानิชธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของการนำหลักกิกขุอปรีหานิชธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ความพร้อมเพรียง ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ให้ความเคารพตามอาวุโส ไม่ล่ออำนาจตัดหน้า ยินดีในเสนาสนะ เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยัง ไม่มาสู่อาวาสขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข โดยภาพรวม สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

การนำหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัด			
ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์	3.57	1.110	มาก
2. ความพร้อมเพรียง	3.47	1.099	ปานกลาง
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีบัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม)	3.62	1.016	มาก
4. ให้ความเคารพตามอาวุโส	3.63	1.077	มาก
5. ไม่ลู่อ่านาจัตถมหา	3.62	1.061	มาก
6. ยินดีในเสนาสนะ	3.67	.938	มาก
7. ตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่ อวาสาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข	3.47	1.045	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.58	1.053	มาก

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดวัดในปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 กับการบริหารวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวม มีความคิดเห็นต่อหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านยินดีในเสนาสนะ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับไม่ลู่อ่านาจัตถมหา มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และด้านความพร้อมเพรียงกับด้านเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อวาสาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47

2.1 ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ผลการวิเคราะห์ระดับการนำหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขต บางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงตารางได้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุขอบริหารนิย
 ธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหมั่นประชุมกัน
 เนื่องนิตย

หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. วัดมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ	3.69	1.139	มาก
2. พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความสำคัญกับการประชุม	3.42	1.045	ปานกลาง
3. วัดเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรแสดงความคิดเห็นเพื่อ การวางแผนและ แก้ไขปัญหาของวัด	3.44	1.143	ปานกลาง
4. การประชุมทำให้พระภิกษุและสามเณรภายในวัดมีความ สามัคคีกัน เป็นอย่างดี	3.66	1.087	มาก
5. การประชุมพระภิกษุและสามเณรอย่างสม่ำเสมอทำให้การ บริหารวัด เป็นไปด้วยดี	3.64	1.114	มาก
รวมเฉลี่ย	3.57	1.110	มาก

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดวัดใน
 การปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกติกุขอบริหารนิยธรรม 7 กับ
 การบริหารวัด ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้
 อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านวัดมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการ
 นำมาใช้อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 รองลงมาคือการประชุมทำให้พระภิกษุและสามเณร
 ภายในวัดมีความสามัคคีกัน เป็นอย่างดี มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 และด้าน
 พระภิกษุสามเณรภายในวัด ให้ความสำคัญกับการประชุม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้
 อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42

2.2 ด้านความพร้อมเพียง ผลการวิเคราะห์ระดับการนำหลักกติกุขอบริหารนิยธรรม 7 มา
 ใช้กับการบริหารวัดในเขต บางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงตารางได้ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของการนำหลักภิกขุอธิปไตยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านความพร้อมเพียง

ความพร้อมเพียง	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าประชุมพร้อมเพรียงกัน	3.48	1.045	ปานกลาง
2. การเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในวัดต้องผ่านที่ประชุมเสมอ	3.50	1.070	มาก
3. การใช้เวลาประชุมมีความเหมาะสม	3.47	1.092	ปานกลาง
4. พระภิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมจะอุทิศเวลาเพื่อกิจกรรม	3.50	1.113	มาก
5. พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าร่วมประชุมครบกำหนดเวลา	3.42	1.178	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.47	1.099	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักภิกขุอธิปไตยธรรม 7 กับการบริหารวัด ด้านความพร้อมเพียง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในวัดต้องผ่านที่ประชุมเสมอ และพระภิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมจะอุทิศเวลาเพื่อกิจกรรมของวัด เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 รองลงมา คือพระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าประชุมพร้อมเพรียงกัน มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และพระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าร่วมประชุมครบกำหนดเวลา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42

2.3 ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) การวิเคราะห์ระดับการนำหลักภิกขุอธิปไตยธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขต บางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงตารางได้ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอปรหานิชรรณ 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านไม้บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันดับต่อหลักการเดิม)

ไม้บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันดับต่อหลักการเดิม)	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. วัดได้ออกกฏระเบียบที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย	3.91	.960	มาก
2. พระภิกษุสามเณรภายในวัดยึดถือปฏิบัติตามกฏระเบียบของวัด อย่างเคร่งครัด	3.49	.922	ปานกลาง
3. วัดมีการลงโทษพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติผิดพระวินัยตามกระบวนการพระวินัย	3.49	1.033	ปานกลาง
4. วัดมีการยกย่องผู้ที่ปฏิบัติตามกฏระเบียบของวัด	3.47	1.022	ปานกลาง
5. การปฏิบัติตามพระวินัยและกฏระเบียบของวัดทำให้มีความสงบเรียบร้อย	3.78	1.062	มาก
รวมเฉลี่ย	3.62	1.016	มาก

จากตารางที่ 7 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกติกุอปรหานิชรรณ 7 กับการบริหารวัด ด้านไม้บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันดับต่อหลักการเดิม) เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่ามีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดได้ออกกฏระเบียบที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 รองลงมาคือการปฏิบัติตามพระวินัยและกฏระเบียบของวัดทำให้มีความสงบเรียบร้อย มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 และวัดมีการยกย่องผู้ที่ปฏิบัติตามกฏระเบียบของวัด มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47

2.4 ด้านให้ความเคารพตามอาวุโส การวิเคราะห์ระดับการนำหลักกติกุอปรหานิชรรณ 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขต บางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงตารางได้ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกฏการบริหารนิชธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านให้ความเคารพตามอาวุโส

ให้ความเคารพตามอาวุโส	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความเคารพต่อพระเถระตามลำดับอาวุโส	3.72	1.076	มาก
2. พระภิกษุสามเณรภายในวัดดำเนินการตามคำสั่งพระผู้อาวุโสเสมอ	3.58	1.071	มาก
3. พระผู้อาวุโสภายในวัดมีความรู้และประสบการณ์ เป็นอย่างดี	3.60	1.080	มาก
4. พระผู้อาวุโสจะช่วยให้คำปรึกษาได้	3.58	1.100	มาก
5. การให้ความเคารพตามอาวุโสของพระภิกษุสามเณรภายในวัด มีผลทำให้การบริหารวัด เป็นไปด้วยความเรียบร้อย	3.70	1.059	มาก
รวมเฉลี่ย	3.63	1.077	มาก

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกฏการบริหารนิชธรรม 7 กับการบริหารวัด ด้านการให้ความเคารพผู้อาวุโส เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความเคารพต่อพระเถระตามลำดับอาวุโส มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 รองลงมาคือการให้ความเคารพตามอาวุโสของพระภิกษุสามเณรภายในวัด มีผลทำให้การบริหารวัด เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือพระภิกษุสามเณรภายในวัดดำเนินการตามคำสั่งพระผู้อาวุโสเสมอและพระผู้อาวุโสจะช่วยให้คำปรึกษาได้ มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58

2.5 ไม่ลู่อำนาจค้นหา การวิเคราะห์ระดับการนำหลักกฏการบริหารนิชธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขต บางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงตารางได้ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกฏอุปัชฌาย์ธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านไม่ลู่อำนาจัดมหา

ไม่ลู่อำนาจัดมหา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. การบริหารวัดของท่านเป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามแห่ง พระศาสนา	3.73	1.037	มาก
2. วัดมีการจัดวางหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสามเณรตาม ความรู้และความสามารถอย่างเหมาะสม	3.51	1.096	มาก
3. พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย อย่างเต็มความสามารถ	3.36	1.176	ปานกลาง
4. พระภิกษุสามเณรภายในวัด ช่วยเหลือซึ่งและกันในการ ปฏิบัติหน้าที่	3.84	1.012	มาก
5. การบริหารงานของวัดเป็นไปตามพระธรรมวินัยและ กฎระเบียบมหาเถรสมาคม	3.69	.906	มาก
รวมเฉลี่ย	3.62	1.061	มาก

จากตารางที่ 9 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกฏอุปัชฌาย์ธรรม 7 กับการบริหารวัด ด้านการไม่ลู่อำนาจัดมหา เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดช่วยเหลือซึ่งและกันในการปฏิบัติหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 รองลงมาคือการบริหารวัดของท่านเป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามแห่งพระศาสนา มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และพระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36

2.6 ด้านยินดีในเสนาสนะ การวิเคราะห์ระดับการนำหลักกฏอุปัชฌาย์ธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขต บางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงตารางได้ ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกติกุอบริหารนีย
ธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านยินดีในเสนาสนะ

ยินดีในเสนาสนะ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. วัดมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ เป็นสถานที่ที่ ที่รื่นรมย์	3.76	.924.	มาก
2. วัดมีการสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม	3.73	.927	มาก
3. วัดมีการจัดเสนาสะให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่าง เหมาะสม	3.69	.923	มาก
4. จำนวนเสนาสนะภายในวัดเพียงพอต่อพระภิกษุสามเณร ภายในวัด	3.58	.893	มาก
5. เสนาสนะมีพื้นที่กว้างขวางต่อการจำพรรษาของพระภิกษุ สามเณรภายในวัด	3.63	1.017	มาก
รวมเฉลี่ย	3.67	.938	มาก

จากตารางที่ 10 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการ
ปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกติกุอบริหารนียธรรม 7 กับการ
บริหารวัด ด้านยินดีในเสนาสนะ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ เป็นสถานที่ที่
รื่นรมย์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 รองลงมาคือวัดมีการ
สร้างบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และ
จำนวนเสนาสนะภายในวัดเพียงพอต่อพระภิกษุสามเณรภายในวัด มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้
อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58

2.7 ด้านเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้
เป็นสุข การวิเคราะห์ระดับการนำหลักกติกุอบริหารนียธรรม 7 มาใช้กับการบริหารวัดในเขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงตารางได้ ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการนำหลักกิกขุอธิธานิชธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านเพื่อนกิกขุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้อมา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

เพื่อนกิกขุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้อมา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.วัดมีนโยบายการวางแผนสำหรับพระกิกขุสามเณรผู้จรมมา อย่างเหมาะสม	3.54	.930.	มาก
2.วัดมีการจัดเสนาสนะสำหรับพระกิกขุสามเณรผู้จรมมาอย่าง เหมาะสม	3.43	.973	ปานกลาง
3.วัดมีการตรวจสอบประวัติพระกิกขุสามเณรผู้จรมมาก่อนที่จะ ให้พัก อย่างละเอียด	3.49	1.092	ปานกลาง
4.วัดมีการต้อนรับกิกขุสามเณรผู้จรมมาด้วยความยินดี	3.49	1.041	ปานกลาง
5.พระกิกขุสามเณรภายในวัดมีส่วนร่วมในการต้อนรับ พระกิกขุสามเณรผู้จรมมา	3.41	1.177	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.47	1.045	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระกิกขุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกิกขุอธิธานิชธรรม 7 กับการบริหารวัด เพื่อนกิกขุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้อมา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดมีนโยบายการวางแผนสำหรับพระกิกขุสามเณรผู้จรมมาอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 รองลงมาคือ วัดมีการตรวจสอบประวัติพระกิกขุสามเณรผู้จรมมาก่อนที่จะให้พักอย่างละเอียดและวัดมีการต้อนรับกิกขุสามเณรผู้จรมมาด้วยความยินดี มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 และพระกิกขุสามเณรภายในวัดมีส่วนร่วมในการต้อนรับพระกิกขุสามเณรผู้จรมมา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความสำเร็จการกิจการ บริหารวัด 6 ด้าน ของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์การกิจการบริหารวัด 6 ด้าน ของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมทุกด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษา สงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวม และรายด้าน สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการกิจการบริหารวัด 6 ด้าน ของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมทุกด้าน

การกิจการบริหารวัด	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านการปกครอง	3.73	.969	มาก
2. ด้านการเผยแผ่	3.57	1.061	มาก
3. ด้านการศาสนศึกษา	3.50	1.289	มาก
4. ด้านศึกษาสงเคราะห์	3.30	1.255	ปานกลาง
5. ด้านสาธารณูปการ	3.64	1.128	มาก
6. ด้านสาธารณสงเคราะห์	3.67	1.078	มาก
รวมเฉลี่ย	3.57	1.144	มาก

จากตารางที่ 12 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อการกิจการบริหารวัด 6 ด้าน เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 รองลงมาคือด้านสาธารณสงเคราะห์ ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 และด้านศึกษาสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30

3.1 ด้านการปกครอง การวิเคราะห์การกิจด้านการบริหารวัด 6 ด้านของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดในเขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครอง

ด้านการปกครอง	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. มีการจัดโครงสร้างการปกครองวัดอย่างมีระบบ	3.94	.959	มาก
2. มีการจัดทำแผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ	3.70	.887	มาก
3. มีการตั้งคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรม	3.67	1.054	มาก
4. มีการกำกับพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตาม พระวินัย กฎระเบียบของวัด	3.67	.951	มาก
5. การปกครองของวัดเป็นไปตามกฎระเบียบมหาเถรสมาคม	3.71	.968	มาก
รวมเฉลี่ย	3.73	.969	มาก

จากตารางที่ 13 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อภารกิจการบริหารวัดด้านการปกครอง เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านวัดมีการจัดโครงสร้างการปกครองวัดอย่างมีระบบ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 รองลงมาคือด้านวัดการปกครองของวัดเป็นไปตามกฎ ระเบียบมหาเถร สมาคม ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือมีการตั้งคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรมและ มีการกำกับพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตามพระวินัย กฎระเบียบของวัด ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67

3.2 ด้านการเผยแผ่ การวิเคราะห์ภารกิจด้านการบริหารวัดของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดในเขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่

ด้านการเผยแผ่	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. มีการจัดตั้งหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในวัด	3.60	1.044	มาก
2. มีการจัดพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาตามหน่วย งานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน	3.52	1.059	มาก
3. มีการเผยแผ่ธรรมะตามสื่อ ๆ ต่าง	3.46	1.088	ปานกลาง
4. มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	3.75	1.060	มาก
5. มีการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	3.57	1.043	มาก
รวมเฉลี่ย	3.57	1.061	มาก

จากตารางที่ 14 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อภารกิจการบริหารวัดด้านการเผยแผ่ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 รองลงมาคือด้านวัดมีการจัดตั้งหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือวัดมีการเผยแผ่ธรรมะตามสื่อ ๆ ต่าง มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

3.3 ด้านการศึกษา การวิเคราะห์ภารกิจด้านการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดในเขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษา

ด้านการศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	3.67	1.240	มาก
2. มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	3.43	1.298	ปานกลาง
3. มีการจัดให้มีห้องสมุดภายในวัด	3.36	1.317	ปานกลาง
4. มีการตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด	3.43	1.316	ปานกลาง
5. มีการสนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด	3.64	1.256	มาก
รวมเฉลี่ย	3.50	1.289	มาก

จากตารางที่ 15 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อภารกิจการบริหารวัดด้านการศึกษา เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 รองลงมาคือด้านมีการสนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและมีการตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43

3.4 ด้านศึกษาสงเคราะห์ การวิเคราะห์ภารกิจด้านการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดในเขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านศึกษาสงเคราะห์

ด้านศึกษาสงเคราะห์	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	3.19	1.286	ปานกลาง
2. มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด	3.26	1.320	ปานกลาง
3. มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษา	3.38	1.201	ปานกลาง
4. มีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนตามโอกาส	3.32	1.251	ปานกลาง
5. มีการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานที่การศึกษา	3.38	1.217	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.30	1.255	ปานกลาง

จากตารางที่ 16 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อภารกิจการบริหารวัดด้านศึกษาสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านมีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาและมีการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานที่การศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 รองลงมาคือด้านวัดมีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนตามโอกาส มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือมีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19

3.5 ด้านสาธารณูปการ การวิเคราะห์ภารกิจด้านการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดในเขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านสาธารณูปการ

ด้านสาธารณูปการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. มีการจัดทำแผนผังสภาพวัดในปัจจุบันอย่างชัดเจน	3.57	1.149	มาก
2. มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมภายในวัด	3.57	1.182	มาก
3. มีการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม	3.78	1.066	มาก
4. จัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่ที่จำเป็น	3.64	1.080	มาก
5. มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้ร่มรื่น	3.64	1.156	มาก
รวมเฉลี่ย	3.64	1.128	มาก

จากตารางที่ 17 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อภารกิจการบริหารด้านสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก 3.64

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 รองลงมาคือจัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่ที่จำเป็นและมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้รื่นรมย์ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือมีการจัดทำแผนผังสภาพวัดในปัจจุบันอย่างชัดเจน และมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมภายในวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64

3.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์ การวิเคราะห์ภารกิจด้านการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของภารกิจการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านสาธารณสงเคราะห์

ด้านสาธารณสงเคราะห์	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้สถานที่วัด บำเพ็ญกุศล	3.84	.954.	มาก
2.อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้สถานที่วัดใน กิจกรรมส่วนรวม	3.81	.959	มาก
3.มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน	3.59	1.106	มาก
4.ให้การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์	3.57	1.075	มาก
5.มีการจัดการช่วยเหลือประชาชนเมื่อประสบภัยธรรมชาติ	3.58	1.246	มาก
รวมเฉลี่ย	3.67	1.078	มาก

จากตารางที่ 18 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อภารกิจการบริหารด้านสาธารณสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดมีการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้สถานที่วัดบำเพ็ญกุศลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 รองลงมาคืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้สถานที่วัดในกิจกรรมส่วนรวม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือด้านให้การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานด้านการหมั่นประชุมกันเองนิตย์ ด้านความพร้อมเพรียง ด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ด้านการให้ความเคารพตามอาวุโส ด้านการไม่ลู่อำนาจ ตัดหา ด้านการยินดีในเสนาสนะ ด้านเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข มีความสัมพันธ์การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

การทดสอบสมมติฐาน ด้านการหมั่นประชุมกันเองนิตย์ ด้านความพร้อมเพรียง ด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ด้านการให้ความเคารพตามอาวุโส ด้านการไม่ลู่อำนาจตัดหา ด้านการยินดีในเสนาสนะ ด้านเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

สามารถเขียนเป็นสมการเส้นตรง ได้ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + b_6X_6 + b_7X_7 + e \dots (1)$$

Y = การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

X₁ = หมั่นประชุมกันเองนิตย์

X₂ = ความพร้อมเพรียง

X₃ = การไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม)

X₄ = ให้ความเคารพตามอาวุโส

X₅ = การไม่ลู่อำนาจตัดหา

X₆ = ยินดีในเสนาสนะ

X₇ = ตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยัง ไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

e = ค่าความคลาดเคลื่อน

และการทดสอบสมมติฐานได้ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (multiple regression) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามของหลักภิกษุอุปการิต 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับ
ตัวแปรตาม (การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร)

ตัวแปร	การบริหารวัด	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇
การบริหารวัด	1.000							
X ₁	.644	1.000						
X ₂	.585	.768	1.000					
X ₃	.708	.655	.665	1.000				
X ₄	.597	.597	.626	.722	1.000			
X ₅	.749	.601	.601	.719	.705	1.000		
X ₆	.617	.392	.494	.563	.614	.623	1.000	
X ₇	.735	.537	.584	.617	.571	.648	.660	1.000

ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระก่อนนำไปหาความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยวิธีการสร้างสมการถดถอยพหุ เนื่องจากการใช้สถิติถดถอยพหุ มีเทคนิคกำกับวิธีที่ต้องไม่มีความสัมพันธ์กันสูงระหว่างตัวแปรอิสระ คือ ต้องไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดคู่หนึ่งสูงกว่า 0.75 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548, น.150) ซึ่งจากการตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระโดยการสร้าง correlation matrix และผู้วิจัยพบว่า ตัวแปรอิสระบางคู่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงกว่า 0.75 คือคู่ของหลักหมั้นประชุมกันเนื่องนิศัยกับหลักความพร้อมเพียง มีค่าเท่ากับ .768 ดังนั้น จึงต้องแก้ปัญหาความสัมพันธ์กันสูง ระหว่างตัวแปรอิสระ (multicollinearity) ด้วยการหาค่าที่เหลือ (residual) จึงจะทำให้ตัวแปรอิสระมีค่าสัมพันธ์กันอยู่ในเกณฑ์กำกับเทคนิควิธีและสามารถนำตัวแปรอิสระทุกตัวมาวิเคราะห์ในสมการ ถดถอยพหุ (multiple regression) ต่อไปได้

ตารางที่ 20 ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร) หลังจากแก้ไขความสัมพันธ์กันของตัวแปรอิสระสูงเกิน 0.75 แล้ว

ตัวแปร	การบริหารวัด	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇
การบริหารวัด	1.000							
X ₁	.305	1.000						
X ₂	.585	.000	1.000					
X ₃	.708	.226	.665	1.000				
X ₄	.597	.182	.626	.722	1.000			
X ₅	.749	.217	.601	.719	.705	1.000		
X ₆	.617	.020	.494	.563	.614	.623	1.000	
X ₇	.735	.139	.584	.617	.571	.648	.660	1.000
Min		1	1	1	1	1	1.4	1
Max		5	5	5	5	5	5	5
Mean		3.57	3.47	3.62	3.63	3.62	3.67	3.47
Standard Deviation		.86	.84	.74	.82	.74	.68	.77

ตารางที่ 21 การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุของความสัมพันธ์ของหลักกิจกรรมบริหารนิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (b)	t	Sig t
ตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มา สู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข (X ₇)	2.059	8.106	.000
การไม่ล่ออำนาจค้นหา (X ₅)	1.849	6.120	.000
ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อ หลักการเดิม (X ₃))	1.217	4.165	.000
หมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ (X ₁)	1.027	3.846	.000
ค่าคงที่ (Constant)	15.856	3.907	.000

R = .843, R² = .710, SEE = 11.547, F = 14.794, Significant of F .000

สามารถเขียนเป็นสมการเชิงเส้นได้ ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1x_7 + b_2x_5 + b_3x_3 + b_4x_1 \dots \dots \dots (2)$$

หรือ ความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

$$= 15.856 + 2.059 \text{ เพื่อนภิกษุสามเณรฯ} + 1.849 \text{ การไม่ลู่อำนาจค้นหา}$$

$$(3.907) \quad (8.106) \quad (6.120)$$

$$+ 1.217 \text{ การไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ฯ} + 1.027 \text{ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์}$$

$$(4.165) \quad (3.846)$$

$$R = .843, R^2 = .710, SEE = 11.547, F = 14.794, \text{Significant of } F .000$$

ผลจากการวิเคราะห์ในตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว พบว่า ตัวแปรอิสระ 4 ตัวมีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตามเรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อย คือ ตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้ม่า ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข การไม่ลู่อำนาจค้นหา การไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ตัวแปรทั้ง 4 ตัว สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้ถึง ร้อยละ 71.0 แสดงว่ายังมีปัจจัยด้านอื่นที่ไม่ได้นำมาพิจารณาอีกกร้อยละ 29.0 ที่มีผลต่อการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และสมการที่ได้จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (stepwise) ที่นัยสำคัญทางสถิติ มีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการ (standard error of the estimate) เกี่ยวกับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เท่ากับ 11.547

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

วิเคราะห์การตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

1. พระสงฆ์ในวัดเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร บางรูปไม่เห็นความสำคัญในการประชุม เพราะมีความคิดเห็นว่า การประชุมไม่มีผลใด ๆ บางครั้งก็กลับก่อนเวลา จำนวนผู้ตอบคำถาม 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 45

2. การประชุมกันของพระในวัดในเขตบางพลัด พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีภาระหน้าที่หลายด้าน บางรูปไม่เห็นความสำคัญในการประชุมภายในวัด วัดของตนเองมีการบริหารที่ดีอยู่แล้ว จำนวนผู้ตอบ 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 27

3. พระสงฆ์ในเขตบางพลัด ส่วนมากให้ความสำคัญตามอาวุโส ตามลำดับพรรษา แต่จะให้ความสำคัญกับคำสอนน้อย เพราะบางครั้ง ผู้ที่มีพรรษาน้อย แต่มีความรู้ ก็จะเขี่ยยาก และเป็นเรื่องน่าเบื่อ พระผู้ใหญ่บางรูปไม่มีภาวะผู้นำ และวางตนไม่เหมาะสม จึงเป็นเหตุให้ผู้ผู้น้อยไม่เคารพ จำนวนผู้ตอบ 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 18

4. เรื่องการรับพระอาคันตุกะ สำหรับในเมืองนั้น จะมีกฎระเบียบที่ค่อนข้างมาก เพราะปัจจุบันมีพระที่ไม่ประพฤติตามพระวินัย และมีพระปลอมมากขึ้น จึงวางใจได้ยาก และมักอาศัยวัดเป็นที่พักเพื่อหาเลี้ยงชีพ อีกประการบางวัดไม่ได้มีเสนาสนะสำหรับพระอาคันตุกะที่มีขอพักเป็นครั้งคราว เหมือน ไมอินดีในการต้อนรับ จำนวนตอบ 1 รูป คิดเป็นร้อยละ 9

สรุปว่า การใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 ในการบริหารวัดนั้น พระสงฆ์ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ส่วนมากมีความเห็นด้วย เพราะเป็นหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในการบริหารจัดการหมู่คณะให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและเกิดความสามัคคีกัน วัดที่ไม่ใช้ก็จะเกิดปัญหา ทั้งเรื่องของการเป็นอยู่ของพระสงฆ์ที่เป็นพระลูกวัด ทั้งเรื่องปัจจัย 4 โดยที่ผู้บริหารวัดไม่เอาใจใส่ และเรื่องสำคัญคือเรื่องผลประโยชน์ของวัดมีปัญหาเกือบทุกวัด มีการแทรกแซงของญาติโยมเข้ามาบริหารวัด จึงทำให้เกิดความวุ่นวาย เพราะเรื่องผลประโยชน์ของวัด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของหลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้สำรวจความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรทั้งหมดในวัดเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 22 วัด สังกัดมหานิกาย จำนวน 724 รูป (สำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด, 2555) เพื่อหาความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยใช้หลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 คือ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ความพร้อมเพรียง ไม่บัญญัติสิ่งที่มีบัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ให้ความเคารพตามอาวุโส ไม่ลุอำนาจตัณหา ยินดีในเสนาสนะ และ เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข หาความสัมพันธ์กับการบริหารวัด 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ จำนวน 724 รูป กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 258 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามปลายปิด เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย ตลอดจนข้อเสนอแนะ ตามลำดับ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน 175 รูป รองลงมาคือ สามเณรจำนวน 83 รูป ส่วนมากมีอายุระหว่าง 16 - 20 ปี จำนวน 78 รูป ส่วนมากไม่มีพรรษา จำนวน 84 รูป มีวุฒิการศึกษาสามัญอยู่ที่ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 103 รูป มีวุฒิการศึกษานักธรรมอยู่ที่ระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน 122 รูป ไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม 125 รูป ตำแหน่งพระลูกวัด หรือสามเณร จำนวน 245 รูป สถานภาพวัดเป็นวัดราษฎร์ จำนวน 145 รูป และจำนวนพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่จำพรรษาในวัดมี 20 รูป ขึ้นไป จำนวน 241

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรในวัดเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกติกุอำนวยการบริหารนิยธรรม 7 กักับการบริหารวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อหลักกติกุอำนวยการบริหารนิยธรรม 7 มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านยินดีในเสนาสนะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับไม่ลู่อานาจัดฉหา มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ด้านความพร้อมเพรียงและด้านตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้งมา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก สามารถสรุปหลักกติกุอำนวยการบริหารนิยธรรม 7 ประการ เป็นรายด้าน ได้ดังนี้

2.1 ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านวัดมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการประชุมทำให้พระภิกษุและสามเณรภายในวัดมีความสามัคคีกัน เป็นอย่างดี มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก และด้านพระภิกษุสามเณรภายในวัด ให้ความสำคัญกับการประชุม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านความพร้อมเพรียง ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกติกุอำนวยการบริหารนิยธรรม 7 กักับการบริหารวัด เมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในวัดต้องผ่านที่ประชุมเสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือพระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าประชุมพร้อมเพรียงกัน มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง และพระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าร่วมประชุมครบกำหนดเวลา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกติกุอำนวยการบริหารนิยธรรม 7 กักับการบริหารวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า

มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า วัดได้ออกกฐระเบียบที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการปฏิบัติตามพระวินัยและกฐระเบียบของวัดทำให้มีความสงบเรียบร้อย มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก และวัดมีการยกย่องผู้ที่ปฏิบัติตามกฐระเบียบของวัด มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง

2.4 ด้านการให้ความเคารพผู้อาวุโส ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกิกขุอปรีหานิยธรรม 7 กักับการบริหารวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความเคารพต่อพระเถระตามลำดับอาวุโส มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการให้ความเคารพตามอาวุโสของพระภิกษุสามเณรภายในวัด มีผลทำให้การบริหารวัด เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือพระภิกษุสามเณรภายในวัดดำเนินการตามคำสั่งพระผู้อาวุโสเสมอและพระผู้อาวุโสจะช่วยให้คำปรึกษาได้ มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก

2.5 ด้านการไม่ลู่อำนาจตัณหา ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกิกขุอปรีหานิยธรรม 7 กักับการบริหารวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัด ช่วยเหลือซึ่งและกันในการปฏิบัติหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการบริหารวัดของท่านเป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามแห่งพระศาสนา มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก และพระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย อย่างเต็มความสามารถ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง

2.6 ด้านยินดีในเสนาสนะ ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกิกขุอปรีหานิยธรรม 7 กักับการบริหารวัด เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า วัดมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ เป็นสถานที่ที่รื่นรมย์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือวัดมีการสร้างบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก และจำนวนเสนาสนะภายในวัดเพียงพอต่อพระภิกษุสามเณรภายในวัด มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง

2.7 ด้านเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสาขอให้งาม ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อหลักกิกขุอปรีหานิยธรรม 7 กักับการบริหารวัด

เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดมีนโยบายการวางแผนสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมาอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือวัดมีการตรวจสอบประวัติพระภิกษุสามเณรผู้จรมาก่อนที่จะให้พักอย่างละเอียดและวัดมีการต้อนรับภิกษุสามเณรผู้จรมาคด้วยความยินดี มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง และพระภิกษุสามเณร ภายในวัดมีส่วนร่วมในการต้อนรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อความสำเร็จในการกิจการบริหารวัด 6 ด้าน เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านสาธารณสงเคราะห์ ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก และด้านด้านศึกษาสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง

3.1 ด้านการปกครอง ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านวัดมีการจัดโครงสร้างการปกครองวัดอย่างมีระบบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านวัดการปกครองของวัดเป็นไปตามกฎ ระเบียบมหาเถรสมาคม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือมีการตั้งคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรมและ มีการกำกับพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตามพระวินัย กฎระเบียบของวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

3.2 ด้านการเผยแผ่ ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านวัดมีการจัดตั้งหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือวัดมีการเผยแผ่ธรรมะตามสื่อ ๆ ต่าง ความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง

3.3 ด้านศาสนศึกษา ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านมีการสนับสนุนสื่อวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ย

ต่ำที่สุดคือมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและมีการตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

3.4 ด้านศึกษาสงเคราะห์ ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านมีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาและมีการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานที่การศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือด้านวัดมีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนตามโอกาส มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือมีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง

3.5 ด้านสาธารณูปการ ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ามีการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือจัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่ที่จำเป็นและมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้ร่มรื่น มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือมีการจัดทำแผนผังสภาพวัดในปัจจุบันอย่างชัดเจนและมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมภายในวัด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

3.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์ ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาในภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วัดมีการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้สถานที่วัดบำเพ็ญกุศลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก รองลงมาคืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้สถานที่วัดในกิจกรรมส่วนรวม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือด้านให้การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์สมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามของความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย ปรากฏผลการศึกษาได้ ดังนี้

จากการวิเคราะห์ ตัวแปรอิสระ 7 ตัว พบว่า ตัวแปรอิสระ 4 ตัว มีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตามเรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ปัจจัยด้านการไม่ลู่อานาจค้นหา ปัจจัยด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) และปัจจัยด้านหมั่น

ประชุมกันเนื่องนิตย์ ตัวแปรทั้ง 4 ตัว สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามคือการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้ถึงร้อยละ 71.0 แสดงว่า ยังมีปัจจัยด้านอื่นที่ไม่ได้นำมาพิจารณาอีกร้อยละ 29.0 ที่มีผลต่อการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และสมการที่ได้จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (stepwise) ที่นัยสำคัญทางสถิติ มีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการ (standard error of the estimate) เกี่ยวกับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เท่ากับ 11.547

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปรินานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. จากการวิจัยพบว่า การนำหลักกติกุอปรินานิชธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณา โดยภาพรวมพบว่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการนำหลักกติกุอปรินานิชธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดเป็นส่วนใหญ่ อันเนื่องมาจาก วัดในเขตบางพลัด เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเมือง จึงพร้อมไปด้วยเสนาสนะที่พุทธศาสนิกชนได้สร้างไว้ถวายเป็นจำนวนมากด้วยเรื่องที่อยู่อาศัย ศาลาปฏิบัติธรรม พระอุโบสถ ลีงแวดล้อมภายในวัด ก็เป็นที่น่าอยู่อาศัย เป็นที่รื่นรมย์ ดังนั้นเรื่องที่อยู่อาศัยจึงมีความเป็นที่สบาย การประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์จึงทำได้โดยไม่มีอุปสรรคเรื่องที่อยู่อาศัย มีน้ำใจในการทำหน้าที่โดยหวังความเจริญเป็นใหญ่ ไม่หวังต่อสิ่งตอบแทน มีการบริหารวัดและจัดสรรหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ทำหน้าที่เหมาะสมกับความสามารถของตน มีการจัดประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ มีความพร้อมเพรียงกันในการประชุม และพร้อมเพรียงกันในการเลิกประชุม มีกฎระเบียบที่พึงปฏิบัติโดยเป็นไปตามพุทธบัญญัติ คือ ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) มีความเคารพพระผู้ใหญ่ตามลำดับชั้น กล่าวคือ การให้ความเคารพตามอาวุโสและเชื่อฟังคำสอนอันเป็นไปตามธรรมวินัย กล่าวคือ วัดในกรุงเทพมหานคร มีความปรารถนาดีต่อเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งที่อยู่ภายในวัดและที่จรมา มีการต้อนรับด้วยความยินดี โดยผู้บริหารวัด และคณะกรรมการได้มีการนำเอาหลักกติกุอปรินานิชธรรม 7 มาเป็นหลักประยุกต์ใช้ในการบริหารวัด เพราะว่าเป็นหลักที่มีประโยชน์และช่วยพัฒนาบุคคลากรภายในวัดให้มีความสามัคคี ความพร้อมเพรียง ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกองค์การทางสังคม ดังที่พระพุทธคิลก (ระแบบ จูติญาโณ) (2554) ได้กล่าวไว้ว่า อปรินานิชธรรม 7 เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว เหมาะสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง จึงเห็นได้ว่า หลักกติกุอปรินานิชธรรมนั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกหน่วยงาน ส่งเสริมให้ผู้บริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานครได้นำหลักกติกุอปรินานิชธรรม 7 มาบริหาร

หมุกณะ โดยการประยุกต์ใช้กับการบริหารสมัยใหม่ ก็จะเป็นประโยชน์แก่วัด รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคมและชุมชนใกล้เคียงทำให้ชุมชนได้เรียนรู้หลักสิกขุปริหานิยธรรมอีกทาง

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอนันท์ อานนุโท (2552) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักสิกขุปริหานิยธรรม 7 ผลการศึกษาพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรโดยส่วนมากแล้ว ได้นำหลักสิกขุปริหานิยธรรม 7 ไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่มาก โดยพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรได้ดำเนินการประชุมพระภิกษุสามเณรในพื้นที่เขตปกครองเป็นประจำและยังมีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำชุมชน พร้อมกันนี้ยังมีการประเมินผล ให้ความสำคัญกับการประชุมโดยสละเวลามาเข้าร่วมประชุม มีการวางกฎระเบียบให้แก่คณะสงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้วัดเป็นสถานที่ปลอดอบุหรี่ มีการยกย่องพระเถระผู้ทำคุณงามความดีให้เป็นเกียรติประวัติ มีการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทั้งนี้ยังมีการส่งเสริมให้พื้นที่ภายในวัดมีการจัดให้เป็นสถานที่ที่ประชาชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้ และสามารถที่จะให้ประชาชนเข้าใจหลักธรรมและส่งผลให้เกิดทัศนคติใหม่ในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุพลรัตน์ ฐานิสฺสโร (เขียวพรหม) (2554) ผลการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่มาก โดยความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า หลักสิกขุปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ภิกษุไว้เพื่อให้การบริหารในหมู่สงฆ์เกิดความ เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสามัคคี เคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ โดยวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร มีการนำหลักสิกขุปริหานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารวัดในระดับมาก เนื่องจากพระภิกษุสามเณรมีความรู้ในเรื่องของหลักสิกขุปริหานิยธรรม 7 เป็นอย่างดีอยู่แล้ว พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ต้องศึกษา และเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจเป็นแนวทางแห่งการบริหารหมุกณะให้เป็นไปอย่างไม่มีความเสื่อม ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ได้กล่าวไว้ว่า สิกขุปริหานิยธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว โดยวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร บริหารวัดโดยยึดหลักเอาการบริหารวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ปี 2537 โดยให้โดยให้หน้าที่เจ้าอาวาส “มาตรา 37” ว่า บำรุงวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่ควรปฏิบัติ ดังนี้จึงเห็นได้ว่า ผู้บริหารวัด ในเขตบางพลัด มีความรู้และความเข้าใจในหลักสิกขุปริหานิยธรรมนี้ เป็นอย่างดี ผลการวิจัยในการ

นำเอาหลักกติกุขอปรีหานิยธรรม 7 มาบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมจึงอยู่ในระดับมาก และสามารถอภิปรายเป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้

1.1 หลักกติกุขอปรีหานิยธรรม 7 ข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ ผลการวิจัย พบว่าวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการนำหลักหมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ โดยภาพรวมมีการนำมาใช้ในระดั้มาก โดยพบว่า มีการประชุมกันเป็นประจำภายในวัดเพื่อดำเนินกิจการของวัดอย่างสม่าเสมออีกทั้งพระภิกษุสามเณรให้ความสำคัญกับการประชุม จึงทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์ อนึ่งในแต่ละวัด มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามพระธรรมวินัย ซึ่งมีการติดตาม ควบคุมและดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัยอยู่ตลอดเวลา และเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น (อหิกรรม) ขึ้นในหมู่คณะ ผู้บริหารวัดยังระงับได้ด้วยการประชุมกันของพระภิกษุสามเณร ได้อย่างเป็นธรรมและเป็นไปตามพระธรรมวินัย และพบว่า การประชุมกันอย่างเนื่องนิศย์ กล่าวคือสม่าเสมอนั้น ยังสามารถทำให้การบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เป็นไปในแนวทางที่ดี ตรงกับวัตถุประสงค์ของการบริหารวัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2528,น.7-9) ที่ว่า คณะสงฆ์ได้มีการบริหารกันมาในรูปแบบอาจารย์ปกครองศิษย์หรือพ่อปกครองลูก โดยปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ในการจัดระเบียบการบริหาร โดยให้อำนาจบัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินงานของคณะสงฆ์ตามความเหมาะสม ซึ่งการบริหารคณะสงฆ์ภายในวัดเป็นหน้าที่ของผู้บริหารหลักในวัด เพื่อให้มีการวางแผน การจัดการองค์การคณะสงฆ์ การคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสามเณรภายในวัดของตน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของเฮนรี ฟาโยล์ (Henri fayol, อ้างถึงในธงชัย สันติวงษ์, 2539,น.13-16) ที่ว่า หน้าที่การจัดการ ก็คือหน้าที่แต่ละอย่างของกระบวนการบริหาร คือ การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม ซึ่งล้วนเป็นหน้าที่ที่จำเป็นของผู้บริหารทุกคนจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้ภารกิจในองค์การปฏิบัติอยู่ให้สำเร็จผลโดยมีประสิทธิภาพ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูไพศาลวัฒนคุณ (2554) พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานเทศบาลตำบลคูคตตามหลักอปรีหานิยธรรม ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ โดยภาพรวมมีการนำมาใช้ในระดั้มาก ทั้งนี้ เนื่องจากมีการดำเนินการประชุมภายในพื้นที่ปกครองเป็นประจำ มีการดำเนินการประชุมระหว่างเทศบาลเมืองกับชุมชนอยู่เนื่อง ๆ มีการประเมินผลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในเขตการปกครอง จัดการประชุมเพื่อจัดทำโครงการหรือการร่างน โยบายอันก่อให้เกิดความมั่นคงทางเทศบาลเมือง

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า หลักกติกุขอปรีหานิยธรรม 7 ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์นั้น การบริหารที่มีการประชุมกันนั้น มีลักษณะเป็นการบริหารโดยหมู่คณะเข้าแบบประชาธิปไตย คือ

ผู้น้อย ผู้ใหญ่ต่างรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน เพราะจะทำให้ผู้เข้าประชุมของวัด ต่างรู้สึกว่าเป็นเจ้าขององค์การด้วย และทำให้ทุกคนในสมาชิกรู้สึกว่ามีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและสร้างสรรค์ เพราะการบริหารวัดนั้น เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎระเบียบ มหาเถรสมาคม มีการบังคับใช้ติดตาม และควบคุมดูแลความประพฤติพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัย ถึงกระนั้น บางวัดที่มีพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ 50 รูปขึ้นไป ผู้บริหารไม่สามารถควบคุม ดูแล ทั้งถึงทุกรูป จึงมีบางรูปที่มีความประพฤติที่ผิดไปจากพระธรรมวินัย ดังนั้น หลักของภิกษุอุปทานิชธรรม 7 ด้าน หมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ จึงเป็นหลักประการแรก สามารถทำให้วัดที่มีพระภิกษุสามเณรจำนวนมาก เข้ามารวมกันและเพื่อระงับอธิกรณ์ กล่าวคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น จึงทำให้วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้นำหลักภิกษุอุปทานิชธรรม 7 ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ มาใช้อยู่ในระดับมาก

1.2 หลักภิกษุอุปทานิชธรรม 7 ด้านความพร้อมเพรียง พบว่า วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการนำหลักความพร้อมเพรียงกัน โดยภาพรวมมีการนำมาใช้ในระดัปลานกลาง โดยพบว่า การเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในวัด ส่วนมากเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส โดยตรงที่จะแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน จึงทำให้บางครั้งมีการตัดสินใจโดยเจ้าอาวาสเป็นหลัก แต่การประชุมกันในเรื่องของการบริหารวัด พระภิกษุสามเณรภายในวัดรับทราบหน้าแล้วก็พร้อมจะอุทิศเวลาเพื่อกิจกรรมของวัด เป็นอย่างดี โดยมีเวลาควบคุมไม่นานหรือเร็วเกินไป จึงทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าร่วมประชุมครบพร้อมกันตามกำหนดเวลา ดังนั้น ความพร้อมเพรียงจึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะทำให้การบริหารวัดในเขตบางพลัด เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวัดที่ได้กำหนดไว้ โดยอาศัยความพร้อมเพรียงของบุคคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของพระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2544, น.106-109) ได้กล่าวไว้ว่า ในการเข้าประชุมกันนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันประชุม เพราะกรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่าถูกต้อง จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำหรือว่าคนหนึ่งทำ คนหนึ่งไม่เห็นด้วย และเมื่อประชุมไปแล้วก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัย กิจการอันใดที่เป็นภาระของหมู่คณะ ไม่ว่าจะภายในบ้านหรือภายในวัด หรือว่าภายในสังคม ตลอดถึงประเทศชาติก็ตาม จะต้องพร้อมเพรียงกันปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และพร้อมเพรียงกันทำงานอันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหมู่คณะนั้น ๆ ไม่ให้มีความบกพร่อง อนึ่ง การบริหารวัดในเขตบางพลัดนั้น เมื่อบุคคลากรพร้อมเพรียงกันแล้ว ปัจจัย วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ก็ต้องพร้อมในการดำเนินงานด้วย สอดคล้องกับแนวความคิดของสมาน รั้งสิโยภุญญ์ (2537, น.1) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยปัจจัย ต่าง ๆ กล่าวคือ ความพร้อมเพรียง อันได้แก่ บุคคลากร เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีปฏิบัติงาน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของพระมหาคุสิต ปิยวณ โณ (คุ่มสุด) (2554) พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการนำหลักกติกุอปธานิยธรรม ด้านการพร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการประชุม มีความยินดีในการเข้าประชุมและร่วมกิจกรรมของคณะสงฆ์ ให้ความสำคัญกับเวลาพร้อมจะอุทิศเวลาส่วนตัวให้กับคณะสงฆ์ และแตกต่างจากงานวิจัยของพระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปญฺโญ) (2555) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่า พระสังฆาธิการอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรีให้ความสำคัญในการประชุมในแต่ละครั้ง ได้เข้าร่วมการประชุมตามเวลาที่กำหนด เมื่อมีกิจกรรมทางคณะสงฆ์ มีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ และพร้อมจะอุทิศเวลาของตนเพื่อกิจกรรมของคณะสงฆ์

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า หลักกติกุอปธานิยธรรม 7 ด้านความพร้อมเพรียงนั้น เนื่องจาก ข้อนี้เป็นกฎทั่วไปของการประชุมที่ดี คือ ต้องการความพร้อมเพรียง บ้างครั้ง มีการประชุมกัน พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าประชุมไม่พร้อมกันอันเกิดจากเหตุบางประการหรือการกำหนดเวลาไม่แน่นอน ตลอดจนการใช้เวลาในการประชุมไม่เหมาะสม จำทำให้ออกจากห้องประชุมก่อนหมดเวลาประชุม แต่ในความรู้สึกให้ความสนใจกับการประชุม แต่ในทางปฏิบัติ บางครั้งอาจมีเหตุจำเป็นบางประการให้เข้าไปประชุมไม่ได้ และขาดการประชุมไปในที่สุด แต่ถึงกระนั้น โอกาสที่จะให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้แสดงความคิดเห็นได้นั้น เพราะผู้บริหารวัดนั้น คิดว่า การบริหารวัดเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสเท่านั้น อีกประการหนึ่ง วัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทย ประชาชนทุกภาคได้มารวมกันอยู่ จึงทำให้พุทธศาสนิกชนมากขึ้น ทำให้ลาภและสักการะเกิดขึ้นมากมาย จนเป็นเหตุให้พระสงฆ์ติดอยู่ในลาภและสักการะอันเป็นประโยชน์ส่วนตัว จึงทำให้พระสงฆ์ในระดับผู้บริหาร ไม่ให้ความสำคัญกับการประชุม และอาจจะมีการเข้าประชุมโดยไม่ตรงเวลา เป็นบางครั้ง หากข้อนี้มีการนำมาใช้ในระดับมาก จะทำให้มีความเป็นเอกภาพได้ จึงทำให้วัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร มีการนำหลักกติกุอปธานิยธรรม 7 ด้านความพร้อมเพรียงกันมาใช้ อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 หลักกติกุอปธานิยธรรม 7 ด้านไม่บัญญัติสิ่งไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ผลการวิจัย พบว่า วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการนำหลักไม่บัญญัติสิ่งไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) โดยภาพรวมมีการนำมาใช้ในระดับมาก โดยพบว่า มีการออกกฎระเบียบที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย โดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เมื่อมีภิกษุสามเณรประพฤติผิดนอกกรอบพระธรรมวินัย วัดก็มีการลงโทษตามกฎระเบียบ

ของวัดและเป็นไปตามพระธรรมวินัย ทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้การยอมรับและยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด อย่างเคร่งครัด ดังนั้น จึงทำให้วัดมีความสงบเรียบร้อย อันเป็นการยังความเลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ พระราชญาณวิสิฐ (พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล) (2549, น.30) ได้กล่าวแนวความคิดการบริหารวัดว่า การบริหารวัด หมายถึงการดูแลรักษาตน การปกครองดูแล รักษาหมู่คณะ คือพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัย กฎระเบียบของวัด ดังนั้น การตั้งกฎระเบียบข้อบังคับของวัดต้องมีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยไม่ลบล้างพระธรรมวินัย

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอนันท์ อานนุโท (นรมาตร์) (2552) พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักสิกขุปริหานิยธรรม 7 ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ด้านที่ 3 การไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติโดยภาพรวมของการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ถือพระวินัยไว้เป็นบรรทัดฐานในการบริหารงาน จึงทำให้ถือปฏิบัติในกฎระเบียบที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย โดยมีการออกกฎระเบียบแก่ผู้ใต้ปกครองโดยคำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมตามพุทธบัญญัติ ได้ลงโทษแก่ภิกษุสามเณรได้ปกครองโดยสมควรตามพระพุทธรูปบัญญัติ

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า หลักสิกขุปริหานิยธรรม 7 ด้านไม่บัญญัติสิ่งไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ข้อนี้ เป็นหลักการใหญ่ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่จะแข็งแรงทนทานต้องมีแก่น รัฐที่มั่นคงต้องมีบทบัญญัติสูงสุดที่เรียกว่ารัฐธรรมนูญ ซึ่งทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติ วัดก็เหมือนกัน การออกกฎระเบียบของวัดนั้น ไม่ได้ออกตามความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูงคือเจ้าอาวาสโดยฝ่ายเดียว มีการประชุมกันหารือ ปรีกษา และช่วยกันออกกฎระเบียบที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย เพราะพระภิกษุสามเณรในวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครนั้น มีการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดอยู่แล้ว การออกกฎระเบียบของวัดที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยจึงไม่ขัดกับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรภายในวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ก็แล เมื่อมีการทำความผิอขัดต่อพระธรรมวินัย ก็มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวน เพื่อบรรณและหาทางแก้ไข ตามพระธรรมวินัย พระภิกษุสามเณรจึงยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดในเขตบางพลัดอย่างเคร่งครัด และไม่มีการบัญญัติข้อห้ามใหม่อันผิอจากหลักการเดิมที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ดังนั้น การนำหลักสิกขุปริหานิยธรรม 7 ด้านไม่บัญญัติสิ่งไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จึงมีการนำมาใช้ อยู่ในระดับมาก

1.4 หลักกฤษฎาพรานิชธรรม 7 ด้านให้ความเคารพตามอาวุโส ผลการวิจัยพบว่า วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการนำมาใช้ โดยภาพรวมในระดับมาก โดยพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความเคารพต่อพระเถระและผู้ทีบวชก่อน เพราะว่าการการให้ความเคารพตามลำดับอาวุโสของพระภิกษุสามเณรภายในวัดนั้น สืบเนื่องมาจากประเพณีอันดิงามของพระสงฆ์ ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้ายังพระชนม์อยู่ พระสงฆ์สมัยปัจจุบันจึงยึดถือและปฏิบัติตามมาโดยตลอด และยังมีผลทำให้การบริหารวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อนึ่ง การอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสามเณร มีการอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพ และยึดความเคารพกันตามพรญาของการบวช กล่าวคือ ใครบวชก่อนบวชหลัง อีกประการหนึ่ง ผู้ทีมีพรรษามากและมีอายุ จะเป็นผู้มีความรู้ในทางธรรมเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของพระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ) (2554) ว่า ในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกัน มีผู้หลักผู้ใหญ่ ทีลดหลั่นกันลงมา จำเป็นจะต้องให้ความเคารพนับถือต่อท่านทีเป็นใหญ่ในที่นั้น เช่นในวัด ทีให้ความเคารพนับถือต่อเจ้าอาวาสและพระเถระผู้ใหญ่ทีเหนือตนขึ้นไป ข้อความทีท่านแนะนำสั่งสอน แม้จะมีการดุด่าด่าหนิ ไปบ้างแต่ถือว่าเป็นคำสอนทีเกิดขึ้นโดยเจตนาดี ผู้ทีอยู่ในสำนักของท่านควรเชื่อฟังและปฏิบัติตาม โดยเฉพาะผู้บริหารระดับเจ้าอาวาสนั้น มีความรู้ทางธรรมและทางโลก สามารถให้คำปรึกษาได้ เพราะเจ้าอาวาสจัดอยู่ในผู้บริหารระดับสูงของวัด จึงสอดคล้องกับแนวความคิดของครูณี ญาณวัฒนาและคณะ (2545, น.22) ว่า การบริหารวัดให้เจริญรุ่งเรือง มิได้ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของวัด แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของเจ้าอาวาส ทีจะทำให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ยอมรับว่าเป็นทีพึ่งทางโลกและทางธรรมได้ ดังนั้นนอกจากเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเคร่งครัดแล้ว เจ้าอาวาสยังต้องเป็นผู้นำอีก

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโธ (รตจันทรวงษ์) (2555) พบว่า ความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักกฤษฎาพรานิชธรรม 7 ในด้านมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บังคับบัญชามีคุณธรรม คู่ควรแก่การเคารพ เชื่อฟัง ให้เกียรติกัน ให้ความยอมรับในการพัฒนาโรงเรียนเพื่อนำคุณธรรม และความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกัน รับเอาความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้บังคับบัญชามาทำเป็นแผนในการบริหาร และผู้บังคับบัญชารับฟัง ความคิดเห็นของลูกน้อง หรือผู้ร่วมงาน

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่ หลักกฤษฎาพรานิชธรรม 7 ด้านให้ความเคารพตามอาวุโส ข้อนี้มุ่งในทางการปกครอง บังคับบัญชา โดยหลักการแล้ว อำนาจต้องอยู่กับผู้ทีมีสมรรถภาพสูงสามารถบริหารกิจการได้ดี แต่บางครั้งผู้ทีได้รับอำนาจบางกรณีอายุพรรษาน้อยกว่าผู้ทีไม่มีอำนาจควรถือหลัก “เคารพนับถือ” ซึ่งกันและกัน ดังนั้นการบริหารวัด พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความเคารพต่อพระเถระตามลำดับอาวุโส ผู้ทีดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีพรรษากาล มีความรู้

และความเข้าใจในพระวินัยเป็นอย่างดี ดังนั้น การเคารพตามลำดับอาวุโส กล่าวคือ ไครบวชก่อน บวชหลัง จึงทำให้มีผลทำให้การบริหารวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพราะพระเถระผู้อาวุโส มีความรู้ และความสามารถ บวกกับประสบการณ์การทำงานบริหารงานคณะสงฆ์สามารถช่วยให้ คำแนะนำได้ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาพร้อมที่จะดำเนินการตามคำสั่งของพระเถระผู้อาวุโสเสมอ เมื่อ ได้รับคำสั่ง

1.5 หลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 ด้านไม่ลู่อำนาจตัณหา วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการนำมาใช้ในการบริหารวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า พระภิกษุ สามเณรภายในวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติ หน้าที่ อันเนื่องมาจาก การบริหารวัดไปเพื่อความเจริญในพระศาสนา เป็นไปตามพระธรรมวินัย พระภิกษุสามเณรจึงถึงเห็นหน้าที่ส่วนรวมมาก่อน และไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เจ้าอาวาสวัด ในเขตบางพลัด มีการวางหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสามเณรตามความรู้และความสามารถอย่าง เหมาะสม ทำให้พระภิกษุสามเณรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความสามารถ ทั้งนี้ การบริหารวัดใน ส่วนนี้ ไม่ได้เป็นไปตามอำนาจของผู้บริหารระดับสูงคือเจ้าอาวาสโดยตรง แต่เป็นการกระจาย อำนาจสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของสัมพันธ ภู์ไพบุรณ์ (2537,น.1) ว่า ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้น มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การ งาน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิลาสกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปญโญ) (2554) พบว่า ความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 ด้านการไม่ลู่อำนาจตัณหา คือความอยากที่เกิดขึ้น) ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี มีการนำมาใช้ใน ระดับ มาก เนื่องจากคณะสงฆ์ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ใช่เพื่อตน ไม่หวังมั่งลาภและสักการะ มีสติสัมปชัญญะกำกับในการปฏิบัติงาน สามารถคุมจิตใจมิให้ลู่แก่อำนาจโทสะเพื่อมิให้เข้ามาขุ่น เคืองใจและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอนันต์ อานนุโท (นรมาตร์) (2552) พบว่า ระดับ การนำหลักกติกุขอปริหานิยธรรม ข้อ 5 การไม่ลู่อำนาจตัณหาคือความอยากที่เกิดขึ้น มาใช้ในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร อยู่ในระดับมาก

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า หลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 ด้านไม่ลู่อำนาจตัณหา ข้อนี้ หมายถึงสภาวะภายในของตนเอง เป็นการสนับสนุนความเป็นผู้มีอาวุโส นำเคารพ กล่าวคือคนเรามากมีความอยากอยู่ในตัว ที่เรียกว่า ตัณหาบ้าง โลภะบ้าง เมื่อมีความอยากแล้ว ก็จะแสดงออกในรูป ของความอิจฉาริษยา ใส่ร้ายกัน แย่งชิงกัน ฟ้องร้องกัน ตีเสมอผู้ใหญ่ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ไม่ให้ลู่อำนาจของความอยากคือตัณหา จากผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุภายในวัดในเขตบางพลัด

กรุงเทพมหานคร มีความสามัคคีกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่เห็นแก่ลาภและสักการะเพื่อให้การบริหารวัดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เพื่อความเจริญงอกงามแห่งพระศาสนา ศึกษารูปใดที่มีความรู้มีความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานบริหารวัดหรือกิจการคณะสงฆ์ ผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจ คือ เจ้าอาวาส ก็จัดให้งานให้เหมาะกับความรู้ความสามารถ จนทำให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติหน้าที่ได้ตามเต็มกำลังความสามารถของตนเอง

1.6 หลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 ด้านยินดีในเสนาสนะ วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการนำมาใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า สภาพแวดล้อมภายในวัดมีการปรับปรุงให้เป็นสถานที่ที่ร่มรื่นให้เหมาะกับพระภิกษุและสามเณรตลอดจนประชาชนทั่วไป เมื่อมีการชำระรดทรดโทรมของเสนาสนะก็มีการซ่อมแซมปรับปรุงแก้ไขอย่างเหมาะสม มีการจัดเป็นเขตพุทธาวาส และสังฆาวาสอย่างเหมาะสม และเพียงพอต่อพระภิกษุสามเณร ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของพระเทพปริยัติสุธี (2540, น.45) ว่า การพัฒนาวัด เป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินการกิจการพระศาสนาภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินการกิจการพระศาสนาภายในวัดให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศาสนา (2543, น.13) วัดต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่ที่ร่มรื่น ลานวัดสะอาดปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา พงษ์ไพบูลย์ (2552) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) พบว่า พระเทพปริยัติเมธี (สฤษดิ์ สิทธิโร) เป็นพระเถระที่เอาใจใส่ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดในทุกสถานที่ ตั้งแต่การบูรณะโบสถ์ ซ่อมแซมหลังคา ผนังโบสถ์ ก่อสร้างวิหารหลวงพ่อสองพี่น้องหรือกุฏิสงฆ์ สร้างกุฏิสงฆ์ใหม่ จัดสร้างบูรณะสภาพแวดล้อมภายในวัดได้อย่างจำนวนมาก จากการที่ได้บูรณะตกแต่งสภาพแวดล้อมที่สวยงามและสะอาด และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมัญจพล จิตฺตมโฆ (ปราบพินาศ) (2552) พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานวัด ด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากทุกข้อ มีการจัดสถานที่ความเป็นอยู่ให้เป็นสัปปายะ มีการสร้างสาธารณูปการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเพื่อที่จะให้ประชาชนสามารถมาใช้สถานที่ในการทำประโยชน์ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกสบาย เช่น ห้องน้ำ ศาลาหรือหอประชุม ห้องสมุด สวนธรรม ฯลฯ นอกจากนั้นให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณูปการแก่พระสงฆ์ในวัดอย่างเท่าเทียมกันให้มากกว่านี้ และแสดงความ

ยกย่อง ชมเชยพระสงฆ์ที่ช่วยดูแล ปกป้องสาธารณูปการภายในวัดแบบนี้ตลอดไปและอนาคตอาจมีรางวัลชมเชยเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อเป็นกำลังใจให้กับพระสงฆ์

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า หลักกติกุอปธานิยธรรม 7 ด้านยินดีในเสนาสนะ การสร้างวัดนั้น โดยเริ่มแรกสร้างนอกหมู่บ้าน แต่ครั้งเข้าหมู่บ้านหรือในเมือง ก็ต้องประสบกับความเจริญ ดังนั้นพระสงฆ์เอง ก็ควรมีการฝึกอบรมจิตใจ จึงทำให้วัดมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัด ให้เป็นสถานที่ที่ร่มรื่น มีการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม จัดให้เหมาะสมและเพียงพอต่อพระภิกษุสามเณรและมีพื้นที่การใช้สอยที่เพียงพอแก่พระภิกษุสามเณร ตลอดจนมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัดให้เป็นสถานที่ที่ร่มรื่น เพื่อเป็นสถานที่ที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาภายในวัดเพื่อความสงบ ชำระจิตใจของตน เมื่อพบเห็นเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด ถูกปลูกสร้างอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด น่ามอง ก็เป็นเหตุให้ประชาชนทั้งหลายที่เข้ามาภายในวัดมีความสบายใจรื่นรมย์ไปกับสถานที่ภายในวัด

1.7 หลักกติกุอปธานิยธรรม 7 ด้านเพื่ออนิกขุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีการนำมาใช้ในระดับ ปานกลาง โดยพบว่า วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ไม่เน้นนโยบายการวางแผนสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมา ไม่เน้นการสอบประวัติพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาพักภายในวัด มีการต้อนรับด้วยความยินดี พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีส่วนร่วมในการต้อนรับอย่างไม่เปิดเผย อันเนื่องมาจากพระภิกษุสามเณร มีความเสมอกันในเรื่องของศีล ดังนั้นพระภิกษุสามเณรที่จะเข้ามาขอพักจึงทำได้ และหมดความสงสัยในเรื่องของมิชฌาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวสิน อินทสระ (2548, น.32-38) ได้กล่าวถึงการให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนไว้ว่า ในองค์การแต่ละแห่งในบ้านเมืองในชาติ แต่ละชาติย่อมมีคนดี คนอาวุโส มีคนสำคัญ ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อองค์การนั้น ๆ บุคคลเหล่านี้ ถือว่าเป็นหลักขององค์การ ซึ่งเป็นขุมความคิด ขุมประสบการณ์เป็นสิ่งอันทรงคุณค่าขององค์การ ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคงขององค์การและสอดคล้องกับแนวความคิดของสมศรี มงคลชัย (2545, น.22) ได้อธิบายถึงการต้อนรับและสร้างความประทับใจและค่านิยมแก่ผู้ที่เยือนไว้ว่า ควรจัดสถานที่ให้เหมาะสม ให้ความเอาใจใส่ต่อผู้มาติดต่อ การเตรียมการล่วงหน้า สำหรับผู้มาติดต่อ ควรเตรียมเอกสารให้พร้อม การต้อนรับผู้มาติดต่อที่นัดหมายไว้ล่วงหน้า ควรเอ่ยชื่อได้อย่างถูกต้อง การสนทนากับผู้มาติดต่อ ควรสนทนาในเรื่องทั่ว ๆ ไป การแนะนำ (introductions) การขัดจังหวะ ควรใช้วิธีการขัดจังหวะที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ การรักษาเวลานัดหมายไม่ให้ล่วงเลยเวลาจนเกินไป การขอเข้าพบของพนักงานในหน่วยงาน หากผู้บังคับบัญชาไม่ว่าง ควรบอกให้เขากลับไปยังแผนกของตนเองก่อน เมื่อผู้บังคับบัญชาว่างแล้วจึงโทรเรียก การต้อนรับผู้มาติดต่อที่มีนัดหมายไว้ล่วงหน้า

ควรแสดงความเป็นมิตรเสมอ การปฏิเสธการขอเข้าพบ โดยการปฏิเสธอย่างสุภาพ การปฏิบัติเมื่อผู้มาติดต่อกลับ ควรจัดทำสมุดทะเบียนผู้มาติดต่อให้เรียบร้อย เพื่อเป็นหลักฐานประจำวัน

ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของพระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปญฺโญ) (2554) พบว่าความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 (ด้านที่ 7 ภิกษุยังตั้งสติไว้ภายใน ว่า “ทำอย่างไร เพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงาม ที่ยังไม่มาพึ่งมา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก”) ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมของการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อโดยพบว่า ให้การต้อนรับพระภิกษุผู้จรมมาด้วยดีเสมอ มีการปฏิบัติต่อภิกษุผู้จรมมาด้วยพระธรรมวินัย การปรับภูมิทัศน์ให้เป็นสถานที่สัปปายะ เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุผู้จรมมา และมีระเบียบในการลงโทษต่อพระภิกษุผู้ทุศีล และแตกต่างจากงานวิจัยของพระสุพลรัตน์ฐานิสฺสโร (เจียวพรหม) (2554) พบว่า การนำหลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 ด้าน เพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มาพึ่งมา ท่านมาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า มีการต้อนรับภิกษุผู้จรมมาด้วยความยินดี วัดเป็นสถานที่ที่รื่นรมน่าอยู่อาศัย มีการจัดเสนาสนะไว้เป็นที่รับรองแก่เพื่อนบรรพชิตที่มาพำนัก มีการแนะนำสิ่งที่น่าสนใจในเขตปกครองของตนกับเขตปกครองอื่น

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า หลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 ด้านเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข นั้น จะกล่าวได้ว่าสถาบันทุกสถาบันต้องมีการประสานงานกัน สนับสนุนซึ่งกันและกัน เพราะวัดมิใช่มีเฉพาะวัดเดียว การประสานกันด้วยไมตรี ย่อมทำให้เกิดความสามัคคี เมื่อมีเหตุการณ์อันใดเกิดขึ้น ก็สามารถช่วยเหลือกันได้ พระพุทธเจ้าไม่มีความประสงค์ให้ผู้ใดผูกขาด พระภิกษุสามเณรแต่ละวัดย่อมเอื้อเพื่อรับรองพระที่มาจากอาวาสอื่นเท่าที่จะทำได้ แต่มีเงื่อนไขที่ว่า พระภิกษุสามเณรที่มานั้น ต้องเป็นพระเณรที่มีศีลเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ในขณะเดียวกัน ผู้ที่มาก็ให้เกียรติผู้ที่อยู่ คือคนที่มาแล้วก็ให้มีความสุข มิใช่จะให้คนที่อยู่ถูกขบไล่ ได้รับความลำบาก เพราะเหตุแห่งผู้มา ดังนั้น การจัดคนโยบายไว้สำหรับภิกษุผู้จรมมา อย่างไม่เป็นรูปธรรมอันเนื่องมาจากพระภิกษุภายในวัด มีความไว้วางใจกับการมาเยือนของเพื่อนสพรหมจารีอยู่แล้ว กล่าวคือ ไม่สงสัยในเรื่องของมิชฌาชีพ เสนาสนะสำหรับภิกษุผู้จรมามีเพียงพอ มีการสอบประวัติพระภิกษุผู้จรมาก่อนที่จะให้เข้าพักอย่างละเอียด การต้อนรับของพระภิกษุภายในวัดเป็นกันเองอยู่เดิมแล้ว จึงทำให้พระภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล อาจจะไม่ให้ความสำคัญตรงนี้ เพราะเพื่อภิกษุสามเณรที่มามีศีลเสมอกัน ดังนั้น การนำหลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 ด้านเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จึงมีการนำมาใช้ อยู่ในระดับปานกลาง

2. ความสำเร็จของภารกิจการบริหารวัด 6 ด้าน ของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จของภารกิจการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นส่วนใหญ่ อันเนื่องมาจากการปกครองของวัดมีการจัดโครงสร้างการปกครองวัดอย่างเป็นระบบ เป็นไปตามกฎระเบียบมหาเถรสมาคม มีการจัดแผนผังของวัดอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดตั้งคณะกรรมการ มีการกำกับพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัดและสม่ำเสมอ ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีการจัดสถานที่อำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการใช้สถานที่วัดบำเพ็ญกุศล มีการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้สถานที่วัดในงานส่วนรวม มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนทั่วไป มีการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ด้านสาธารณูปการ มีการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม มีการพัฒนาอาคารสถานที่ที่จำเป็นของวัด เช่น ศาลาการเปรียญ ศาลาอเนกประสงค์ ศาลาสวดศพ เป็นต้น พัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้เป็นสถานที่สะอาดน่ารื่นรมย์ มีการจัดแผนผังสภาพวัดในปัจจุบันอย่างชัดเจน มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ของวัด ด้านการเผยแผ่ มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา เป็นต้น มีการจัดตั้งหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในวัด มีการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมแก่ประชาชนทั่วไป มีการจัดพระสงฆ์แสดงธรรมเทศนาตามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านการศาสนศึกษา มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด มีการสนับสนุนสื่อการศึกษา อุปกรณ์ต่าง ๆ มีการจัดห้องสมุดในวัดเพื่อให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปสามารถหาความรู้ได้ ด้านศึกษาสงเคราะห์ มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษา สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาพร้อมกันนั้น วัดยังมีการมอบทุนการศึกษาแก่ผู้ที่ยากแค้นตามโอกาสมีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะเห็นได้ว่า ภารกิจการบริหารวัด 6 ด้าน มีความสำคัญในการทำให้วัดสามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง ดังที่พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) (2549, น.30) ได้กล่าวว่า การบริหารวัด คือการดูแลรักษาตน การปกครองดูแล รักษาหมู่คณะ คือพระภิกษุสามเณรทั้งวัดและภคิพัสถ์ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด และทั้งการบริหารวัด ซึ่งจะมีทั้งกิจกรรมต่าง ๆ พิธีการต่าง ๆ และสิ่งที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.3) ได้กล่าวว่า การปกครอง การศึกษา การปฏิบัติ และอื่น ๆ ให้มีความก้าวหน้า ถูกต้อง เป็นระเบียบ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาตนเอง

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม) (2554) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู

การศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง 6 ด้าน ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพ เอาใจใส่ดูแล พระภิกษุสามเณรที่อยู่ได้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ การออกระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอน ด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ความสำเร็จของการบริหารวัด 6 ด้านของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องมาจาก การบริหารมีความสำคัญ ต่อการดำเนินงานของวัดในอันที่จะพัฒนาให้เป็นระบบ สามารถส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี การบริหารวัดในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้นๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหาร เป็นไปตามความหมายที่ว่า การปกครอง การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ ขององค์กรนั้น ๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ความสำเร็จในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมจึงอยู่ในระดับมาก และสามารถอภิปรายเป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการปกครอง ผลการวิจัยโดยภาพรวม พบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องมาจาก วัดมีการจัด โครงสร้างการปกครองอย่างมีระบบ เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม มีการ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารวัดอย่างชัดเจน มีการกำกับพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตาม พระวินัย และกฎของวัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของพระมหาทนะนงชัย บุรณพิสิทธิ์ (2545, น.49) ที่ว่า วัดแต่ละวัดนอกจากจะจัดการปกครองโดยมีกฎ ระเบียบ กติกา เฉพาะของแต่ละวัดแล้ว ยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองแห่งราชอาณาจักรและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย เช่น กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายเถรสมาคม กฎกระทรวง เป็นต้น และไม่ขัดแย้งต่อ หลักการของพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับแนวความคิดของสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ กองพุทธศาสนสถาน (2554) หลักการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้า อาวาส หรือเจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึง การที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับนับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้า อาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาคเจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้

ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบท
กุลบุตร

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุพิศ วันทะวงษ์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทเจ้า
อาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
ผลการศึกษาว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก มีการปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตาม
กรอบพระธรรมวินัย ชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัยให้พระภิกษุสามเณรได้
รับทราบ อีกทั้งดูแลความเรียบร้อยดังมภายในวัด มีการจัดโครงสร้างการปกครองอย่างมีระบบ

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ความสำเร็จของการบริหารวัดด้านการปกครอง อยู่ในระดับมาก
ทั้งนี้เนื่องมาจาก การปกครองวัดของแต่ละวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการปกครอง
โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลัก โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชา พระภิกษุสามเณร และ
คณะกรรมการบริหารวัดต่างมีความเห็นตรงกันว่า การดูแลรักษาความเรียบร้อยดังมภายในวัด
มีการปฏิบัติมากที่สุด ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากเจ้าอาวาสต้องดูแลพระภิกษุสามเณรตลอดจนศิษย์วัด
ให้อยู่ภายใต้ระเบียบวินัยของวัด เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยดังม ยังศรัทธาประชาชนให้เกิด
ความเลื่อมใสอันเป็นหน้าที่หลักที่เจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัด ดังนั้น ความสำเร็จของ
การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จึงอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านการเผยแผ่ ผลการวิจัยโดยภาพรวม พบว่า ความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้
เนื่องจาก วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา มีการจัดตั้ง
หน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในวัด มีการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมแก่ประชาชนทั่วไป มีการ
จัดพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาตามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และมีการเผยแผ่
ธรรมะตามสื่อ ๆ ต่าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (2540,
น.148-155) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนใน
พระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยและน้อมนำเอา
หลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น และ
สอดคล้องกับแนวความคิดของบุญศรี พานะจิตต์ (2545, น.21) ที่ว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาท
ที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้
พ้นจากความทุกข์โดยอาศัยพระสงฆ์

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธวัชชัย จารุหมโม (ศรีสุข) (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี
ผลการวิจัยโดยภาพรวมของด้านการเผยแผ่พบว่า อยู่ในระดับมาก เนื่องจากการเผยแผ่ธรรมทางวิทยุ
หรือ สื่ออื่น ๆ มีกิจกรรมการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา เป็นต้น

การแนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ แนะนำคำสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง มีการเทศบรยายธรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เช่นวันพระวันหยุดราชการต่าง ๆ และการจัดหาหนังสือ การไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักษาสิลพึง ธรรมได้ท่องได้อ่าน ตามควรแก่โอกาสจัดให้มีพระธรรมทูตในการเผยแผ่ธรรมเป็นประจำ

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ภารกิจการบริหารวัดด้านการเผยแผ่ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไปทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันในทางสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยอาศัยองค์การสงฆ์โดยเฉพาะวัดตลอดจนพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้

2.3 ด้านการศาสนศึกษา ผลการวิจัยโดยภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก อันเนื่องมาจาก วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในสังกัดวัด และพระที่เข้ามาบวชใหม่ กล่าวคือพระนวกะ ให้ได้เรียนนักธรรม ตรี โท และเอก สำหรับพระนวกะ จะมีหลักสูตรสำหรับพระนวกะ วัดมีการสนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ อันเกี่ยวกับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น ตำราเรียน สมุด ปากกา ดินสอ เป็นต้น อีกทั้ง ยังมีการสนับสนุนในส่วนของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาภาษาดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า ที่จารึกในพระไตรปิฎก มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด มีห้องสมุดเป็นที่จัดเก็บตำราอันเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของกรมการศาสนา (2538, น.1) ที่ว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย และสอดคล้องกับแนวความคิดของพระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ฐมมจิตโต) (2539, น.77) ที่ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของพระสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติเป็นมา ส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหาโลกและคฤหาธรรมมาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการผจญ อาจาโร (2553) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยด้านศาสนศึกษาพบว่า อยู่ในระดับมาก อันเนื่องมาจากโครงสร้างด้าน

การศึกษาที่มีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน มีระบบการตรวจสอบภายใน ด้านการศึกษาที่เข้มแข็ง มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการศึกษา มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้าน การศึกษา มีระบบการเงินและพัสดุด้านการศึกษาของวัดที่รัดกุม

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ภารกิจการบริหารวัดด้านการศึกษา มีความสำเร็จอยู่ใน ระดับมาก เนื่องจากว่า วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณรทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีและยังเปิดโอกาสให้ได้ศึกษาทางโลกในระดับปริญญาตรี โท และเอก อีกประการหนึ่งวัดยังมีการสนับสนุนในเรื่องของทุนการศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายในค่อนข้างสูง และเมื่อสำเร็จการศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกแล้วก็ยังสามารถใช้ความรู้มาบูรณาการในการ พัฒนาพระศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้น ทั้งนี้ วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีจำนวน 22 วัด วัดที่มีการ สนับสนุนการศึกษาที่เป็นรูปธรรม จำนวน 4 วัด และสำนักศาสนศึกษาอีก 1 วัด ที่มีการจัด การศึกษาพระปริยัติธรรม บางวัดยังมีขนาดเล็ก มีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย แต่มีการจัด การศึกษาโดยการส่งให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดได้ไปเรียนที่สำนักเรียนหรือศาสนศึกษาที่อยู่ ใกล้เคียงวัดหรือวัดที่ไม่มีสำนักเรียนแต่มีการเปิดเรียนนักธรรมชั้นตรี โท และเอกภายในวัดของตนเอง ดังนั้น ภารกิจการบริหารวัดด้านศาสนาของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม จึงมีความสำเร็จในระดับมาก

2.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผลการวิจัยโดยภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับปาน กลาง อันเนื่องมาจาก การศึกษาสงเคราะห์นั้น เป็นการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคปริยัติ ธรรม เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนอกเหนือจาก การสงเคราะห์ในวัดหรือสถานที่ศึกษาต่าง ๆ มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษา มีการ สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานที่การศึกษา มีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนตาม โอกาส มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด และมีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของกรมการศาสนา (2538, น.5-6) ที่ว่า การศึกษา สงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล และการช่วยเหลือเกื้อกูล และการช่วยเหลือ เกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากการ ศาสนศึกษาหรือนุคคลผู้กำลังศึกษา โดย มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ศูนย์ พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียนในวัด เป็นต้น และสอดคล้องกับ แนวความคิดของพระเทพสุธี (2545) ได้กล่าวถึงการศึกษาที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน 4

ประเภท คือ 1. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ 3. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา 4. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระชนดล นาคสุวรรณ โณ (นาคพิพัฒน์) (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ โดยพบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยในเรื่องการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แก่เด็กและเยาวชน การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน และการประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษา สำหรับเรื่องอื่น ๆ มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง การเป็นครูช่วยสอนวิชา พุทธศาสนาวันอาทิตย์

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการบริหารวัดด้านการศาสนสงเคราะห์มีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 22 วัด บางวัดจัดให้วัดเป็นสถานที่ศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป เช่นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บางวัดก็ไม่มีสถานศึกษาที่จัดให้แก่ประชาชนทั่วไป แต่จะมีการส่งพระสงฆ์ที่มีความรู้เข้าไปสอนธรรมะตามโรงเรียนต่าง ๆ ของรัฐ และเอกชน จึงทำให้ผลของการบริหารวัดด้านศาสนสงเคราะห์ จึงมีความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง

2.5 ด้านสาธารณูปการ ผลการวิจัยโดยภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก อันเนื่องมาจาก วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเมืองหลวง ประชาชนส่วนมาเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองหลวงเป็นจำนวนมาก และเป็นพุทธศาสนิกชน สิ่งปลูกสร้าง หรือการบูรณซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ง่าย ดังนั้น ด้านสาธารณูปการ จึงอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า มีการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เหมาะสม มีการพัฒนาอาคารสถานที่ที่จำเป็น มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้ร่มรื่น มีการจัดทำแผนผังสภาพวัดในปัจจุบันอย่างชัดเจน มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมภายในวัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของกรมการศาสนา (2542, น.13) ได้กำหนดแนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปรับภูมิทัศน์ให้ดูสวยงามและยังสอดคล้องกับแนวความคิดของคณิงนิตย์ และสุบรรณ จันทรบุดร (2545, น.30) กล่าวถึงการดำเนินงานด้านสาธารณูปการ วัดควรจัดบริเวณและอาคารสถานที่ให้ร่มรื่นสะอาด สงบและมีสภาพเป็นอุทยานหรือสวนป่าที่มีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุด จัดวางแผนผังที่เป็นสัดส่วน โดยแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาส อย่างชัดเจน ความมุ่งหมายของสาธารณูปการ ก็เพื่อบำรุงรักษาวัด และส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิศาลธีรธรรม (2553) ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ด้านสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า มีการวางแผนในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบ มีสัดส่วนที่ดี จัด ศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง และพระธรรมวินัยควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย จัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำไฟภายในวัดดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม หาทุนในการบำรุงวัดและซ่อมแซมอาคาร และเครื่องสาธารณูปโภค เช่น ประปา และไฟฟ้า เป็นต้น

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ภารกิจการบริหารวัดด้านสาธารณูปการ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการก่อสร้างถาวรวัตถุ การบูรณปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซมเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศาสนสถานและศาสนวัตถุ โดยถือว่าเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาไปสู่อนุชนรุ่นหลัง ซึ่งคณะกรรมการบริหารวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชา โดยมีการจัดทำแผนผังสภาพวัดในปัจจุบันอย่างชัดเจนให้ผู้เข้ามาภายในวัดได้ทราบถึงแผนผังวัด ว่าสถานที่สำคัญอยู่ตรงจุดไหน มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และป้ายให้รู้ถึงเขตของพระสงฆ์และเขตของวัดให้ชัดเจน มีการก่อสร้างเสนาสนะซ่อมแซมปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำรุด มีการตรวจดู และพัฒนาสถานที่ที่จำเป็น มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้ร่มรื่น ดังนั้น ภารกิจการบริหารวัดด้านสาธารณูปการ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

2.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์ ผลการวิจัยโดยภาพรวมพบว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้สถานที่ของวัดในการบำเพ็ญกุศล โดยจัดศาลา ให้เป็นหมวดหมู่ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้สถานที่วัดในกิจกรรมส่วนรวม โดยใช้สถานที่ภายในวัดให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน มีการช่วยเหลือประชาชนเมื่อคราวประสบภัยธรรมชาติต่าง ๆ และมีการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของพระมหาทนะนงชัย บูรณพิสุทธิ กล่าวไว้ว่า การพักอยู่อาศัยในวัดมิใช่วัตถุประสงค์หลักเพื่อความสะดวกสบาย หรือลาภสักการะอันใด แต่วัตถุประสงค์หลักเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตนพึงปฏิบัติต่อตนเอง ชุมชน และสังคมโดยส่วนรวมด้วยและยังสอดคล้องกับแนวความคิดของบุญศรี พานะจิตต์และคณะ (2545, น.25) กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็น

ศูนย์กลางเชื่อมประสานงานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดสุวรรณ โกวิท (2552) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า มีการส่งเสริม/สนับสนุนการสร้างสถานอนามัย สร้างโรงพยาบาล มีการส่งเสริม/สนับสนุนสร้างถนน/เส้นทางสัญจรภายในชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทาง ส่งเสริม/สนับสนุนให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ใช้จ่ายพื้นที่ของวัดเป็นสาธารณประโยชน์ จัดตั้งกองทุน “วัดช่วยวัด” ที่ประสบภัยธรรมชาติ สมทบทุนส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัยก่อนเรียน เป็นต้น

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ภารกิจการบริหารวัดด้านสาธารณสงเคราะห์ มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้ โดยวัดในเขตบางพลัด มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล สถานศึกษา การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบ อุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น วัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ความสำเร็จของการบริหารวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก

3. จากการศึกษาความสัมพันธ์ของหลักกิกขุอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการตั้งสมมติฐานว่า หลักกิกขุอปริหานิยธรรม 7 ได้แก่ หมั่นประชุมกัน เนื่องนิത്യ ความพร้อมเพรียง ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ให้ความเคารพตามอาวุโส ไม่ลู่อำนาจตัณหา ยินดีในเสนาสนะ และตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ผลจากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว พบว่า ตัวแปรอิสระ 4 ตัว คือ เพื่อนภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข การไม่ลู่อำนาจตัณหา การไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) และหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ มีความสัมพันธ์

เชิงบวกต่อตัวแปรตามคือการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทั้งนี้ เนื่องจากหลักกติกุขอปริหานิยธรรม 7 ข้อที่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข เป็นหลักของกติกุขอปริหานิยธรรม ข้อที่ 7 ซึ่งเป็นข้อสุดท้ายแต่มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยอยู่ในระดับที่สูงที่สุด นับว่าหลักกติกุขอปริหานิยธรรมข้อนี้ เป็นการสมานไมตรีกับคนอื่น เป็นหลักสำคัญของการอยู่ร่วมกัน เพราะในการทำงานของการบริหารวัดต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ พระภิกษุสามเณรที่มีศีลเสมอกัน กล่าวคือเป็นพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเสมอกัน มีเป้าหมายเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เมื่อมาเยือนวัดของตนเองก็มีความยินดีในการต้อนรับ สอดคล้องกับพระไตรปิฎก เล่มที่ 23 (2539, น.37-38) ว่า กติกุทั้งหลายจักเข้าไปตั้งความระลึกถึงเฉพาะตนได้ว่า โฉนหนอ เพื่อนพรหมจรรย์ผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มา ของมา และ ที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น และสอดคล้องกับแนวความคิดของพระเทพดิลก (ระบอบจิตตญาโณ) (2554, น.106-109) ว่า หลักกติกุขอปริหานิยธรรมข้อนี้ เป็นหลักสำคัญของคนที่อยู่ร่วมกันวัดหรือศาสนสถานในทางศาสนานั้นถือว่าเป็นคุณสมบัติกลางของพระศาสนา พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่บวชมาถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีศีล มีความคิดเห็นตรงต่อหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงมีสิทธิที่จะเข้าไปอยู่ในอารามนั้นในวัดนั้น ดังนั้น ใครจะอยู่ในวัดใดก็ตาม ก็ต้องสร้างความรู้สึกร่วมที่จะพบเห็นเพื่อนภิกษุสามเณร ที่ยังไม่ได้อยู่ในวัดของเรา ก็ขอให้มา ที่มาแล้วก็ขอให้อยู่เป็นสุข ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของการสร้างความรู้สึกร่วมทั้งนั้น แม้จะไม่ลงมือประพฤติปฏิบัติ คือไม่ลงมือช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรก็ตาม แต่เป็นการแสดงออกถึงความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่หวงที่อยู่ ความไม่อิจฉาริษยาคนอื่น ซึ่งแต่ละอย่างนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายนัก จากการวิจัยพบว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ทั้งนี้เนื่องจาก นโยบายการวางแผนสำหรับภิกษุผู้จรมมา การจัดเสนาสนะให้สำหรับพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในสังกัดวัด การตรวจสอบประวัติของพระภิกษุสามเณรที่จะเข้ามาพักอาศัยแบบชั่วคราว หรือแบบถาวร การมีส่วนร่วมของพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ก่อน ในการต้อนรับเพื่อนพระภิกษุสามเณรที่มีศีลเสมอ เมื่อมาเยี่ยมเยือน มีผลต่อการปกครองพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด อีกทั้ง พระภิกษุสามเณรที่มีศีลเสมอกัน มีความรู้มีความเข้าใจในพระธรรมวินัย สามารถมีส่วนร่วมในการบริหารวัดทั้ง 6 ด้านเป็นอย่างดี โดยการคัด

สรรจากผู้บริหารระดับสูง กล่าวคือ เจ้าอาวาส เพราะการบริหารวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ นั้น อาศัยบุคคลเป็นหลักในการดำเนินกิจการให้เป็นไปได้ หลักธรรมข้อนี้ มีความมุ่งหมายให้แต่ละวัด มีการประสานงานกัน สนับสนุนซึ่งกันและกัน เพราะวัดในเขตบางพลัด มีจำนวน 22 วัด พระภิกษุสามเณรบางรูปที่จำพรรษาอยู่ในวัด ก็มีภูมิลำเนามาจากต่างจังหวัด หรืออาจจะมาเพื่อศึกษาอบรมนำเอาความรู้ไปเผยแพร่ต่อไป ดังนั้น หลักธรรมข้อนี้ จึงเป็นหลักอันนำมาซึ่งความสมัครสมานสามัคคี แลกเปลี่ยนความรู้ต่อกันและกัน ส่งผลให้การบริหารวัดเป็นไปด้วยดี

หลักการไม่ลู่อินาจนัดมหา มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยอยู่ในระดับรองลงมาจากหลัก เพื่อนิกขุสามเณร ซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข หลักธรรมข้อนี้ มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยพบว่า พระภิกษุสามเณรมีการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้ อย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดที่ตนสังกัด ทั้งนี้ อันเนื่องมาจาก ผู้บังคับบัญชา กล่าวคือเจ้าอาวาส ผู้มีอำนาจในการสั่งการ ไม่ได้ใช้อำนาจที่ตนมีอยู่สั่งการตามอำเภอใจ มีการวางหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสามเณรตามความรู้ความสามารถ เพื่อให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้การบริหารวัดเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป็นไปตามพระธรรมวินัย โดยไม่หวังแก่ลาภและสักการะ ไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนอันก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อหมู่คณะ ซึ่งสอดคล้องกับพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 23 (2539, น.37) ว่าภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหาก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว และสอดคล้องกับแนวความคิดของพระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2554, น.106-109) ได้กล่าวถึงหลักภิกขุอุปหานิยธรรมข้อนี้ เกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ คนเรานั้นเหมือนกับนกที่ตายเพราะเหยื่อ หรือปลาที่ตายเพราะเหยื่อ คนก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือถ้าปล่อยให้ความอยากได้อย่างนั้นอย่างนี้ อย่างโน้น ครอบงำใจแล้วโอกาสหนึ่งก็เป็นอันตราย เพราะความอยากเหล่านั้น การพยายามควบคุมจิตใจไม่ให้ทำอะไรไปตามอำนาจของความอยากทุกอย่างจึงเป็นทางเจริญของบุคคลเหล่านั้น และยังสอดคล้องกับแนวความคิดของพระมหาบุญมี มาลาวิโร (2553, น.127) ที่ว่า ให้มีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน ไม่ประพฤติตนในทางที่ลู่อินาจนัดมหาความอยากคือ ไม่ปล่อยให้เป็นไปตามอำนาจแห่งความอยากในอารมณ์ที่น่ารักใคร่ เพราะเมื่อจิตตกไปสู่อำนาจนี้แล้ว ย่อมเกิดการดิ้นรนมากกว่าเหตุอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ผลที่สุดก็ย่อมจะจงใจให้ประทุพทุฐิต อันจะก่อให้เกิดความทุกข์ต่าง ๆ ตามมา การให้ทุกคนในองค์กรรู้จักข่มใจไว้ไม่ให้เป็นไปในอำนาจแห่งความอยาก เช่นนี้ จิตก็จะสงบ คุณความดีต่าง ๆ ก็จะเกิดขึ้น เป็นผลดีทั้งแก่ตัวพนักงานเองและแก่องค์กร หากจิตใจไม่ดี ก็ย่อมเสี่ยงที่จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในองค์กรตามมา จากการวิจัยพบว่า หลักการไม่ลู่อินาจนัดมหา

อำนาจค้นหา มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก และมีผลต่อการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน เนื่องจาก ข้อนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับผู้บริหาร และผู้อยู่ได้ บังคับบัญชา เพราะเป็นเรื่องภายในตัวบุคคล ภายนอกไม่สามารถรับรู้ได้นอกจากตัวเอง เพราะเป็น ความรู้สึก อยากมี อยากเป็น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ดังนั้น การบริหารวัด ทั้ง 6 ด้าน หากมี ค้นหาคือความทะยานอยากเกิดขึ้นแล้ว ก็จะทำให้การบริหารวัด นั้น ไม่ประสบผลสำเร็จก่อให้เกิด ความเสียหายต่อหน่วยงานอย่างยิ่ง

หลักการ ไม้บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) มีความสัมพันธ์กับการ บริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยอยู่ในระดับรองมา จากหลักของการ ไม้ลูอำนาจ เป็นหลักของภิกษุอุปทานิยธรรม ข้อที่ 3 โดยพบว่า การบริหารวัดมี การวางระเบียบที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยอันเป็นพระบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ไว้กว่า 2,600 กว่าปี โดยไม่ล้มล้างหรือบัญญัติขึ้นมาใหม่ อันเป็นเหตุทำให้พระธรรมวินัยผิดเพี้ยน ไป และไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง ตลอดจน มีบทลงโทษแก่พระภิกษุสามเณรที่ประพฤติดิฉิพระ ธรรมวินัย ตามพระบัญญัติ การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของวัดทำให้มีความสงบ เรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับพระไตรปิฎก เล่มที่ 23 (2539, น. 37) ที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวัง ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม้บัญญัติสิ่งที่เราไม่ได้บัญญัติไว้ ไม้ล้มล้างสิ่งที่เราบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในสิกขาบทที่บัญญัติไว้ และสอดคล้องกับ แนวความคิดของพระพุทธคิด (ระแบบ จูตญาโม) (2554, น.106-109) ที่ว่า หลักภิกษุอุปทานิย ธรรมในข้อนี้ พระพุทธองค์ตรัสถึงหลักการประพฤติปฏิบัติของพระพุทธศาสนาก็คือคำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้า ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและคำสอนของพระองค์ ดังนั้น เรื่องอะไรที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ก็ถือประพฤติปฏิบัติไปตามนั้น ไม่มีการบัญญัติเพิ่มเติม ไม่มีการแก้ไขสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้ ทรงบัญญัติไว้ว่าอย่างไร ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไปอย่างนั้น ถ้า หากว่าไม่พอใจหรือไม่อาจปฏิบัติได้ ก็สึกออกไปเป็นฆราวาส ไม่ใช่จะมาแก้ไขดัดแปลงพระธรรม วินัย เพื่อให้ตนปฏิบัติได้ โดยไม่ยอมรับนับถือหลักที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ สิกขาบทบางอย่าง ถึงแม้ว่าในยุคในสมัยนี้ ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากก็ตาม แต่ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไป ตามนั้นและสอดคล้องกับแนวความคิดของวสิน อินทสระ (2548, น.32-35) ได้กล่าวถึง การไม้ บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อบัญญัติเดิมไว้ว่า ข้อนี้สำคัญ เพราะพูดถึงวัฒนธรรมขององค์การ ว่าสิ่งไหนดีงาม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมที่ดีของบ้านเมือง ของชาติขององค์การ ซึ่งสืบทอดกันมานั้น เป็นสิ่ง สำคัญ เพราะคือความเป็นชาติ เป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ ถือเป็นธรรมาภิบาลอันสำคัญยิ่ง องค์การนั้นย่อมเข้มแข็งและแกร่งได้นาน จากการวิจัยพบว่า หลักธรรมข้อนี้ มีความสัมพันธ์กับการ บริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้ เนื่องมาจาก มีการตั้ง กฎ ระเบียบ แบบ

แผน อีกทั้งมีระเบียบต่าง ๆ ของวัดไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมือง จึงทำให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ภายในวัด กล่าวคือ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่มีการล้มเลิกหรือลบล้าง ตั้งกฎระเบียบ แบบแผน ของการบริหารวัด พระภิกษุสามเณรให้ความสำคัญและเคารพ กฎ ระเบียบ กติกา ของวัด ทำให้เกิดความสามัคคีและการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานครเป็นไปได้อย่างมีระบบและเรียบร้อย

และหลักหมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยอยู่ในระดับรองมาจากหลักการไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) หลักภิกษุอธิการนิศธรรมข้อนี้ มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับสุดท้าย โดยพบว่า การประชุมกันของพระภิกษุสามเณร อันเห็นได้จาก พระบัญญัติเกี่ยวกับการลงพระปาฏิโมกข์ของพระภิกษุ ทุกกึ่งเดือน โดยการให้ทบทวนพระวินัยทุกข้อ และมีการว่ากล่าวตักเตือนในเรื่องที่อาจจะละเมิดพระวินัยกันได้ ก็แล การบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พระภิกษุสามเณรก็ยังให้ความสำคัญกับการประชุมเสมอ เปิดโอกาสให้สามารถแสดงความคิดเห็น เพื่อวางแผนและแก้ไขปัญหาของวัดที่เกิดขึ้นได้ การประชุมกันของพระภิกษุสามเณรก็ยังนำมาซึ่งความสามัคคี ทำให้การบริหารวัดเป็นไปด้วยดี อนึ่ง การประชุมของคนที่อยู่เป็นหมวดหมู่กัน จำเป็นจะต้องมีการประชุมปรึกษาในกิจการงานและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่ การประชุมจึงต้องมีบ่อย ๆ เพื่อให้สามารถติดตามศึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่ ในการเข้าร่วมประชุมนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันประชุม เพราะสังฆกรรมในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าถูกต้อง จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ หรือว่าคนหนึ่งทำคนหนึ่งไม่เห็นด้วย และเมื่อประชุมไปแล้วก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัย กิจการอันใดที่เป็นภาระของหมู่คณะ ไม่ว่าจะภายในบ้านหรือภายในวัด หรือว่าภายในสังคม ตลอดถึงประเทศชาติก็ตาม จะต้องพร้อมเพรียงกันปฏิบัติภารกิจ ซึ่งสอดคล้องกับพระไตรปิฎก เล่มที่ 23 (2539, น.37) ว่า ภิกษุทั้งหลายหมั่นประชุมกันเนื่องนิศย์ เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น และสอดคล้องกับ อรรถกถาพระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลี ทีฆนิกาย มหาวรรค, เล่มที่ 2, ข้อที่ 136, 2535, น.124) ที่ว่า ความพร้อมเพรียงกันประชุม คือเมื่อดีกลองหรือเคาะระฆังให้สงฆ์ประชุมกันเพื่อทำความสะอาดพระเจดีย์หรือลานโพธิ์ หรือเพื่อมุงโรงอุโบสถ เพื่อจะแจ้งกติกาหรือเพื่อให้โอวาท ถ้าภิกษุทั้งหลายหลีกเลี่ยงด้วยข้ออ้างต่าง ๆ ไม่จัดว่าพร้อมเพรียงที่จะประชุม ส่วนภิกษุทั้งหลายที่พักกิจกรรมส่วนตัวทุกอย่างไปเข้าประชุมด้วยอาบัติสัญญาณเพียงครั้งเดียว จัดว่าเป็นผู้ที่พร้อมเพรียงกันประชุม ภิกษุทั้งหลายประชุมปรึกษาหารือกันแล้ว กระทำกิจที่พึงทำแล้ว ไม่เลิกพร้อมกัน ถือว่าไม่พร้อมเพรียงกันเลิก ส่วนที่ประชุมกันแล้วได้ฟังข่าวว่า “วัดโน้นวุ่นวาย พากันงดอุโบสถ งดปวารณา มีพวกภิกษุประกอบเวชกรรมแน่นขนัด”

เมื่อสอบถามกันว่า “ใครจะรับอาสาไปกำราบภิกษุเหล่านั้น” แล้วรับอาสาขอลาก่อน เมื่อไปถึงก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และสอดคล้องกับแนวความคิดของพระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว) (2548, น.19) ได้กล่าวถึงการประชุมกันเนื่องนิตย์ไว้ว่า การประชุมรวมหมู่คณะเป็นเนื่องนิตย์ถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของการดำรงรักษาราชการ ให้มีอุดมการณ์ร่วมกันในระยะยาว ทั้งนี้เพราะการรวมกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา จะทำให้สมาชิกขององค์การเกิดความรู้สึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันอย่างน้อย 3 ประการคือ 1. รู้สึกว่าตนเป็นเจ้าขององค์การ 2. รู้สึกว่าตนมีโอกาสในการสร้างสรรค์องค์การ 3. รู้สึกว่าตนเป็นผู้รับผิดชอบขององค์การใดที่สมาชิกมีความรู้สึกที่ดีทั้ง 3 ประการนี้ ย่อมจะนำไปสู่ความมีอุดมการณ์ เป็นหนึ่งเดียวกัน และพร้อมที่จะพิทักษ์ปกป้องรักษาองค์การอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ แม้แต่ชีวิตก็อุทิศให้กับองค์การได้ นี่คือนานุภาพของการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอของหมู่สงฆ์ ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนา มีความมั่นคงอยู่ในโลกนี้ยาวนานกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปีแล้วและสอดคล้องกับแนวความคิดของชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์และปาริชาติ สดปีตานนท์ (2547, น.45) ได้นำเสนอถึงหลักการประชุมกันเนื่องนิตย์ไว้ว่า การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ คือธรรมเนียมแรกในหลักการบริหารนิยธรรม 7 ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้ไว้ และดูเหมือนคนทำงานในยุคสมัยนี้ ก็นิยมการประชุมกันเป็นนิตย์ เพราะเป็นการได้พูดคุยกันบ่อย ๆ งานก็จะก้าวหน้าไปด้วยดี นอกจากนี้ การประชุมกันเนื่องนิตย์ยังเป็นการสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมสติปัญญาในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ หรือเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาจากการวิจัยพบว่า หลักกติกุขอการบริหารนิยธรรมข้อนี้ มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัดทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้ เนื่องจาก การบริหารวัด ต้องใช้บุคลากรภายในวัด มารวมตัวกันทำงานภายใต้โครงสร้างและการประสานงานที่กำหนด เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน วัดมีจุดมุ่งหมาย มีโครงสร้าง มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปและอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมขององค์การ มีการประชุมกันเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการวางแผน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อนึ่ง วัดก็เป็นองค์การหนึ่งที่มีความสำคัญทางด้านจิตใจของสังคม ก็ต้องมีการบริหาร โดยมีผู้บังคับบัญชาคือเจ้าอาวาสและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคือพระภิกษุสามเณร มีการทำงานร่วมกัน มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ผู้น้อยต่างรับฟังความคิดเห็นกันและกัน เพื่อให้การบริหารวัดเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ส่วนตัวแปรอิสระ 3 ตัว ได้แก่หลักกติกุขอการบริหารนิยธรรม ด้านความพร้อมเพรียง ด้านการให้ความเคารพตามอาวุโส และ ด้านการยินดีในเสนาสนะ ไม่มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากหลักกติกุขอการบริหารนิยธรรม ข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ กล่าวถึงการประชุมกันของกลุ่มคนที่อยู่เป็นหมวดหมู่ จำเป็นจะต้องมีการประชุมกันเพื่อปรึกษาหารือในกิจการงานต่าง ๆ ที่จะทำ ในการประชุมแต่ละครั้งในหน่วยงานหรือในองค์การ

ต้องมีความพร้อมเพรียงกัน หากไม่พร้อมกันแล้วก็เกิดการประชุมกันไม่ได้ ดังนั้น ความพร้อมเพรียงกัน อันเป็นหลักธรรมข้อที่ 2 แห่งหลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 ประการ พระภิกษุสามเณรที่ตอบแบบสอบถามจึงไม่เน้นไปถึงความพร้อมเพรียง เพราะการประชุมกันจะเกิดมีได้ก็จะต้องมีความพร้อมเพรียงกันตามด้วยเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระเทพคิลก (ระแบบ จิตญาโณ) (2554, น.106-109) ที่ว่า ในการเข้าร่วมประชุมกันนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันประชุม เพราะสังฆกรรมในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าถูกต้อง จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำหรือว่าคนหนึ่งทำ คนหนึ่งไม่เห็นด้วย และเมื่อประชุมไปแล้วก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัยและสอดคล้องกับแนวความคิดของวิศิณ อินทสระ (25481, น.32-36) ได้กล่าวถึงการพร้อมกันประชุมและพร้อมกันเลิกประชุมไว้ ดังนี้ เมื่อมีการประชุมก็ควรร่วมกันประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมก็เลิกพร้อมกัน ไม่หนีประชุม รับผิดชอบประชุมก็อยู่จนเลิก ไม่ใช่รับผิดชอบเสร็จก็หายไป จะได้ว่าเราประชุมกันเรื่องอะไร มอบหมายภารกิจอะไร ให้ใครบ้าง จะได้ติดตามงานกันได้ถูกต้อง ข้อนี้ทำได้ (แต่ยาก) องค์การไหน ๆ ก็เข้มแข็ง จากการวิจัยพบว่า ความพร้อมเพรียงกันไม่มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้เนื่องจากพระภิกษุสามเณรที่ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้อาจจะให้ความสำคัญน้อยไป อันเนื่องมาจาก ทุกกึ่งเดือนพระภิกษุต้องลงฟังพระปาฏิโมกข์ ความพร้อมเพรียงกันก็เกิดขึ้น ในเรื่องของการบริหารวัด การประชุมกันอย่างสม่ำเสมอก็มาพร้อมกับความพร้อมเพรียงกัน โดยไม่ต้องให้ความสำคัญเป็นรูปธรรม ความพร้อมเพรียงกันก็ปรากฏมีอยู่ในการประชุมเสมอ

หลักการให้ความเคารพตามอาวุโส ไม่มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากหลักกติกุอปริหานิยธรรมข้อนี้ เป็นประเพณีวัฒนธรรมของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันก็ยังประพฤติปฏิบัติกันอยู่อย่างเคร่งครัด เพราะถือว่า ผู้ที่เป็นพระเถระในสงฆ์มีความรู้ มีพรรษามาก เป็นหัวหน้าหมู่สงฆ์ ในสมัยพุทธกาล การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนัก และคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน หลักที่ใช้ในการปกครองการบริหารคณะสงฆ์นั้น มีเพียงพระธรรมวินัย ไม่ต้องอาศัยอำนาจบ้านเมือง กล่าวคือ พระภิกษุรูปใด มีพรรษามาก มีภูมิธรรม อยู่ในฐานะพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ ก็ย่อมปกครองกันตามลำดับอาวุโส อีกประการหนึ่ง ในสมัยพุทธกาลผู้ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาบวชด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้าถึงขนาดมีการประท้วงอดอาหารเพื่อให้ได้บวชก็มี ปัญหาที่จะเกิดในหมู่สงฆ์น้อยมาก การให้ความเคารพต่อผู้ที่ เป็นพระเถระในหมู่สงฆ์นั้น จึงมีผลต่อการบริหารหมู่คณะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อย่างเป็นรูปธรรม ในสมัยปัจจุบัน พระภิกษุสามเณรก็ยังตระหนักถึงการให้ความเคารพตามลำดับอาวุโสอย่างสม่ำเสมอและเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับพระไตรปิฎก เล่มที่ 23 (2539, น.37) ที่ว่า ภิกษุ

ทั้งหลายยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ท่านผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่า เป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น และสอดคล้องกับแนวความคิดของพระเทพคิลก (ระแบบ จูติญาโณ) (2554, น.106-109) ได้กล่าวถึงหลักภิกขุอุปนิยธรรมในข้อนี้ว่า ในหมู่ในคณะที่อยู่ร่วมกัน มีผู้หลักผู้ใหญ่ที่ลดหลั่นกันลงมา จำเป็นจะต้องให้ความเคารพนับถือต่อท่านที่เป็นใหญ่ในที่นั้น เช่น ภายในวัดก็ให้ความเคารพนับถือต่อเจ้าอาวาสและพระเถระผู้ใหญ่ที่เหนือตนขึ้นไป ข้อความที่ท่านแนะนำสั่งสอน แม้จะมีการพูดำหนดไปบ้างแต่ถือว่าเป็นคำสอนที่เกิดขึ้นโดยเจตนาดี ผู้ที่อยู่ในสำนักของท่านจะต้องเชื่อถือและปฏิบัติตามและสอดคล้องกับแนวคิดของวศิน อินทสระ (2548, น.32-35) ได้กล่าวถึงความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชาไว้ว่า องค์การใด ๆ ย่อมมีผู้นำหากเราให้เกียรติผู้นำ เชื่อฟัง ปฏิบัติตามความคิด (ที่ดีถูกต้อง) ของผู้นำ เดินไปในกรอบในทิศทางเดียวกัน ไม่ลบหลู่ผู้นำ ความมั่นคงในองค์การก็เกิดขึ้น จากการวิจัยพบว่า หลักภิกขุอุปนิยธรรมข้อนี้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน เนื่องจากการบริหารวัด 6 ด้าน เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะสงฆ์ โดยแบ่งเป็น ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการบริหารวัดที่กำหนดขึ้นมาใหม่ โดยมหาเถรสมาคม อันเป็นองค์การสูงสุดทางคณะสงฆ์ ดังนั้น ไม่ว่าจะให้ความเคารพตามลำดับอาวุโสจะมากหรือน้อยก็ตาม ก็ไม่ส่งผลต่อการบริหารวัด

และหลักยินดีในเสนาสนะ ไม่มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ เพราะพระพุทธเจ้าทรงสอนให้พระภิกษุสามเณร เป็นผู้มีก่น้อยสัน โดยเลี้ยงง่าย อยู่ง่าย ฉันทง่าย พอเพียงกับสิ่งมีอยู่ ดังนั้น เรื่องที่อยู่อาศัย กล่าวคือเสนาสนะ อันเป็นสถานที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ซึ่งพระเทพคิลก (ระแบบ จูติญาโณ) (2554, น.106-109) กล่าวถึงหลักภิกขุอุปนิยธรรม ข้อ 6 เรื่องของเสนาสนะที่อยู่อาศัย ทรงสอนให้หาเสนาสนะที่เป็นบังจัยโน้มน้อมไปเพื่อหาความสงบ โดยเน้นไปที่เสนาสนะป่า ซึ่งห่างจากเสียงรบกวน ไม่มีเสียงอีกที่ทึกรึทโครม ซึ่งเป็นอันตรายต่อการทำความสงบ แต่ในขั้นของการปฏิบัติ นั้น เราจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ถ้าหากว่ามีเสียงรบกวนมาก ก็อย่าไปใส่ใจ สนใจต่อเสียงรบกวนเหล่านั้นให้มากกว่า ก็จะทำได้ เกิดความสงบได้ และแนวคิดของพระมหาจรรยา สุทธิญาโณ (2551, ออนไลน์) ได้กล่าวไว้ว่า ประโยชน์ของเสนาสนะว่า เป็นเครื่องรักษาสุขภาพ อำนวยความสะดวกให้ พระสงฆ์ได้เจริญภาวนาพิจารณาธรรม ลักษณะของเสนาสนะที่ดีต้องร่มรื่นสงบเย็น พระสงฆ์ที่สมควรอยู่ในเสนาสนะที่พุทธบริษัทถวายต้องเป็นพหูสูต ชื่อตรง แสดงธรรมเพื่อระงับดับทุกข์แก่ผู้ถวายความอุปถัมภ์ ให้ผู้อุปถัมภ์ได้รู้ทั่วถึงธรรมเข้าถึง ความสงบเย็นเป็นนิพพาน นอกจากนี้พระพุทธเจ้าได้

ตรัสว่า การถวายเสนาสนะ จัดเข้าในทานอันเลิศ เพราะอำนาจความสะดวกให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่ธรรม อีกทั้งพุทธบริษัท ได้มีโอกาสศึกษาธรรมอย่างลึกซึ้ง จนนำความสงบเย็นมาสู่ตน เนื่องจากพระภิกษุสามเณร พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เป็นผู้มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ไม่เน้นหรูหรา พอเพียง สันโดษ จากการวิจัยพบว่า ด้านการยินดีในเสนาสนะ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยพบว่า มีการจัดเสนาสนะ เพียงพอต่อการใช้สอยแก่พระภิกษุสามเณรที่จำพรรษา มีการซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรม มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ในบริเวณเสนาสนะที่อาศัยอย่างสม่ำเสมอ และพระภิกษุสามเณรมีความพึงพอใจในเสนาสนะที่พักอาศัยอยู่แล้ว พระภิกษุสามเณรจึงไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องเสนาสนะในการบริหารวัด แต่มุ่งให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านอื่น คือ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ดังนั้น ด้านเสนาสนะมีความเพียงพอแก่พระภิกษุสามเณรอยู่เดิมแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีระดับการนำมาใช้มาก แต่ก็ไม่มีผลต่อการบริหารวัด ทั้ง 6 ด้าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

งานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปทานิชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากเอกสารและแจกแบบสอบถามพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองเจ้าคณะเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พบว่าการตอบแบบสอบถามของพระภิกษุสามเณรนั้น ให้ความสำคัญกับการบริหารคณะสงฆ์เป็นอย่างมาก สำหรับหลักภิกขุอุปทานิชธรรม 7 นั้น พระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ก็ให้ความสำคัญและถือปฏิบัติด้วยดี มาโดยตลอด มีเพียงบางข้อเท่านั้น ที่ให้ความสำคัญน้อย ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของทุกองค์การอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม คณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ควรให้ความสำคัญพร้อมทั้งกำหนดระเบียบปฏิบัติในหมู่สงฆ์ให้ครอบคลุมทุกส่วน เพราะหลักภิกขุอุปทานิชธรรมนี้ สามารถเป็นรูปแบบให้แก่องค์กรและบุคคลในองค์กรที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ ดังนี้

1. ตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ด้านนี้ เป็นคุณสมบัติที่ดีของพระสงฆ์ที่ควรให้เกิดมี เพราะเป็นการแสดงถึงความน้ำใจต่อผู้อื่น ดังนั้น พระภิกษุสามเณรภายในวัดควรมีส่วนร่วมในการต้อนรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมาอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดเสนาสนะสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมา โดยการทำให้เห็นชัด และควรจะดำเนินการปรับภูมิทัศน์ให้ภายในวัดของตนให้น่าอยู่และน่าสนใจ และมีปฏิสันถารแก่ผู้มาเยือนทั้ง

บรรพชิตและภคิณีผู้มาเยือนอันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแนวคิด อันจะนำสิ่งใหม่ ๆ มาพัฒนาวัด และเขตการปกครองของตนยิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. การไม่ลู่อำนาจตัณหา คือความอยากที่เกิดขึ้น ด้านนี้ ถือว่า เป็นข้อสำคัญมากต่อ พระภิกษุสามเณร เป็นด้านที่มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในส่วนของพระธรรมวินัยที่พระภิกษุสงฆ์ ประพฤติกันอยู่แล้ว คณะสงฆ์จะต้องให้ความสำคัญและทำให้ดียิ่งขึ้นไป มากกว่านี้ พระภิกษุ สามเณรภายในวัดควรปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายจากเจ้าอาวาส อย่างเต็มความสามารถ โดยไม่ หวังแก่ลาภและประโยชน์ส่วนตน วัดควรมีการจัดวางหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสามเณรตามความรู้ และความสามารถอย่างเหมาะสม

3. การไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) คณะสงฆ์ควรให้ ความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นข้อที่แสดงถึงความมั่นคงแห่งพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการ โดยเฉพาะเป็นผู้บริหารงานคณะสงฆ์ อันเป็นหน้าที่โดยตรงที่ต้องให้ความสำคัญ ข้อบัญญัติต่าง ๆ จะเป็นไปทิศทางเดียวกันได้นั้น พระภิกษุสามเณรภายในวัดควรดำเนินการตามคำสั่งพระผู้อาวุโส เพราะพระผู้อาวุโสมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องของพระธรรมวินัยเกี่ยวกับข้อประพฤติปฏิบัติ ของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างดี เพราะจะช่วยให้อำนาจได้

4. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การประชุมของพระสังฆาธิการควรรักษารูปแบบการ ประชุมที่ดำเนินการอยู่เป็นประจำให้คงรูปแบบที่ติดต่อกันไป การใช้เวลาประชุมของพระสังฆาธิการ ระดับปกครองและการประชุมของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ควรให้มีความเหมาะสม และควร มีการแจ้งพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบถึงการเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน เพราะเป็น แนวทางแห่งความเจริญของหมู่คณะ และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น การประชุมเพื่อหาข้อแก้ไขก็ควร ดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้สิ้นสุด ซึ่งจะช่วยให้ได้รู้แนวทางปกป้องกันและแก้ไขปัญหารื่องนั้น ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด อีกทั้งก่อให้เกิดการเรียนรู้ทัศนคติของพระภิกษุ สามเณรแต่ละรูปที่แสดงออกมา ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นแก่คณะสงฆ์ และควรเพิ่มระยะเวลา ในการประชุมเป็นอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง เพื่อให้พระสงฆ์สามารถติดตามข่าวคราวจากทางการ คณะสงฆ์อย่างทันเหตุการณ์ จะได้มีทัศนวิสัยที่กว้างไกล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ พุทธธรรมได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้การวิจัยครั้งต่อไป มีความสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรปรับเปลี่ยนสถานที่การดำเนินการวิจัยเป็นจังหวัดอื่น ๆ

2. ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการบริหารวัดของพระสงฆ์
3. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียด ด้วยการสัมภาษณ์ (interview) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key informants) คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เลขานุการเจ้าคณะต่าง ๆ เจ้าอาวาส และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของระดับผู้บริหารวัด
4. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการบริหารวัดระดับภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อจะได้ทราบความแตกต่างที่ส่งผลต่อการบริหารวัด
5. ควรศึกษาความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลอันเป็นหลักทดสอบความโปร่งใส เพื่อจะได้ทราบการบริหารวัดอย่างจริงแท้

บรรณานุกรม

- กนกพร ชัยทิมประทุม. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลกับ
ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สระแก้ว เขต 1. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2542). การวิเคราะห์สถิติ : สถิติเพื่อการตัดสินใจ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมการศาสนา. (2538). คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2538). คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2540). ประวัติวัดที่วราชอาณาจักร เล่ม 16. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2540). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ :
กรมการศาสนา.
----- (2542). คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2542). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งคณะสงฆ์.
กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
----- (2543). วัดพัฒนา 43. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- การสาธารณสุขการ. (2555). ค้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2555. จาก <http://watnapo.com/webpage/5%20satarano>
คะนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. (2545). หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุค
โลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2526). การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.
กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์และ ปาริชาติ สดปีตานนท์. (2547). การประชุมอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์ พรินต์ติ้ง.
- ชมรมสนทนาภาษาธรรม. (2551). ค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2555. จาก <http://palungjit.com>
ครูณี ญาณวัฒนา และคณะ. (2545). ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณี
วัดอัมพวัน. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เดิมศักดิ์ ทองอินทร์. (2550). ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. (2535). ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2543). องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : ไทยพัฒนาพานิช.

- ธนจรส พูนสิทธิ์. (2541). การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. (2544). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : อักษรปริทรรศน์.
- น้อย ปลายกลามและสุบรรณ จันทบุตร. (2539). การบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน
ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : เอ.พี. กราฟิเคิลไชน์
และและการพิมพ์.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). พรมแดนความรู้ด้านการวิจัยและสถิติ. ชลบุรี : วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นนทรรัตน์ จำปาแดง. (2548). การเป็นลูกน้องที่ดี. กรุงเทพฯ : วังอักษร
- บุญทัน ดอกไธสง. (2537). การจัดการองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- . (2535). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญช่วย จันทร์เข้า. (2544). พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขต
การปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญศรี พานะจิตต์. (2545). ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด. กรุงเทพฯ : บริษัท พรักหวาน
กราฟฟิก จำกัด.
- ประเวศ วสี. (2539). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม ในการบริหารวัดในยุคโลกาภิวัตน์.
กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.ที. กราฟิเคิลไชน์ และและการพิมพ์.
- ปริญญา สมัครการ. (2551). การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 2. คุรุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร.
- พระพุทธวรญาณ. (2548). ธรรมญาณนิพนธ์ : 100 ปี พระพุทธวรญาณ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). (2548). ความรู้ประมาณ ฐานรากของพระพุทธศาสนา.
กรุงเทพฯ : พีพี พรินตติ้ง.
- พระวิสุททธิภักทรธาดา. (2547). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฏมหาเถรสมาคม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2549). **การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ 8 ราชบุรี** : เพชรเกษมการพิมพ์.
- พระมหาไพฑูริย์ วรรณบุตร. (2550). **การบริหารคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ** : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระมหาเสริมชัย ชยมงคล. (2541). **การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ** : เอช ที พี เพรส.
- พระมหาสิทธิการ. (2543). **หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี รวมทุกวิชา. กรุงเทพฯ** : เลียงเชียง.
- พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพ์สกุล. (2545). **รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.**
- พระมหาสมทรง สิรินุชโร ประเวศ วลี สมบูรณ์ สุขสำราญ และ ส.สิวัรักษ์. (2548). **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. กรุงเทพฯ** : บริษัทเกร็ดไทย จำกัด.
- พระมหาทงชัย บูรณพิสุทธิ์. (2545). **บทบาทของวัดกับชุมชนในเขตบางรัก. กรุงเทพฯ** : ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาบุญมี มาลาวิชโร. (2553). **พุทธบริหาร. กรุงเทพฯ** : ชิงค์ บียอนด์ บู้คส์ จำกัด.
- พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย. (2513). **บันทึกการสัมมนาเรื่องพระพุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ** : พระนครห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ** : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ** : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2541). **“พระสงฆ์กับกรมการศาสนา” ในกรมการศาสนาผู้ทศวรรษแห่งการพัฒนา. กรุงเทพฯ** : กรมการศาสนา.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์). (2548). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ** : มหาเถรสมาคม.
- พระเมธีธรรมาภรณ์. (2539). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. (2551). **เสนาสนะ. ค้นเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2556. จาก**
<http://www.siammedia.org/articles/dhamma/20080926.php>
- พระเทพดิลก. (ระแบบจิตฺญาโณ). (2544). **ธรรมปริทรรศน์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ** : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระเทพปริยัติมุนี (สมคิด เขมจารี). (2543). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต). (2550). อปริหานิยธรรม. กรุงเทพฯ : ดวงกมล ปรีณตั้ง .
- พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก). (2552). อธิบายธรรมวิภาค. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย
- พระพิพิธธรรมสุนทร. (2541). คติธรรมนำชีวิต เล่ม 2. กรุงเทพฯ : เลียงเชียง.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2542). องค์การและการจัด. กรุงเทพฯ : พรานนกการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). (2552). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญาสิริ). (2538). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- พระครูศุภธรรมคุณ. (2555). การศึกษาสงเคราะห์. ค้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2555. จาก <http://songbanmoh.myreadyweb.com/article/topic-11535.html>
- พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต). (2553). ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลัก ธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม). (2554). การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข). (2554). ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโโส (รดจันทรวิงษ์). (2555). การบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปัญญา). (2554). การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกฎ
อปรินายกรรม 7 ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอนันท์ อานนุโท (นรมาตร์). (2552). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับ
การประยุกต์ใช้ หลักกฎอปรินายกรรม 7. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูไพศาลวัฒนคุณ. (2554). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานเทศบาลเมืองตาม
หลักอปรินายกรรม : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี. พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุพลรัตน์ ฐานิสฺสโร (เขียวพรหม). (2554). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามหลักอปริน
ายกรรม 7 ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบูรณ์. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาคุณิต ปิยบุญ โฉ (คุ้มสุด). (2554). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักกฎอปรินาย
กรรม : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณัฐพล วุฒิมุโม (ปราบพินาศ). (2553). การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4
ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการผจญ อาจาโร. (2553). ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลัก
ธรรมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไถ่ จังหวัดลำพูน : สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชนดล นาคสุวรรณ โฉ (นาคพิพัฒน์). (2550). การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์.
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระครูพิศาลถิรธรรม. (2553). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี
กรุงเทพมหานคร. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดสุวรรณ โกวิท. (2552). การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการ
ปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม. สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

- พระศรีปริยัติโมลี (พระมหาสมชาย กุศลจิตฺโต). (2543). การเมือง (ไม่ใช่) เรื่องของสงฆ์. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- พิน มุฑุกัน. (2539). แนวสอนธรรม. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พลสัณห์ โพธิ์ศรีทอง. (2538). หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2539). จารึกไว้ในพระพุทธศาสนาในการศึกษา. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน.
- ไพโรธ เลิศพิริยกมล. (2539). สภาพปัญหาสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ.
- พื้น ดอกบัว. (2550). วัดและพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- มานพ พลไพรินทร์. (2531). คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ : ชูติมาการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2506). พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองธรรม.
- (2532). อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่ม 10. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- (2554). การปกครองคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเถปิฎก. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- (2535). อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเถปิฎกอรรถกถา. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2544). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). การบริหารจัดการและการบริหารพัฒนาฯ องค์การตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- วศิน อินทสระ. (2548). หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : ธรรมดาการพิมพ์.

- วรรณญา จตุพัฒน์รังสี. (2553). **ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง**. สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2540). **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเทคนิค 19.
- สมศรี มงคลชัย. (2545). **การบริการที่ดี**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วังอักษร.
- สุทธิวงศ์ ดันยาพิศาลสุทธิ. (2545). **มส. สักร่างหลักสูตรเจ้าอาวาสใหม่**. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (12 ธันวาคม 2545).
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2540). **ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). **คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- , (2546). **วัดพัฒนา 46**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- , (2550). **วัดพัฒนา 50**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2548). **คู่มือพระสังฆาธิการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนา.
- สำนักส่งเสริมการศึกษาและบริหารสังคม. (2544). **บทบาทของพระสงฆ์: ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด. (2555). **บัญชีสำรวจพระภิกษุสามเณรประจำปี 2555**. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2555). **สรุปผลที่สำคัญการสำรวจสถานะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2554**. สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักเลขาธิการผู้แทนราษฎร. (2550). **รัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุเมธ การศรีทอง. (2545). **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดไผ่ล้อม อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2514). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สาราณูติ.
- , (2523). **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- , (2526). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

- สมาน รังสิโยภุชญา. (2527). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สัมพันธ์ ภูโพนบูลย์. (2542). **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พิทักษ์อักษร.
- สิรภาพ เหล่าลาภะ. (2545). **พุทธศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- เสนาะ ตีเขาร. (2544). **หลักการบริหาร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และ สมาน รังสิโยภุชญา. (2541). **หลักการบริหารเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ : ประชาชน.
- สมคิด บางโม. (2542). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทร สุภูตะโยธิน. (2540). **คู่มือสมรรถคดีสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพฯ : გრანด์პრის ინტერნეწნენ ნელ ჯამკდ.
- สุปรีชา กมลาสน. (2545). **กลยุทธ์การบริหาร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Cronbach, Lee J. (1970). **Essentials of Psychological Testing**. New York: Harper and Row Publishers.
- Gulick L.and Urwick J. (1973). **Papers on the Science of Administration**. New York.
- Herbert A. Simon. (1947). **Administrative Behavior**. New York: Macmillian.
- Katz, Robert L. (1955). **“Skills of an Effective Administration”** Harvard Business Review 33.
- Hersey Paul and Blanchard Kenneth H. (1977). **Management of Organization Behavior**. New Jersey : Prantice-Hall, Inc.,.
- Yamane, Taro. (1973). **Statistics : An Introductory. 2nd ed**. New York: Harper and Row.
- Terry George R.. (1968). **Principles of management. Illinois** : Ricard D. Irwin

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. รศ. ดร.จิตรภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ คณบดีคณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) 118 หมู่ที่ 3 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ
2. รศ. ดร. สุรินทร์ นิยมางกูร ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่อยู่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน เลขที่ 50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
3. ผศ. มาลีณี ธีรอภิศักดิ์กุล อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่อยู่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ซอยอิสรภาพ 15 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

ภาคผนวก ข

หนังสือราชการ

ที่ ศธ 0546.14/รปม.019

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 พฤศจิกายน 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์จัตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำโครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ขันธสิกรรม นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักกิกขุอปรีหานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร” โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร.ศรัณย์	ฐิตารีย์	ประธาน
2. ดร.สุรศักดิ์	โตประสิทธิ์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

อานันท์

(อาจารย์อานันท์ คงอินทร์)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทรสาร. 0-2890-1786

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810,1813

ที่ ศธ 0546.14/รปม.016

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

11 ธันวาคม 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เครื่องมือวิจัย จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ขันธสิกรรม นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักกติกุอุปริทานิชธรรมกับการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร” โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร.ศรัณย์	ฐิตารีย์	ประธาน
2. ดร.สุรศักดิ์	โตประสิทธิ์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ทางบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทรสาร. 0-2890-1786

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810,1813

ที่ ศษ 0546.14/รปม.020

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 พฤศจิกายน 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี วีรอกศักดิ์กุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำโครงวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ขันธสิกรรม นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปปริทานิขธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร” โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร.ศรัณย์	ฐิตารีย์	ประธาน
2. ดร.สุรศักดิ์	โตประสิทธิ์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำงานวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

อาปนทร์

(อาจารย์ธานินทร์ คงอินทร์)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทรสาร. 0-2890-1786

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810,1813

โดยศาสตราจารย์
ดร.มาลินี วีรอกศักดิ์กุล
13 มค 55

ที่ ศธ 0564.14/50

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูวิมุตติธรรมภรณ์ เจ้าอาวาสวัดวิมุตยาราม

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ขันธสิกรรม รหัส 5261901010 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักกติกขุปรหานิยธรรม7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/52

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูสุวิมลกิตติญาณ เจ้าอาวาสวัดเพลง

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ชันชติกรรม รหัส 5261901010 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักกิกขุอปรีหานิยธรรม7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/51

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมงคลสิทธิญาณ เจ้าอาวาสวัดกนิษฐาราม

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ขันธสิกรรม รหัส 5261901010 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปนิชชธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศร 0564.14/54

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงทรีอู่จี่
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสมศักดิ์ สุมงคลโต เจ้าอาวาสวัดสิงห์

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ชันชติกรรม รหัส 5261901010 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักกติกุอปรินายิธรรม7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/55

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระปรีชยัตินทรกร เจ้าอาวาสวัดคฤหบดี

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ชันชติกรรม รหัส 5261901010 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปนิยธรรม7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/56

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอดความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระราชปรีดีเวที เจ้าอาวาสวัดดาวดึงษาราม

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ชันธิกรมม รหัส 5261901010 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักกิกขุอปธานิชกรรม7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอดความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/57

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระราชปรีดียาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดอมรคีรี

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ชันชติกรรม รหัส 5261901010 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักกิกขุอปรีหานิยธรรม7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/58

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูอาทรบุญกิจ เจ้าอาวาสวัดน้อยนางหงส์

เนื่องด้วย พระมหาชัยทัต ขันธสิกรรม รหัส 5261901010 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของหลักกิกขุอปรีทานิยธรรม7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง ความสัมพันธ์ของหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7 กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร

คำนำ

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนำไปประกอบการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอความกรุณาและสละเวลาตอบแบบสอบถาม ทางผู้วิจัยขอขอบคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างยิ่ง

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักภิกขุอุปทานิยธรรม 7

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารวัด 6 ด้าน

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2. แบบสอบถามฉบับนี้ จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลตามความคิดเห็นของท่าน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่ผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

3. ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อสถานภาพของท่าน ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือส่งกลับให้แก่ผู้วิจัย จักขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัย

พระมหาชัยทัต ชันธิสิกรรม

นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขา นโยบายสาธารณะ

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5261901010

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักกติกขุอธิรหณัรธรรม 7

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

ท่านเห็นด้วยมากที่สุด	หมายถึง	5
ท่านเห็นด้วยมาก	หมายถึง	4
ท่านเห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง	3
ท่านเห็นด้วยน้อย	หมายถึง	2
ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด	หมายถึง	1

ข้อที่	หลักกติกขุอธิรหณัรธรรม 7 กับการบริหารวัด	ระดับการนำมาใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์					
	1.1 ท่านเห็นว่า วัดมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ มากน้อยเพียงใด					
	1.2 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความสำคัญกับการประชุม มากน้อยเพียงใด					
	1.3 ท่านเห็นว่า วัดเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเพื่อการวางแผนและแก้ไขปัญหาของวัด มากน้อยเพียงใด					
	1.4 ท่านเห็นว่า การประชุมกันทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด มีความสามัคคีกัน มากน้อยเพียงใด					
	1.5 ท่านเห็นว่า การประชุมอย่างสม่ำเสมอมีผลต่อการบริหารวัด มากน้อยเพียงใด					
2	ความพร้อมเพรียง					
	2.1 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าประชุมพร้อมเพรียงกัน มากน้อยเพียงใด					
	2.2 ท่านเห็นว่า หากที่ประชุมมีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของวัด ต้องผ่านที่ประชุมเสมอ					
	2.3 ท่านเห็นว่า การใช้เวลาประชุมมีความเหมาะสม มากน้อยเพียงใด					

ข้อที่	หลักกติกุขอปรินายธรรม 7 กับการบริหารวัด	ระดับการนำมาใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	2.4 ท่านเห็นว่า พระกิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมจะอุทิศเวลาของตนเพื่อกิจกรรมของวัด มากน้อยเพียงใด					
	2.5 ท่านเห็นว่า พระกิกษุสามเณรภายในวัดเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน มากน้อยเพียงใด					
3	ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม)					
	3.1 ท่านเห็นว่า วัดได้ออกกฎระเบียบไว้ มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย มากน้อยเพียงใด					
	3.2 ท่านเห็นว่า พระกิกษุสามเณรภายในวัดยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด มากน้อยเพียงใด					
	3.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการลงโทษพระกิกษุสามเณรที่ประพฤติผิดพระวินัยให้เป็นไปตามกระบวนการพระวินัย มากน้อยเพียงใด					
	3.4 ท่านเห็นว่า วัดมีการออกกฎระเบียบซึ่งมีเนื้อหาขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย มากน้อยเพียงใด					
	3.5 ท่านเห็นว่า การปฏิบัติตามพระวินัยและกฎระเบียบของวัด ทำให้มีความสงบเรียบร้อย มากน้อยเพียงใด					
4	ให้ความเคารพตามอาวุโส					
	4.1 ท่านเห็นว่า พระกิกษุสามเณรภายในวัดให้ความเคารพต่อพระเถระตามลำดับอาวุโส มากน้อยเพียงใด					
	4.2 ท่านเห็นว่า พระกิกษุสามเณรภายในวัดดำเนินการตามคำสั่งพระผู้อาวุโสเสมอเมื่อได้รับคำสั่ง มากน้อยเพียงใด					
	4.3 ท่านเห็นว่า พระผู้อาวุโสภายในวัดมีความรู้และประสบการณ์ มากน้อยเพียงใด					
	4.4 ท่านเห็นว่า ความรู้และประสบการณ์ของพระผู้อาวุโส จะช่วยให้คำปรึกษาได้ มากน้อยเพียงใด					
	4.5 ท่านเห็นว่า การให้ความเคารพตามอาวุโสของพระกิกษุสามเณรภายในวัด มีผลต่อการบริหารวัด มากน้อยเพียงใด					

ข้อที่	หลักกติกุขอปรีหานิยธรรม 7 กักับการบริหารวัด	ระดับการนำมาใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5	ไม่ดูอำนาจัดัฒหา					
	5.1 ท่านเห็นว่า การบริหารวัดของท่านเป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามแห่งพระศาสนา มากน้อยเพียงใด					
	5.2 ท่านเห็นว่า วัดมีการจัดวางหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสามเณรตามความรู้และความสามารถอย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด					
	5.3 ท่านเห็นว่า ภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่หวังแก่ลาภและสักการะ มากน้อยเพียงใด					
	5.4 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีส่วนร่วมในการบริหารวัด มากน้อยเพียงใด					
	5.4 ท่านเห็นว่า วัดมีการบริหารเป็นไปตามพระธรรมวินัย มากน้อยเพียงใด					
6	ยินดีในเสนาสนะ					
	6.1 ท่านเห็นว่า วัดมีการปรับสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เป็นสถานที่รื่นรมย์ มากน้อยเพียงใด					
	6.2 ท่านเห็นว่า วัดมีการสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะตามความเหมาะสม มากน้อยเพียงใด					
	6.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการจัดเสนาสະให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด					
	6.4 ท่านเห็นว่า เสนาสนะภายในวัดเพียงพอต่อพระภิกษุสามเณรภายในวัด มากน้อยเพียงใด					
	6.5 ท่านเห็นว่า เสนาสนะมีความจำเป็นต่อพระภิกษุสามเณรภายในวัด มากน้อยเพียงใด					
7	เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข					
	7.1 ท่านเห็นว่า วัดมีนโยบายการวางแผนสำหรับพระภิกษุสามเณรที่จรมาอย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด					

ข้อที่	หลักกติกุขอปรินายธรรม 7 กับการบริหารวัด	ระดับการนำมาใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	7.2 ท่านเห็นว่า วัดมีการจัดเสนาสนะสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมาอย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด					
	7.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการตรวจสอบประวัติพระภิกษุสามเณรผู้จรมาก่อนที่จะให้พัก มากน้อยเพียงใด					
	7.4 ท่านเห็นว่า วัดมีการต้อนรับภิกษุสามเณรผู้จรมาคด้วยความยินดี มากน้อยเพียงใด					
	7.5 ท่านเห็นว่า การต้อนรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมา เป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรภายในวัด					

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารวัด 6 ด้าน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

ท่านเห็นด้วยมากที่สุด	หมายถึง	5
ท่านเห็นด้วยมาก	หมายถึง	4
ท่านเห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง	3
ท่านเห็นด้วยน้อย	หมายถึง	2
ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด	หมายถึง	1

ข้อที่	ภารกิจการบริหารวัด 6 ด้าน	ระดับการนำมาใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ด้านการปกครอง					
	1.1 มีการจัดโครงสร้างการปกครองวัดอย่างมีระบบ					
	1.2 มีการจัดทำแผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ					
	1.3 มีการตั้งคณะกรรมการบริหารวัดให้เป็นไปตามระเบียบ อย่างเป็นรูปธรรม					
	1.4 มีการปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตาม พระวินัย กฏระเบียบของวัด					

ข้อที่	ภารกิจการบริหารวัด 6 ด้าน	ระดับการนำมาใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	1.5 มีการดูแลคฤหัสถ์ที่พำนักในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด					
2	ด้านการศาสนศึกษา					
	2.1 มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี					
	2.2 มีการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด					
	2.3 มีการจัดให้มีห้องสมุดภายในวัด					
	2.4 มีการตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด					
	2.5 มีการสนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด					
3	ด้านศาสนสงเคราะห์					
	3.1 มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์					
	3.2 มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด					
	3.3 มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษา					
	3.4 มีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนตามโอกาส					
	3.5 มีการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานการศึกษา					
4	ด้านการเผยแผ่					
	4.1 มีการจัดตั้งหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในวัด					
	4.2 มีการจัดพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาตามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน					
	4.3 มีการเผยแผ่ธรรมะตามสื่อ ๆ ต่าง					
	4.4 มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา					
	4.5 มีการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมแก่ประชาชนทั่วไป					
5	ด้านสาธารณูปการ					

ข้อที่	ภารกิจการบริหารวัด 6 ด้าน	ระดับการนำมาใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5.1 มีการมีการจัดทำแผนผังสภาพวัดในปัจจุบันอย่างชัดเจน					
	5.2 มีการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะตามความเหมาะสม					
	5.3 จัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่อย่างต่อเนื่อง					
	5.4 พัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดอย่างเหมาะสม					
	5.5 จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจการภายในวัดอย่างเหมาะสม					
6	ด้านสาธารณสงเคราะห์					
	6.1 อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้สถานที่วัดบำเพ็ญกุศล					
	6.2 อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้สถานที่วัดในกิจกรรมส่วนรวม					
	6.3 จัดกองทุนสำหรับประชาชนผู้ประสบภัยธรรมชาติ					
	6.4 สนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชน ที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์					
	6.5 ช่วยเหลือทางราชการจัดกิจกรรมอันเป็นไปต่อสังคม					

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

กราบขอบพระคุณท่านผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

ภาคผนวก ง
ผลวิเคราะห์เครื่องมือ

แบบสอบถามเพื่อการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of congruence- IOC)

คำชี้แจงในการประเมินแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบที่ท่านเห็นว่าข้อความหรือข้อความกับนิยาม คำศัพท์เฉพาะมีความสอดคล้องกัน โดยมีความหมายของการให้คะแนน ดังนี้

- 1 หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามคำศัพท์เฉพาะ
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับนิยามคำศัพท์เฉพาะ
- 1 หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามคำศัพท์เฉพาะ

แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักกิจกรรมบริหารธรรม 7

ประเด็นคำถาม	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
1. การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์					
1.1 ท่านเห็นว่า วัดมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.2 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความสำคัญกับการประชุม มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.3 ท่านเห็นว่า วัดเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเพื่อการวางแผนและแก้ไขปัญหาของวัด มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.4 ท่านเห็นว่า การประชุมกันทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด มีความสามัคคีกัน มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.5 ท่านเห็นว่า การประชุมอย่างสม่ำเสมอมีผลต่อการบริหารวัด มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2. ความพร้อมเพรียง					
2.1 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าประชุมพร้อมเพรียงกัน มากน้อยเพียงใด	1	1		1.00	ใช้ได้

ประเด็นคำถาม	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
2.2 ท่านเห็นว่า หากในที่ประชุมมีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของวัดต้องผ่านที่ประชุมเสมอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.3 ท่านเห็นว่า การใช้เวลาประชุมในแต่ละครั้งมีความเหมาะสม มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.4 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมจะอุทิศเวลาของตนเพื่อกิจกรรมของวัด มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.5 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดเล็กประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีบัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม)					
3.1 ท่านเห็นว่า วัดได้ออกกฎระเบียบไว้ มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.2 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการลงโทษพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติผิดพระวินัยให้เป็นไปตามกระบวนการพระวินัย มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.4 ท่านเห็นว่า วัดมีการออกกฎระเบียบซึ่งมีเนื้อหาขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.5 ท่านเห็นว่า การปฏิบัติตามพระวินัยและกฎระเบียบของวัด ทำให้มีความสงบเรียบร้อย มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประเด็นคำถาม	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
4. ให้ความเคารพตามอาวุโส					
4.1 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความเคารพต่อพระเถระตามลำดับอาวุโส มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.2 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัด ดำเนินการตามคำสั่งพระผู้อาวุโสเสมอเมื่อได้รับคำสั่ง มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.3 ท่านเห็นว่า พระผู้อาวุโสภายในวัดมีความรู้และประสบการณ์ มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.4 ท่านเห็นว่า ความรู้และประสบการณ์ของพระผู้อาวุโสจะช่วยให้คำปรึกษาได้ มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.5 ท่านเห็นว่า การให้ความเคารพตามอาวุโสของพระภิกษุสามเณรภายในวัด มีผลต่อการบริหารวัด มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5. ไม่ล่ออำนาจค้นหา					
5.1 ท่านเห็นว่า การบริหารวัดของท่านเป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามแห่งพระศาสนา มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.2 ท่านเห็นว่า วัดมีการจัดวางหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสามเณรตามความรู้และความสามารถอย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.3 ท่านเห็นว่า ภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่หวังแก่ลาภและสักการะ มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.4 ท่านเห็นว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีส่วนร่วมในการบริหารวัด มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประเด็นคำถาม	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
5.5 ท่านเห็นว่า วัดมีการบริหารเป็นไปตามพระธรรมวินัย มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6. ยินดีในเสนาสนะ					
6.1 ท่านเห็นว่า วัดมีการปรับสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เป็นสถานที่ร่มรื่น มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.2 ท่านเห็นว่า วัดมีการสร้างบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะตามความเหมาะสม มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการจัดเสนาสนะให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.4 ท่านเห็นว่า เสนาสนะภายในวัดเพียงพอต่อพระภิกษุสามเณรภายในวัด มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.5 ท่านเห็นว่า เสนาสนะมีความจำเป็นต่อพระภิกษุสามเณรภายในวัด มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
7. เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข					
7.1 ท่านเห็นว่า วัดมีนโยบายการวางแผนสำหรับพระภิกษุสามเณรที่จรมาอย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
7.2 ท่านเห็นว่า วัดมีการจัดเสนาสนะสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมาอย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
7.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการตรวจสอบประวัติพระภิกษุสามเณรผู้จรมาก่อนที่จะให้พัก มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประเด็นคำถาม	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
7.4 ท่านเห็นว่า วัดมีการต้อนรับภิกษุสามเณรผู้ จรมาด้วย ความยินดี	1	1	1	1.00	ใช้ได้
7.5 ท่านเห็นว่า การต้อนรับพระภิกษุสามเณรผู้ จรมา เป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรภายใน วัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้

แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารวัด 6 ด้าน

ประเด็นคำถาม	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
ด้านการปกครอง					
1.1 มีการจัดโครงสร้างการปกครองวัดอย่างเป็นระบบ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.2 มีการจัดทำแผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.3 มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวัดให้ เป็นไปตามระเบียบอย่างเป็นรูปธรรม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.4 มีการปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบของ วัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.5 มีการดูแลคฤหัสถ์ที่พำนักในวัดให้ปฏิบัติ ตามกฎระเบียบ	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประเด็นคำถาม	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
2. ด้านการศาสนศึกษา					
2.1 มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมและบาลี	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.2 ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.3 มีการจัดให้มีห้องสมุดภายในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.4 มีการตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติ ธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.5 มีการสนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ทางการ ศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
3.1 มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.2 มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ภายในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.3 มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อ การศึกษา	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.4 มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน ตามโอกาส	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.5 สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาน การศึกษา	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4. ด้านการเผยแผ่					
4.1 มีการจัดตั้งหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา ภายในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.2 มีการจัดพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา ตามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประเด็นคำถาม	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
4.3 มีการเผยแพร่ธรรมะตามสื่อ ๆ ต่าง	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.4 มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.5 มีการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5. ด้านสาธารณูปการ					
5.1 มีการจัดทำแผนผังสภาพวัดในปัจจุบันอย่างชัดเจน	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.2 มีการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะตามความเหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.3 จัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่อย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.4 พัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดอย่างเหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.5 จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมภายในวัดอย่างเหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6. ด้านสาธารณสงเคราะห์					
6.1 อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้สถานที่วัดบำเพ็ญกุศล	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.2 อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้สถานที่วัดในกิจกรรมส่วนรวม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.3 จัดกองทุนเพื่อประชาชนผู้ประสบภัยธรรมชาติ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.4 สนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชน ที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.5 ช่วยเหลือทางราชการจัดกิจกรรมอันเป็นไปต่อสังคม	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก จ
ผลวิเคราะห์เครื่องมือ

ผลการวิเคราะห์ Reliability**Case Processing Summary**

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.960	65

Frequencies

Statistics

		สถานภาพ	อายุ	พรรษา	วุฒิการศึกษาสามัญ	วุฒินักธรรม	วุฒิเปรียญธรรม
N	Valid	258	258	258	258	258	258
	Missing	8772	8772	8772	8772	8772	8772

Statistics

		ตำแหน่ง	สถานภาพวัด	จำนวนพระ
N	Valid	258	258	258
	Missing	8772	8772	8772

Frequency Table

สถานภาพ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	พระภิกษุ	175	1.9	67.8	67.8
	สามเณร	83	.9	32.2	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

อายุ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16-20	78	.9	30.2	30.2
	21-25	53	.6	20.5	50.8
	26-30	32	.4	12.4	63.2
	31-35	14	.2	5.4	68.6
	36-40	29	.3	11.2	79.8
	40 ปี ขึ้นไป	52	.6	20.2	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

พรรษา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่มีพรรษา	84	.9	32.6	32.6
	1-5 พรรษา	76	.8	29.5	62.0
	6-10 พรรษา	35	.4	13.6	75.6
	11-15 พรรษา	12	.1	4.7	80.2
	16-20 พรรษา	22	.2	8.5	88.8
	21 พรรษา ขึ้นไป	29	.3	11.2	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

วุฒิการศึกษาสามัญ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ประถมศึกษา	51	.6	19.8	19.8
	มัธยมศึกษา	103	1.1	39.9	59.7
	อนุปริญญา	28	.3	10.9	70.5
	ปริญญาตรี	46	.5	17.8	88.4
	ปริญญาโทขึ้นไป	18	.2	7.0	95.3
	อื่น ๆ	12	.1	4.7	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

วุฒินักธรรม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	นักธรรมชั้นตรี	49	.5	19.0	19.0
	นักธรรมชั้นโท	42	.5	16.3	35.3
	นักธรรมชั้นเอก	122	1.4	47.3	82.6
	ไม่มีวุฒิการศึกษา	45	.5	17.4	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

วุฒิปริญญาธรรม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ป.ธ. 2-3	61	.7	23.6	23.6
	ป.ธ. 4-6	57	.6	22.1	45.7
	ป.ธ. 7-9	15	.2	5.8	51.6
	ไม่มีวุฒิการศึกษาบาลี	125	1.4	48.4	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

ตำแหน่ง

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	เจ้าอาวาส	3	.0	1.2	1.2
	รองเจ้าอาวาส	5	.1	1.9	3.1
	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	5	.1	1.9	5.0
	พระลูกวัด/สามเณร	245	2.7	95.0	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

สถานภาพวัด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	วัดพระอารามหลวง	113	1.3	43.8	43.8
	วัดราษฎร์	145	1.6	56.2	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

จำนวนพระ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1-9 รูป	6	.1	2.3	2.3
	10-19	11	.1	4.3	6.6
	20 รูป ขึ้นไป	241	2.7	93.4	100.0
	Total	258	2.9	100.0	
Missing	System	8772	97.1		
Total		9030	100.0		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
A4des	1290	3.5705	1.11067
B4des	1290	3.4744	1.09928
C4des	1290	3.6295	1.01612
D4des	1290	3.6364	1.07748
E4des	1290	3.6295	1.06167
F4des	1290	3.6775	.93871
G4des	1290	3.4713	1.04567
AAA4des	9030	3.5842	1.05374
Valid N (listwise)	1290		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
วัดมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ	258	3.69	1.139
พระภิกษุสามเณรให้ความสำคัญกับการประชุม	258	3.42	1.045
วัดเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรแสดงความคิดเห็น	258	3.44	1.143
การประชุมทำให้พระภิกษุสามเณรมีความสามัคคี	258	3.66	1.087
การประชุมพระภิกษุสามเณรทำให้การบริหารวัดเป็นไปด้วยดี	258	3.64	1.114
A4des	1290	3.5705	1.11067
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
พระภิกษุสามเณรเข้าประชุมพร้อมกัน	258	3.48	1.045
การเปลี่ยนแปลงหรือการ	258	3.50	1.070
การใช้เวลาประชุม	258	3.47	1.092
พระภิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมจะอุทิศ	258	3.50	1.113
พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าร่วมประชุมครบ	258	3.42	1.178
กำหนด			
B4des	1290	3.4744	1.09928
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
วัดได้ออกกฎระเบียบ	258	3.91	.960
พระภิกษุสามเณรยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบ	258	3.49	.922
วัดมีการลงโทษพระภิกษุสามเณร	258	3.49	1.033
วัดมีการยกย่องผู้ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด	258	3.47	1.022
การปฏิบัติตามพระวินัยและกฎระเบียบของวัด	258	3.78	1.062
ทำให้มีความสงบ			
C4des	1290	3.6295	1.01612
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความเคารพต่อ	258	3.72	1.076
พระเถระ			
พระภิกษุสามเณรดำเนินการตามคำสั่งพระผู้	258	3.58	1.071
อาวุโส			
พระผู้อาวุโสภายในวัดมีความรู้และ	258	3.60	1.080
ประสบการณ์			
พระผู้ อาวุโสจะช่วยให้ถ้ำปรึกษาได้	258	3.58	1.100
การให้ความเคารพตามอาวุโสมีผลทำให้การ	258	3.70	1.059
บริหารวัด เรียบร้อย			
D4des	1290	3.6364	1.07748

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ความเคารพต่อพระเถระ	258	3.72	1.076
พระภิกษุสามเณรดำเนินการตามคำสั่งพระผู้อาวุโส	258	3.58	1.071
พระผู้อาวุโสภายในวัดมีความรู้และประสบการณ์	258	3.60	1.080
พระผู้อาวุโสจะช่วยให้คำปรึกษาได้	258	3.58	1.100
การให้ความเคารพตามอาวุโสมีผลทำให้การบริหารวัด เรียบร้อย	258	3.70	1.059
D4des	1290	3.6364	1.07748
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
การบริหารวัดเป็นไปเพื่อความจงกรมแห่งพระศาสนา	258	3.75	1.037
วัดมีการจัดวางหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสามเณรตามความรู้	258	3.51	1.096
พระภิกษุสามเณรปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ	258	3.36	1.176
พระภิกษุสามเณรภายในวัด ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	258	3.84	1.012
การบริหารงานของวัดเป็นไปตามพระธรรมวินัย	258	3.69	.906
E4des	1290	3.6295	1.06167
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
วัดมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อม	258	3.76	.924
วัดมีการสร้างบุญกุศลสังฆกรรม	258	3.73	.927
วัดมีการจัดเสนาสนะให้พระภิกษุสามเณรอย่างเหมาะสม	258	3.69	.923
จำนวนเสนาสนะภายในวัดเพียงพอต่อพระภิกษุสามเณร	258	3.58	.893
เสนาสนะมีพื้นที่กว้างขวางต่อการจำพรรษา	258	3.63	1.017
F4des	1290	3.6775	.93871
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
วัดมีนโยบายการวางแผนสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมา	258	3.54	.930
วัดมีการจัดเสนาสนะสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้จรมา	258	3.43	.973
วัดมีการตรวจสอบประวัติพระภิกษุสามเณรผู้จรมา	258	3.49	1.092
วัดมีการต้อนรับภิกษุสามเณรผู้จรมา	258	3.49	1.041
พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการต้อนรับพระผู้จรมา	258	3.41	1.177
G4des	1290	3.4713	1.04567
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
H4des	1290	3.7395	.96907
I4des	1290	3.5791	1.06150
J4des	1290	3.5054	1.28983
K4des	1290	3.3047	1.25595
L4des	1290	3.6411	1.12825
M4des	1290	3.6783	1.07856
MGA4des	7740	3.5747	1.14443
Valid N (listwise)	1290		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
มีการจัดโครงสร้างการปกครองวัดอย่างมีระบบ	258	3.94	.959
มีการจัดทำแผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ	258	3.70	.887
มีการตั้งคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรม	258	3.67	1.054
มีการกำกับพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระวินัย	258	3.67	.951
การปกครองของวัดเป็นไปตามกฎ ระเบียบมหาเถรสมาคม	258	3.71	.968
H4des	1290	3.7395	.96907
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
มีการจัดตั้งหน่วยเผยแผ่	258	3.60	1.044
มีการจัดพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา	258	3.52	1.059
มีการเผยแผ่ธรรมะตามสื่อต่าง ๆ	258	3.46	1.088
มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระศาสนา	258	3.75	1.060
มีการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	258	3.57	1.043
I4des	1290	3.5791	1.06150
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
มีการจัดการศึกษาแผนกธรรม	258	3.67	1.240
มีการจัดการศึกษาแผนกบาลี	258	3.43	1.298
มีการจัดให้มีห้องสมุดภายใน	258	3.36	1.317
มีการตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม	258	3.43	1.316
มีการสนับสนุนสื่อ วัสดุ	258	3.64	1.256
J4des	1290	3.5054	1.28983
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา	258	3.19	1.286
มีการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด	258	3.26	1.320
มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษา	258	3.38	1.201
มีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน	258	3.32	1.251
มีการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา	258	3.38	1.217
K4des	1290	3.3047	1.25595
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
มีการจัดทำแผนผังสภาพวัดอย่างชัดเจน	258	3.57	1.149
มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมภายในวัด	258	3.57	1.182
มีการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ	258	3.78	1.066
จัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่ที่จำเป็น	258	3.64	1.080
มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้ร่มรื่น	258	3.64	1.156
L4des	1290	3.6411	1.12825
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้สถานที่	258	3.84	.954
อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาใช้สถานที่วัดเพื่อส่วนรวม	258	3.81	.959
มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	258	3.59	1.106
ให้การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์	258	3.57	1.075
มีการจัดการช่วยเหลือประชาชนเมื่อประสบภัยธรรมชาติ	258	3.58	1.246
M4des	1290	3.6783	1.07856
Valid N (listwise)	258		

Regression

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
MGT4R	107.2403	21.26918	258
A4R	17.8527	4.33715	258
B4R	17.3721	4.22899	258
C4R	18.1473	3.72206	258
D4R	18.1822	4.14637	258
E4R	18.1473	3.70949	258
F4R	18.3876	3.43094	258
G4R	17.3566	3.88812	258

Correlations

		MGT4R	A4R	B4R	C4R	D4R	E4R
Pearson Correlation	MGT4R	1.000	.644	.585	.708	.597	.749
	A4R	.644	1.000	.768	.655	.597	.601
	B4R	.585	.768	1.000	.665	.626	.601
	C4R	.708	.655	.665	1.000	.722	.719
	D4R	.597	.597	.626	.722	1.000	.705
	E4R	.749	.601	.601	.719	.705	1.000
	F4R	.617	.392	.494	.563	.614	.623
	G4R	.735	.537	.584	.617	.571	.648
Sig. (1-tailed)	MGT4R	.	.000	.000	.000	.000	.000
	A4R	.000	.	.000	.000	.000	.000
	B4R	.000	.000	.	.000	.000	.000
	C4R	.000	.000	.000	.	.000	.000
	D4R	.000	.000	.000	.000	.	.000
	E4R	.000	.000	.000	.000	.000	.
	F4R	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	G4R	.000	.000	.000	.000	.000	.000
N	MGT4R	258	258	258	258	258	258
	A4R	258	258	258	258	258	258
	B4R	258	258	258	258	258	258
	C4R	258	258	258	258	258	258
	D4R	258	258	258	258	258	258
	E4R	258	258	258	258	258	258
	F4R	258	258	258	258	258	258
	G4R	258	258	258	258	258	258

Correlations

		F4R	G4R
Pearson Correlation	MGT4R	.617	.735
	A4R	.392	.537
	B4R	.494	.584
	C4R	.563	.617
	D4R	.614	.571
	E4R	.623	.648
	F4R	1.000	.660
	G4R	.660	1.000

Sig. (1-tailed)	MGT4R	.000	.000
	A4R	.000	.000
	B4R	.000	.000
	C4R	.000	.000
	D4R	.000	.000
	E4R	.000	.000
	F4R	.	.000
	G4R	.000	.
N	MGT4R	258	258
	A4R	258	258
	B4R	258	258
	C4R	258	258
	D4R	258	258
	E4R	258	258
	F4R	258	258
	G4R	258	258

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	E4R	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= .050, Probability-of-F- to-remove >= .100).
2	G4R	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= .050, Probability-of-F- to-remove >= .100).

3	A4R	. Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= .050, Probability-of-F- to-remove >= .100).
4	C4R	. Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= .050, Probability-of-F- to-remove >= .100).

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.749 ^a	.560	.559	14.12980
2	.818 ^b	.669	.666	12.29386
3	.835 ^c	.697	.693	11.77937
4	.841 ^d	.707	.703	11.59526

Model Summary

Model	Change Statistics				
	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.560	326.321	1	256	.000
2	.108	83.170	1	255	.000
3	.028	23.762	1	254	.000
4	.011	9.130	1	253	.003

ANOVA^e

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	65150.390	1	65150.390	326.321	.000 ^a
	Residual	51110.711	256	199.651		
	Total	116261.101	257			
2	Regression	77720.656	2	38860.328	257.116	.000 ^b
	Residual	38540.445	255	151.139		
	Total	116261.101	257			
3	Regression	81017.713	3	27005.904	194.632	.000 ^c
	Residual	35243.387	254	138.753		
	Total	116261.101	257			
4	Regression	82245.211	4	20561.303	152.929	.000 ^d
	Residual	34015.890	253	134.450		
	Total	116261.101	257			

ANOVA^e

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	65150.390	1	65150.390	326.321	.000 ^a
	Residual	51110.711	256	199.651		
	Total	116261.101	257			
2	Regression	77720.656	2	38860.328	257.116	.000 ^b
	Residual	38540.445	255	151.139		
	Total	116261.101	257			
3	Regression	81017.713	3	27005.904	194.632	.000 ^c
	Residual	35243.387	254	138.753		
	Total	116261.101	257			
4	Regression	82245.211	4	20561.303	152.929	.000 ^d
	Residual	34015.890	253	134.450		
	Total	116261.101	257			

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	29.349	4.401		6.669	.000
	E4R	4.292	.238	.749	18.064	.000
2	(Constant)	17.464	4.045		4.318	.000
	E4R	2.689	.271	.469	9.907	.000
	G4R	2.361	.259	.432	9.120	.000
3	(Constant)	13.550	3.958		3.424	.001
	E4R	2.147	.283	.374	7.591	.000
	G4R	2.058	.256	.376	8.047	.000
	A4R	1.065	.218	.217	4.875	.000
4	(Constant)	10.878	3.995		2.723	.007
	E4R	1.753	.307	.306	5.704	.000
	G4R	1.892	.258	.346	7.345	.000
	A4R	.816	.230	.166	3.546	.000
	C4R	.944	.312	.165	3.022	.003

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	29.349	4.401		6.669	.000
	E4R	4.292	.238	.749	18.064	.000
2	(Constant)	17.464	4.045		4.318	.000
	E4R	2.689	.271	.469	9.907	.000
	G4R	2.361	.259	.432	9.120	.000
3	(Constant)	13.550	3.958		3.424	.001
	E4R	2.147	.283	.374	7.591	.000
	G4R	2.058	.256	.376	8.047	.000
	A4R	1.065	.218	.217	4.875	.000
4	(Constant)	10.878	3.995		2.723	.007
	E4R	1.753	.307	.306	5.704	.000
	G4R	1.892	.258	.346	7.345	.000
	A4R	.816	.230	.166	3.546	.000
	C4R	.944	.312	.165	3.022	.003

Coefficients^a

Model		Correlations			Collinearity Statistics	
		Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)					
	E4R	.749	.749	.749	1.000	1.000
2	(Constant)					
	E4R	.749	.527	.357	.580	1.723
	G4R	.735	.496	.329	.580	1.723
3	(Constant)					
	E4R	.749	.430	.262	.491	2.038
	G4R	.735	.451	.278	.546	1.832
	A4R	.644	.292	.168	.601	1.663
4	(Constant)					
	E4R	.749	.338	.194	.402	2.485
	G4R	.735	.419	.250	.521	1.918
	A4R	.644	.218	.121	.525	1.906
	C4R	.708	.187	.103	.387	2.584

Excluded Variables^e

Model		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation
1	A4R	.304 ^a	6.300	.000	.367
	B4R	.211 ^a	4.200	.000	.254
	C4R	.351 ^a	6.315	.000	.368
	D4R	.138 ^a	2.377	.018	.147
	F4R	.246 ^a	4.841	.000	.290
	G4R	.432 ^a	9.120	.000	.496
2	A4R	.217 ^b	4.875	.000	.292
	B4R	.089 ^b	1.869	.063	.116
	C4R	.234 ^b	4.490	.000	.271
	D4R	.042 ^b	.799	.425	.050
	F4R	.080 ^b	1.562	.120	.098
3	B4R	-.074 ^c	-1.285	.200	-.081
	C4R	.165 ^c	3.022	.003	.187
	D4R	-.025 ^c	-.489	.625	-.031
	F4R	.101 ^c	2.068	.040	.129
4	B4R	-.111 ^d	-1.933	.054	-.121
	D4R	-.088 ^d	-1.625	.105	-.102
	F4R	.082 ^d	1.675	.095	.105

Excluded Variables^e

Model		Collinearity Statistics		
		Tolerance	VIF	Minimum Tolerance
1	A4R	.639	1.564	.639
	B4R	.638	1.567	.638
	C4R	.483	2.069	.483
	D4R	.503	1.989	.503
	F4R	.612	1.633	.612
	G4R	.580	1.723	.580
2	A4R	.601	1.663	.491
	B4R	.573	1.745	.505
	C4R	.444	2.254	.416
	D4R	.480	2.081	.414

	F4R	.499	2.005	.473
3	B4R	.362	2.766	.362
	C4R	.387	2.584	.387
	D4R	.446	2.243	.394
	F4R	.495	2.020	.432
4	B4R	.348	2.872	.348
	D4R	.395	2.535	.342
	F4R	.485	2.063	.374

Collinearity Diagnostics^a

Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	Variance Proportions		
				(Constant)	E4R	G4R
1	1	1.980	1.000	.01	.01	
	2	.020	9.904	.99	.99	
2	1	2.960	1.000	.00	.00	.00
	2	.025	10.907	.91	.05	.35
	3	.015	14.054	.09	.95	.65
3	1	3.934	1.000	.00	.00	.00
	2	.028	11.817	.65	.00	.00
	3	.023	13.037	.29	.04	.59
	4	.014	16.549	.06	.96	.41
4	1	4.921	1.000	.00	.00	.00
	2	.028	13.150	.66	.00	.00
	3	.023	14.579	.27	.03	.54
	4	.016	17.471	.07	.29	.44
	5	.011	21.177	.00	.68	.02

Collinearity Diagnostics^a

Model	Dimension	Variance Proportions	
		A4R	C4R
1	1		
	2		
2	1		
	2		
	3		
3	1	.00	
	2	.56	
	3	.35	
	4	.09	
4	1	.00	.00
	2	.42	.01
	3	.32	.00
	4	.22	.26
	5	.04	.73

Regression (การถดถอย)

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
MGT4R	107.2403	21.26918	258
A4R	17.8527	4.33715	258
B4R	17.3721	4.22899	258
C4R	18.1473	3.72206	258
D4R	18.1822	4.14637	258
E4R	18.1473	3.70949	258
F4R	18.3876	3.43094	258
G4R	17.3566	3.88812	258

Correlations

		MGT4R	A4R	B4R	C4R	D4R	E4R
Pearson Correlation	MGT4R	1.000	.644	.585	.708	.597	.749
	A4R	.644	1.000	.768	.655	.597	.601
	B4R	.585	.768	1.000	.665	.626	.601
	C4R	.708	.655	.665	1.000	.722	.719
	D4R	.597	.597	.626	.722	1.000	.705
	E4R	.749	.601	.601	.719	.705	1.000
	F4R	.617	.392	.494	.563	.614	.623
	G4R	.735	.537	.584	.617	.571	.648
Sig. (1-tailed)	MGT4R	.	.000	.000	.000	.000	.000
	A4R	.000	.	.000	.000	.000	.000
	B4R	.000	.000	.	.000	.000	.000
	C4R	.000	.000	.000	.	.000	.000
	D4R	.000	.000	.000	.000	.	.000
	E4R	.000	.000	.000	.000	.000	.
	F4R	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	G4R	.000	.000	.000	.000	.000	.000
N	MGT4R	258	258	258	258	258	258
	A4R	258	258	258	258	258	258

B4R	258	258	258	258	258	258
C4R	258	258	258	258	258	258
D4R	258	258	258	258	258	258
E4R	258	258	258	258	258	258
F4R	258	258	258	258	258	258
G4R	258	258	258	258	258	258

Correlations

		F4R	G4R
Pearson Correlation	MGT4R	.617	.735
	A4R	.392	.537
	B4R	.494	.584
	C4R	.563	.617
	D4R	.614	.571
	E4R	.623	.648
	F4R	1.000	.660
	G4R	.660	1.000
Sig. (1-tailed)	MGT4R	.000	.000
	A4R	.000	.000
	B4R	.000	.000
	C4R	.000	.000
	D4R	.000	.000
	E4R	.000	.000
	F4R	.	.000
	G4R	.000	.
N	MGT4R	258	258
	A4R	258	258
	B4R	258	258
	C4R	258	258
	D4R	258	258
	E4R	258	258
	F4R	258	258
	F4R	258	258

Correlations

		F4R	G4R
Pearson Correlation	MGT4R	.617	.735
	A4R	.392	.537
	B4R	.494	.584
	C4R	.563	.617
	D4R	.614	.571
	E4R	.623	.648
	F4R	1.000	.660
	G4R	.660	1.000
Sig. (1-tailed)	MGT4R	.000	.000
	A4R	.000	.000
	B4R	.000	.000
	C4R	.000	.000
	D4R	.000	.000
	E4R	.000	.000
	F4R	.	.000
	G4R	.000	.
N	MGT4R	258	258
	A4R	258	258
	B4R	258	258
	C4R	258	258
	D4R	258	258
	E4R	258	258
	F4R	258	258
	G4R	258	258

Correlations

		MGT4R	rA4R	B4R	C4R	D4R	E4R
Pearson Correlation	MGT4R	1.000	.305	.585	.708	.597	.749
	rA4R	.305	1.000	.000	.226	.182	.217
	B4R	.585	.000	1.000	.665	.626	.601
	C4R	.708	.226	.665	1.000	.722	.719
	D4R	.597	.182	.626	.722	1.000	.705
	E4R	.749	.217	.601	.719	.705	1.000
	F4R	.617	.020	.494	.563	.614	.623
	G4R	.735	.139	.584	.617	.571	.648
Sig. (1-tailed)	MGT4R	.	.000	.000	.000	.000	.000
	rA4R	.000	.	.498	.000	.002	.000
	B4R	.000	.498	.	.000	.000	.000
	C4R	.000	.000	.000	.	.000	.000
	D4R	.000	.002	.000	.000	.	.000
	E4R	.000	.000	.000	.000	.000	.
	F4R	.000	.375	.000	.000	.000	.000
	G4R	.000	.013	.000	.000	.000	.000
N	MGT4R	258	258	258	258	258	258
	rA4R	258	258	258	258	258	258
	B4R	258	258	258	258	258	258
	C4R	258	258	258	258	258	258
	D4R	258	258	258	258	258	258
	E4R	258	258	258	258	258	258
	F4R	258	258	258	258	258	258
	G4R	258	258	258	258	258	258

Correlations

		F4R	G4R
Pearson Correlation	MGT4R	.617	.735
	rA4R	.020	.139
	B4R	.494	.584
	C4R	.563	.617
	D4R	.614	.571
	E4R	.623	.648
	F4R	1.000	.660
	G4R	.660	1.000
Sig. (1-tailed)	MGT4R	.000	.000
	rA4R	.375	.013
	B4R	.000	.000
	C4R	.000	.000
	D4R	.000	.000
	E4R	.000	.000
	F4R	.	.000
	G4R	.000	.
N	MGT4R	258	258
	rA4R	258	258
	B4R	258	258
	C4R	258	258
	D4R	258	258
	E4R	258	258
	F4R	258	258
	G4R	258	258

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	E4R		Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= .050, Probability-of-F- to-remove >= .100).
2	G4R		Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= .050, Probability-of-F- to-remove >= .100).
3	C4R		Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= .050, Probability-of-F- to-remove >= .100).
4	rA4R		Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= .050, Probability-of-F- to-remove >= .100).

Model Summary^e

Model	Model Summary ^e			
	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.749 ^a	.560	.559	14.12980
2	.818 ^b	.669	.666	12.29386
3	.832 ^c	.693	.689	11.85644
4	.843 ^d	.710	.705	11.54705

Model Summary^e

Model	Change Statistics				
	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.560	326.321	1	256	.000
2	.108	83.170	1	255	.000
3	.024	20.162	1	254	.000
4	.017	14.794	1	253	.000

ANOVA^e

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	65150.390	1	65150.390	326.321	.000 ^a
	Residual	51110.711	256	199.651		
	Total	116261.101	257			
2	Regression	77720.656	2	38860.328	257.116	.000 ^b
	Residual	38540.445	255	151.139		
	Total	116261.101	257			
3	Regression	80554.984	3	26851.661	191.013	.000 ^c
	Residual	35706.117	254	140.575		
	Total	116261.101	257			
4	Regression	82527.480	4	20631.870	154.738	.000 ^d
	Residual	33733.621	253	133.334		
	Total	116261.101	257			

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	29.349	4.401		6.669	.000
	E4R	4.292	.238	.749	18.064	.000
2	(Constant)	17.464	4.045		4.318	.000
	E4R	2.689	.271	.469	9.907	.000
	G4R	2.361	.259	.432	9.120	.000
3	(Constant)	12.375	4.062		3.046	.003
	E4R	1.950	.309	.340	6.310	.000
	G4R	2.026	.261	.370	7.773	.000
	C4R	1.339	.298	.234	4.490	.000
4	(Constant)	15.856	4.058		3.907	.000
	E4R	1.849	.302	.323	6.120	.000
	G4R	2.059	.254	.376	8.106	.000
	C4R	1.217	.292	.213	4.165	.000
	rA4R	1.027	.267	.134	3.846	.000

a. Dependent Variable: MGT4R

Coefficients^a

Model		Correlations			Collinearity Statistics	
		Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	E4R	.749	.749	.749	1.000	1.000
2	E4R	.749	.527	.357	.580	1.723
	G4R	.735	.496	.329	.580	1.723
3	E4R	.749	.368	.219	.416	2.403
	G4R	.735	.438	.270	.533	1.878
	C4R	.708	.271	.156	.444	2.254
4	E4R	.749	.359	.207	.413	2.422

G4R	.735	.454	.275	.532	1.880
C4R	.708	.253	.141	.438	2.281
rA4R	.305	.235	.130	.942	1.062

Excluded Variables^e

Model					
		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation
1	rA4R	.149 ^a	3.596	.000	.220
	B4R	.211 ^a	4.200	.000	.254
	C4R	.351 ^a	6.315	.000	.368
	D4R	.138 ^a	2.377	.018	.147
	F4R	.246 ^a	4.841	.000	.290
	G4R	.432 ^a	9.120	.000	.496
2	rA4R	.150 ^b	4.192	.000	.254
	B4R	.089 ^b	1.869	.063	.116
	C4R	.234 ^b	4.490	.000	.271
	D4R	.042 ^b	.799	.425	.050
	F4R	.080 ^b	1.562	.120	.098
3	rA4R	.134 ^c	3.846	.000	.235
	B4R	.017 ^c	.335	.738	.021
	D4R	-.058 ^c	-1.062	.289	-.067
	F4R	.057 ^c	1.158	.248	.073
4	B4R	.063 ^d	1.270	.205	.080
	D4R	-.058 ^d	-1.089	.277	-.068
	F4R	.094 ^d	1.919	.056	.120

Excluded Variables^e

Model		Collinearity Statistics		
		Tolerance	VIF	Minimum Tolerance
1	rA4R	.953	1.049	.953
	B4R	.638	1.567	.638
	C4R	.483	2.069	.483
	D4R	.503	1.989	.503
	F4R	.612	1.633	.612
	G4R	.580	1.723	.580
2	rA4R	.953	1.049	.564
	B4R	.573	1.745	.505
	C4R	.444	2.254	.416
	D4R	.480	2.081	.414
	F4R	.499	2.005	.473
3	rA4R	.942	1.062	.413
	B4R	.499	2.005	.386
	D4R	.403	2.481	.370
	F4R	.493	2.027	.391
4	B4R	.472	2.118	.373
	D4R	.403	2.481	.367
	F4R	.478	2.094	.384

Collinearity Diagnostics^a

Model	Dimension	Collinearity Statistics	
		Eigenvalue	Condition Index
1	1	1.980	1.000
	2	.020	9.904
2	1	2.960	1.000
	2	.025	10.907
	3	.015	14.054

3	1	3.946	1.000
	2	.025	12.479
	3	.018	14.964
	4	.011	18.786
4	1	3.947	1.000
	2	1.000	1.987
	3	.024	12.721
	4	.017	15.136
	5	.011	18.789

Collinearity Diagnostics^a

Model	Dimension	Variance Proportions				
		(Constant)	E4R	G4R	C4R	rA4R
1	1	.01	.01			
	2	.99	.99			
2	1	.00	.00	.00		
	2	.91	.05	.35		
	3	.09	.95	.65		
3	1	.00	.00	.00	.00	
	2	.94	.03	.20	.02	
	3	.06	.13	.77	.29	
	4	.00	.84	.02	.68	
4	1	.00	.00	.00	.00	.00
	2	.00	.00	.00	.00	.94
	3	.88	.02	.27	.01	.04
	4	.11	.15	.71	.31	.02
	5	.00	.83	.02	.68	.00

Casewise Diagnostics^a

Case Number	Std. Residual	MGT4R	Predicted Value	Residual
235	-3.293	78.00	116.0283	-38.02832

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	48.5786	145.1651	107.2403	17.91978	258
Residual	-38.02832	34.28832	.00000	11.45684	258
Std. Predicted Value	-3.274	2.116	.000	1.000	258
Std. Residual	-3.293	2.969	.000	.992	258

ภาคผนวก จ

หนังสือตอบรับการเผยแพร่บทความ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	พระมหาชัยทัต ชันธิกรรรม
วัน เดือน ปี เกิด	28 สิงหาคม 2527
สถานที่เกิด	อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาธรรม 8 ประโยค สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชา พุทธจิตวิทยา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี 2550
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดดาวดึงษาราม พระอารามหลวง แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10700